

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

προς τὸν «ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΝ»

Ὡς τὰ «ΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ»

«Ἡ ὑφ' ὑμῶν ἀναληφθεῖσα ἐκδοτικὴ προσπάθεια πολλὰς θὰ φέρῃ ὠφελείας εἰς τὸ ἐκδόματι τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐνισχύσῃ ὑμᾶς ἐν τῇ ἀσπληνῶν τοῦ ἔργου».

Ἀριθ. Πρωτ. 69/Τ.Ε./1336/1973

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**ΠΑΝΤΑ
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ**

Ἐποπτεία
ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Ἐκτ. Καθηγητοῦ τῆς Πατρολογίας ἐν τῇ
Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἐπιμέλεια
ΕΜΜ. Ι. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ
ΝΙΚ. Μ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Ἐντ. Ὑφηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Συντονιστὴς Ἐκδόσεως
Γραφεὺς ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΔΙΩΤΗΣ
Ἐρ. Τ. Ν. Ἀγ. Παντελεήμονος Ἀχαρνῶν

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 28

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
Πρὸς Σταγειρίον λόγος Α'	II (121)*
Πρὸς Σταγειρίον λόγος Β'	49 (164)
Πρὸς Σταγειρίον λόγος Γ'	86 (306)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	121

* Η ἐν τῇ παραθέσει ἀριθμοὶ παραδείκνυν εἰς τὰς ἀντιστοιχίας αὐτῶν τῶν κεφαλαίων.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εἰς ἐκ τῶν σπουδαίων λόγων, ἔνεκα τῶν ὁποίων τὰ ἔργα τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου διατηροῦν μίαν ἐπακρότητα καὶ ὁμογενεότητα εὐκαρίστως εἶναι καὶ τὸ ὅτι ὁ ἱερός ἀνὴρ συνέτασεν αὐτὰ διὰ χύριν θεωρητικῆς καὶ συστηματικῆς σκοποῦ, ἀλλὰ ἐξ ἀφορῆς συγκεκριμένου ἱστορικοῦ γεγονότος καὶ πρὸς θεραπείαν συγκεκριμένων, γνωστῶν καὶ γενικοῦ ἐνδιαφέροντος προβλημάτων. Ταῦτα ἰσχύουσιν ἰδιαίτερος καὶ διὰ τὸ εἰς τὸν παρόντα τόμον ἐκδιδόμενα τρία ἐργίδια «Πρὸς Σταγειρίον ἁσκητὴν δαιμονῶντα».

Ὁ Χρυσοστόμος μέλλας εἶκεν ἐγκαταλείπει τὸν ἐρημικὸν βίον, τὸν ὅποιον ἔζηρε μὲ πολλὴν ἐπιτυχίαν καὶ αὐστηρότητα εἰς περιοχὴν πλησίον τῆς Ἀντιοχείας. ἔλαβε μάλιστα προχειρισθῆ εἰς διάκονον (361), διὰν ἀπληροφρήθῃ τὴν φοβερὴν δοκιμασίαν φίλου καὶ ἡγαπημένου, τοῦ μοναχοῦ Σταγειρίου. Οὗτος ἐπειράζετο σφοδρῶς ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ μὲ φοβικὰ ἀποτελέσματα. Κατὰ τὴν ὥραν μάλιστα τῆς προσευχῆς ὁ πειρασμός ἤρξανε καὶ συνέβη νὰ παραμορφωθῶν μέλη τοῦ σώματος τοῦ Σταγειρίου, τοῦ ὁποῦ καὶ ὁ νοῦς παρέκτρονεν ἐνίοτε τόσον, ὥστε νὰ θέλῃ νὰ κρημνωθῇ, νὰ αὐτοκτονήσῃ ἢ νὰ προβῇ εἰς ἄλλας παραλόγους πράξεις. Ὁ ἱερός Χρυσοστόμος συμμετέχει εἰς τὸν πόνον τοῦ ἀτυχικοῦ Σταγειρίου, τὸν ὁποῖον μάλιστα ἀπαχείρησε νὰ παραγορήσῃ καὶ ἐνισχύσῃ διὰ τριῶν ἐργιδίων, τὰ ὅποια καὶ συνιστοῦν ἐνότητά. Εἰς τὰ πρῶτα ἐργίδια ὁ ἱερός ἀνὴρ δέκεται ἐν τῇ πλαισίῳ τοῦ χριστιανικοῦ ρεαλισμοῦ δουλειᾷ τὴν δρᾶσιν τῶν δαιμόνων, τὴν ὁποῖαν χρονολογεῖ ἀπὸ τῆς ἐπακτῆς τοῦ ὁδομικοῦ διαρρήματος. Πάντα ὅσα υφίσταται ὁ ἀνθρώπος εἰς τὸν πόσον καὶ βασανιστικὸν τοῦτον κόσμον ἀποτελεῖται μορφή καὶ στάδια τοῦ θανάτου, ὁ ὁποῖος ἐκδηλοῦνται ὡς πραγματὰ τὴν συγκοινωνεῖν καὶ ὑποδούλουν τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ δαιμονικὸν θέλημα. Φαίνεται ὅμως διὰ ὁ Χρυσοστόμος ὑπὲρ πάντα πειρασμῶν καὶ ὑπὲρ πᾶσαν δαιμονικὴν προσβολὴν φοβεῖται τὴν ἀθουσίαν, ἢ ὅποια δύναται νὰ καταλάβῃ τὸν ἡγωνιζόμενον Χριστιανόν. Καὶ ἰοῦτο διότι, ὁ ὑπὸ ἀθουσίας, δηλ. ἡπιοποιείας καὶ ἀμνησίας καὶ ἀπογοητεύσεως καταληφθεὶς

παρατείνεται τοῦ πνευματικοῦ ἀγώνος. Τούτωντιν, ὁ δεικνύμενος μὲν τὰς προσβολὰς, ἀλλὰ διατηρῶν τὴν ἐλπίδα καὶ τὸ θάρρος τοῦ ἀγώνος θὰ ὑπερνικήσῃ τὰς δοκιμασίας. Τοῦτου ἕνεκα καὶ εἰς τοὺς τρεῖς λόγους καίριον θέμα εἶναι ἡ καταπολέμησις τῆς ὀσμῆς. Διὰ τὴν εἶναι μάλιστα ὁ ἱερός ἀνὴρ πεσπτικός εἰς τὸν «δαίμονοντα» Σταγείριον παραθέτει ὑπὸ τὴν Γραφήν, Παλασάν καὶ Νέαν, παραδείγματα μεγάλων καὶ ἁγίων ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι κατ' ἐξουσίαν ἐδοκιμάσθησαν: «Ἐξέτασον γὰρ ἅπαντας τοὺς τότε ὀνομαστούς καὶ πάντας ἀπὸ τῶν θλίψεων ὅπου παρηγόριον ἐσχεράσας πρὸς τὸν Θεόν» (Πρὸς Σταγείριον II ε').

Σ. Γ. Π.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΠΑΡΑΙΝΗΤΙΚΟΣ

ΠΡΟΣ ΣΤΑΓΕΙΡΙΟΝ ΑΣΚΗΤΗΝ ΔΑΙΜΟΝΙΖΟΜΕΝΟΝ¹

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

Ἐπρεπε, πράγματι, πολυαγαπημένε μου φίλε Σταγείριε, καὶ πλησίον σου νὰ εἰμεθα ἡμεῖς τώρα καὶ νὰ συμμεριζώμεθα τὰς ταλαιπωρίας σου, καὶ μὲ λόγους παραινητικούς καὶ μὲ τὴν διακονίαν τῶν ἔργων καὶ μὲ τὴν ἐν γένει συμπαράστασιν καὶ δοῦναι νὰ σὲ ἀνακουρίζωμεν ἀπὸ τὴν θλίψιν ἐν μέρει, ὅσον μὲς ἦτο δυνατόν. Β' Ἐπειδὴ ὁμοῦ ἡ ἀρρώστια τοῦ σώματος καὶ ὁ δυνατός πονοκέφαλος ποῦ μὲ κατέλαθον, μὲ ἐξηνάγκασαν νὰ μῆνω εἰς τὴν οἰκίαν καὶ μὲ ἀπεσπέρησαν ἀπὸ μίαν ὑπηρεσίαν μὲ τὸσον σημαντικὸν κέδος δι' ἡμᾶς, ¹²⁵ Α' ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ὑπολείπεται πρὸς ἰδικὴν σου παρηγορίαν καὶ πρὸς ἰδικὴν μας ὠφέλειαν, δὲν θὰ διατάσωμεν νὰ τὸ προσφέρωμεν κατὰ δύναμιν. Ἴσως νὰ ὑπάρξῃ κάτι ἐπὶ πλέον τὸ ὅποιον νὰ σὲ βοηθήσῃ νὰ ἀντιμετωπίσῃς μὲ γενναϊότητα τὴν παρούσαν κατάστασίν σου. Ἄν δὲ ἀληθῶς δὲν ἐπιτύχωμεν τοιοῦτόν τι, τοῦλάχιστον τὸ γεγονός ἐστὶ δὲν ὑστερήσωμεν εἰς τὴν ἀτέλειαν τοῦ καθήκοντός μας, θὰ συντελέσῃ ὥστε τοῦ λοιποῦ νὰ παύσωμεν τοσοῦτο εὐκολώτερον, διότι ἐκεῖνος ὁ ὅποιος μετῆλθε τὰ πάντα ποῦ, κατὰ τὴν γνώμην του, συμβάλλουν ὥστε ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τοὺς πόνους ποῦ τὸν κατέχουν, καὶ ἂν δὲν πραγματοποιήσῃ τίποτε, τοῦλάχιστον λυτῶνεται ἀπὸ τὴν αἰτίαν τῶν σκέψεων καὶ ἀφοῦ ἀποβάλλῃ τὸ βάρος τῶν κατακρίσεων, ἀναγκάζεται νὰ ὑπομένῃ μόνον τὴν θλίψιν. Β' Ἐὰν λοιπὸν συνέβηεν νὰ εἴσθῃ μεταξὺ ἀνθρώπων ποῦ εἰσακούονται ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἔχουν μεγάλην

1. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου γίνονται δι' ἔτη πολλοὶ οἱ ἀνεργαζόμενοι ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων. Αὗτοι συνβροχίζοντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου μετὰ τῶν ἁγίων. Ὁ ἱεράρχης ἀλλάττει ἑαυτὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν μὴ θινύμενον εἶναι. Μετὰ τῆς εἰσελεύσεως, οἱ δαίμονες ὁμοῦ δὲ μετὰ τὴν εἰσελεύσιν κατὰ τὴν ἐκκλησίαν ἀπάρχονται καὶ οἱ Κατηγούμενοι.

Ὅπως ὁ Μ. Βασίλειος ἔχει καὶ ὁ ἱερός Χρυσόστομος συνέταξε καὶ ὁ ἴδιος ἐξερκισμὸς διὰ τοὺς «πράσαντας» ὑπὸ δαίμονιν. Εἰς τὸ «Ἐκχολόγιον» περιλαμβάνονται ὁ τὸς Μ. Βασίλειος καὶ ὁ τοῦ ἁγίου Χρυσοστόμου.

δύναμιν πλησίον του, δὲν θά ἔπαινον οὔτε στήνῃν νὰ δέω-
μαι καὶ νὰ ἱκετεύω αὐτὸν διὰ τὸν ἀγαπητὸν μου φίλον.
Ἐπειδὴ ὅμως τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν μου ἔχει ἀφαιρέ-
σει τὴν παρηγορίαν καὶ τὴν δύναμιν αὐτήν, θά προσπαθῶ
νὰ σοῦ προσφέρω τὴν παρηγορίαν μὲ λόγους. Πράγματι,
εἶναι ἔργον τῶν ἱατρῶν νὰ εξαφανίσουν τοὺς πόνους καὶ
νὰ θεραπεύσουν τὴν ἀρρώστια ἀπὸ τὰ σώματα τῶν ἀσθε-
νῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν παρηγορίαν τῶν λόγων δὲν ἀποκλει-
ονται οὔτε οἱ ὑπηρεταὶ τοῦ περιποιούντου τὸν ἀσθενή, ἀλ-
λὰ αὐτοὶ πρὸ παντὸς ἀπευθύνουν τοὺς περισσοτέρους λό-
γους, δταν συμῆθ' ἔχουν τὴν εὐνοίαν τῶν κυρίων των. C
Ἄν πράγματι λεχθῇ ἀπὸ ἡμᾶς κάτι ποῦ ἔχει τὴν δύναμιν
νὰ σῶσῃ αὐτὴν τὴν ἀμετρον ὀδύνῃν, θά ἔχῃ εκπληρωθῇ
ἡ εὐχή μας. Ἄν, ὅμως δὲν εὐρωμεν νὰ εἰπώμεν κάτι τέ-
τοιο, τοῦλάχιστον θά μᾶς ἐπαινώσῃ διὰ τὴν προθυμίαν μας
ἐκεῖνος ποῦ μὲ τὸ στόμα τοῦ μακαρίου Παύλου ἐπρόσταξε
νὰ κλαίωμεν μετὰ κλαίωντων καὶ νὰ συμπορευώμεθα μὲ
τοὺς ταπεινούς.¹ Νομίζω λοιπόν, ὅτι μία εἶναι ἡ αἰτία τῆς
θλίψεώς σου, ἡ μονία αὐτοῦ τοῦ πονηροῦ δαίμονος. Καὶ
θύνεται τις νὰ εὐρῇ εἰς τὸ ἐξῆς πολλὰς ἄλλας θλίψεις
προερχομένας ἀπὸ αὐτὴν τὴν ρίζαν τοῦ κακοῦ. Καὶ αὐτὰ
δὲν τὰ λέγω ἀπὸ μόνος μου τώρα, D ἀλλὰ κινούμενος ἀπὸ
τὰς θρηνηλογίας σου πρὸς ἡμᾶς, τὰς ὁποίας πολλὰκις ἤ-
κουσα, δταν ἦσο μαζί μας. Καὶ πρῶτον μὲν τὸ γεγονός ὅτι
δὲν ἔπαθες τοιοῦτόν τι εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ μοναχικοῦ σου
βίου, δταν ἔζης ἀκόμη ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ κοσμικοῦ
βίου, ἀλλὰ ἡ νόσος ἐνεφανίσθη τότε ποῦ ἐσταύρωσες τὸν
ἑαυτὸν σου εἰς τὸν κόσμον, εἶναι ἀρκετὸν νὰ μὲ θαυμάσῃ
καὶ νὰ μὲ ἐμβόλῃ εἰς ἀμνησίαν. Δευτέρον μὲ θαυμάει τὸ
γεγονός, ὅτι πολλοὶ οἱ ὁποῖοι ἔζων εἰς τὴν τρυφήν καὶ προα-
εβλήθησαν ἀπὸ τὴν ἰδίαν μὲ σὲ νόσον. Ἄφου ὑπέμειναν ὀλί-
γον χρόνον, ἀπηλλάγησαν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀσθένειαν καὶ
τόσον πολὺ ἀνέκτησαν πλήρως τὴν υἱεσίαν των, ὥστε καὶ
εἰς νόμον ἦλθον καὶ ἔγιναν πατέρες πολλῶν τέκνων καὶ
ἀπὸ τῶν ὅλων τὰ ἀναβά τῶν πτωχούτων βίου καὶ δὲν αυ-
νέθῃ πάλιν τὸ ἴδιον εἰς αὐτούς. Ἐνῷ E σὺ, ὁ ὁποῖος διέ-
χεσαι τόσον γόνον μὲ νηστείας καὶ ὀλονυκτίους ἀγρυπνί-
ας καὶ μὲ τὴν ἀλλὴν σκληρογυγίαν, δὲν ἠδυνήθης νὰ εἰσῇς
ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰ δεινὰ ποῦ σὲ κατέκταν. Τότῃν ἐπὶ πλείον
εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἅγιος ἐκεῖνος, ποῦ ἐπέδειξε τόσην

1. Ρωμ. 12, 15.

2. Ὁ πατριάρχης μοναχὸς εἶναι ὁ ποῦ πολλὰ σκληρογυγίαν καὶ πολ-
λοὺς πότους.

δύναμιν εἰς τὴν περίπτωσιν ἄλλων, δὲν ἠδυνήθῃ νὰ ἐπιτύ-
χῃ τίποτε παρόμοιον εἰς τὴν ἰδικὴν σου ἀγάπην, οὔτε ἐ-
κεῖνος οὔτε αὐτοὶ ποῦ ἦσαν μαζί του — καὶ ἦσαν μάλιστα
ισχυρότεροι ἀπὸ αὐτόν — ἀλλὰ ἀπῆλθον ὅλοι ἀπρακτοὶ
κατακόκκιναι ἀπὸ ἐντροπῆν. ¹⁵⁶ A Πρὸς ταύτας ἔλεγες,
ὅτι καὶ δι' ἓνα ἄλλον λόγον ὑποφέρεις σφοδρὰ, διότι τόσον
κατέβαλε τὴν ψυχὴν σου ἡ δύναμις τῆς θλίψεως, ὥστε πολ-
λάκις ὀλίγον ἔλειψε νὰ παράσῃς μόνος σου τὸν δρόμον
ἢ νὰ πέρῃς εἰς τὸν ποταμὸν ἢ εἰς τὸν κρημνόν. Ὑπάρχει ἐπὶ
πλέον καὶ ἓνας πέμπτος λόγος, τὸ γεγονός ὅτι βλέπεις τοὺς
συνουμῆλικας, οἱ ὁποῖοι μαζί σου ἤρχισαν τὸν ἀσκητικόν
βίον, νὰ διδάσκουν μὲ χαρὰν καὶ σὺ νὰ χειμάζεσαι ἀπὸ τὴν
φοβερὰν καταιγίδα, χειροτέραν ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν ἀβλιω-
τέραν φυλακὴν. Διότι ἔλεγες, ὅτι οἱ δεσμῶται δὲν πρέπε-
νὰ δακρύζουν τόσον, ὅσον αὐτοὶ ποῦ εἶναι δεμένοι μὲ αὐ-
τοῦ τοῦ εἶδους τὴν ἀλυσίδα. Μοῦ ἔλεγες ἔτισης, ὅτι ὑπάρ-
χει ἀκόμη καὶ ἄλλο τι ἐπὶ πλέον τὸ ὁποῖον κυρίως σὲ τα-
ράσσει. B Ὅτι φοβεῖσαι δηλ. καὶ τρέμεις διὰ τὸν πατέρα
σου μήπως τὸ μάθῃ καὶ προκαλέσῃ μεγάλα δεινὰ εἰς τοὺς
ἀγίους, οἱ ὁποῖοι κατ' ἀρχὴν σὲ ὑπεδέχθησαν. Διότι, μὲ
τὸν ἄερα τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ πλοῦτος ποῦ διαθέτει καὶ
ὑπὸ τὸ κράτος τῆς θλίψεως, εἶναι ἱκανὸς ν' ἀποτολμήσῃ
τὰ πάντα εἰς ὄρατος των καὶ νὰ μὴ φεισθῇ οὐδεμιᾶς ἐνερ-
γείας, ποῦ θά ἤρχετο εἰς τὸν νοῦν του. Καὶ μέχρι τώρα ἡ-
δυνήθῃ ἡ μήτηρ σου καὶ νὰ συγκαλύψῃ τὸ γεγονός καὶ
πολλάκις νὰ τὸν ἐμποδίσῃ, δταν ἐξίττει νὰ σὲ εὐρῇ. Μὲ
τὴν πάροδον ὅμως τοῦ χρόνου, θά ἀποκαλυφθῇ ἡ συγκα-
λύψις τῆς μητρὸς σου καὶ ἐκεῖνος θά καταστή τὸτε ἀνυ-
πόφορος καὶ εἰς ἐκείνην καὶ εἰς τοὺς μοναχοὺς. C Ἀλλὰ
τὸ ἀποκαρῶμα δὲν τῶν κακῶν εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι
δὲν δύνασαι νὰ ἔχῃς ἐλπίδα εἰς τὰ μέλλοντα νὰ ἀκολου-
θήσουν οὔτε γνωρίζεις σαφῶς, ὅν θά ὑπάρξῃ ποτὲ ἀπαλ-
λαγὴ ἀπὸ τὴν ἀρρώστιαν ταύτην καὶ λύτρωσις, διότι πολ-
λάκις ἠλπίσας τοῦτο, ἀλλὰ πάλιν ἡ νόσος ἐσημέωσε νέαν
ὑποτροπὴν. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀρκετὸν νὰ θαυμάσῃς τὴν
ψυχὴν καὶ νὰ τὴν συγκλονίσας, ἀλλὰ ψυχὴν ἡ ὁποία εἶναι
ἀτόνος καὶ ἀκαλλέργητος καὶ κωθῶ. Ἡμεῖς ὅμως, ἐάν βε-
λήσωμεν νὰ ἐμβαθύνωμεν ὀλίγον καὶ νὰ ἀνακινήσωμεν εἰς
τὴν ψυχὴν τοὺς εὐσεβεῖς λογισμούς, θά ἀποτινάξωμεν αὐ-
τὰς τὰς αἰτίας τῆς θλίψεως ὡς κοινοῖτόν. Καὶ μὴ νομίσῃς
ὅτι σοῦ εἶδω τώρα μὲ εὐκολίαν αὐτὰς τὰς ὑποσχέσεις, δι-
ότι εὐρίσκομαι ἔξω ἀπὸ τὸν πόνον καὶ τὴν θύελλαν αὐτήν.
D Ἀκόμη καὶ αὐ φανώ εἰς μερικοὺς, ὅτι λέγω πράγματα,

ἀπίστευτα, ὅμως θά τὰ εἶπω. Σὺ θεοβίως δὲν θά πράξεις ὡς οἱ ἄλλοι καὶ θά μᾶς πιστεύσης. Ὅταν δηλ. ἐξ ἀρχῆς ἐκεῖνος ὁ μικρὸς δαίμων εἰσέβαλεν εἰς τὴν ψυχὴν σου, καὶ σὲ κατέβαλε τὴν στιγμὴν ποῦ προσήγγισα μεταξύ ὧλων, δὲν ἔτυχε νὰ εἶμαι παρὼν (καὶ εὐνομιονῶ δι' αὐτὸ τὸν φιλόνητον Θεόν). Ἐμαθα ὅμως τὰ πάντα μὲ ἀκριβείαν, ὥσταν νὰ ἦμουν παρὼν. Διότι ἦλθεν ὁ κοινὸς μας φίλος ὁ θεόφιλος ὁ Ἐφέσιος καὶ μοῦ τὰ διηγήθη ὅλα σαφῶς, τὴν στρέβλωσιν τῶν χειρῶν, τὴν ἀλλοιθώρῃσιν τῶν ὀφθαλμῶν, τὸν ἄφρον ποῦ ἐξήρχετο ἀπὸ τὸ στόμα, τὴν φρικτὴν καὶ ἀναρρῶν ἐκείνην κραυγὴν, ἔ τὸν τρόπον τοῦ σώματος, τὴν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀπώλειαν τῶν αἰσθήσεων, τὰ δνειρῶν, τὸ ὅποιον εἶδε ἐκείνην τὴ νύκτα. Εἶπε δηλαδὴ ὅτι ἕνας ἀγριόχοιρος, ὁ ὁποῖος εἶχε κυκασθῇ εἰς τὸν ὄρσθρον, ἐπῆδα ἐναντίον σου συνεχῶς καὶ ἐπάλαυε μαζί σου. Ἐπειτα ὁ παρακοιμώμενός σου, παραγμένος ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν ἐσπικῶθη καὶ σὲ εὔρε πάλι νὰ κυλίσαι ἀπὸ τὸν δαίμονα.

Ὅταν λοιπὸν ἐκεῖνος μᾶς ἀνῆγγεῖλεν ὅλα αὐτά, τότε τὴν θλίψιν ἐνεστάλαξεν εἰς τὴν ψυχὴν μας, ὅσην αὐτὸς ὁ δαίμων εἰς τὴν ἀγάπην σου.¹³⁷ Α καὶ ὅταν, ὅσπερ ἀπὸ πολὺν χρόνον, συνῆλθα ἀπὸ τὸν πόνον κανὲν ἀπὸ τὰ δεινὰ τοῦ κόσμου δὲν μοῦ ἐφαίνετο πλέον δεινόν, οὔτε ἀπὸ τὰ εὐχάριστα εὐχάριστον. Ἀλλὰ ἂν καὶ πρὸ πολλοῦ εἶχα θαθεῖαν συνείδησιν τῆς μεγάλης ματαιότητος τοῦ θείου τοῦτου, ὅμως ἐδοκίμασα τὸ αἰσῆμα τοῦτο πολὺ ἐντονώτερον τότε καὶ μὲ κατέλαβε ἰσχυρότερος πόθος διὰ τὴν ἰδικὴν σου εὐλάβειαν. Διότι εἶναι τοιαύτη ἡ φύσις τῶν λυπηρῶν καταστάσεων. Συνηθίζει νὰ δυναμώνῃ τὴν φιλίαν περισσώτερον καὶ τοῦτο διαπιστώνεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι δύναται εὐκόλως νὰ διαλύῃ καὶ τὰς ἑχθρας. Καὶ κανεὶς πράγματι δὲν εἶναι τόσοσ ὀθλιὸς ὅτε ἡλίθιος, ὁ ὁποῖος θά δυνῆθῃ νὰ διατηρήσῃ τὸ μῖσος τοῦ πρὸς τὸν ἐχθρόν, ὅταν τὸν βλέπῃ νὰ ὑποσέρῃ. Ἄν ὅμως εὐσπλαγχνίζόμεθα τοὺς ἐχθρούς καὶ τοὺς κάμνομεν φίλους, ὅταν τοὺς ἴδωμεν νὰ ὑπομένουν κατὰ ἀνεπιθύμητον, σκέψου ποῖον αἰσθημα θλίψεως ἦτο εὐλογον νὰ δοκιμάσω, ἢ βλέπων τὸν φιλοτάτον μου, τὸν ὅποιον ἔγω ἴσον μὲ τὸν ἑαυτὸν μου, νὰ εὐρίσκειται εἰς συμφορὰν ἀθεράπευτον. Καὶ μὴ νομίσῃς, ὅτι ἰσάμεθα ἔξω τῆς ἰδικῆς σου θλίψεως μὴδὲ νὰ ὑποπτευθῇς, ὅτι ἡ κατηγορία μου ἰτηγάζει ἀπὸ μίαν τοιαύτην στάσιν. Ἐάν θεοβίως μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ δὲν σπαράσσομαι οὔτε καταβάλλομαι ἀπὸ τὸν πονηρὸν δαίμονα, ὅμως βλέβομαι διὰ τὴν κατάστασίν σου καὶ πικρὰ δσον καὶ σὺ. Καὶ οὐ-

δεῖς εἶναι δυνατόν νὰ μὴ μὲ πιστεύσῃ ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν νὰ ἀγαποῦν, ὅπως πρέπει. Ἐμπρὸς λοιπὸν ὅς ἀποτινάξωμεν τὴν κόβιν. Διότι κατ' αὐτὸν μόνον τὸν τρόπον θά γίνῃ ὑποφερτὸς καὶ εὐαφρὸς ὁ χαρακτήρ αὐτῆς τῆς θλίψεως, ἂν δὲν ἐβλήσωμεν νὰ παραδοθῶμεν εἰς τὸ πάθος καὶ νὰ συρῶμεθα εἰς τοὺς κρημνοὺς, ἀλλὰ νὰ σπεύσωμεν νὰ ἀνακτήσωμεν τὴν νηφαλιότητά μας καὶ νὰ σκεφθῶμεν τί πρέπει νὰ πράξωμεν. Διότι πολλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ θεωροῦνται ὅτι εἶναι δεινὰ, φαίνονται μεγάλα καὶ ἀνυπόφορα πρὶν νὰ ἐξετασθοῦν καλῶς. Ἐάν ὅμως κανεὶς τὰ βασανίσῃ μὲ τὴν σκέψιν του, θά τὰ εὕρῃ πολὺ κατώτερα ἀπὸ ὅσον τὰ ἐνόμιζε. Πρῶγμα ποῦ ἐλπίζω νὰ συμβῇ καὶ τώρα. Ἀλλὰ ὀρθώσου καὶ μὴ καταστήσῃς τὸν ἐχθρόν σου ὀρθώτερον ἐναντίον μας, ἀκολουθῶν τὴν ματαίαν καὶ ἀνόνητον γνώμην τῶν πολλῶν. Δ Ἐάν ὁ λόγος μου ἀπηθύνετο πρὸς ἕνα ἐκ τῶν ἀπίστων ἢ ἐξ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι νομίζουν ὅτι τὰ πάντα γίνονται αὐτομάτως ἢ ἀποδίδουν τὴν πρόνοιαν διὰ τὸν κόσμον εἰς τὰ πονηρὰ δαιμόνια, θά ἀπητέτο μεγάλη προσπάθεια διὰ νὰ ἐκρίνωσιν πρῶτον τὴν πεπλανημένην ἀντίληψιν, νὰ ἀποδείξω ἔπειτα τὴν ἀληθῆ πρόνοιαν διὰ τὸν κόσμον, νὰ ἀποδείξω ἔπειτα τὴν λόγον εἰς τὴν κατηγορίαν. Ἐπειδὴ ὅμως μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ γνωρίζεις ἀπὸ δρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα καὶ, παραλαβὼν ἀπὸ τοὺς προγόνους τὰ ἀληθῆ καὶ σωτήρια δόγματα, πιστεύεις ἀδιοτάκτως, ὅτι ὁ Θεὸς μεριμνᾷ δι' ὅλους καὶ πρὸ παντός δι' αὐτοὺς ποῦ πιστεύουν εἰς αὐτόν, δι' αὐτὸ θά παραλείψωμεν τὸ μέρος αὐτὸ καὶ θά ἀρχίσωμεν ἀπὸ ἄλλο σημείου. Ε Ὅταν ὁ Θεὸς ἔπλασε τοὺς ἀγγέλους ἢ μᾶλλον, ὅς ἀναφερθῶμεν παλαιότερον. Πρὶν γεννηθοῦν οἱ ἀγγελοι καὶ αἱ ἄλλαι οὐράναι δυνάμεις, ὑπῆρχε ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀναρχος. Ὑπάρχων πάντοτε ἀνεὶ οὐδεμιᾶς ἀνάγκης, διότι τοιαύτος εἶναι ὁ χαρακτήρ τοῦ Θεοῦ, ἔπλασε τοὺς ἀγγέλους, τοὺς ἀρχαγγέλους καὶ τὰς ἄλλας ἀσωμάτους ὑπάρξεις καὶ δὲν ἐπροχώρησε εἰς τὴν δημιουργίαν ἀπὸ καμμίαν ἄλλην αἰτίαν παρὰ μόνον διὰ τὴν ἀγαθότητά του. Ἦτο ἀδύνατον νὰ δημιουργήσῃ πλάσματα, τῶν ὁποίων τὰς ὑπηρεσίας δὲν ἐχρειάζετο, ἂν δὲν ἦτο πάρα πολὺ ἀγαθός.¹³⁸ Α Μετὰ τὴν δημιουργίαν ὧλων αὐτῶν ἔπλασε καὶ τὸν ἀνθρώπον, διὰ τὴν ἴδιαν πάλιν αἰτίαν, καὶ ὧλον αὐτὸν τὸν κόσμον. Καὶ ἀφ' οὗ τὸν ἐπρόκεισε μὲ ἀναριθμητὰ χαρίσματα τὸν ἐτοποθέτησε ἐπικεφαλῆς τῶν τῶσων ἔργων τοῦ τὸν μικρὸν ἐκείνον καὶ εὐτελῆ ἀνθρώπου, καθιστῶν αὐτὸν ἐπὶ τῆς γῆς, ὅτι ἦτο αὐτὸς εἰς τοὺς οὐρανοὺς.

Διότι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ «ὡς πλάσωμεν τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμῶν»¹ οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ ὅτι ἐτέθησαν καὶ ὑπὸ τὴν ἰδικὴν τοῦ ἔξουσιαν πάντα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἀφοῦ τὸν ἐπλάσας καὶ τὸν περιέβαλε μὲ τὴν τιμὴν, ὥρισε δι' αὐτὸν ὡραιότητα τὴν διαμονὴν ἐπὶ τῆς γῆς τὸν παράδεισον, ὡς τὸ ἀνάκτορον διὰ τὸν βασιλέα. Καὶ ἐπὶ πλέον θέλων νὰ δείξῃ εἰς αὐτὸν καὶ ἐξ ἄλλης πλευρᾶς πᾶσον ἀνώτερος εἶναι ἀπὸ τὰ λοιπὰ ζῶα, ὡδήγησε πρὸς αὐτὸν ὅλα τὰ ἄλλα δημιουργήματά του καὶ τὸν προστάζει νὰ δώσῃ δυνάμει εἰς ὅλα αὐτά. Β Καὶ ὅμως δὲν ἔδωκε πρὸς δοῦλόν του κανὲν ἀπὸ αὐτά. Καὶ ἐξηγεῖ διὰ ποῖον λόγον. «Διότι δὲν εὐρέθη, λέγει, «δοῦλος ὁμοῖος πρὸς αὐτόν».² Καὶ ἀφοῦ τὸν εἰδὼκε δι' ὅλων αὐτῶν, ὅτι εἶναι τὸ μέσον κάθε μίαν ἐκ τῶν δύο φύσεων, καὶ ὅτι αὐτὸς ἦτο τὸ πλέον τιμημένον ἐξ ὅλων τῶν πλάσμάτων καὶ μέσα εἰς τὸ τῶσον πλῆθος οὐδὲν ἦτο ἴσον πρὸς αὐτόν, τότε δημιουργεῖ καὶ τὴν γυναῖκα, τιμὴν καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν αὐτὸν πάλι, διότι κατέστησε σαφές, ὅτι ἡ γυνὴ ἰδημιουργήθη δι' αὐτόν, καθὼς λέγει καὶ ὁ Παῦλος: «Διότι δὲν ἰδημιουργήθη ὁ ἄνδρας ἀπὸ τῆς γυναῖκα, ἀλλὰ ἡ γυναῖκα ἀπὸ τοῦ ἄνδρος».³ Καὶ δὲν ἐτίμησεν αὐτὸν μὲ αὐτὰ μόνον, ἀλλὰ τοῦ ἐχώρισε καὶ λόγον, εἰς αὐτὸν μόνον, καὶ τὸν κατέστησε ἀξίον νὰ γνωρίσῃ τὸν Θεόν C καὶ τοῦ ἐχορήγησε τὴν ἀπόλαυσιν τῆς μετ' αὐτοῦ κοινωνίας, ὅσον τοῦ ἦτο δυνστη μὴ τοιαύτη ἀπόλαυσις, καὶ ὑπεσχέθη νὰ τοῦ παρῶσχη τὴν ἀθανασία καὶ τοῦ ἔδωκε πολλὴν σοφίαν καὶ τὸν ἐφοδίασε μὲ τὴν πνευματικὴν χάριν, ὥστε καὶ νὰ προφητεῖται μερικά. Καὶ τοῦ ἔδωκε ὅλα αὐτά, ἂν καὶ κανὲν κατόρθωμα δὲν εἶχε προϋπάρξει ἐκ μέρους τοῦ ἀνθρώπου. Τί ἐπραξε λοιπὸν ἐκεῖνος ὅσπερ ἀπὸ τῶσον πολλὰ καὶ τῶσον μεγάλα χαρίσματα. Ἐκρίνε τὸν ἐχθρὸν ἀξίον μεγαλύτερας ἐμπιστοσύνης ἀπὸ τὸν δωρητὴν καὶ ἀφοῦ παρέδωκε ἀπερίσκεπτος τὴν ἐντολὴν τοῦ δημιουργοῦ, ἐπροτίμησε τὴν ἀπάτην ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἔσπευσε νὰ τὸν ἀφανίσῃ πλήρως καὶ νὰ τὸν ἀποξενώσῃ ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ. Καὶ ἐπροτίμησεν ἐκεῖνον, χωρὶς νὰ ἐδηλωθῇ ἀπὸ μέρους τοῦ καμμία δι' αὐτὸν εὐεργεσία, μικρὰ ἢ μεγάλη, ἀλλὰ πεισθεὶς μόνον καὶ μόνον εἰς τοὺς λόγους ἐκείνου. D Μήπως δρᾷ γε τὸν ἡφάνισε ὁ Θεός, διότι ἠτέλειε τὴν ἀχαριστίαν ἐξ ἀρχῆς, πρᾶγμα ποῦ ὁπῆρξε τρόπον τινα ἡ ἀρετήρια σε-

1. Γεν. 1, 26.

2. Γεν. 2, 20.

3. Α' Κορινθίους 11, 9.

ρὰς παρομοίων πράξεων; Αἴτημα δευτέρως τῆς δικαιοσύνης θὰ ἦτο τοῦτο, αὐτὸν δηλ. ὁ ὁποῖος ἐδέχθη ἀναριθμήτους εὐεργεσίας καὶ εἰς ἀνταπόδοσιν αὐτῶν ἤρχισε τὴν ζωὴν τοῦ ὁμέως μὲ τὴν παρακοήν καὶ τὴν ἀχαριστίαν, νὰ τὸν ἀφανίσῃ καὶ νὰ τὸν ἐκδιώξῃ ἀπὸ τῆς μέσης. Ἀλλὰ ὁ Θεὸς συνέχισε νὰ τὸν εὐεργετῇ, ὅχι ὀλιγώτερον παρὰ πρὶν, δεικνύων δι' αὐτοῦ, ὅτι, καὶ ἂν ἀπείρους φορές ἀμαρτήσωμεν καὶ ἀποστρέψωμεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ πρόσωπόν μας, αὐτὸς δὲν παύει νὰ προνοῇ διὰ τὴν σωτηρίαν μας. E ὥστε νὰ σωθῶμεν, ἂν ἐπιστρέψωμεν εἰς αὐτόν. Ἄν ὅμως ἀπμεινωμεν εἰς τὴν κακίαν, ἀπὸ τὴν στιγμήν ταύτην ἀπομένει νὰ πράξῃ τὰ ἱδικὰ του ἔργον. Καὶ νομίζω, ὅτι ἡ ἐκδιώξις ἀπὸ τὸν παράδεισον καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ ἡ παράδοσις εἰς τὸν θάνατον ἀποτελοῦν καλασμὸν καὶ τιμωρίαν τοῦ ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἡ πρόνοια ὅμως δι' αὐτὸν ἐξηκολούθει ὅσον καὶ πρὶν. Ἄν καὶ ὁ λόγος οὗτος φαίνεται, ὅτι εἶναι παράδοξος, ἐν ταῦτοις εἶναι ἀληθής. Τὰ γεγονότα εἶναι θεοβίως ἀντίθετα μετὰ τῶν, οἱ ἀσχοποὶ ὅμως οἱ ἐπιδιωκόμενοι δι' ἀμφοτέρων τῶν μέσων.¹ Α εἶναι σύμφωνοι καὶ παρουσιάζουν συνέπειαν. Παραδείγματός χάριν, ὁ ἀποκλεισμός τοῦ ἀπὸ τὸν Παράδεισον, ἡ ἐγκατάστασις τοῦ ἀπέναντι τοῦ παραδείσου, ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ἡ παρεμπόδισις, τὸ ὅτι τὸν κατέστησε θνητόν, τὸ ὅτι ἐν τῇ μεταξύ ἐφάνη ἀνώτερος ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν, ὅλα ταῦτα καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν συνέπειαι ἐγίνον διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν τιμὴν αὐτοῦ. Καὶ διὰ τὰ πρῶτα δὲν χρειάζεται νὰ εἴπω τίποτε (διότι εἶναι φανερά εἰς ὅλους), πρέπει ὅμως νὰ ὁμιλήσωμεν διὰ τὰ μετέπειτα.

Πῶς λοιπὸν θὰ κατανοήσωμεν, ὅτι καὶ τὰ δευτέρα ἐγίνον διὰ τὸ συμφέρον ἐκείνου; Ἄν ἀναλογισθῶμεν τί θὰ ἐπάθαινε, ἂν δὲν ἐγίνοντο αὐτά. Β Τί θὰ ἐπάθαινε λοιπόν; Ἐάν μετὰ τὴν παράδοσιν, ὅταν ὁ διάβολος τοὺς ὑπεσχέθη ὅτι θὰ τοὺς ἀναδείξῃ ἰσοθέους, ἔχαιρον τῆς αὐτῆς τιμῆς, θὰ περιέπιπτεν ὁ ἄνθρωπος εἰς τρία μέγιστα κακά. Πρῶτον θὰ κατέληγε εἰς τὴν γνώμην, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι φθονερός καὶ ἀπατεῶν καὶ ψεύτης. Δεύτερον, τὸν πραγματικὸν ἀπατεῶνα καὶ ψεῦστα τοῦ ψεύδους καὶ τῆς μοχθηρίας θὰ τὸν ἐθεώρει καὶ εὐεργέτην καὶ φίλον. Καὶ πρὸς ταῦτοις, δὲν θὰ ἔσπευε τοῦ λοιποῦ νὰ ἀμαρτάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Ἀπὸ

1. «Καὶ ἐπετίστετε αὐτὸν Κεῖνος ὁ Θεὸς ἐκ τῶς παραδείσου τῆς τρυφῆς ἐργάζεσθαι τὴν γῆν. Ἐξ ἧς ἐλήθη. Καὶ ἐξέβαλε τὸν ἄδαν καὶ ἀποκένον αὐτὸν ἀπέναντι τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς» (Γεν. 3, 23-24).

ἄλλας αὐτὰς τὰς κακὰς συνεπειὰς τὸν ἀπῆλλαξε, ὅταν τὸν ἐξεδεύεε τότε ἀπὸ τὸν παράδεισον. Κατὰ παρόμοιον τρόπον, ὡς γνωστὸν, καὶ ὁ ἱατρός, ἂν ἀφήσῃ τὴν πληγὴν, καθιστὰ τὴν σήψιν μεγαλυτέραν, ἐνῷ ἂν τὴν ἀποκόψῃ, ἐμποδίζει τὴν περαιτέρω ἐπιδείνωσιν τοῦ τραύματος. Ὁ Καὶ λοιπὸν, τί; ἢ ἐπὶ τίς. Αὐτὸς δὲν ἠκούσθη εἰς αὐτὰ, ἀλλὰ προσέθεσε καὶ κόπους καὶ ἰσχύας, διότι τίποτε δὲν εἶναι περισσότερον ἀχρηστον διὰ τὴν ἀνεσιν ὅσον ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐάν λοιπὸν, μετὰ τὴν ἐπιβάρυνσιν δι' ἄλλων αὐτῶν, δὲν παύωμεν νὰ ἀμαρτάνωμεν, τί δὲν θὰ ἐτολμώμεν, ὅς μᾶς εἶχεν ἀφῆσαι ὁ Θεὸς εἰς τὴν τρυφηλότητα καὶ τὴν ἀργίαν; Διότι, λέγει, «ἡ ἀργία ὑπῆρξεν ὁ διδάσκαλος καὶ ἐκείνους». Καὶ ἐπιθεσθαιῶνουν τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν τὰ καθ' ἡμέραν συμβαίνοντα καὶ ὅσα συνέδρουν ἐπὶ τῶν προγόνων μας. «Ἐκάθισεν», λέγει, «ὁ λαὸς νὰ φαγῇ καὶ νὰ πῇ καὶ ἐσθῶντο καὶ νὰ διασκεδάσουν». Καὶ πάλιν: «Ἐλιπὸν, ἐπαχύνθη, ἐπλατύνθη καὶ ἀπελάττισεν ὁ ἡγιασμένος». Τὸ ἴδιον πνεῦμα ἐκφράζει καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ, ὅταν λέγῃ: Δ. «Ὅταν ἐφύγευεν αὐτοὺς, τότε ἀνεζήτου αὐτὸν καὶ ἐπέστρεφον καὶ ἐξύπνου πρῶτ' στρέφοντες τὸν νοῦν τῶν πρὸς τὸν Θεόν». Καὶ πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ λέγει ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Ἱερεμίου. «Τιμωρήσου διὰ παντός, Ἱερουσαλὴμ, διὰ νὰ μὴ ἀπομακρυνθῇ ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ σὺ». «Ὅτι δὲ ἡ ταπεινότης καὶ τὸ λύγισμα συντελοῦν εἰς τὴν σωτηρίαν ὅχι μόνον διὰ τοὺς κακοὺς, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἐναρέτους, πάλιν τὸ λέγει ὁ προφήτης: «Εἶναι καλὸν δι' ἐμέ, Κύριε, ὅτι, μὲ ἐταπεινώσας, διὰ νὰ μάθω τὰ προστάγματά σου». Καὶ μετὰ τοῦτον ὁ Ἱερεμίας τὰ ἴδια, ἀλλὰ ὅχι μετὰ τὰς ἰδίας λέξεις, διακηρύσσει: «Εἶναι καλὸν διὰ τὸν ἄνδρα ὅταν σγκῶνῃ ἐκ τῆς νεότητός του τοὺς ὀφθαλμοὺς. Θὰ καθίσῃ εἰς τὴν μοναξιάν του καὶ θὰ σιωπήσῃ». Ἐ Καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν διὰ τὸν ἑαυτοῦ του λέγων: «Ἦν λυπηρὴς νὰ μὲ ἀποξενώσῃς εἰς ἡμέραν πονηράν». Ἀλλὰ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, ὁ ὁποῖος τόσον διελαμψεν εἰς τὴν χάριν καὶ ὑπερέβη τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ὅμως καὶ αὐτὸς εἶχε ἀνάγκην ἀπὸ τὴν ὠφέλειαν αὐτοῦ τοῦ καλοῦ. Δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε: «Ἐδο-

1. Σαρ. Σερ. 38, 28.
2. Ἐξοδ. 32, 6.
3. Δαν. 82, 15.
4. Ἐσθ. 77, 34.
5. Ἱερ. 6, 8.
6. Ἐσθ. 118, 11.
7. Ἐσθ. 5, 27.

θη ὡς ἀγκάθι εἰς τὸ σῶμά μου ὁ ἀγγελὸς σατάν, διὰ νὰ με ραπίσῃ, ὥστε νὰ μὴ ὑπερφηανεύωμαι. Δι' αὐτὸ παρεκάλεσα τὸν Κύριον τρεῖς φορές καὶ μοῦ εἶπε: Σοῦ εἶναι ἀρκετὴ ἡ χάρις μου. 164 Α. Διότι ἡ δύναμις μου ἐκκληροῦται ἐκεῖ που ὑπάρχει ἀδυναμία. Καὶ δεδωμένος ἦτο δυνατόν νὰ εὐδοκῶ τὸ εἶον κήρυγμα καὶ χωρὶς διωγμῶν καὶ θλίψεων καὶ κόπων καὶ ἰσχύας, ἀλλὰ δὲν τὸ ἠθέλησεν ὁ Χριστὸς ἀπὸ μέριμναν διὰ τοὺς κηρύττοντας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο λέγει εἰς αὐτοὺς: «Θὰ δοκιμάσῃτε θλίψεις εἰς τὸν κόσμον». Καὶ εἰς ἐκείνους ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ βασιλεύουν πρὸς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, συνιστᾷ νὰ τὰ πράξουν ἀκολουθοῦντες τὴν στενὴν ὁδόν, διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ φθάσουν ἐκεῖ ἀπὸ ἄλλον ὁδόν. Τοιοῦτοτρόπως αἱ θλίψεις καὶ οἱ πειρασμοὶ καὶ τὰ λυπηρὰ περιστάτικα ποὺ μᾶς συμβαίνουν οὐδόλως ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰ χρηστὰ ἐπιθεσθαιῶνουν τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ δι' ἡμᾶς. Καὶ ὅχι μόνον αἱ θλίψεις ποὺ δοκιμάζομεν ἔδω. Β. Διότι τὴν φιλαυτοπρίαν τοῦ δὲν τὴν φανερώνει ἡ ἀπειλὴ τῆς κολάσεως ὀλιγώτερον ἀπὸ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Διότι ἐάν δὲν ἐπεκρέματα ἡ ἀπειλὴ τῆς κολάσεως, κανεὶς δὲν θὰ ἐπιτόνῃ ταχέως τὰ ὀφθαλμοὺς ἀγαθὰ. Ὅτε μόνον ἡ ὑπόσχεσις τῶν ἀγαθῶν ἀρκεῖ νὰ μᾶς προτρέψῃ πρὸς τὴν ἀρετὴν, ἂν δὲν ᾤθῃ καὶ ὁ φόβος τῶν δεινῶν ἀκρίβους, οἱ ὅποιοι δεικνύουν ἀδιαφορίαν ἐναντὶ τῆς ἀρετῆς. Διὰ τοῦτο κατ' ἀρχὴν ἐξεδιώξε καὶ τὸν πρωτόπλαστον ἀπὸ τὸν παράδεισον, διότι ἡ τιμὴ μὲ τὴν ὁποῖαν τὸν περιέβαλε θὰ τὸν καθίστα χειρότερον, ἂν ἐκμενο στοθερὰ καὶ ἀσάλευτος, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ ἐντολὴ κατεπατήθη. Καὶ τί λέγω τὸν Ἀδὰμ; Καὶ τί δὲν θὰ ἔκρινε, ἀλήθεια, ὁ Κάιν ὁ περφερόμενος εἰς τὸν παράδεισον ἐν μέσῳ τῶν ἀπολαύσεων, ἀφοῦ καὶ ἐσπερήμενος ἔδω αὐτῶν καὶ ὀλέπων πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του τὴν τιμωρίαν τοῦ πατρὸς, ὅτε τότε δὲν ἐσφρονίζετο, ἀλλὰ περιέπιπε εἰς μεγαλυτέραν κακίαν, καθ' ὅτι πρῶτος αὐτὸς καὶ συνέλαβε καὶ ἀπετόλμησε φόνον, καὶ μάλιστα ἕνα φόνον μιαιώτατον. Καὶ δὲν ἐφθασε εἰς τὴν πρωτοφανῆ αὐτὴν κτηνώδη πρᾶξιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ εἰς διάρκειαν μακροῦ χρόνου, ἀλλὰ ἀπατόμως καὶ αἰανιδίως ἀνεπῆδησε εἰς αὐτὴν τὴν κορυφήν, ἀφοῦ ἐσθῆσε ἀνέδραν καὶ ἐφόνευσε τοῦ ἀομήτριον ἀδελφόν του, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε διατρέξει κανὲν

1. Α' Κορινθ. 12, 7-9.
2. Ἰωάν. 16, 33.
3. Μαθ. 7, 15.

ἀδίκημα, ἐκτός θεάσια ἐάν θεωρεῖ ἀδίκημα τὸ ἐτιμίσει τὸν Θεόν. **Δ** Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν πρόσχε, οὐ παρακαλῶ, νὰ κατανοήσῃς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Ὅταν δηλ. ἀθάδιασε πρὸς τὸν Θεόν, ἐκεῖνος τὸν ἐνουθεῖ διὰ λόγων καὶ τὸν ἐπαρηγόρει εἰς τὴν λύπην του. Καὶ ὅταν ἐξεμάνῃ ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του, τότε πλέον ἐμφανίζεται αὐστηρὸς καὶ τὸν τιμωρεῖ. Καὶ ὅμως καὶ αἱ προηγούμεναι πράξεις του ἦσαν βίαιαι τῆς ἰδίας ἢ μᾶλλον αὐστηροτέρας τιμωρίας. Διότι, ἐν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ὅταν κανεὶς ἐκ τῶν ὑπηρετῶν φυλάττη διὰ τὸν ἑαυτὸν του τὰ ἐκλεκτότερα καὶ προσφέρει εἰς τὸν κύριόν του τὰ εὐτελέστερα, τὰ πράγματα θεωρεῖται ὅτι ὁποτελεῖ φοβεράν αὐθάδειαν, πόσον μᾶλλον εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Θεοῦ; Καὶ ὁ Κάιν δὲν διέπραξε αὐτὴν μόνον τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ καὶ ἄλλην οὐχὶ ὀλίγον μικρότεραν, ὅτι δηλ. ἠγανάκτησε διὰ τὴν τιμὴν τοῦ ἀδελφοῦ. Διότι, ἐάν ἄνθρωπος ποῦ ἡμάρτησε μετενοῖ, ἔθ' ἢτο ἀποδεκτὸς διὰ τὴν μεταμέλειάν του. Ἀλλὰ τώρα ἡ σύγχυσις ἐκείνη δὲν προήρχετο ἀπὸ μετάνοιαν, ἀλλὰ ἀπὸ φθόνον καὶ μοχθηρίαν, καθὼς τὸ ἀπέδειξεν τὸ τέλος. Σχεδὸν ὠργίζετο ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, διότι δὲν ἐτίμιζε τὴν αὐθάδειάν του καὶ δὲν ἐπαρτίμιζε τὸν ἀκόλαστον ἀντὶ τοῦ συγκρατημένου. Ἀλλὰ καὶ πάλιν, ἐνῷ αἱ ἁμαρτίαι αὐταὶ ἀπότην αὐστηρὴν τιμωρίαν, τὰ ἀντιμετώπισε μὲ μεγάλην ἐπιεικειαν καὶ προσπαθεῖ νὰ κατευνόσῃ τὴν ταραγμένην ψυχὴν του. Διότι ἡ λύπη ἐκείνη προήρχετο ἀπὸ ἀγανάκτησιν. Δι' αὐτὸ καὶ λέγει πρὸς αὐτόν: «Ἠσούχασε!» **161** Α Καὶ ἔλεγε ταῦτα, ἐνῷ ἐγνώριζε ἕως ποιοῦ σημείου θὰ ἔφθανε τὸ κακόν, ἀλλὰ ἤθελε νὰ ἀφαιρέσῃ κάθε πρᾶσιν ἀπὸ τοὺς ἄφρονες. Διότι ἐάν ἐτιμωρεῖτο ἐξ ἀρχῆς, πολλοὶ θὰ ἔλεγον πολλά τοιαῦτα: «Δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν παρανέοι μὲ λόγους καὶ νὰ τὸν νοουθετήσῃ καὶ νὰ τὸν ἐπιπλήξῃ πρῶτον καὶ κατόπιν, ἐάν ἐπέμενε, νὰ προῇ εἰς τὴν τιμωρίαν του; Αὕτῃ ἡ τιμωρία εἶναι πολὺ σκληρὰ καὶ ἀπηνής». Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς μακροθυμεῖ ἐναντὶ τῶν προσβολῶν εἰς τὸν Θεόν, ὅφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ ἀποσοτρώσῃ ἐκείνους, ὅφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι καὶ τὸν πατέρα τοῦ Καὶν ἀπὸ ἀγαθότητα τὸν ἔρριψεν εἰς δοκιμασίαν καὶ ἐπιπλέον διὰ νὰ φέρῃ εἰς μετάνοιαν τοὺς μεταγενεστέρους μὲ τὴν καλωσύνην του αὐτῇ. **Β** Ἀλλὰ ἀφ' οὗ, διὰ τὴν σκληρότητα αὐτοῦ καὶ τὴν ἀμετανόητον καρδίαν του, συνεσώρευσε τὴν ὀργὴν του, τότε ἐπροχώ-

1. Γεν. 4, 7.

ρησε εἰς τὴν τιμωρίαν του. Ἐάν δὲ καὶ μετὰ τὸν φόνον ἔμενε ἀτιμώρητος, θὰ ἐπροχώρει καὶ εἰς ἄλλον μεγαλύτερον κακόν. Οὐτε δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ἐγκλημάτισεν ἀπὸ ἀγνοίαν. Διότι αὐτὸ ποῦ ἐγνώριζεν ὁ νεώτερος, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ τὸ ἡγνέει οὕτως; Ἀλλ' ἀκομή, ἐν βέλῃ, ὅς θεωρηθῇ ὅτι ἡ προτέρα του στάσις προήρχετο ἀπὸ ἀγνοίαν. Μετὰ ὅμως τὸ «Ἠσούχασε», μετὰ τὴν συγγνώμην τῆς ὁποίας ἔτυχε, ἀπὸ ποίαν ἀγνοίαν ἐπροχώρει εἰς τὸν φόνον καὶ ἀμόλυνε τὴν γῆν καὶ μὲ τὴν πρᾶξιν του αὐτὴν ἀνέτρεψε τοὺς νόμους τῆς φύσεως; Βλέπεις, ὅτι καὶ τὰ προηγούμενα ἁμαρτήματα δὲν προήρχοντο ἀπὸ ἀγνοίαν, ἀλλὰ ἀπὸ κακίαν καὶ μοχθηρίαν καὶ τὴν μεγαλύτεραν κτηνωδίαν; Ποία ἦτο ἡ τιμωρία του δι' αὐτά; **162** Ἐθ' ἢτο, λέγει, «μέσα εἰς τοὺς στεναγμούς καὶ τὸν τρόμον ἐπὶ τῆς γῆς». Φαίνεται λοιπὸν ὅτι εἶναι σκληρὰ ἡ τιμωρία. Ὅμως δὲν θὰ φανῇ τοιαύτη, ἐν ἀναλογισθῶμεν τὸ μέγεθος τοῦ ἁμαρτήματος καὶ ἐξετάσωμεν μὲ προσοχὴν τὴν τιμωρίαν. Ὅταν δηλ. προσέφερε κακῶς¹ θυσίαν, ἐλυτήθη, διότι, ἐνῷ ἠθάδιασε, δὲν ἐτιμήθη ἀπὸ τὸν ὀδριάζοντα Θεόν. Ὅταν ἐκεῖνος τὸν ἐνουθεῖ, αὐτὸς τὸν περιφρόνησε. Ἀπετόλμησε πρῶτος νὰ διαπράξῃ φόνον ἢ μᾶλλον πρᾶξιν πολὺ μισητὴν καὶ αὐτοῦ τοῦ φόνου, ἐλύπησε δηλ. τοὺς γονεῖς του καὶ ἐφεύσθη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Εἶπε: «Ἠθίμως ἐγὼ εἰμαι φύλαξ τοῦ ἀδελφοῦ μου;»² Καὶ δι' ὅλας αὐτάς τας πράξεις του τιμωρεῖται μόνον μὲ φόβον καὶ τρόμον. Ἀλλὰ δύναμαι νὰ εἴπω, ὅτι καὶ ἡ χρηστότης τοῦ Θεοῦ φαίνεται ὅχι μόνον ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἡ τιμωρία εἶναι ἡπιωτέρα τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι προέκυψε ἐξ αὐτῆς σημαντικὸν κέρδος. **163** Τὸ δὲ κέρδος ἦτο ὅτι ἐσωφρονίζοντα ὄλοι αἱ μεταγενέστεροι καὶ ἐγίνοντο καλύτεροι μὲ τὴν τιμωρίαν ἐκείνου. Δι' αὐτὸ καὶ δὲν ἐθανάτωσεν αὐτόν. Διότι τὸ νὰ ἀκούουν οἱ ἄνθρωποι, ὅτι κάποιοι Κάιν ἐφόνευσαν τὸν ἀδελφόν του καὶ ἐθανάτωθη, δὲν εἶναι τὸ ἴδιον μὲ τὸ νὰ βλέπουν τὸν φόνον νὰ τιμωρῆται. Καὶ μάλιστα τότε ἴσως δὲν ἐγίνετο καὶ πιστευτὸν τοῦτο, ἐν ἔλεγετο, διὰ τὴν ὑπερβολικὴν ἀπέχθειαν τοῦ πράγματος. Ἐνῷ τώρα καθὼς εἶναι παρὼν καὶ τὸν βλέπουν ὄλοι καὶ καθιστᾷ πολλοὺς καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον μάρτυρας τῆς τιμωρίας του, κατέστησε τὸ γεγονός δλοφάνερν καὶ πιστευτὸν καὶ εἰς τοὺς συγχρό-

1. Γεν. 4, 12.

2. Γεν. 4, 6-7.

3. Γεν. 4, 8.

νους του και εις τούς μεταγενετέρους. Τί τὸ δρελος δι' ἐκείνους; θά εἴπῃς. Ἐ θεοῦ ἐπρονόησε, καὶ πολὺ διὰ τὴν σωτηρίαν ἐκείνου, ὅταν συνεκράτει τὴν λύσαν του μετὰ τὰς νοουθεσίας διὰ τῶν λόγων. Ἐάν πάλι ἐξετάσῃ κανεῖς καὶ τὴν τιμωρίαν, θά ἴδῃ ὅτι εἶναι μεγάλη ἡ ἀφέλεια τοῦ προέρχεται ἐξ αὐτῆς. ¹ Ἄ Α Διότι, ἐάν ὁ Θεὸς τὸν ἐφάνευεν ἀμέσως, δὲν θά τοῦ παραίχε μίαν προθεσίαν διὰ μετάνοιαν καὶ δεξιῶσιν. Ἐνῷ τότε τοῦ τὸν ἐτιμώρησε νὰ συζῇ μὲ τὸν φόβον καὶ τὸν τρόμον, ἐάν δὲν ἦτο τὸσον πολὺ ἀναίσθητος καὶ δὲν ἦτο μάλλον θηρίον παρὰ ἄνθρωπος, θά εἶχε νὰ ὠφεληθῇ πολλὰ ἀπὸ τὴν ζωὴν αὐτοῦ τοῦ εἶναι. Ἀλλὰ ἐκτὸς τούτων, μὲ αὐτὴν τὴν τιμωρίαν κατέστησε ἐλαφροτέραν τὴν μέλλουσαν κόλασιν δι' αὐτόν. Αἱ θλίψεις ἢ τιμωρίαι, τοῦ μᾶς στέλλει ὁ Θεὸς εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, περιορίζουν κατὰ ἓνα μέρος, ὅχι μικρόν, τὰ δάσανα τῆς καλῶσεως μετὰ θάνατον. Καὶ τὴν διαδεσπῶσιν τῆς ἀληθείας αὐτῆς δύναται τις νὰ ἀρυσθῇ ὅπῃ τὰς ἀγίας Γραφάς. Διότι ὁ Χριστὸς συζητῶν μετὰ τῶν μαθητῶν του καὶ διηγούμενος τὴν ἱστορίαν τοῦ Λαζάρου λέγει, ὅτι ὁ Ἀβραάμ, ὅταν τὸν ἰκέτευε ὁ πλούσιος Β νὰ σταθῇ ὀλίγον χρόνον εἰς τὴν φλεγόμενην γλῶσσαν του μετὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ δακτύλου του, εἶπε πρὸς αὐτόν: «Τέκνον, θυμὸς σου ὅτι σὺ ἀπῆλθαις τὰ ἀγαθὰ σου εἰς τὴν ζωὴν σου καὶ ὁ Λαζάρους τὰ κακά. Τώρα ὅμως αὐτὸς παρηγορεῖται καὶ σὺ βασανίζεσαι». ² Ὁ δὲ Παῦλος (καὶ ὅταν ἀναφέρω τὸ ὄνομα τοῦ Παύλου, ἐννοῶ πάλιν τὰ παραγγέλματα τοῦ Χριστοῦ, διότι αὐτὸς ἐκίνει τὴν μακαρίαν ἐκείνην ψυχὴν), ὅταν κάποτε ἔγραψε πρὸς τοὺς Κορινθίους διὰ τὸν ἑκδοτόν εἰς τὰς πορνείας, συνιστᾷ εἰς αὐτοὺς νὰ παραδοθῇ οὗτος εἰς τὸν σατανᾶν πρὸς καταστροφὴν τῆς σαρκός, διὰ νὰ σωθῇ τὸ πνεῦμα του κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.³ Καὶ μετὰ τοὺς ἰδίους πάλιν συζητῶν δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι κοινωνοῦν τῶν ἀχαράντων μυστηρίων ἀναξίως, λέγει: Ὁ ἐὰν ταῦτα μεταξὺ σας ὑπάρχουν πολλοὶ ὁρῶσιν καὶ ἀδύνατοι καὶ ἀρκετοὶ ἐπέθανον. Διότι, ἐάν ὅμως ἐκρίναμεν τὸν ἑαυτὸν μας, δὲν θά ἐκρινόμεθα. Ἀλλ' ὅταν κρινόμεθα ὅμως ὑπὸ τοῦ Κυρίου παιδωνομούμεθα διὰ νὰ μὴ καταδικασθῶμεν μαζί με τὸν κόσμον.⁴ Εἴδες φιλευσθουσίαν ἀνεκφράστου καὶ ὀνειδισμὸν πλοῦτον καλωσύνης, Εἴδες

1. Λουκ. 16, 26.

2. Α' Κορ. 4, 5.

3. Α' Κορ. 11, 30-32.

πῶς ὁ Θεὸς πράττει τὰ πάντα καὶ τὰ μεθοδεύει, ὥστε καὶ ὅταν ἁμαρτάνωμεν, νὰ ὑπάρχῃ ἡ δυνατότης νὰ εἶναι δι' ἡμᾶς ἐλαφροτέρα τῆς οφειλομένης ἢ κόλασις ἢ καὶ νὰ ἀπολλογώμεν τελείως.

Ἐάν εἴπῃ κάποιος: Διατί λοιπὸν ὁ Θεὸς δὲν ἠρώσκει τὸν διάβολον, ὁ ὁποῖος ἐξ ἀρχῆς ἐξηπάτησε τοὺς πρωτοπλάστους; Τοῦτο συνέβη διότι ὁ Θεὸς ἐνδιαφέρεται δι' ἡμᾶς. Ἐάν θεοῦ ὁ μικρὸς ἐκείνος ἐπικράτει διὰ τῆς δίας, θά εἶχε κάποια λογικὴν θάσιν τὸ αἷμα τοῦτο. Ὁ Ἐάν ὁ μᾶς εἶχε στερηθῇ ἀπὸ αὐτὴν τὴν δύναμιν, ἀλλὰ μόνον διὰ τῆς πειθοῦς (διότι ἀπὸ ἡμᾶς ἐξαρτᾶται νὰ μὴ πεισθῶμεν), διὰ ποῖον λόγον ἀφαιρεῖς τὴν εὐκαιρίαν τῆς εὐδοκίμησης καὶ ἀποκλείεις τὸν ἄγωνα διὰ τὰ ἔσθλα. Πρὸς τοῦτους, καὶ ἂν ἐγγώριζε ὅτι ἦτο ἀκαταγώνιστος καὶ ἐμελλε νὰ τοὺς νικήσῃ ὁλοῦς, καὶ παρ' ὅλα ταῦτα τὸν ἄφινε, οὔτε καὶ ἂν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐνῆργει, τὸ πρᾶγμα θά ἦτο ὀφείον ἀπορίας. Καὶ πράγματι, καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, ἐξ αἰτίας ἡμῶν θά συνέβαινε νὰ ἐπικρατῇ ἐκείνος καὶ νὰ νικῇ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι δὲν ἀναγκάζονται μετὰ τὴν βίαν, ἀλλὰ ἀποκύπτουν εἰς αὐτὸν μετὰ τὴν θέλησίν των. Ἀλλ' ὅμως οὔτε αὐτὸ θά ἦτο ἀρκετὸν δι' ἐκείνους τοῦ θέλουν νὰ εἶναι ἀπερίσκεπτοι. Ἐφ' ὅσον ὅμως ὑπάρχουν πολλοὶ ποὺ ἐνίκησαν τὴν δύναμιν του καὶ πολλοὶ πάλι θά νικήσουν εἰς τὸ μέλλον, τότε διατί ἀποστερεῖς ἀπὸ μίαν τόσο μεγάλην τιμὴν ὅσους μέλλουν νὰ διακριθῶν καὶ νὰ κατακτήσουν μίαν περίλαμπραν νίκην; Ἐ Διὰ τοῦτο λοιπὸν τὸν ἄφινε, διὰ νὰ τὸν κατὰβάλουν ἐκείνοι τοῦ ἡρωγαυόμενος ἠττήθησαν ἀπὸ αὐτόν. Πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι δι' αὐτὸν ἀνώτερον ἀπὸ κάθε ἄλλην τιμωρίαν καὶ ἱκανὸν νὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ἐσχάτην καταδίκην. Ἀλλὰ δὲν θά τὸν νικήσουν ὅλοι, θά εἴπῃς. Καὶ ποῖαν σκέλιν ἔχει τοῦτο μὲ τὸ προκείμενον; Διότι εἶναι πολὺ δικαιότερον οἱ μὲν γενναῖοι νὰ λαμβάνουν ἀφορμὰς διὰ νὰ ἐπιδεικνύουν τὴν γενναϊότητά των, οἱ δὲ μὴ γενναῖοι νὰ τιμωροῦνται. ¹ Ἄ Α ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των κωθρότητα παρὰ νὰ ἐπιηρεάζονται ἐκείνοι ἐξ αἰτίας τούτων. Διότι ὁ φαῦλος, κ' ἂν ἀδικῇται, δὲν καταβάλλεται ἀπὸ τὸν ἀνταγωνιστὴν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του κωθρότητα. Καὶ τοῦτο φανερώνει τὸ πλῆθος τῶν εἰς ὄρος του νεκρῶν. Τότε δὲ οἱ σπουδαῖοι θά ἐπιηρέζοντο ἀπὸ τοὺς φαύλους, ἐάν ἐξ αἰτίας αὐτῶν δὲν εἶχον ποῦ νὰ ἐπιδείξουν τὴν ἀνδρείαν των. Καὶ θά συνέβαινε τὸ ἴδιον μετὰ τὴν περὶπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ἕνας ἀγωνοθέτης, ὁ ὁποῖος ἔχει δύο ἀθλητάς, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν ἕνας εἶναι ἔτοιμος νὰ συμ-

πλακῇ με τὸν ἀνταγωνιστὴν καὶ νὰ ἐπιδείξῃ μεγάλην ἀντοχὴν καὶ νὰ στεφανωθῇ με τὸν στέφανον τῆς νίκης, ὁ δὲ ἄλλος προτιμᾷ τὴν ἡσυχίαν του καὶ τὰς ἀπολαύσεις παρὰ τὴν ταλαιπωρίαν ἐκείνην, ἀναγκάζεται νὰ ἀποσύρῃ τὸν ἀνταγωνιστὴν καὶ ἀπολύει καὶ τὰς δύο ἀπράκτους. * Τοιοῦτοτρόπως ὁ σπουδαῖος ἐπηρεάσθη ἐξ αἰτίας τοῦ φαύλου, ὁ ὁποῖος δὲν ὑπῆρξε δειλὸς ἐξ αἰτίας τοῦ γεναίου, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς του δειλίας. Διότι αὐτὴ ἡ διερεύνησις τοῦ πράγματος φαίνεται ἡ ἴδια καὶ ὅταν πρόκειται περὶ τοῦ διαδόλου. Ἡ συλλογιστικὴ αὕτη, ἂν προχωρήσῃ περαιτέρω, θὰ ὁδηγήσῃ εἰς σκέψεις καταλυτικὰς διὰ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ εἰς πολλὰ πράγματα καὶ θὰ διαδάλῃ δὴν τὴν δημιουργίαν. Διότι θὰ κατηγορήσῃ τὸν Θεὸν διὰ τὴν κατασκευὴν στόματος καὶ ὀφθαλμῶν, διότι με αὐτοὺς οἱ πολλοὶ ἐπιθυμοῦν ὅσα δὲν πρέπει καὶ ὑποπίπτουν εἰς τὸ ἁμάρτημα τῆς μοιχείας, ἐνῶ με τὸ στόμα ἐλασφημοῦν καὶ ἄλλοι προφέρουν τὰς ὀλεθρίας διδασκαλίας των. C Ἄρα γε ἔπρεπε διὰ τὸν λόγον αὐτὸν νὰ δημιουργηθοῦν οἱ ἄνθρωποι χωρὶς γλῶσσαν καὶ ὀφθαλμούς; Λοιπὸν με τὴν λογικὴν αὕτην θὰ ἀποκόψωμεν καὶ τοὺς πόδας, καθὼς καὶ τὰς χεῖρας, ἐπειδὴ αἱ μὲν χεῖρες εἶναι γεμᾶται αἵματα, οἱ δὲ πόδες τρέχουν πρὸς τὸ κακόν. Ἀλλὰ οὔτε τὰ ὦτα δὲν θὰ δυνηθοῦν νὰ σωθοῦν κατὰ τὴν ἀμειλικτὴν συλλογιστικὴν. Διότι ταῦτα ἀκούουν ἀνῆλτα ἀκούσματα καὶ μεταφέρουν εἰς τὴν ψυχὴν τὴν φθορὰν τῶν αἰρετικῶν διδασκαλιῶν. Ὡστε θὰ τὰ ἀφαιρέσωμεν καὶ αὐτά. Ἀλλὰ, ἂν πράξωμεν αὐτό, τότε θὰ ἀπαρρίψωμεν καὶ τὰς τροφάς καὶ τὰ ποτά, καὶ τὸν οὐρανόν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ τὸν ἥλιον, καὶ τὸ φῶς, καὶ τὴν σελήνην, καὶ τοὺς χοροὺς τῶν ἁγίων καὶ ὅλα τὰ εἶδη τῶν ζώων. Διότι τοῦ θὰ εἶναι πλέον ταῦτα χρήσιμα, ὅταν αὐτὸς διὰ τὸν ὁποῖον ἔγιναν, ἀκωχητήριασθαι τῶσαν ἀθλίως; D Βλέπεις εἰς πόσον γελοῖον καὶ παράλογον συμπεράσμα καταλήγει κατ' ἀνάγκην ἡ συλλογιστικὴ αὕτη; Διότι ὁ διάβολος εἶναι κακὸς διὰ τὸν ἑαυτὸν του, οὐχὶ δι' ἡμᾶς. Διότι ἡμεῖς ἂν θελήσωμεν, θὰ κερδίσωμεν πολλὰ κατὰ ἐξ αἰτίας του, θεοδαίως παρὰ τὴν ἰδικὴν του θέλησιν. Καὶ ἐὰν ἀκριβῶς ἔγκαιται τὸ μέγεθος τοῦ θαύματος καὶ ἡ υπερβολικὴ φιλάνθρωπία τοῦ Θεοῦ. Διότι, ὅταν οἱ ἄνθρωποι γίνονται καλότεροι, αὐτὸς ἐξ αὐτῶ καὶ μόνον τοῦ γενοῦτος λυσσᾷ καὶ θλίβεται. Ὅταν ὅμως αὐτὸ πραγματοποιηθῇ καὶ ἐξ αἰτίας του, τότε δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ὑποφέρῃ αὐτὴν τὴν καταστροφὴν. Πῶς πραγματοποιεῖται ἐξ αἰτίας του; Ἐπειδὴ φοβού-

μεθα τὴν ὀμότητά του καὶ τοὺς συνεχεῖς δόλους καὶ τὰς ἀλλεπαλλήλους παγίδας, ἀπακρούμεν τὸν πολὺν ὕπνον, ἐπαγρυπνοῦμεν, ἐνθυμούμεθα διαρκῶς τὸν Κύριον. E Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος αὐτὸς δὲν εἶναι ἰδικὸς μου, ἀλλὰ τοῦ μακαρίου Παύλου, ἀκουσε πῶς με τὰ ἴδια σχεδὸν λόγια διενεῖρει ἐκείνους ἐκ τῶν πιστῶν, οἱ ὁποῖοι κοιμῶνται. Εἰς μίαν λοιπὸν ἐπιστολὴν του πρὸς τοὺς Ἐφεσίους λέγει τὰ ἑξῆς: «Ὁ ἀγὼν δι' ἡμᾶς δὲν εἶναι ἀγὼν πρὸς τὸ αἷμα καὶ τὴν σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἀρχοντας καὶ τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκοτεινοῦ τούτου κόσμου, πρὸς τὰ πονηρὰ πνεύματα εἰς τοὺς οὐρανοὺς». Καὶ τὰ ἔλεγεν αὐτὰ οὐχὶ διὰ νὰ κάμψῃ αὐτοὺς, ἀλλὰ διότι ἤθελε νὰ τοὺς ὁράσῃ περισσότερον. 144 A Καὶ ὁ Πέτρος ἐπίσης λέγει: «Νὰ εἰσθε ἐγκρατεῖς καὶ νὰ ἐπαγρυπνῆτε, διότι ὁ ἀντίπαλός σας ὁ διάβολος περιπατεῖ ὠρυζόμενος ὡς λέων ἀναζητῶν κάποιον νὰ τὸν καταπιῇ. Ἀντισταθῆτε μένοντες ἀκλόνητοι εἰς τὴν πίστιν σας». Καὶ τὸ εἶπεν αὐτό, διότι ἤθελε νὰ καταστήσῃ τοὺς ἀκούοντας σθεναροὺς καὶ νὰ τοὺς πείσῃ νὰ ἔχουν μεγαλυτέραν οἰκειότητα πρὸς τὸν Θεόν. Διότι ὅστις βλέπει τὸν ἐχθρόν νὰ ἱσταται ἐνώπιόν του, σπεύδει με μεγαλυτέραν προθυμίαν καὶ ἐνώνεται με τὸν δυνάμενον νὰ τὸν ὑπερασπίσῃ. Κατὰ τοῦ Ἰδιου, ὡς γνωστόν, τρόπον καὶ τὰ μικρὰ παιδιά, ὅταν ἴδουν κάτι τὸ φοβερόν, καταφεύγουν εἰς τὸν κώλιον τῆς μητρὸς καὶ κρέμονται ἀπὸ τὸ φόρεμά της καὶ κρατοῦνται ἀπὸ αὐτὸ με ἓνα σίσθημα ἀσφαλείας καὶ πολλῆς, ἐνῶ τὰ σύρουν πολλοὶ μαζί πρὸς τὴν ἐντίθετον κατεύθυνσιν, αὐτὰ δὲν ἀποσπῶνται. Ὅταν ὅμως δὲν ὑπάρχῃ τίποτε παῦ νὰ τὰ φοβῆται, τότε δὲν τὴν ἀνέχονται οὔτε ὅταν τὰ καλῇ οὔτε ὅταν τὰ οὐρῇ, B ἀλλὰ καὶ ὅταν τὰ καλῇ, τὴν χλευάζουν καὶ, ὅταν ἐπινοῇ πολλὰ τεχνάσματα νὰ τὰ προσελκύσῃ, τὴν ἀποστρέφονται καὶ τὴν στρωμένην τράπεζαν καταφρονοῦν. Δι' αὐτὸ πολλοὶ μπητρες, ὅταν δὲν ἐπιτύχουν τίποτε με τὰς πορκαλῆσεις, πλάθουν διάφορα μορμολύκεια καὶ φέβητα καὶ καταφεύγουν εἰς τὰ ἐπινοήματα αὐτὰ διὰ τὴν ἐπάνοδόν των καὶ τὰ πείθουν νὰ τρέξουν πάλι πλησίον των. Αὐτὸ δὲν συμβαίνει μόνον με τὰ παιδιά, ἀλλὰ καὶ με ἡμᾶς. Ὅταν δηλ. ὁ διάβολος μᾶς προκαλῇ φόβον καὶ τα-

1. Ἐφεσ. 6, 12.

2. Α' Πέτρ. 5, 8.

3. Προσπερὶ παρατίθενται τὴν ἑρμηνείαν, παρατίθενται πάντοτε μετὰ λατινῆς: τινοςκίως μορφή, διὰ τῆς ὁποίας ἐσθλὸς ἐκ τῶν μικρῶν παιδίων.

ραχίν, τότε σωφρονιζόμεθα, τότε έρχόμεθα εις αυτογνω-
οιαν, τότε προστρέχουμε εις τον Θεόν με μεγάλην προθυ-
μιαν. Έ' Εαν όμως ειχεν αφανισθή εξ αρχής αυτος και επι-
βετο εκποδών, ίσως οι πολλοί δεν θα έπιστευον ούτε δια τα
παλαιά, π χ δι εηπατήσε τον άνθρωπον και τον απέξε-
νωσε από τα πουλλα εκείνα αγαθά. Αλλα θα έλεγον ότι ο
Θεός από φθόνον και μοχθηρίαν έπραξε τούτο. Όταν κα-
σήμερον τολμούν μερικοί να λέγουν ταυτα μετά την κρου-
γαλειαν απόδειξιν της άπάτης του δ αβόλου τί δεν θα ελε-
γον και τ δεν θα διεκήρυττον, εάν δεν είχαν κανέν δε-
γμα της κακουργίας του. Γενικώς δε, εάν με μεγάλην άκρι-
δειαν προσέξωμεν τα συμβαίνοντα, θα ίδωμεν ότι ο δ αβο-
λος δεν μίς ωθεί εις θλας τας άμαρτίας, αλλά πολλών κα-
κών πρόξενος είναι. αυτός, πολλών όμως αϊ ο είμεθα οι
Ιδιο εις τους εαυτους μας με την άδ αφορίαν. D και την
περιφρόνησιν που έπ δεικνύομεν. Και δια να επανέλθωμεν
εις την αρχήν, που έπλησιωσε τον Κά.ν ο διάβολος και τον
παρωτρυνε να φονεύση τον αδελφόν του. Βεβαίως ένεφα-
νισθη εις την μητέρα του με την άποιαν συνεζήτησε και
έμεθόδευσε τον δολον εις αυτόν οδόδως, έκτός εάν ισχυ-
ρισθί τις, ότι του υπέβαλε τας δολας σκέψε ς κα. τούτο εξ
αίτίας αυτού που έδεχθη τούτο και έπεισθη κα παρέσχε ο
Ιδιος εις τον διάβολον την αρχήν της εφόδου.

Αλλά όμως ούτε εις αυτήν την περίστασιν τον έγκα-
τέλεψεν ο Θεός, αλλά έπέμενε να τον δοκιμάξη και να
τον νουθετή και με αυτά έφαιετο ότι, τον έπιμωρει. E και
τι αναφέρω την τιμωρίαν του Κά.ν, ενός ανθρώπου, όταν
κα, ο κατακλυσμός, ο οποίος συνωδεύετο με την καταστρο-
φήν τώσων ανθρώπων, δύναντα να έπιθεθα ωση έμφανώς
την πρόνοιαν του Θεού. Πρώτον μόν, διότι, όχι άμέσως ού-
τε άπροσδοκίτως έπέφερεν εκείνα τα δεινά, αλλά και προ-
είπεν αυτά, και μάλιστα όχι πρό όλίγου χρόνου αλλά κα-
πρό έκαστον είκος έτών. ¹⁸⁵ A. Έπειτα, δια να μη λησμο-
νησουν και άδ αφορήσουν εξ αίτίας του μακρού χρόνου
που έπληκλουθη μετá την πρόρρησιν, παρηγγείλε να
κατασκευασθί ή κ βωτός πρό των άφθαλμών δλων ή ό-
πο α διετράνωμε σαφέστερον από οιασδήποτε λέξιν την
άπειλήν του Θεού. Διότι ο μόν Κά ν έλησμονήθη από τους
άνθρωπους, ενώ έκεινη, κέ μένη πρό των όφθαλμών των,
υπενθυμιζε συνεχώς τας άπειλάς. Αλλα δεν έσωφρονισθη-
σαν ούτε κατ' αυτόν τον τρόπον παρά επέμεναν εις την
διμαρτίαν, έπ σύροντες την αναστροφήν των. Διότι ο
Θεός δεν ήθέλησεν ούτε να έπαπειλήση ούτε να έπιφέρει

κατακλυσμόν καθώς επίσης ούτε αυτήν την κόλασιν, αλλά
ήμεις ειμένα ατιο όλων αυτών. Πραγμα τό όποιοι ενας
σοφωτάτος κατενόησε και έλεγεν, ότι. «ο Θεός δεν έκαμε
τον θάνατον ούτε χαιρέτα με τον αφανισμόν των γυν-
των». Και ο Ιδιος ο Θεός δια του προφήτου λέγει δι «Δεν
θέλω τον θάνατον του άμαρτωλού, όσον θέλω να έπιστρέ-
ψη (εις τον Θεόν) και να ζήση». ¹⁸⁶ Όταν όμως δεν επ-
στρεφώμεν, τότε ήμεις οι Ιδιο επιφέρουμεν επι την κεφα-
λήν μας την καταστροφήν και τον θάνατον και όχι ο Θεός
που δεν θέλει να μίς καταστρέψη και μίς υποδεκνύει ν
άποφυγώμεν τον όρομον του διαβόλου. Άρα γε αυτό μό-
νον έχομεν να είπωμεν δια τον κατακλυσμόν, Δέν προήλ-
θεν εξ αυτού κανέν κέρδος, βεβαίως προήλθε, τώσον που
δέν είναι δυνατόν να ληχθή, και δ' εκείνους που απέθανον
και δια τους μεταγενεστέρους. Έκείνα μόν ήμποδίσθησαν
να προχωρήσουν περαιτέρω εις τό κακόν, ενώ οι μεταγε-
νέστεροι είχαν μεγαλύτερον κέρδος, άφοι ή ζώον τρόπον
τ να, C κα ή αίτια των κακών είχαν έξασφα σθή μαζί με
αυτούς που τα άπετόλμησαν. Διότι εάν οι άνθρωποι, άκό-
μη και χωρίς παραδείγματα, δύναντα εύκόλως να εύρου-
ν τό κακά, και τί δεν θα έπραττον εν μέσω πολλών παρα-
δειγμάτων, που τους παρακινού εις όλεθρ.ας πράξεις,
Και δια να μη γίνη αυτο και να μη έχουν οι μετέπειτα τό-
σον πολλούς διδασκάλους της φαλότητος, δια μίς δλους
αυτούς τους κατέστρεψε.

Αλλα δις ίδωμεν τί λέγει ο σοφός ή μάλλον ο άνόητος
λογος εκείνων που δεν θέλουν να πράξουν κανέν άγαθόν
και έπιζητούν κα. λεγουν τα πάντα δια να μεταβάσουν εις
τον Θεον την αίτίαν των ιδιων των άμαρτημάτων. Λέγου-
λοιπόν. D. Εάν δεν τό επέτρεπεν ο Θεός, δεν θα προσηρ-
χετο ο διάβολος και θα έξηπάτα εξ αρχής. Αλλα δεν θα
είχε κατανοήσε ποτέ ο Άδάμ τώσον μέγα άγαθόν κατείχε,
και δεν θα απέβαλλε ποτέ την άλαστοειαν εκείνων. Έκείνος
του θεωρεί τον εαυτόν του άξιον τώσον μεγάλης τιμής
ώστε να προσδοκί να γίνη και Θεός, τί δεν θα έτόλμα να
πράξη, εάν δεν έτ μωρειτο; Άς δεχθώμεν, ότι ο διάβολος
δεν τον είχε συμβουλευσει τίποτε και ότι ούτε καν είχε συν-
ομιλήσει με την Εβαν δια τό ζύλον. Εάν δεν γίνετο τούτο,
θα παρέμεναν άρα γε άναμάρτητοι. Δεν είναι δυνατόν να
τό είπωμεν. Διότι αυτός που τώσον εύκόλως έπεισθη από

¹ Σαφ. Σολομ. 1 13
2. Τίς 14, 23.

τὴν γυναῖκα, ἔκ και διαβολὸς νὰ μὴ ὑπῆρχε. ταχὺς ἀπὸ τὴν ἰδὴν τοῦ προαίρεσιν, θὰ διέπραττεν τὴν ἁμαρτίαν. Πρῶτος τοῦ θὰ ἐπέφερε καὶ μεγαλυτέραν τὴν τιμωρίαν ἐναντίον τοῦ. Ἀλλὰ καὶ πέραν τούτων, καὶ τώρα τὸ πᾶν δὲν προέρχεται μόνον ἀπὸ τὴν ἀπάτην τοῦ διαδόλου, ἀλλὰ ἡ γυνὴ ἡμάρτησε, καταληφθεῖσα ἀπὸ τὴν ἰδὴν τῆς ἐπιθυμίας. Καὶ τοῦτο συνάγεται ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ἡ ὁποία λέγει. «Καὶ εἶδεν ἡ γυνὴ, ὅτι τὸ ξύλον εἶναι καλὸν διὰ τὸ φαγεῖν καὶ ὅτι ἦτο εὐχάριστον εἰς τὴν θέαν καὶ ὡραῖον νὰ τὸ ἀπολαύσῃ. Καὶ ἀφ' οὗ ἔλαβε ἀπὸ τοῦ καρπὸν αὐτῶν ἕρποντα». Καὶ λέγου ταῦτα τώρα, ὅχι διὰ νὰ ἀπαλλάξω τὸν διάβολον ἀπὸ τὴν κατηγορίαν τοῦ δόλου, ἀλλὰ διότι θέλω ἰσχυρῶς νὰ δεῦν, ὅτι, ἐάν δὲν ἡμάρτανον μὲ τὴν θέλησιν των οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ τοὺς καταβάλῃ. Διότι αὐτὸς ποῦ τόσον εὐκόλως ἐδέχθη ἀπὸ τὸν ἄλλον τὴν ἀπάτην, αὐτὸς καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπάτην εἶχε μίαν δάσκαλον καθάρτητος καὶ χαυνώσεως. Διότι δὲν θὰ ἐνεφάνιζε τὴν ἰσχύϊν ἐκεῖνος ἂν συνεζήτε, μὲ ψυχὴν νηφάλιον καὶ ἀγρυπνῶν. Ἀλλὰ ὑπάρχουν μερικοὶ οἱ ὅποιοι, ὅταν καταπέσῃ ταῦτα τὸ ἐπιχείρημα των, ἀφ' οὗ τὸν διαβολὸν καὶ μεταφέρουν τὸν λόγον εἰς τὴν ἐντολήν καὶ δὲν θύγουν τὸν ἁμαρτήσαντα, ἀλλὰ κατηγοροῦν τὸν Θεὸν λέγοντες. Διατ' ὁ Θεὸς τοὺς ἐξ δὲν ἐντολὴν, ἀφ' οὗ ἐγνωρίζουν ὅτι θὰ ἁμαρτήσουν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἰσχυρὸς εἶναι λόγιος τοῦ διαδόλου καὶ ἐπὶ νοήσεις ἀσεβοῦς διανοίας. Ἀλλὰ τὸ γεγονός, ὅτι ἔδωκε τὴν ἐντολήν, μαρτυρεῖ μεγαλυτέραν πρόνοιαν παρὰ ἂν δὲν τὴν ἐδίδε. Καὶ τοῦτο νοεῖται ἐξ αὐτοῦ. Β. Διότι, ὅς δεχθῶμεν ὅτι ὁ Ἀδάμ, ὁ ὁποῖος εἶχε τόσον καθάρτητος δάσκαλον, ὡς ἐπέδεξε τὸ ἀποτελεσμα δὲν ἐδέχτο καμμίαν ἐντολήν καὶ ἔμεινε εἰς τὰς ἀνέσεις καὶ τὰς ἀπολαύσεις. Ἀρὰ γε ἡ ἀδυναμία καὶ ἡ καθάρτητος ἀπὸ τὴν ἐντολήν αὐτὴν ζῶν θὰ συνετέλουν νὰ βελτιωθῇ ἢ νὰ χειροτερεύσῃ. Ἀλλὰ εἶναι φανερόν εἰς ὅλους ὅτι θὰ κατέληγε εἰς τὴν μεγαλυτέραν κακίαν μένων ἁρμονίαν. Ἀφ' οὗ δὲν ἦτο βέβαιον ὅτι τὴν ἀθανάσιον καὶ ἐγνωρίζε, ὅτι ἡ ἐλπίς αὐτῆς ἦτο ἀκόμη ἀθεσβία ἐφάσσαν εἰς τὸ οὗτο σημεῖον ἀληθείας καὶ κορυφότητος, ὥστε νὰ ἐλπίσῃ νὰ γινῇ καὶ Θεός, καὶ μάλιστα τὴν στιγμήν ποῦ δὲν εἶχε καμμίαν ἀπόδειξιν ἀξιοπιστίας ὅτι ἐκεῖνος ποῦ τοῦ ἔδωκε αὐτὴν τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι ἂν ἦτο βέβαιος διὰ τὴν ἀθανάσιον εἰς πολεὶν κορυφὴν τῆς ἀλαζονείας δὲν θὰ ἔφθανε. Καὶ ποῖον ἁμαρτήμα

δὲν θὰ ἐπραττε. Καὶ πᾶτε ἦτο δυνατόν νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὸν Θεόν. Ἀλλὰ συ, κατηγορῶν τὸν Θεόν, κάμνεις παρόμοιον μὲ ἐκεῖνον ποῦ κατηγορεῖ αὐτὸν ποῦ ἀπαγορεύει τὴν πορνείαν, διότι ὅσοι ἀκούσαν αὐτὰ θὰ σπεύσουν εἰς τὴν πορνείαν. Καὶ πῶς δὲν μαρτυροῦν μεγάλην ἀφροσύνην οἱ λόγοι αὐτοῦ. Διότι ἐάν δὲν ἐδέχτο τὴν ἐντολήν ὁ ἄνθρωπος καὶ προσήρχετο ὁ διάβολος καὶ τὸν συνεβούλευε νὰ ἀπρατατήσῃ ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ εἰς τοῦτο θὰ ἐπέθετο εὐκόλως. Διότι αὐτὸς ποῦ μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς ἐντολῆς κατεφρόνησε τὸν Θεόν ποῦ τὴν ἔδωκε, ἐάν δὲν εἶχε ἀκούσει τίποτε παρ' αὐτοῦ, θὰ ἐλησμονέε, ὅτι διατέλει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν κυρίου. Δ. Διὰ τοῦτο ἐπρόσθε οὗτος Θεὸς μετὰ τὴν ἐντολήν τοῦ καὶ τὸν ἐδίδασκε, ὅτι καὶ κύριον ἔχε καὶ ὅτι πρέπει καθ' ὅλα νὰ ὑπακούῃ εἰς αὐτόν. Καὶ τὸ ὄφελος ἀπὸ αὐτοῦ, λέγει. Ἀκόμη καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχε κανὲν ὄφελος, δὲν εὐθύνετο, δι' αὐτὸ ὁ Θεὸς ποῦ τὸν ἐδίδασκε, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ποῦ δὲν ἐδέχθη τὸ κάλλιστον αὐτὸ μάρτυμα. Ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν ὑπῆρξεν ὀφελος καὶ μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς ἡ παράδοσιν τῆς ἐντολῆς. Καὶ πράγματι, τὸ γεγονός, ὅτι ἐκρόθη καὶ ὠκλόγησε τὴν ἁμαρτίαν τοῦ καὶ ὅτι ἐσπενδε ὁ μὲν ἄνδρας νὰ ἐπυροῖ εἰς τὴν γυναῖκα τὴν εὐθύνην δι' ὅσα συνέβησαν, ἡ δὲ γυναῖκα εἰς τὸν ὄφιν, ἔλ αὐτὰ προέρχοντα ἀπὸ δημιουργήματα ποῦ φοβοῦνται καὶ τρέμουν καὶ γνωρίζουν τὴν ἐξουσίαν τοῦ Θεοῦ. Ε. Οὐδεὶς ἀγνοεῖ πόσον μεγάλο ὑπῆρξε τὸ κέρδος τῆς μεταστροφῆς ἀπὸ τὴν σατανικὴν ἐκείνην προσδοκίαν εἰς τὸν φόβον. Διότι, αὐτὸς ποῦ ἐφαντάσθη νὰ γίνῃ ἰσὸς Θεός, τόσον πολὺ ἐταπεινώνετο καὶ συνετέλλετο, ὥστε νὰ τρέμῃ πλέον διὰ τὴν τιμωρίαν καὶ τὸν κολασμὸν καὶ νὰ ὁμολογῇ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ. Τὸ νὰ μὴ ἁμαρτάνωμεν χωρὶς νὰ ἔχωμεν ἐπίγνωσιν ταῦτα, ἀλλὰ νὰ συνασθάνωμεθα ἀμέσως καὶ συνειδητοποιῶμεν τὴν ἁμαρτίαν μας δὲν εἶναι μικρὸν πρᾶγμα, ἀλλὰ εἶναι. Ἐνας τρόπος καὶ μὴ ἀρχὴ ποῦ μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὴν βελτιώσιν. Ι. Α. Ὅλην λοιπὴν τὴν ἀγαθότητα τοῦ Κυρίου πρὸς ἡμᾶς δὲν εἶναι δυνατόν οὔτε νὰ κατανοήσωμεν οὔτε νὰ περιγράψωμεν. Ἐν συντομίᾳ θ' ἀναφέρω ὅσα γνωρίζομεν. Μετὰ δὲ τὴν τόσον θαρραλίαν παρακοῆς, μετὰ ἀπὸ τόσα ἁμαρτήματα, ὅταν δολοκλήρως ἡ οἰκουμένη ἐκυρ ἀρχήθη ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῆς ἁμαρτίας, ὅταν ἔπρεπε πλέον νὰ πληρωσώμεν μετὰ τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν καὶ νὰ χαθώμεν ἐντελῶς καὶ νὰ σῶσῃ τὸ ὄνομα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τότε ὁ Θεὸς ἐπέδεξε πρὸς ἡμᾶς τὴν μεγίστην εὐεργεσίαν θυσίας τὸν Μονο-

γενή ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀποξενωμένων ἀπὸ αὐτῶν καὶ μισούντων καὶ ἀποστρεφόμενων αὐτὸν καὶ μὲ τὴν θυσίαν αὐτοῦ ἐπέτυχε τὴν συμφιλίαν μας μὲ αὐτὸν καὶ ὑπεσχέθη νὰ μᾶς χάριση τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ αἰῶν αὐζῶν καὶ τὰ ἀπέφρα ἀγαθὰ, τὰ ὅποια Ὁ ὁφθαλμὸς εἶδε, οὔτε τὸ οὖς ἤκουσε, οὔτε ἀνέβησαν εἰς τὴν καρδίαν ἀνθρώπου. Παρὸν πρῶτα ἴσον πρὸς τὴν πρόνοιαν αὐτῆς δυνάται νὰ ὑπάρῃ, πρὸς τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν ἀγαθότητα, διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἰδὸς λέγει. «Ὅσον ἀπέχει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς τόσο ἀπέχει ἡ ἰδὸς καὶ μου ὁδὸς ἀπὸ τῆς ἰδὸς σου, καὶ ὁ στοχασμὸς μου ἀπὸ τῆς σκέψεώς σου». Καὶ ὁ πρῶτος Δαυὶδ ὁμιλῶν διὰ τὴν φιλανθρωπίαν ἐκεῖνος λέγει. «Ὅσον εἶνα τὸ ὄψος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς τόσο ἐκραταῶσαι ὁ Κύριος τὴν ἐκπλαγχνίαν σου ἐκ ἐκείνων ποὺ φοβοῦνται, αὐτὸν Ὅσον ἀπέχει ἡ ἀνατολὴ ἀπὸ τῆς δύσεως, τόσο ἀπεμάκρυνε ἀπὸ ἡμᾶς τὰς ἀνομίας μας. Ὅπως ὁ πατὴρ ἐκπλαγχνίζεται τοὺς υἱοὺς σου, ἐκπλαγχνίσθη καὶ ὁ Κύριος τοὺς τὸν φοβοῦνται.¹ Καὶ οὐχὶ τόσο μόνον, ἀλλὰ ἄλλο μεγαλύτερον παράδειγμα μεγίστης φιλαστοργίας δὲν γνωρίζομεν. Ἐν τούτῳ καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο το παράδειγμα μεγαλύτερον ἀκόμη μᾶς διδάσκει ὁ Ἰησοῦς. Ἐλθε διὰ τὸ παράδειγμα τὴν μητέρα ἢ ὅποιον λατρεῖ περισσότερο ἀπὸ τὸν πατέρα τὰ τέκνα καὶ λέγει. «Μήπως θὰ ληρμονήσῃ ποτὲ ἡ μητέρα τὸ παιδίον τῆς ἢ δὲν θὰ ἐκπλαγχνίσθῃ τοὺς καρποὺς τῆς κοιλίας τῆς. Ἀκόμη καὶ ἂν ὑπάρῃ γυναῖκα σου νὰ τὰ ληρμονήσῃ, ἐγὼ ὅμως δὲν θὰ σὲ ληρμονήσω λέγει ὁ Κύριος,² δεκνύων ὅτι ἡ ἐκπλαγχνία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνωτέρα καὶ τῆς φυσικῆς φιλαστοργίας. Αὐτὰ λέγουσι οἱ προφῆται. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ὁμιλῶν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἔλεγε. Ὁ «Ἐάν σεις, ποὺ εἰσθε ποιηταί, δίδετε ὀφέλιμα πράγματα εἰς τὰ τέκνα σας πόσον μᾶλλον θὰ δώσῃ ὁ οὐράνιος Πατήρ σας εἰς ἐκείνους ποὺ θὰ τοῦ ζητήσουν.»³ Θέλων νὰ δείξῃ μὲ αὐτὰ, ὅτι δὲν εἶναι ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν πονηρῶν τόσο μεγάλη εἶναι ἡ διαφορά τῆς φροντίδος τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν πατρικὴν. Καὶ μὴ σταματήσῃς ἐξουδυνῶν ἀλλὰ προχωρῇ περὶ σοφότερον τὴν σκέψιν σου. Διότι τράγματ' ἔχει λεχθῇ τοῦτο μέχρι τοῦ σημείου τοῦ δύνα-

1 Ἐβ. 66, 9

2 Ἰω. 108, 11

3 Ἰω. 48, 15

4 Ματθ. 7, 11

σαι νὰ τὸ κατανοήσῃς. Διότι, εἶναι ἀπείρος καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐκεῖνου τοῦ ὁποίου εἶναι ἀπείρος ἡ σοφία καὶ ἡ ἀγαθότης. Ἄν δὲν τὴν ἀντιλαμβάνομεθα εἰς καθ' ἓν ἀπὸ τὰ συμβαίνοντα, καὶ τοῦτο εἶναι σημεῖον ὅτι αὐτὴ εἶναι ἀπείρος. Ἐποῦ καὶ ἡμέραν κάμνει διὰ τὴν ἰδικὴν μας σωτηρίαν πολλὰ καὶ μεγάλα τὰ ὅποια εἶναι, φανερά μόνον εἰς αὐτὸν. Ἐπειδὴ λοιπὸν εὐεργετῇ, τὸ γένος μας ἀπὸ ἀγαθότητος, χωρὶς νὰ ἔχη ἀνάγκην ἀπὸ τοῦ ἰδικῆς μας ἔπαινον οὔτε ἀπὸ ἄλλην καμμίαν ἀμοιβὴν, ἀφίνει νὰ μᾶς διαφύγουν τὰ περισσώτερα. Καὶ ἂν καμμίαν φορὰν μᾶς τὰ ἀποκαλύπτῃ, καὶ τοῦτο τὸ κάμνει χάριν ἡμῶν, διὰ νὰ ἐπιστάσωμεν μεγαλύτεραν δαψίναν ἀπὸ αὐτὸν μὲ τὴν ἐγνωμοσύνην μας. Ἀς μὴ εὐχαριστῶμεν λοιπὸν τὸν Θεὸν δι' ὅσα γνωρίζομεν μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ὅσα δὲν γνωρίζομεν. Διότι, γνωρίζει, νὰ βοηθῇ οὐχὶ μόνον ἐκείνους ποὺ θέλουν, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους ποὺ δὲν θέλουν. Ἐποῦ τὸ πρῶτον ἐγνωρίζε καλῶς ὁ Παῦλος καὶ παρωτρυνε πάντοτε καὶ δι' ὅλα νὰ τὸν εὐχαριστῶμεν. Διότι δὲν ἐνδιαφέρεται μόνον δι' ὅλους μας, ἀλλὰ καὶ δι' ἓνα ἕκαστον ἰδιαιτέρως. Καὶ τοῦτο δυνάμεθα νὰ τὸ ἀκούσωμεν ἀπὸ αὐτοῦ, ὅταν λέγῃ. «Δὲν εἶνα ἐπιθυμία τοῦ Πατρὸς μου, ποὺ εὐρίσκειται εἰς τοὺς οὐρανούς, νὰ χαθῇ ἓνας ἀπὸ τοὺς μικροὺς αὐτοῦ» ἐνοῶν αὐτοὺς ποὺ πιστεύουν εἰς αὐτόν. Διότι, θέλει νὰ σωθῶν καὶ αὐτοὺς ποὺ δὲν πιστεύουν εἰς αὐτόν, ἀφοῦ μετανοήσῃ, καὶ νὰ πιστεύσουν ὅλοι, καθὼς λέγει, καὶ ὁ Παῦλος. «Ἐκεῖνος θέλει νὰ σωθῶν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, καὶ νὰ λάβουν γνώσιν τῆς ἀληθείας.»¹ Καὶ ὁ ἰδὸς ἔλκει εἰς τοὺς Ἰουδαίους. Ἐπὶ ἡλθε νὰ καλέσῃ εἰς μετάνοιαν τοὺς δικαίους, ἀλλὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς.² Καὶ πάλιν διὰ τοῦ προφήτου λέγει. «Ἀνάνην θέλω καὶ δαχ. θυσιαν.»³ Καὶ ἂν ὕστερα ἀπὸ τόσην φροντίδα, δὲν θελήσῃ νὰ γινῇ καλῶτερον, καὶ νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθειαν, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περιπτώσιν δὲν τοὺς εγκαταλείπει. Ἀλλὰ ἐπειδὴ μὲ τὴν θέλησίν των ἐστερήθησαν ἀπὸ τὴν οὐράνιον ζωὴν, θεοῦ χάριτος εἰς αὐτοὺς ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ παρόντος δι' οὗ ἀνατέλλει τὸν ἥλιον διὰ τοὺς καλοὺς καὶ τοὺς κακοὺς δρέχει διὰ τοὺς δικαίους καὶ ἀδίκους καὶ παρέχει ὅλα τὰ ἄλλα τοῦ εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς πα-

1 Ματθ. 18, 14

2 Α. Ἰω. 2, 4

3 Ματθ. 9, 13

4 Α. 6, 6

ρουργος ζωῆς. Ἐάν τάσων πολὺ προνοήῃς Δ' ἐχθράς, πῶς
θά ἀδιαφορήσῃ ποτὲ Δ' κείνους τὰν πειρασίων ἐξ αὐτῶν
καὶ τὸν ἁπτεροῦν ἐν ὅλῃ τῶν τῶν δύναμιν; Ὁ Δὲν εἶναι
δικαιωτὸν να συμβῇ τοῦτο, δὲν εἶναι δυνατόν ἀλλὰ τοὺς
φρονιτὲς περισσοτέρων ἀπὸ ὅλων διατὶ λέγει· καὶ αἱ
τρίτες τῆς κεφαλῆς αὐς ἔλα ἔχουν κατὰ θρησκείαν·

πρίχες της κεφαλής σας όλα έχουν καταστραφούν.
 "Νότε, όταν σκεφθής ότι απηργνήθης, εὐ τὸν Χριστὸν
 πατέρα, σπῖτι, φίλον καὶ συγγενέα καὶ ἀπεργνήρατον πλοῦ-
 τον καὶ μεγάλην δόξαν καὶ τώρα ὑπομένεις τόσην θλίψιν,
 μὴ θέλῃς καὶ καταστραφῆς τὸν ἑαυτόν σου Ἰσὸς τοῦ
 σκέψῃς, ἀπὸ τοῦ ὅπουας γεννᾶται, ἡ ἀπορία, θά προέλθῃ
 καὶ ἡ λύσις αὐτῆς. Πῶς, εἶπε, ἀδυνατοῦν νὰ ἡλευσθῇ ὁ Θε-
 ὸς. Διὰ τοῦτο ἐπεσκέψατο αἰωνίου ζῶντι εὖ εὖ δόξατε καὶ
 φαν εὖ δὲ αὐτὸ ὅτι Πράγματι αὐτὸ τὰ ἐγκατέλειψεν ἅκα καὶ τὰ
 ἀπεργνήρῃς. Τὸ ἀεὶ ἀποβίβει λαοὶν νὰ ἐλθῃς ἐπιστάτοισιν
 εἰς τὴν ὑπόσχεσιν. Ὁ πειρασμός τοῦ εὖ κατέχει τώρα.
 Καὶ τὸ σῶμα νὰ ἔχει αὐτὸς μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν, διὰ τοῦτο
 ὑποσχεθὲς τὴν αἰώνον ζωὴν εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον. Ἐάν
 ἐπρόκειτο νὰ ἐκπληρωθῇ εἰς τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ τότε δὲν
 ἐπρεπε νὰ θυσιάζοι σταθερῶς. Διὰ τοῦτο, ὁ εὖ δόξατε καὶ πισ-
 τὸς νὰ ἔχη τόσον σταθερῶς πιστὸν πρὸς τὰ ὑποσχεσί-
 τοῦ Θεοῦ, ὥστε καὶ ἂν τὰ γινόμενα φαίνονται, ὅτι ἐναν-
 τιώνονται εἰς αὐτὰς, μὴτε τότε, νὰ παρασέται, μὴτε νὰ
 ἀπειλίσεται. Διὰ τὴν τελικὴν ἔκδοσιν. Πρόσκειν λοιπόν. Ὁ
 πιστός Ἀδελφὸς ποῖαν ὑπόσχεσιν ἔλαβε, καὶ τί ἡσυχάζ-
 ομετα νὰ πράξῃ. Ἐν τῇ ὑπόσχεσιν ἦτο, ὅτι ἀπὸ τὴν ἰσχυρά
 θὰ ἐγένετο τὴν αἰκουμένην ἀπογόνους, ἡ δὲ πειρασμὸς ἦτο
 νὰ θυσιάζῃ τὸν ἑαυτόν σου ἰσχυρά, ἀπὸ τὸν αὐτοῦ ἐπρόκει-
 το νὰ γεωρῶν ὅλη τὴν γῆν. Ἰσχυρά. Τὸν ἐθροίσθη αὐτὴ ἡ
 δικαιοσύνη Καθάλου. Καὶ προλαλοῦν ὑπὲρ τὴν τὴν ὁδοῦ
 καὶ συγκροτοῦ τῆς προλαλοῦν πρὸς τὴν ὑπόσχεσιν.
 Δὲν ἐπαρῇ, οὐτε κατελθὼν ἀπὸ ζῶντος οὐτε εἴτε καὶ
 παρὰ τὸν αὐτὸν. Ἄλλο ὑπεσκέθη καὶ ἄλλα τώρα μετὰ
 νὰ γινάσκῃ νὰ ποιάς ὁ Θεός. Ἀπὸ τὸν υἱόν μου αὐτόν ὅτε
 σκέχῃ νὰ προέλθῃ τὸ μέγα πλῆθος τῶν ἀπογόνων καὶ τα-
 ρα μετὰ πρὸς τὴν νὰ τὸν σφραγίσω. Πῶς λοιπόν θα σφραγι-
 τοῦτο. ἂν ἡ οἰκία κοπῇ, Ἀρα μετὰ ἡπάτορος καὶ μετὰ
 ἑνὸς ὁ Θεός. Ἐὰν ἡ Τίσις ἀποπνέῃ ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶπε οὐτε
 καὶ ἐσκέψατο καὶ πολὺ εὐλόγως. Ὅταν αὐτός που δίδει
 τὴν ὑπόσχεσιν εἶναι Θεός ἀκριὰ καὶ δὲν ἀπείρα στον χεῖρα
 δημιουργοῦν τὴν ἐντολῶν διὰ ἀναίρετὴ τὴν ὑπόσχεσιν.

δὲν πρέπει, νὰ ἀντρυχάμεν οὕτε νὰ ἀμφιβάλλωμεν διὰ τὴν ἔκδοσιν. Διότι αὐτὸ ἀκριβὲς εἶναι τὸ ἔργον τῆς θυνάμεως τοῦ Θεοῦ, νὰ εὖρη διεξόδον ἐκ τοῦ ἀδιεξόδου, καθὼς ἐκέ-
ντητο ὁ μακάριος ἐκείνος τότε. Δ' αὐτὸ ἀκριβὲς ὁ Παῦ-
λος ἐβόωνας τὴν πίστιν αὐτοῦ, ὅταν εἶπε: «Ἀπὸ πιστίν
προσέφερε ὁ Ἀβραάμ, τὸν Ἰσάακ, ὅταν ἐβόκμαζετο» καὶ
αὐτὸν τοῦ ἔλαβε τὰς ὑποσχέσεις, προσέφερε τὸν μονογενῆ
υἱόν του. Ἐννοεῖ ἔτι καὶ ὑπαίνουσαι αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἐγὼ
εἶπα τώρα μὲν καὶ καὶ δὲν ὄντηρε μόνον ἐκεῖνος, ἀλλὰ καὶ
ὁ ἀπόγονος των πατρὶν ὁ ὡσπρ. Ὡς ὅσοις ἐβόλετε ἐπὶ
μακρὸν χρόνον καὶ μὲ τὰ ἴσως περιστάτικα νὰ κινδυνεύει
ἡ ἐπαγγελία, ἐμεινεν ὁμοῦ ἀκλόνητος. Διότι προσέβλεπε
πρὸς τὸν Θεὸν μόνον, ὁ ὁποῖος εἶχε δώσει τὴν ὑπόσχεσιν.
Διότι, εἰν ὑπετάλωμεν εἰς ἀνθρωπίνους λογισμούς, θὰ
εἶχε ἀπελπισθῇ διὰ τὴν ἔκδοσιν. Διότι τὸ δράμα ποὺ εἶδε
πράττει, ὅτι θὰ τὸν προσκυλίσουν καὶ ὁ γονεὺς καὶ ὁ
ἀδελφὸς του. Τὰ συμβαίνοντα ὁμοῦ δὲν ἴσταντο αὐταῖτα, ἀλ-
λὰ ἀπείχαν πολὺ ἀπὸ αὐτὰ. Πρῶτον μὲν αὐταὶ ποὺ ἐμῆλ-
λον νὰ τὸν προσκυλίσουν, τὸν ρίπτουν μέσα εἰς λάκκον
καὶ, ἀφοῦ τὸν ἐπώλησαν εἰς θαρβάρους, τὸν ἔστειλαν εἰς
ἐξήντη καὶ ἀποπερικυρτωμένην χώραν. Καὶ τὰ γινόμενα ἐ-
φανίντο ὅτι εἶναι τὸσον ἀντίθετα πρὸς τὸ δράμα, ὥστε
καὶ ὁ ἴδιος ἀκούει ὁ ΘΕΟΣ νὰ τὸν χλευάσῃ καὶ νὰ τοῦ
λέγουν. C α ὁνομα, ἐρχεται, ἐκείνος ὁ ὁρμητιστής. Ἐλθετε
λα, τὸν τώρα νὰ τὸν φανερώσωμεν καὶ νὰ τὸν ρίξωμεν εἰς
ἐνα ἀπὸ τοὺς λάκκους, καὶ θὰ εἴπωμεν, ὅτι τὸν ἔβρινε ἡ
γριον θηρὸν καὶ κα τότε θὰ ἴδωμεν τὸ θὰ σημαίνουν τὰ ὀρ-
ματά του. Κατόπιν αὐτοὶ ποὺ τὸν ἀγρόσαν, τὸν πωλοῦν
τὰ ν δχι κὰν εἰς ἐνα ἐλευθέρου, ἀλλὰ εἰς ἐνα θασ ἀλκὸν
βαυλῶν. Κα τὰ δευτὰ τοῦ δὲν ἐπαρτήθησαν ἐπὶ τὸ σημεῖον
αὐτοῦ, ἀλλὰ συκοφαντήθη ἐπὶ τὴν κυρίαν του καταδικά-
σθη καὶ ἐρρέκθη εἰς τὰς φυλακὰς ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ ὅταν
ἄλλο ἐδράστησαν, αὐτὰς παραμύει. ἐκεῖ περ, οὐστέρου
χρόνον. Κα ἐνῷ ἴσαν ὅσα τὰ γεγονότα ποὺ ἄβυνον τὰ
θαυροβήριον τὴν ψυχὴν ἐκείνου, Ὡ αὐτὸς ἐμεν ἀντηρπεί-
σας ἀπὸ ὅλα αὐτὰ. Τοιαυτὸ εἶναι καὶ ἡ περιπέτειάς μας
ἡ μᾶλλον καὶ πολὺ δυσκολωτέρου ταύτης. Ἐκεῖνα ποὺ ὁ
πεοχίτης εἶναι, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ ἡ αἰωνιὸς ζωὴ
καὶ ἡ ἀσάβαρα καὶ τὰ ἄπειρα ἀναθά. Καὶ αὐτὰ πὰς συνέ-
θρσαν ἐπὶ ἴσως καὶ συνέβαινον ἀπέναντον πολὺ ἀπὸ ἐκεῖ-
να. Δ ὅτι αὐτὰ εἶναι θάνατος καὶ θορὰ καὶ τῆμρ καὶ

κόλασς καὶ θλίψις διάφορα, καὶ συνεχεῖς. Διὰ τοῦτο καὶ κάμνει ταῦτα ὁ Θεὸς καὶ ἐπιτρέπει, νὰ συμβοῦν τὰ ἀντίθετα πρὸς τὰς ὑποσχέσεις. Διότι τοιοῦτόντις ἐπιτυχάνει δύο μέγιστα πράγματα, πρῶτον διότι παρέχει εἰς ἡμᾶς μιαν ἀναμφισβήτητον ἀπόδειξιν τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὴν ἀπελπισίαν δύναται νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ. Ἐκ δευτέρου διότι διαπαιδαγωγεῖ τὴν ψυχὴν μας νὰ πιστεύῃ εἰς αὐτὸν δι' ὅλην ἀκομὴν καὶ ἂν τὰ γινόμενα φαινῶνται ἀντίθετα πρὸς τὰς ὑποσχέσεις. Διότι το αὐτὴ εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἐλπίδος. Δὲν κατασχύνει αὐτὸν ὁ ὅποιος εὐλογῶς στηρίζεται εἰς αὐτήν. Διότι ἐάν, ὅσο ἔλαβον τὰς ὑποσχέσεις διὰ τὴν παρούσαν ζωὴν δεικνύουν τοιαύτην διέθεσιν, πολὺ περαιοτέρου πρέπει νὰ πράττωμεν αὐτὸ ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι προσδοκῶμεν τὴν πραγμάτωσιν τῶν ἀγαθῶν ὅχι εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἀλλὰ εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν. Διότι δι' αὐτοῦ τὸν κόσμον προεῖπε θλίψεις καὶ στενοχωρίας. 170 Α. Τί εἶνα λοιπὸν αὐτὸ πού σέ θορυβεῖ. Μὲ ποῖαν λογικὴν ἀμφιβάλλεις διὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ, Διότι, τὸ νὰ καταφρονήσῃς χάριν αὐτοῦ ὅλου τὸν κόσμον, καὶ νὰ λέγῃς πάλιν ὅτι ἔχεις ἐγκαταλειφθῆ ἀπὸ αὐτοῦ, εἶναι σαφὲς ὡς νὰ μὴ πιστεύῃς καὶ νὰ ἀμφισβάζῃς καὶ νὰ θεωρῇς ἀπᾶν τὴν ὑπόσχεσιν ἐκείνην. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀληθὲς «θα μὴ οὐδὲν» καὶ εἶναι ἱκανὸν νὰ ἐπιστῇ τὸ πῦρ τῆς κολάσεως. Ἀλλὰ ὑπάρχουν μερικοὶ οἱ ὅποιοι παραβομῆνοι εἰς τὰς θιστικὰς μερίμνας, διδάγουν ἀνέτως. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ προεῖπεν ὁ Χριστὸς. «Ἀμὴν, ἀμήν σὰς λέγω, ὁ Θεὸς, σὺ εἰς θὰ κλαύσετε καὶ θὰ θρηνήσετε, ἐγὼ δὲ κόσμος θὰ χαρῇ». Καὶ κατὰ τὰς πολλὰς στερὰς γενεάς, οἱ βασιλεῖς οὐδὲν, οἱ ὅποιοι δὲν ἐγνώρισαν τὸν Θεόν, ἔξω εἰς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἰσχύϊν καὶ τὴν τιμὴν. Ἐνῶ οἱ Ἰουδαῖοι, ἔξω εἰς τὴν πτωχείαν καὶ τὴν δουλείαν καὶ εἰς τὰ ἔσχατα κακά. Καὶ ὁ Ἀδάμ, ὁ ὅποιος ἐκρίθη ἄγιος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, γεμᾶτος πληγῶν ἔμεινε ἀπεχθόμενος εἰς τὰς γλῶσσας τῶν κυνῶν, ἀντιμετωπίζων ἀδιάκοπον πέναν. Ἐνῶ ὁ πλοῦσιος ἔζη εἰς τὴν μέν μετ' ἀκολουθίας ὑπηρετῶν, μέσα εἰς τὴν ἀνεναν καὶ τὴν πτωχείαν. Ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτὸς δὲν ἐχάρη κανὲν ἀπὸ αὐτὰ εἰς τὴν κόλπον οὐδὲ ὁ Ἀδάμ, ὁ ἐμποδισθὲν ἀπὸ τὴν πείναν καὶ τὰ τραύματα νὰ ζῇ μετ' εὐσέβειας εἰς τὸν παρόντα βίον. Ἀλλὰ, ὡς ἂν γενναῖος ἀθλητὴς, ὁ ὅποιος παλαίει μέσα εἰς ἀποπνευστικὸν καύσωνα ἐνίκησε καὶ ἀστεφανώθη. Διὰ τοῦτο

καὶ κάποιος σοφὸς λέγει. C. «Τέκνον, ἐάν προσέρχεται νὰ γίνῃς δούλος τοῦ Κυρίου, ἐτοίμασε τὴν ψυχὴν σου διὰ δοκιμασίαν, κατεύθυνε ὀρθῶς τὴν καρδίαν σου καὶ εἶδε καρτερίαν καὶ μὴ σπεύσῃς ἐνὰ ἀπομακρυνθῆς τοῦ Κυρίου» κατὰ τὸν καιρὸν τῆς συμφορᾶς. 1. Καὶ μετ' ὀλίγου λέγει. «Ὁ χρυσὸς δοκιμάζεται εἰς τὸ πῦρ καὶ οἱ ἄνθρωποι γίνονται δεκτοὶ εἰς τὴν κάμινον τῆς ταπεινώσεως». 2. Καὶ πάλιν ἄλλοι λέγει. «Τέκνον, μὴ καταφρονῇς τὴν παιδείαν τοῦ Κυρίου καὶ μὴ δυσφορῇς, ὅταν δοκιμάσῃς ἀπὸ αὐτοῦ». 3. Διότι αὐτὸς ποὺ ἐβάλλει τὸν χρυσὸν εἰς τὴν κάμινον γνώριζε μέχρι ποίου βαθμοῦ πρέπει νὰ πυρωθῇ καὶ πότε πρέπει νὰ ἀνασπρῇ ἀπὸ τὸ πῦρ. Διὰ τοῦτο λέγει. «Μὴ σπεύσῃς ἐνὰ ἀπομακρυνθῆς, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς συμφορᾶς». 4. Ὁ δὲ Σολομὼν, τὸ ἴδιον πραγματιδιδάσκων, ἔλεγε. «Μὴ κάμπτῃς, ὅταν ἐλέγχῃς ἀπὸ αὐτοῦ». Διότι ἡ θλίψις εἶναι μέγα πρᾶγμα διὰ νὰ καταστήσῃ τὸν ἄνθρωπον δοκιμασμένον καὶ νὰ τὸν διδάξῃ τὴν ἀρετὴν τῆς ὑπομονῆς. 5. Πρὸς τὸ λαπὸν, λέγει, ἂν μετ' ὑπερβολικὴν βλάβην μᾶς κλονισθῇ καὶ μᾶς κάμψῃ, «Ὁ Θεὸς εἶναι πιστὸς καὶ δὲν θὰ μᾶς ἀφήσῃ νὰ δοκιμασθῶμεν πέραν τῶν δυνάμεων μας, ἀλλὰ μαζί μετ' αὐτὴν δοκιμασίαν θὰ φροντίσῃ καὶ διὰ τὴν ἐκδασιν, ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ τὴν ὑπομεινωμεν ἕως τὸ τέλος». 6. Διότι ἐάν ἡ δοκιμασία προέρχεται ἀπὸ ἀγάπην, ἡ δὲ ἐγκαταλείψῃ ἀπὸ μίσους, δὲν εἶναι δυνατόν ὁ ἴδιος νὰ ἀγαπᾷ καὶ νὰ μισῇ τὸ αὐτὸ πρόσωπον οὔτε νὰ τὸ δοκιμάζῃ μαζί καὶ νὰ τὸ ἐγκαταλείπῃ. Τότε πῶς πολλοὶ κατέπεσαν, λέγει. Διότι μόνοι τῶν ἐστέρησαν τὸν ἑαυτὸν τῶν ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅχι διότι ἐγκαταλείφθησαν ἀπὸ αὐτοῦ. 7. Δὲν ὅσο ἀπομακρύνουν τὸν ἑαυτὸν τῶν ἀπὸ σέ, θὰ χαθῶν. 8. λέγει. E. Καὶ ἀπομακρύνονται διότι δὲν ὑπομένουν τὰς ἐν τῷ Θεῷ δοκιμασίας, ἀλλὰ ἀργίζονται καὶ θυσανασχετοῦν. Καὶ ὅπως τὰ κακώτερα παιδία ὅταν οἱ πατέρες τῶν τὰ στέλλουν εἰς τοὺς διδασκάλους, ἂν, διὰ νὰ ἀποφύγουν τοὺς μάχους τῶν γραμμάτων καὶ τὰ ὅλα κτυπήματα, φεύγουν μακρὰ ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῶν, δὲν κερδίζουν ἑποτέ, ἀλλὰ περιπίπτουν εἰς χειρότερα κακά, ἀναγκάζόμενα νὰ πενοῦν εἰς ξένην χώραν καὶ νὰ περπλαῦνται καὶ νὰ ἀρρωσταίνωνται καὶ νὰ ἐξετερίζωνται καὶ νὰ

1. Σοφ. Σοφ. 2, 1
2. Σοφ. Σοφ. 2, 6
3. Περ. 1, 8, 11
4. Α. Σοφ. 10, 18
5. Περ. 7, 27

γινώσκω, δοῦλο, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁσο δὲν ὑπομένουν εὐχαριστῶς τὴν παιδείαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ δυσανασχετοῦν, ἐκτός τοῦ ὅτι δὲν κερδίζουν ἐξ αὐτοῦ τίποτε, περιπίπτουν καὶ εἰς τὰς μεγίστας συμφοράς. ¹⁷ Ἀδιὰ τοῦτο ἔχομεν παραγγελίαν ἀπὸ τὸν Θεόν νὰ ὑπακούμεν καὶ νὰ κατευθυνώμεν ὀρθῶς τὴν καρδίαν μας. Ἀλλὰ λέγεις, ὅτι αἱ δοκιμασίαι σου εἶναι πολλὰ βαρύτεραι. Ἀλλὰ καὶ οἱ γυμνασται δὲν γυμνάζουν ὅλους τοὺς νέους κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἀδυνάτους παρέχουν ἀδυνάτους ἀνταγωνιστάς, καὶ εἰς τοὺς νενηναίους παρέχουν γενναίους. Δὲν βστρεῖς ἑκαταγωνιστὴν κατώτερον τῆς ἰδικῆς σου δυνάμεως, ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν ὅλης τῆς ἡμέρας ἀντιπλέκεται τελικῶς μέναι ἀγώνιστος. Ἀλλὰ θὰ εἴπῃς, πῶς δὲν ἔκαμε ὁ Θεός, ὥστε οἱ ἀνθρώποι, ποὺ ἐπέλεξαν τὸν ἴδιον τρόπον ζωῆς νὰ ἀγωνίζωνται μετὰ τοὺς ἰδίους μύχθους, Διότι ὁ Θεός δὲν ἔχει ἐν μόνον εἶδος ἀσκήσεως, οὔτε ὅλοι ἔχουν ἀνάγκην τῶν αὐτῶν ἀσκήσεων, ἀκόμη καὶ ἀντιδύουσι τὸν αὐτὸν τρόπον ζωῆς. ¹⁸ Διότι, καὶ πολλοὶ ἀσθενεῖς ἀπὸ τὰς αὐτὰς νόσους δὲν ἐκρυσθῆσαν τὰ ἴδια φάρμακα, ἀλλὰ ἄλλα οἱ μὲν καὶ ἄλλα οἱ δὲ διὰ τοῦτο καὶ οἱ τρόποι μετὰ τοὺς ὁποίους οἱ ἄνθρωποι μαστιγώνονται εἰς τὴν ζωὴν εἶναι, πολλοὶ καὶ διάφοροι. Ἄλλος δοκιμάζεται ἀπὸ μακροχρόνιον νόσον, ἄλλος ἀπὸ βαρυτάτην πτώχευαν, ἄλλος ἀπὸ τὴν δίαν καὶ τὴν ἀδελφείαν, ἄλλος μετὰ τοὺς συνεχεῖς καὶ ἀλλεπαλλήλους θανάτους τῶν παιδιῶν του καὶ τῶν συγγενῶν των. Καὶ ὁ ἕνας μετὰ τὸ ν' ἀποδιώκεται ἀπὸ ὅλους καὶ νὰ θεωρῆται ἐντελὲς ἀνάξιος, ὁ ἄλλος μετὰ τὸ νὰ κατηγορεῖται διὰ πράγματα, διὰ τὰ ὅποια ὁ ἴδιος δὲν ἔχει ἴδαν καὶ νὰ ὑπομένῃ τὸ θάνατον τῆς κακῆς φήμης, καὶ ἄλλος κατ' ἄλλον τρόπον. Οὔτε εἶναι δυνατόν νῦν νὰ τὰ ἀπαριθμήσω ὅλα μετὰ ὀκρῶσαι. Ἐκάθε μία ἀπὸ τὰς περιπτώσεις αὐτὰς, συγκρινομένη μετὰ τὰς ἰδικὰς σου συμφοράς, φαίνεται ὅτι εἶναι ἀσημαυτὴ καὶ μηδαμινή. Ἐνν ὅμως τὰς εἶχες δοκιμάσει, θὰ κατενόεσθαι ὅτι ἡ ἰδική σου παρούσα δοκιμασία εἶναι πολὺ περισσότερον ὑπερφύσθη ἀπὸ ἐκείνης. Ἐὰν ὑπάρχουν καὶ μερικοὶ ποὺ βασανίζονται, ὀλιγωτερον ἀπὸ ἡμᾶς, ὅς μὴ οὐκ ἀδελφίζομεθα δι' αὐτοὺς. Διότι ἡ ἐπαύξεις τῶν μύχθων σημαίνει, ἐπαύξεισιν τῆς ἀνταμοιβῆς καὶ ἀποτελεῖ στήριγμα διὰ νὰ μὴ καταρρεύσωμεν μετὰ τὴν θέλησιν μας. Καὶ πράγματι, αὐτὴ καταστέλλει τὴν ἔπαυσιν καὶ ἀποδιώκει, τὴν νωθρότητα καὶ μᾶς καθιστᾷ φρονιμωτέρους καὶ εὐλαβεστέρους. Καὶ γενικῶς, ἀνὰ θέλησιν καὶ νὰ τ' ἀπαριθμήσῃ ὅλα λεπτομερῶς, θὰ εἴδῃς ὅτι εἶναι μεγάλα

τὰ κέρδη. Διὰ τὰς δοκιμασίας καὶ κανεὶς ἀπὸ αὐτοῦς, ποὺ εἶναι παραδεκτοὶ ἀπὸ τὸν Θεόν, δὲν ἐμείνεν ἔξω ἀπὸ τὴν θλίψιν καὶ ἀνὰ ἡμεῖς δὲν ἔχωμεν αὐτὴν τὴν ἐντύπωσιν. Διότι ἐὰν ὁ μακάριος Παῦλος ὑπέμεινε τόσας δοκιμασίας — καὶ κανεὶς δὲν εἶναι, μεγαλυτέρος ἀπὸ αὐτὸν οὔτε ἀκόμη ἴσος μετὰ αὐτόν — πῶς εἶναι δυνατόν αὐτοὶ νὰ μὴ ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ αὐτῆς τὴν δοξείαν; Ὡς ἐὰν μερικοὶ δὲν ἐσωφρονίσθησαν μετὰ τὰς θλίψεις αὐτὰς, τὴν εὐθυμίαν δὲν φέρε ἐκείνος ποὺ ἥσκησε τὰ μέσα πρὸς σωφρονισμόν τους, ἀλλὰ οἱ ἴδιοι μετὰ τὴν ἀδιαφορίαν των. Ἐὰν δὲν εἶχε δοθῇ τὸ φάρμακον εἰς τοὺς ἀσθενεῖς, θὰ ἐκρινετο ὅτι ἐχάθησαν ἀπὸ ἀμέλειαν. Ὡς Ὡς ὅμως δὲν εἶναι μικρὸν αὐτὸ ποὺ ἔχει ἐπὶ τυχῆθαι, νὰ μὴ δυνατὴν δὴλ. νὰ κατηγορεῖ κανεὶς τὸν ἰατρόν, ἀλλὰ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τὴν ἀπαιρέσιαν των. Ἐὰν πάλιν μερικοὶ, οἱ ὁποῖοι ἐβιάσαν τὴν κατέρρευσαν, καὶ δοκιμάσαν, μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τούτων κατέρρευσαν, καὶ ἄλλοι, ἔκδοται εἰς πᾶσαν ἀμαρτίαν, δὲν ἐδοκίμασαν οὐδέμιν θλίψιν, ἐνθ' ἄλλοι ἀπὸ τὰ πρῶτα των δῆματα ἔως τὴν τελευταίαν των πνοὴν ἐπέρασαν τὴν ζωὴν των κατατρυχομένοι ἀπὸ ἀναρβήτους συμφοράς, δὲν πρέπει καμμία ἀπὸ αὐτὰς τὰς περιπτώσεις νὰ μᾶς βαρυνῇ καὶ νὰ μᾶς καταβάλλῃ. ¹⁹ Διότι, ἐὰν ἡδυνάμεθα καὶ ὠφειλομέναι νὰ γνωρίζωμεν εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ βάθος τὴν κατανομήν τῆς προνοίας αὐτοῦ, καὶ ἐν τούτοις εἰχομεν ἀγνοίαν αὐτῆς, τότε ἔπρεπε νὰ λυπούμεθα καὶ νὰ ταρσασώμεθα. Ὅταν ὁμως καὶ αὐτός, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ κοινὸς τῶν ἀπορητῶν καὶ ἀνῆλθεν εἰς τὸν τρίτον οὐρανόν, ἐξαίθεθι μπροστὰ εἰς αὐτὴν τὴν ἀβυσσον καὶ ἀνένισας πρὸς τὸ βάθος τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ἔμενε μόνον ἐκθαμβός καὶ ἀμέσως ἀνεχώρησε διὰ τὴν καυράζομεθα ματαίως εἰς τὴν πολυπραγμοσύνην τῶν ἀνεξερευνητῶν καὶ τὴν ἐρευνῶν των ἀνεξίτηλίστων. Καὶ εἰς τὸν ἱατρόν, ὁ ὁποῖος πολλὰκις προστάζει πράγματα ποὺ φαίνονται εἰς ἡμᾶς ἀντίθετα πρὸς τὰ ἐνδεχόμενα ὅπως π.χ. ὅταν προστάξῃ νὰ θέσωμεν κάτω ἀπὸ τὴν θρούνην τὸ μέλος τοῦ σώματος ποὺ ἔπαθε ψύξιν, καὶ κάμνει, πολλὰ ἄλλα παρόμοια δὲν θὰ φέρωμεν ἀντήρησιν. Ὡς ὅμως ἐπεὶ δὲ ἐπεισθῆμεν ὅτι κάμνει αὐτὸ μετὰ τὴν λογικὴν τῆς τέχνης του, θὰ ὑποχωρήσωμεν προθυμῶς ἀνὰ καὶ συχνὰ σφάλει καὶ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος τόσον πολὺ ἀπέχει ἀπὸ ἡμᾶς εἰς ὅλα τὰν Θεόν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ ἴδια ἡ σοφία, ὁ ὁποῖος οὐδέποτε σφάλει, θὰ τὸν περιεργασθῶμεν μετὰ φέρελλον διάθεσιν, καὶ θὰ πιστευσωμεν ὡς στέκτως εἰς αὐτόν ἀπὸ τὸν ὁποῖον

ἔπρεπε νὰ ἀπαιτῶμεν λογικὴν ἐξηγήσιν τῶν πραγμάτων ἐνῷ θὰ ζητήσωμεν εὐθύναν καὶ ἐξηγήσεις ἀπὸ ἐκείνου εἰς τὸν ὅποιον ἔπρεπε μόνον νὰ πιστεύωμεν καὶ θὰ ὑποφέρωμεν μετὰ ἀνανάγκησιν αὐτὴν τὴν ἀγνοίαν. C Εἶνα, αὐτὰ ἔργα εὐσεβοῦς ψυχῆς, Μὴ, ποτακαλῶ καὶ ἱκετεύω μὴ φθάσωμεν εἰς τόσον μεγάλην παραφροσύνην, ἀλλὰ δι' ὅλα ἐκεῖνα διὰ τὰ ὅποια ἴσως ἀποροῦμε, ὡς ἐπιναυλασθάνωμεν ἐκεῖνο. «Αἱ κρίσεις σου καὶ αἱ ἀποφάσεις σου εἶναι ἀεὶ ὡς ὁ Θεὸς ὁ δὴ Διὶ ἐὰν ἐγνωρίζαμε τὰς αἰτίας τῶν γινόμενων καὶ τότε ἐπιστενοῦμεν εἰς τὸν Θεόν, δὲν θὰ ἦτο μεγάλη ἡ ἀνταμωσὶς οἱ μὲν οὐτὲ θὰ ἐφανερώνην π.σ.ν τὸ πρῶγμα. Ὅταν δὲ καὶ δὲν γνωρίζωμεν κανὲν ἐξ αὐτῶν καὶ ἐν ταῦτοις δεχόμεθα νὰ ὑποχωροῦμε εἰς ὅλα τὰ προστάγματα του καὶ νὰ ὑπακούωμεν ἀληθῶς καὶ νὰ πιστεύωμεν εὐλαβικῶς εἰς αὐτόν, τότε ὠφελοῦμε τὰ μέγιστα τὰς ψυχὰς μας. D Καὶ πράγματι, δι' ἑν μόνον πρέπει νὰ εἰμεθα πεπεισμένοι, ὅτι ὅλα ὁ Θεὸς τὰ ἐπέφερε εἰς ἡμᾶς πρὸς τὸ συμφέρον μας. Διὰ τὸν τρόπον νὰ μὴ ζητοῦμε νὰ μάθωμε, μῆτε εἰς τὴν ἀγνοίαν μας νὰ ἀγανακτοῦμε καὶ νὰ λυπουμεθα. Διότι, οὐτε εἶναι δυνατόν αὐτὰ νὰ τὰ γνωρίζωμεν οὐτε καὶ συμφέρον εἶναι, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι εἴμεθα θνητοὶ ἀφ' ἑτέρου διότι ἀμέσως γινόμεθα ἀλαζόνες. Ἡμεῖς οἱ ἴδιοι κάμνομεν διὰ τὰ παιδια μας πολλὰ, ποὺ φαίνονται ὅτι εἶναι ἀλαθερά, εἶνα, ὁμοῦς συμφέροντα. Καὶ οὐτε ἐκεῖνα ἀξιοῦν νὰ μάθουν δ' ἂν π.σ.ν αἰτίαν τὰ κάμνομεν, οὐτε ἡμεῖς πειθομεν πρῶτα αὐτὰ, ὅτι, συμφέρει τὸ πρῶγμα καὶ μετὰ προσβαίνομεν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν. E ἀλλὰ διαπαίδωγομεν αὐτὰ εἰς τοῦτο μόνον, νὰ ὑποχωροῦν διὰ εἰς τὰς ἐπιταγὰς τῶν πατέρων καὶ νὰ μὴ ζητοῦν καμμίαν περαιτέρω ἐξηγήσιν. "Ποτε λοιπὸν πρὸς τοὺς γονεῖς, ποὺ εἶναι τῆς ἰδίας φύσεως μετ' ἡμᾶς θὰ τηροῦμεν οὐτὴν τὴν στάσιν καὶ δὲν θὰ ἀγανακτῶμεν καὶ πρὸς τὸν Θεόν, ὁ ὅποιος ὑπερέχει τὸσον πολὺ ἀπὸ ἡμᾶς ὅση εἶναι ἡ διάκρισις μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων θὰ δυσανασχετήσωμεν, ἐπεὶ δὲν τὰ γνωρίζομεν ὅλα. Ποῦ πρῶτα εἶνα, ἴσως μετὰ τὴν τὴν ἀσέβειαν, Ἐναντίον αὐτῶν ὁ μακάριος Παῦλος ἠναντῶνται καὶ ἔλεγε. «Καὶ ποῖος εἶσα σὺ, ὦ ἀνθρώπε, ποὺ ζητῇς ἐξηγήσεις ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, Μήπως 173 Α' θὰ εἴπη τὸ πλάσμα πρὸς τὸν Πλάστην του διατ' μετ' ἐπλάσας κατ' αὐτόν τὸν τρόπον.»¹ Καὶ ἐγὼ μὲν

1 Φαλ. 36.
2 Πημ. 9 20.

ἔφερα τὸ παράδειγμα τῶν παιδιῶν, ἐκεῖνος ὁμοῦς ἔφερε διὰ τοῦ πολὺ παραστατικώτερον, τὸ παράδειγμα τοῦ κεραμέως καὶ τοῦ πηλοῦ, ὁ ὅποιος πλάσσειται ἀπὸ αὐτόν. Καθὼς διὰ τὸ πηλὸς ὑποχωρεῖ εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ τοῦ κάμνου αἱ χεῖρες τοῦ πηλοπλάστου, ὁ ὅποιος τοῦ διδὲ μίαν μορφήν τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ ἀνθρώπος πρέπει νὰ ἀκολουθῇ τοῦ τοῦ προστάζει ὁ Θεὸς καὶ πρέπει νὰ δέχεται μετὰ ἐγκωμωσύνην ὅσα τοῦ προκαλεῖ, χωρὶς νὰ φέρῃ καμμίαν ἀντίρρησην οὐτε μετὰ περιεργίας νὰ ἐπιμενῇ νὰ μάθῃ. Καὶ αὐτὰ δὲν εἶναι μόνον εἰς ἡμᾶς ἀγνωστα, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκείνους τοὺς ἁγίους καὶ θαυμαστοὺς ἀνδρας, οἱ ὅποιοι ἔζησαν ποτὶ ἄνθρωπον. Ὁ Ἰωὴ δὲ διὰ, ἔλεγε. «Διὰ τὸ ζοῦν οἱ ἀσέβεις καὶ γηράσκουν εἰς τὸ πλοῦτον.» Καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ ἔλεγε πάλι. B «Τὰ θήματα μου παρ' ὀλίγον ὥλ' ὀσθῶν, διότι, ὠργίσθη κατὰ τῶν παρανόμων καθὼς ὁ θάνατος τὴν εὐτυχίαν τῶν ἁμαρτωλῶν, ὁ θάνατος δὲν ἀρνεῖται αὐτοὺς [νὰ παραλάβῃ] καὶ, ὅταν εἶναι, ἀνεκτικὸς εἰς τὴν ἀρρώστιαν δὲν ἔχουν ταλαιπωρίας, ὅπως οἱ ἄλλοι ἀνθρώποι, οὐτε βασανίζονται, ὅπως οἱ ἄλλοι.»² Καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτόν ὁ ἑρμῆας ἔλεγε. «Θὰ πρέπει νὰ ἔχῃς δίκαιον, Κύριε, ἀλλὰ θὰ διατυπώσω πρὸς σέ κρίσεις. Διότι οἱ ἀσέβεις εὐμεροῦν εἰς τὴν ζωὴν των.»³ ἔχον καὶ αὐτοὶ ἀπορίαν καὶ ἐξήτουν νὰ μάθουν, ἀλλὰ οὐ μὲν τὸ πνεῦμα τῶν ἀσέβων, χωρὶς νὰ κατηγοροῦν τὸν Θεόν καὶ νὰ κατακρινόνται τὰς πράξεις του ὡς ἀδίκους. Διὸ ὁ Δαυὶδ ἔλεγε. C «Ἡ δικαιοσύνη σου εἶναι ὡς ὅρη τοῦ Θεοῦ. Αἱ κρίσεις σου μετὰ γὰρ ἀδυσσας.»⁴ Καὶ ὁ δὲ τὸν Ἰωὴ, ὁ ὅποιος ὑπέστη τόσα πολλὰ δεινὰ, ἐγράφη. «Δὲν ἀπέδωκε ἄνθρωπον οὐκ ἐπὶ τὸν Θεόν.»⁵ Καὶ εἰς τὸ ἴδιον βιβλίον ἐκε. ποὺ γίνεται λόγος διὰ τὸ ἀκατάληπτον τῆς σοφίας αὐτοῦ καὶ τῆς βίας οἰκονομίας, ἀφοῦ ὁμιλεῖ διὰ τὴν δημιουργίαν λέγει. «Ἡ αὐτὰ εἶναι ἐν μέρος τῶν ἐνεργειῶν μου καὶ ἐν ἐλάχιστον ἡκούσαμεν τῆς φωνῆς του. Τὴν πανσθενὴ ὁμοῦς ὁρῶν τῆς παντοδυναμίας Του, ποῖος θὰ δυνήθῃ νὰ νικῶσιν, ὅταν ἡγήσῃ.»⁶ Καὶ ὁ ἑρμῆας προνοῶν B αὐτό, μήπως διὰ ὑποπτεῖσθαι κανεὶς ἀμφιβολίαν, προτάσσει τῆς ἐρωτήσεως τὴν πίστιν του. «Δίκαιος εἶσα, Κύριε» διὰ, γνωρίζω, ὅτι

1 ἡβ 21 7
2 Φαλ. 12 2 3
3 ἡβ 12 1
4 Φαλ. 36 7
5 ἡβ 7 22
6 ἡβ 28 14

ὅλα συντελοῦνται δικαίως ἀπὸ σέ, ἀλλὰ δὲν γνωρίζω τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον συντελοῦνται. **Β** Τὶ συνέβη λοιπὸν Ἐμαῖς ἐκεῖνο τίποτε περ σσότερον; Ἀλλὰ δὲν ἔλαβαν αὐτὲ ἀποκρίσιν δ' αὐτά. Πράγμα που τὸ φανερῶνε καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ, ὅταν ἔλεγε: « Ἀλλ' ὅταν ἐσκέφθην πῶς νὰ ἐννοήσω αὐτὸ ἔφαινε εἰς ἐμέ δυσκόλον ἔργον ». Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἐζητοῦν νὰ μάθουν ἕν μόνον πρᾶγμα, ὁ αὐτὸ δὲν οἱ ἀσεβεῖς ζοῦν εἰς τὴν εὐημερίαν καὶ τὸν πλοῦτον καὶ τάλαν δὲν τὸ ἀμάνθαναι. Ἐνῷ οἱ σημερινοὶ ἀνακινοῦν πολὺ περ σσότερα ἀπὸ ἐκείνους. Διότι τὰ ζητήματα που προβάλλονται τώρα εἶναι πολὺ περισσότερα ἀπὸ ἐκεῖνα. Ἡ ἀκριβὴς λοιπὸν αἰτία αὐτῶν ἄς ἀφεθῇ εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὰ πάντα πρὶν γίνουιν.

Ε Ἐάν ὁμως εἶναι ἀνάγκη καὶ ἡμεῖς, μὲ γνώμονα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἶναι ἤδη γνωστά εἰς ἡμᾶς, νὰ σκεφθῶμεν μίαν λύσιν τῶν ἀποριῶν καὶ μίαν παρηγορίαν δ' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν ἐπιμονὴν τὰ διερευνοῦν, λέγω τοῦτα, ὅτι τὰ διατ' οἱ δικαιοὶ ζοῦν εἰς τὰς θλίψεις καὶ οἱ κακοὶ εἰς τὴν ἀναψυχήν. εἶναι ἀνάγκη ἐρευνῆσαι πλεον μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀπόδοξιν τῆς ἀνταρσιᾶς μας εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Ἀφ' οὗ εἰς ἐκείνην τὴν ζωὴν καθένας θὰ λάβῃ τὸν μισθὸν κατὰ τὰ ἔργα του. ποῖος δ' λόγος νὰ ταρσασωμεθα δι' ὅσα συμβαίνειν ἔω, καλὰ ἢ κακά, διότι ὁ Θεὸς γυμνάζει μὲ τοὺς μύχθους, ὡς νενομίσαις ἀθλητὰς ἐκεῖνος παύ ἔχουσιν στραμμένοι τὸν νοῦν των εἰς αὐτόν, ἐνῷ τοὺς ἀσθενεστέρους καὶ νοθροὺς οἱ ὅποιοι δὲν δύνανται νὰ ὁπαικύνουν τοὺς σκληροὺς μύχθους τοὺς προτρέπει πρῶτα εἰς καλὰ ἔργα. **74 Α** Ἐάν δὲ πολλάκις συμβαίνει καὶ τὸ ἀντιθετόν, καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν δικαίων ζοῦν μὲ ἄνεσιν καὶ τιμᾶς, ἐνῷ πολλοὶ κακοὶ ζοῦν εἰς τὴν ἀφάνειαν καὶ τὰ ἔσχατα κακά, πρὸς στιγμὴν ἀνατρέπεται ἡ προηγουμένη ἀντίθετος θεᾶς, ὅτι δηλ. οἱ δικαιοὶ βασανίζονται καὶ οἱ ἄδικοι ἀπολαμβάνουν. Ἐάν τώρα πρέπει νὰ εὐρωμεν καὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος τὴν αἰτίαν, δύναται νὰ εἴπω τοῦτο, ὅτι, δηλ. ὁ Θεὸς συνθίξει νὰ ρυθμίσῃ τὰ καθ' ἡμᾶς ὅχι μὲ τρόπον ἑνιαῖον, ἀλλὰ καθὼς ἔχει ἀπειρον δυναμὶν μᾶς χαράσσει πολλοὺς δρόμους διὰ τὴν σωτηρίαν. Ἐπειδὴ δηλ. πολλοὶ δὲν θέλουν νὰ παραδειχθοῦν τὴν διδασκαλίαν διὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν καὶ τὴν ἀνάστασιν των νεκρῶν, δ' αὐτὸ δεικνύει ἐν μικρογραφίᾳ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν τὴν εἰκόνα τῆς μελλούσης κρᾶσεως, ὅταν τ' ἡμῶν

τοὺς πονηροὺς καὶ εὐεργετῆ τοὺς ἐναρέτους. **Β** Τοῦτο δεδαίως συντελεῖται, ἀπολύτως εἰς τὴν μέλλουσαν κρίσιν, ἀλλὰ συμβαίνει ἐν μέρει καὶ εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, ὅστε ἐκεῖνο, οἱ ὅποιοι, προσβάλλουν εἰς τὴν μελλούσαν ἐκείνην κρίσιν, νὰ γίνωνται, δικαιοτέροι διδασκόμενοι ἀπὸ τὰ γινόμενα εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν. Διότ' ἐάν δὲν ἐτιμωρεῖται κανεὶς ἀπ' τοὺς πονηροὺς καὶ δὲν ἐτ' αὐτὸ κανεὶς ἀπὸ τοὺς χρηστούς, τότε πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς που δὲν πιστεύουν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀναστάσεως, θὰ ἀπέφηναν τὴν ἀρετὴν ὡς αἴτιον δεῦν καὶ θὰ ἐπεδίωκον τὴν κακίαν ὡς πρᾶξινον ἀγαθῶν. Ἐάν πάλιν ὅλοι ἐλάμβανον εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν κατὰ τὰ ἔργα τοὺς τὴν ἀνταξίαν ἀμοιβῆν θὰ ἔκριναν ὅτ' εἶναι, περ τῇ καὶ ψευδὴς ἡ διδασκαλία δὲ τὴν μέλλουσαν κρίσιν. **Γ** Ἀφ' ἐνός μὲν διὰ νὰ μὴ ἀπ' αὐτῇ ἐκεῖνος που σκέπτεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ μὴ γίνετα χερότερος ὁ πολὺς λαὸς ἀπὸ περιφρόνησιν, ἐρχετα καὶ τιμωρεῖ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν πολλοὺς ἀπὸ αὐτοὺς που ἀμαρτάνουν καὶ ἀμείβετα μερικὸς ἀπὸ τοὺς ἐναρέτους. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μὲ τὸ νὰ μὴ πράττῃ τοῦτο πρὸς ὅλους, στερᾷ τὴν πίστιν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς μελλούσης κρᾶσεως, ἐνῷ μὲ τὸ νὰ τιμωρῇ μερικὸς καὶ πρὸ τῆς κρίσεως, διεγείρει ὅσους κοιμῶνται ὕπνον βαθύν. Διότ', ἀπὸ τὴν τιμωρίαν τῶν πονηρῶν πολλοὶ διορθοῦνται ἀπὸ τὸν φόβον μήπως πάθουν καὶ αὐτοὶ τὰ ἴδια, ἐνῷ ἀπὸ τὸ γεγονός δ' ἐν ἀνταμείβονται ὅλοι εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν κατὰ τὴν ἀξίαν των, ἀναγκάζονται οἱ ἄνθρωποι νὰ σκεφθῶν ὅτι τοῦτο ἐπιφυλάσσειτα νὰ γίνῃ εἰς ἄλλον καρὸν. **Δ** Διότ' ὁ Θεὸς που εἶναι δικαίος δὲν θὰ παρέδλεπε τόσον πολλοὺς ἀπ' τοὺς κακοὺς οἱ ὅποιοι ἀπῆλθον εἰς τὸν ἄλλον κόσμον ἀτιμωρητοί, ἢ ἀπ' τοὺς ἀναβῶν, οἱ ὅποιοι ἐπλήγησαν ἀπὸ ἀναριθμητὰ δεινὰ, ἐάν δὲν εἶχε ἐτοίμασει δι' αἰσθητοὺς μὲν ἄλλων κατὰστασιν εἰς τὸ μέλλον. Δι' αὐτὸ δὲν τιμωρεῖ ἢ δὲν τιμᾷ ὅλους, ἀλλὰ μερικὸς ὅπως εἰς τὴν περιπτώσειν τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, καθὼς καὶ εἰς τὴν περιπτώσειν τοῦ Ἑζεκίου. Ἄν καὶ ὑπῆρξαν πολλοὶ ἐξ Ἰσοῦ ἀσεβεῖς μὲ τὸν Ἀσσύριον καὶ ἄλλοι ἐξ Ἰσοῦ ἀνάσκει μὲ τὸν Ἑζεκίαν, ὁ δὲ Θεὸς δὲν ἐπραξὲ τοῦτο δ' ὅλους. Καὶ ὁ λόγος εἶναι, καθὼς εἶπα, τὸ γεγονός ὅτι δὲν ἦλθε ἀκόμη ὁ καιρὸς τῆς κρίσεως. **Ε** Ὅτι λοιπὸν αὕτη ἡ διδασκαλία δὲν εἶναι ἰδική μου, ἀλλὰ εἶναι αὐτοῦ ὁ ὁποῖος μέλλει τότε νὰ μᾶς κρῇ. ἄκουσε νὰ τὸ μάθῃς. Ὅταν προσῆλθεν εἰς αὐτόν οἱ ἄνδρες τοῦ τοῦ ἀνγγελλαν τὸν θάνατον ἐκείνων που κατεχωσθησαν ἀπὸ τὸν

πύργον, καθώς και την μανίαν τοῦ Πλάτου, τὴν ὅποιαν ἐπέβειε πρὸς τοὺς ἀποθανόντας, ἀνέμιξε τὸ αἷμα των μετὰς θύσας καὶ τι εἶπε, κηνομίσετε, ὅτ. αὐτοὶ οἱ Γαλιλαῖοι ὑπῆρξαν ἁμαρτωλοὶ περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς Γαλιλαίους, ὅτι ἔπαθον αὐτὴν τὴν συμφορὰν. Λοπὸν ἀδὲ λέγω ὅχι καὶ. ἂν δὲν μετανοήσητε, θὰ καταστραφῆτε ὅλοι καθ' ὁμοίαν τρόπον. Ἡ νομίζετε, ὅτ. οἱ δεκαοκτὼ ἐκεῖνο ἄνδρες, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔπεσε ὁ πύργος τοῦ Σιλωὰμ καὶ τοὺς ἐφόνευσε, ὑπῆρξαν ἁμαρτωλοὶ περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς κατοικοὺς τῆς Ἱερουσαλὴμ, 175 Α. Ὁχι, ἀδὲ λέγω, ἀλλὰ ἂν δὲν μετανοήσητε, ὅλοι κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον θὰ χαθῆτε. Αὕτῃ λοπὸν εἶνα ἡ αἰτία τῆς ἀναβολῆς. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς δὲν συνήθιζε νὰ τιμωρῇ ὅλους μαζί τοὺς ἁγίους τῆς Ἰδίας τιμωρίας, διὰ νὰ θελτικωννυντα οἱ ἀπομεινοντες διδασκόμενοι ἀπὸ τῆς συμφορᾶς ἐκείνων. Καὶ αὐτὰ ἄς θεωρηθῶν ἐπαρκῆς ἐξήγησις, διὰ τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας. Ἀλλὰ συ ἴσως ζητεῖς περισσότερας ἐξηγήσεις καὶ δι' αὐτὰ που μόλις πρὸ ὀλίγου ἀνέπτυξα καὶ τὰ ὅτι' αὐτὰ εἶνα περισσότερον περὶ πλοκα. Ἀλλὰ ἀφ' οὗ εἰς τὸ μέτρον τῶν συνδύμεων μας ἀνεπτύξαμε σαφῶς τὰ προηγουμένα, νομίζω ὅτι καὶ διὰ τὴν λύσιν τῶν ἀποριῶν ταυτων ἔχει, τεθῇ κάποια δόσις. Ποῦν εἶναι λοιποῦ τὸ προβλημα σου, Β. Ὅτ. πολλὰ ἀπὸ τὴν πρωτὴν των ἡλικίαν μέχρι τοῦ θανάτου των ἐπάλασαν μετὰ πολλὰς συμφορὰς. Εγὼ καὶ δι' αὐτοὺς καὶ δι' ἐκείνους ποὺ ἀνέφερα προηγουμένως, δύναμαι νὰ εἶπω, ὅτι κατ' ὄργην τοὺς τιμωρῇ ὁ Θεὸς διὰ τὴν ἰδίαν των κακίαν, καὶ ἔπειτα διὰ νὰ ὠφεληθῶν καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὸ παράδειγμα των. Ἄν τώρα αὐτὸ δὲν γίνεται δι' ὅλους, τοῦτο συμβαίνει διότι, δὲν εἶναι ἀκόμη ὁ καιρὸς τῆς κρίσεως. Ἀλλὰ θὰ εἴπῃς, Διὰ τί μερικοὶ, πρὶν φθάσουν εἰς τὴν ἡλικίαν ποὺ τοὺς καθ' ὅτ' ἴκανους νὰ διακρίνουν τὰ καλὰ καὶ τὰ κακὰ τιμωροῦνται ὥς νὰ εἶχον διατρέξῃ μετὰ πολλὰς ἀδικίας. Αὐτοῦ τοῦ πράγματος δὲν εἶναι μία ἡ αἰτία ἀλλὰ εἶναι πολλὰ καὶ διάφορα. Γ. Καὶ πράνματ. αὐτὸ δύναται νὰ συμβῇ καὶ δι' αἰτίας τῆς κακῆς κράσεως τῶν νονέων καὶ ἀπὸ ἀδιαφορίας τῆς τροφῆς καὶ ἀπὸ κλιματολογικὴν ἀνωμαλίαν καὶ ἀπὸ πολλὰς ἄλλας συμπτωματικὰς αἰτίας. Ἐπὶ πλέον ὁ Θεὸς τιμωρεῖ, ὅτι πολλοὶ, ἀπὸ αὐτοὺς θὰ ἐνίνοντο κακοὶ. Καὶ μετὰς τιμωρίας αὐτὰς τοὺς πολλαμάνε καὶ τοὺς συγκρατεῖ τρόπον τινα μετὰ χειροτέρας. Ἡ δὲν βλέπεις πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἐπαύτας οἱ ὅποιοι καὶ

μέσα εἰς τὴν θλίψιν των διαπράττουν ὅτι κακὰ, ὅχι δι' αἰτίας τῆς θλίψεως ὅτε ἀπὸ πέναν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν των κακίαν μόνον. Ἐγὼ, ἐπὶ παραδείγματι, ἤκουσα κάποτε μερικοὺς νὰ λέγουν, ὅτι ἀπήγαγον εἰς ἔρημον μέρος μίαν γυναῖκα ἐλευθέραν καὶ τὴν καὶ ἐκεί τὴν ἄμασσαν. Μετὰ ποίαν ἀνάγκην καὶ ποίαν θλίψιν των ἔχει, σχέσιν ἢ πράξιν αὕτη. Δ. Καὶ εἰς ποίαν φοβεράν πράξιν δὲν θὰ προέβαιναν αὐτοὶ, ἐάν δὲν συνεκρατοῦντο ἀπὸ τόσοσιν ἰσχυρὰ δεισμά. Καὶ ποίος δύναται εὐκόλως νὰ ὑπομείνῃ τὴν μανίαν καὶ τὴν λύσαν τῶν δεσμωτῶν, Καὶ οἱ κατεχομενοὶ ἀπὸ τῶν κακῶν δαίμονων δὲν διαπράττουν ὀλιγώτερα ἀπὸ αὐτὰ. Καὶ δὲν ἐννοῶ αὐτὰ που διαπράττουν κατὰ τὴν διὰρκίαν τῆς ἐπενεργείας τοῦ δαίμονος, ἀλλὰ ἐκεῖνα που διαπράττουν μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῆς θακχεῖας ἐκείνης. Καὶ πράγματι, πρῶτον μετὰ λαίμαργίαν καὶ κλέπτουν καὶ μεθύουσιν καὶ πράττουν ἄλλα πολὺ αἰσχρότερα ἀπὸ αὐτὰ. Ἀς πάρωμεν τὴν περίπτωσιν τῶν κακούργων. Τοὺς περισσότερους τοὺς ἀφίνει ὁ δικαστὴς νὰ μένουν ἐπὶ πολὺ μέσα εἰς τὴν φυλακὴν, ἕως πολλὰς φορὰς νὰ τελεωνοῦν δλην των τὴν ζωὴν ἐκεῖ μέσα. Ὅταν δὲμως θέλῃ νὰ νοθεύσῃ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, λαμβάνει ἕνα ἢ καὶ δεύτερον μετὰ τῶν αὐτῶν καὶ ἀφ' οὗ καθήσῃ ἐπὶ ὑψηλοῦ δήματος, ἐνῷ ἴσταντα ὅλοι περὶ αὐτοῦ, τοὺς ἀπαγγέλλει τὴν ἐς θάνατον καταδικὴν καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ τὸ πράξῃ αὐτὸ δι' ὅλους διὰ νὰ ἐμμεύσῃ τὸν φόβον εἰς τοὺς ἄλλους κακούς. Το αὐτοτρόπως καὶ ὁ Θεός, ὅταν θέλῃ νὰ μάς σωφρονίσῃ, δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ λάβῃ ὅλους τοὺς κακούργους, ἀλλὰ ἐπιλέγει μερικοὺς ἀπ' αὐτοὺς ἐκείνους ποὺ γινώσκει ὅτι εἶναι ἀδ' ὀρθῶται καὶ δεκνοὺσι τὴν δύναμιν καὶ τὴν ὄργην του, ἐπιτυχάνων δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου πολλὰ. 176 Α. Καὶ τοὺς πονηροὺς δηλ. τοὺς παρακινεῖ νὰ ἐγκαταλείψω τὴν πονηρίαν καὶ νὰ ἀλλάξουν, ἂν θέλουν καὶ τοὺς καλοὺς τοὺς καθιστὰ προσεκτικώτερος καὶ δεικνύει τὴν μακροθυμίαν του καὶ τὴν β' βασκαλίαν περὶ τῆς ἀναστάσεως καθὼς εἶπα πρὸ ὀλίγου, τὴν καθιστὰ φανεράν εἰς ὅλους. Ἀλλὰ ποῖαν σχέσιν θὰ εἴπῃς, ἔνουν αὐτὰ πρὸς ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἐπέρασαν τὴν πρωτὴν ἡλικίαν μετὰ εἰς συμφορὰς καὶ ποῖν φθάσουν εἰς τὴν ἡλικίαν ποὺ τοὺς ἐπ' ὅτ' ἔπρεπε νὰ διακρίνουν τὸ καλὸν ἢ τὸ κακόν. ἀπέθαναν. Ἀλλὰ εἰπέ μου καὶ τὸ φοβερόν παθῶν των αὐτοὶ οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν ἀκόμη αἰσθήσιν των παθῶν των καὶ δὲν εἶχον μάθει ἀκόμη νὰ γαῖρωνται καὶ νὰ λυποῦνται. Καὶ δὲν περιορίζω εἰς αὐτὰ μόνον τὴν ἀπάντησιν, ἐπὶ τοῦ θέ-

ματος, αλλά προσθέτω, ὅτι ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὰς συμφορὰς ἐσωφρονισθῶσαν· ἢ καὶ γονεῖς καὶ ἀδελφοὶ καὶ συγγενεῖς. Αὐτὸ δὲ δὲν εἶναι, μὴ κρὸν κέρδος, νὰ ὠφελητὰ θῆλ' ἄλλως τὰ μέγιστα ἀπὸ ἀκείνου, ἀπ' τὰ ὁποῖα δὲν θάλαπτεται, καὶ νεῖς. Εἶναι εὐλογον νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἄλλη αἰτία, μυστική, γνωστὴ μόνον εἰς τὸν δημιουργὸν μας.

Υπολεπετα ἀκόμη μία ἐξηγήσις διατ. τέλος πάντων ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι πρὸ τῶν δοκιμασιῶν ἐδόθησαν τὴν ὀρθὴν ὁδόν, μετὰ τὰς δοκιμασίας κατέπεσαν εἰς τὴν ἀμαρτίαν. Ποῖος ἄλλος ἢ τὸν γνωρίζει καλῶς τοὺς θαδίζοντας τὴν ὀρθὴν ὁδὸν ἐκτὸς μόνον αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ ἔπλασε μίαν μίαν τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ γνωρίζε διὰ τὰ ἔργα μας, Δ. ὁ τ. συμβαίνει πολλὰκις, πολλοὶ ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι φαίνονται, ὅτι εἶναι, χρηστοί, νὰ εἶναι οἱ χειρότεροι ἀπὸ ἄλλους. Καὶ τοῦτο ἀπεδείχθη μὲν ἥδη καὶ εἰς τὸν παρόντα θ. ὅν, ἀλλὰ διὰ μερικους καὶ ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν κάποιος αἰτίας ἢ ἀνάγκης. Ὅταν ὁμῶς ὁ Κυριὸς τοῦ δοκιμάζει τὰς καρδίας καὶ τοὺς νεφροὺς¹ ὁ ὁποῖος ζῇ καὶ ὁρᾷ ἀποτελεσματικῶς καὶ εἶναι ὁξύτερος ἀπὸ κάθε βιοτομον μάχοιραι· ὁ ὁποῖος εἰσχωρεῖ εἰς διὰ τὰ μέρη τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος εἰς τὰς ἀρθρώσεις καὶ τὸν μυελόν, διακρίνει, τὰς σκέψεις καὶ διαθέσεις ἡμῶν ὅταν λοιπὸν καθίστη νὰ μᾶς δικάσῃ, τότε θεδαίως θὰ ἴδῃς αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀποκαλυπτῶνται, ποῖοι εἶναι ὅχι μερικους ἀπ' τοὺς πολλούς, ἀλλὰ ἄλλους. Καὶ οὕτω τὸ δέγμα προβάται θὰ δύναται νὰ ἀποκρύψῃ τὸν λυκόν, αὐτὸς ἢ ἐπ' ἡμέρας τοῦ τόφου μὲ κόνιαμα τὸν ἱσχυρότερόν του ρυτὸν. Διότι κανένας πλάσμα δὲν θὰ εἶναι ἀόρατον ἐνώπιον ἀκείνου ὁ ὁποῖος θὰ μᾶς κρῇ τότε, ἀλλὰ τὰ πάντα θὰ εἶναι, γυμνά καὶ φανερά εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του. Πράγμα τὸ ὁποῖον καὶ ὁ Παῦλος ἠνύκε, ὅταν ἔλεγεν εἰς τοὺς Κορινθίους· ἢ «Μὴ κρίνετέ τι προσωρως, ἕως ὅταν ἔλθῃ ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος καὶ θὰ φωτίσῃ διὰ ἐκρύπτοντο εἰς τὸ σκότος καὶ θὰ φανερωσὶ τὰς βαθύτερας σκέψεις μας»². Καὶ βιά νὰ ἀφήσωμεν κατὰ μέρος τοὺς ὑποκρινόμενους καὶ νὰ φέρωμεν τὴν συζήτησιν εἰς ἐκείνους τοὺς ὁρῶν ἐναρέτως ἀπὸ πού γίνεται φανερόν, ὅτι αὐτοί, ἐνὶ ἡσυχίᾳ διὰ τὰς ἄλλας ἀρετάς, ἔδεξαν ὁμῶς ἀδιαφορίαν διὰ τὸ σημαντικώτερον ἀπὸ διὰ τὰ ἀγαθὰ, τὴν ταπεινοφροσύνην. Καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ἀφῆσαν ὁ Θεὸς δὲ νὰ ἀννοήσουν ὅτι ἀκείνα δὲν τὰ ἐπέτυχαν μετὰ τὴν ἰδικὴν των

1 Αποκ. 2. 23.

2 Α. Κορινθ. 4. 5.

δυναμιν, ἀλλὰ μετὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Ἐάν δὲ ἰσχυρισθῇ κανείς, ὅτι, εἶναι προτιμότερον νὰ διάνουν ὁρθῶς καὶ νὰ ἐπαίρωνται παρὰ νὰ πέσουν καὶ νὰ ταπεινωθῶν, αὐτὸς ἀγνοεῖ τὰ μέγιστα καὶ τὴν ζημίαν τῆς ἀλαζονείας καὶ τοῦ κέρδους τῆς ταπεινοφροσύνης. Πρεπε ὁμῶς νὰ γνωρίζῃς σαφῶς, ὅτι ὁ ἀνθρώπος τοῦ πράττει τὸ ἀγαθόν μετὰ ἀλαζονείας, ἂν εἶναι δυνατόν αὐτὸ νὰ σημαίνει ἀπολύτως ἀναρετοῦ δ αἰσῶσιν, ταχέως θὰ ἀλλοθῇ εἰς τὴν ἐσχάτην ἀπώλειαν. Καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀφῆθ' νὰ ἀλλοθῇ, θὰ μάθῃ νὰ γινῇ μετριοφρων καὶ θὰ σηκωθῇ πάλιν καὶ θὰ ἐπανεύρῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ταχέως εἰς τὸ θελήσῃ. Ἐκεῖνος ὁμῶς τοῦ νομίζει, ὅτι διαγιγ. ἐναρέτως παραμένων ἀλαζών, ἀλλὰ δὲν δοκιμάζει κανέναν δὲ νὸν εἰς τὴν ζωὴν του, αὐτὸς ὅχι μόνον δὲν θὰ ἀποκτήσῃ ποτὲ συνειδήσιν τῆς ἰδικῆς του παρανομίας, ἀλλὰ καὶ θὰ αὐξήσῃ τὸ κακόν καὶ, χωρὶς νὰ τὸ ἔχῃ ἀντ' ἡμῶν, θὰ ἀπέλθῃ ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτον κενός. 177. Α. Ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος ὁ Φαρισαῖος ὁ ὁποῖος ἀνῆλθεν εἰς τὸν ναόν μετὰ τὴν ἰδέαν ὅτι κατέχευε ὅλον τὸν πλοῦτον τῶν ἀναθῶν, ἀλλὰ ὅταν κατῆλθε εἶχε μάθε ὅτι ἦτο πτωχότερος καὶ ἀπὸ τὸν τελωνῆν. Ὑπάρχει καὶ ἕνα ἄλλο εἶδος κακίας τοῦ ἔχει μεγάλην δύναμιν νὰ σκορπίσῃ τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα συνάξαμε μετὰ πολλὴν κόπον καὶ ἰσχύος, ὁ ἀνεμῶς τῆς κενοδοξίας. Ὅταν πραγματικῶς διὰ ἀνεμῶς εἰσρομῆς μέσα μας καὶ ἐξανεμίξῃ διὰ τοὺς θεοσαυροὺς τῆς ἀρετῆς¹ δαὶ λοιπὸν καὶ μιὰ δευτέρα ἀφορμὴ πτωχεύει τὸν «ὁρῶν θαδίζοντων» καθὼς λέγει· Διότι πολλοὶ τοῦ μᾶς φαίνονται, ὅτι ὑπέμειναν μεγάλους κόπους χάριν τῆς ἀρετῆς καὶ, ἐνὶ τοὺς ὑπέμειναν, ἐπέδῃ τὰ ἔκαμναν διὰ ἀπαθλῆτοντες εἰς τὴν τ. μὴν ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅχι εἰς τὸν Θεόν, ἀφῆσαν νὰ περιπέσουν εἰς πειρασμόν. ἢ Καὶ τοῦτο διὰ νὰ στερηθῶν πρῶτα ἀπὸ τὴν ὁδὸν τῶν πολλῶν, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας ἐζημώθησαν καθ' ἑαυτὰς, καὶ νὰ μάθουν ἐπίσης ὅτι ὁ χαρακτήρ αὐτῆς τῆς δόξης εἶναι ὡσάν τὸ ἀνθος τοῦ χόρτου, τίποτε περισσότερον, καὶ τοῖς αὐτοτρόπως νὰ ἔχουν εἰς τὸ ἐξῆς μόνον εἰς τὸν Θεόν προσσηλωμένην τὴν σκέψιν των καὶ νὰ τὰ κάμνουν διὰ χάριν αὐτοῦ. Ὑπάρχουν προσέτι καὶ ἄλλοι πολλοὶ περισσότεροι λόγοι, ποὺ ἐξηγοῦν αὐτὰ, ἀγνωστοὶ εἰς ἡμᾶς, καθὼς ἔλεγον, γνωστοὶ ὁμῶς εἰς τὸν δημιουργόν των Θεόν. Ἄς μὴ δυσανασχετοῦμε λοιπὸν διὰ τὰ συμβαίνοντα, ἀλλὰ ἂς εὐχαριστοῦμε τὸν Θεόν. Διότι αὐτὸ εἶναι γνωρισμα πιστῶν δούλων. Σὺ δὲ, ὅταν ἀπορῇς, διατὶ ὁ μαρὸς αὐτὸς δαίμων εἰσεβαλε μέσα σοὶ ὅχι πρότερον ὅταν ἐξῆς εἰς τὴν πολυ-

τέλειαν και την φαντασμαγορικὴν αὐταπάτην τῆς κοσμητικῆς ζωῆς, ἀλλὰ τώρα, όταν ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀπέρριψες καὶ ἀφέρασες του ἑαυτοῦ σου ὁλόκληρον εἰς τὸν Θεόν, ὦ μοῦσε, με ἐκείνον ὁ ὁποῖος ἀπορεῖ, διὰ τὸ τέλος πάντων κανεῖς δὲν ἐνοχλεῖ τοὺς θεατὰς, ἀλλὰ ὁ ἀνταγωνιστὴς ἐπιτίθεται ἐξ ὧδων εἰς ἐκείνον μόνον, ὁποῖος κατεγρῆφεν καὶ πυγμαχῆσθαι καὶ ἐγκυνάσθαι καὶ κατῆλθε εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ δεχέσθαι τὰ κτυπήματα εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπον δὲν εἶναι λοπὸν τοῦτο δέξιον ἀπορίας καὶ θλίψεως, ἐάν δηλ., ἐφ' ὅσον ἐπρωτιμώσαμε νὰ πυγμαχῶμεν, ὁ ἀνταγωνιστὴς μᾶς πιεζῇ καὶ μᾶς λυπῇ καὶ μᾶς φέρῃ εἰς ἀσκαλον θέσιν. Διότι αὐτὸς εἶναι ὁ νόμος τῆς πυγμαχίας. Ἀλλὰ τὸ φοβερόν εἶναι, ἂν μᾶς κλονίσῃ καὶ μᾶς καταβάλλῃ καὶ μᾶς ἀφαιρῇ τὸ ἐπαθλόν. Καθ' ὅσον χρόνον δὲν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο, οὐκ μόνον δὲν μᾶς θάλλπτει. Ὁ ἀλλὰ καὶ μᾶς ὠφελεῖ συνήθως τὰ μέγιστα, διότι, μετὰ τὴν σφοδρὰν συμπτλοκὴν μᾶς κατέστησε ἐνδοξότερους. Καὶ πράγματι, εἰς τοὺς στρατοὺς γενναίωτος ἀπὸ ὅλους εἶνα ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχε νὰ ἐπιβεβῇ τὰ περισσότερα τραύματα καὶ ἀνέλαθε νὰ μονομαχήσῃ ἐναντίον τῶν ρωμαλεωτέρων ἐκ τῶν ἀντιπάλων. Καὶ ἀπὸ τοὺς ἀθλητὰς θαυμάζομεν τοὺς ἀκατοβλήτους, ὅπως δυναμίζουν τοὺς μαχητικούς ἀνταγωνιστάς. Καὶ ἀπὸ τοὺς κυνηγούς τὴν μεγαλύτεραν ἀξίαν ἔχει, αὐτὸς που ἀναλαμβάνει νὰ κυνηγήσῃ τὰ ἀγριώτερα θηρία. Εἴναι ἀναδίδῃς καὶ ἀτρόμητος αὐτὸς ὁ δαίμων ποὺ σὲ κατέχει, Κι' ἔγω δὲ τούτο μένω ἐκπληκτός καὶ σὲ θαυμάζω διαρκῶς, διότι δηλ., ἔνῳ σοὺ ἔλαχε νὰ ἀναμετρηθῇς πρὸς ἕνα τοιοῦτον ἀνταγωνιστὴν, ἐν τούτοις δὲν κατέπεσες, οὐδὲ ἠνέχθης νὰ παραδοθῇς, ἀλλὰ ἔμεινες ἀκλόνητος χωρὶς καὶ ὑποχωρῆς εἰς καμμίαν ἑκφάνειαν τῆς κακίας σου.

Καὶ ὅτι, σοὺ λέγω τώρα αὐτὰ ὅχι διὰ νὰ σὲ κολακεύσω, ἀλλὰ διότι πράγματι ὠφεληθῇς τὰ μέγιστα ἀπὸ αὐτῆς τῆς δοκιμασίας, κάμε, σὲ παρακαλῶ, ὑπομνήν νὰ ἀκουσῇς αὐτὰ ποὺ θὰ σοὺ εἶπω μετὰ παρηγορίαν. Διότι ἄλλως δὲν θὰ ἠδυνάμην νὰ σοὺ παράσχω αὐτὴν τὴν ἀποδείξιν. Γνωρίζεις βεβαίως καὶ ἐνθυμείσαι τὸν παλαιότερον τρόπον ζωῆς σου, ¹⁷⁸ Ἀ ἐννοῶ τὴν περίοδον πρὸ τῆς ἐμφάνσεως τῆς δοκιμασίας. Λοιπὸν ἐξέτασέ τον καλῶς καὶ ἀντιπαράθεσέ τον μετὰ τὸν σημερινόν τρόπον ζωῆς σου, μετὰ τὴν δοκιμασίαν, καὶ τότε θὰ ἴδῃς πόσον ἐκέρδιες ἀπὸ αὐτῆς τὴν συμπτλοκὴν. Διότι τώρα καὶ μετὰ τὴν ὑποταγὴν καὶ μετὰ τὴν ἀνταγωνιστικὴν καὶ μετὰ τὸ ἐνδοξό σου διὰ τὴν ἀνάγκησιν καὶ μετὰ τὰς διαρκεῖς προσευχάς, ἐτονώθης εἰς μέγαν θαυμάειν καὶ ἐ

πέτυχες κατὰ τρόπον ἐξαιρετικόν καὶ τὴν σκληραγωγίαν καὶ τὴν ταπὲ νοφροσύνην. Διότι, παλαιότερον ποτὲ δὲν ἔκαμνες λόγον διὰ θιβλία, δηλ. σοὺ δὲ ἡ φρονιτικὴ καὶ ὁ κόπος ἐξηντλοῦντο εἰς τὴν περιποίησιν τῶν δένδρων τοῦ κήπου. Ἦκουον τότε καὶ πολλοὺς νὰ σὲ χλευάζουν δι' ἁλαζονείαν καὶ μάλιστα νὰ σὲ κατηγοροῦν διὰ τὴν εὐγενή σου καταγωγὴν καὶ διὰ τὴν δόξαν τοῦ πατρὸς σου, ὦ καὶ διὰ τὴν ἀνατροφὴν σου μέσα εἰς μέγαν πλοῦτη. Ὅσον διατὴν ἀδιαφορίαν σου διὰ τὰς ἀγρυπνίας καὶ ὁ ὅσιος γνωρίζεις πολὺ καλῶς. Διότι, ἐνῳ ἄλλοι, πολλὰς ἐσηκώνοντο ἀμέσως ἀπὸ τῶν μεσάνυκτα, σὺ ἐξηκολοῦθεις νὰ κοιμάσαι βαθεῶς καὶ ὠργίζεσθαι ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι προσεπάθουν νὰ σὲ σκηώσουν. Ἀλλὰ τώρα ὅλα ἐκεῖνα ἐξέλιπον καὶ παρουσιάζεις σημαντικὴν μετοβολὴν πρὸς τὸ καλότερον ἀφ' ὅτου ἀνέλαδες αὐτὸν τὸν πόλεμον καὶ τὴν μάχην. Ἐάν με ἐρωτήσῃς διότι ὁ Θεὸς δὲν ἐπέτρεψε εἰς τὸν δαίμονα τούτον νὰ ἐμφανισθῇ τότε ποὺ ἔζης εἰς τὴν τρυφήν καὶ ἐκυρῶντο ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια, ἐγὼ θὰ σοὺ ἀπαιτήσω τοῦτο, ὅτι δηλ. καὶ τοῦτο ἦτο ἔργον τῆς προνοίας αὐτοῦ. Διότι ἐγκωρῶς, ὅτι ἐς ἐκείνην τὴν κατάστασιν ὁ δαίμων θὰ ἠδύνατο εὐκόλως νὰ σὲ καταπλήσῃ καὶ θὰ σὲ κατέστρεφε. Ὁ δὲ διὰ τοῦτο καὶ δὲν σὲ ἐκάλεσε πρὸς τὴν πάλην αὐτὴν ἀμέσως, ὅταν κατέφυγες εἰς τὸν μοναχικὸν βίον, ἀλλὰ σὲ ἀπέστειλε πρῶτα νὰ ἀσκηθῇς καὶ νὰ ὑπομείνῃς ἐπὶ πολὺν χρόνον καὶ, ἔπειτα, ὅταν ἔγινες ἀνεκτικώτατος τότε σὲ ἔσυρε εἰς τὸν ἐπίπονον αὐτὸν ἀγῶνα. «Προσέτι, θα ἐνθυμηθῇς τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὴν ζωὴν καὶ θὰ ὀδηγήσῃς τὸν δοῦλον σου εἰς τὸ μέσον». Διότι νομίζω, ὅτι ἐκεῖνοι ἐνοεῖς, ὅταν λέγῃς ὅτι, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀκατὰ κόσμον ἀνθρώπους, ἐνῳ περιέπεσαν εἰς τὴν βίαν νόσον, ἰερατεῦσθαι τελείως καὶ τάχιστα. Ἀλλὰ ὁ Ἰσὴς σου δοῦλος, πολυαγαπημένε μου, καὶ ὅσοι εἶχαν τὴν αὐτὴν τύχην με ἐκεῖνον, δὲν συνεπλάκησαν μετὰ τὰ κακὰ αὐτὰ διὰ τὴν ἰδίαν αἰτίαν. Ὁ δὲ εἰς ἐκεῖνον καὶ τοὺς ἄλλους ὁμοίους τοῦ ὁ Θεὸς ἐξαπέλυσε τὸ θηρίον αὐτὸ διὰ νὰ προκαλέσῃ ῥόδον μόνον καὶ μετὰ τὸν ῥόδον αὐτὸν νὰ τοὺς καταστήσῃ καλυτέρους. Ἐγὼ εἰς σὲ τὸ ἐξαπέλυσε διὰ νὰ ἀγωνισθῇς γενναίως καὶ νὰ κατακτήσῃς λαμπρὰν νίκην καὶ νὰ στεφῇς κατὰ τὸν στέφανον τῆς ὑπομονῆς. Καὶ νίκη δὲν ὑπάρχει, ὅταν κανεῖς, ἐνῳ οἱ θεαταὶ τοῦ ἀγῶνος ἔχουν συγκεντρωθῇ, παλαίων εἰς τὸν στίβον, ἀποσυρθῇ μοκρὸν τοῦ ἀνταγωνιστοῦ, ἀλλὰ ὅταν μένῃ νὰ συμπαλακτῇ εἰς τὸ τέλος καὶ ὅταν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πάλης, ὁ ἀντιπαλὸς

διεγερών παραλόγους σκέψεις ἐκ τῆς θλίψεως, δὲν δυνα-
θῇ νὰ ἐπιτύχῃ τίποτε. Καὶ οὕτως εἶναι, ἡ ἀλήθεια συνά-
γεται καὶ ἀπὸ τούς ἐξῆς συλλογισμούς. Εἰς τὸν καθένα εἴ-
ναι φανερόν, ἀκόμη καὶ ἂν οὐ ἀπὸ μεταφορῶν τὸ ἀν-
νῆσαι, ὅτι ἡ ἰδική σου ζωὴ διαφέρει πολὺ καὶ εἶναι ἀνωτέ-
ρα ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ δούλου σου. Ἐάν οὖν εἶναι ἀνάγκη ὁ
Θεὸς νὰ φρονίσῃ περισσότερο διὰ σέ παρά δ' ἑκείνον
καὶ, ἐφ' ὅσον αὐτὸ εἶναι φανερόν, θὰ ὁμολογηθῇ ἐπίσης καὶ
τὸ ἄλλο, ὅτι, δηλ. ἂν αὐτὴ ἡ δοκιμασία προήρχετο ἀπὸ μί-
σους, δὲν θὰ τὴν καθύμνε οὗτος Θεὸς πρὸς ἑκείνον τὸν ὁποῖον
ἡγάπα περισσότερο καθ' ἣν σὶ γίνῃ τὸν ἄλλον, ὁ ὁποῖος
ἦτο πολὺ κατωτέρως τὸν ἀπέσπασε ἀπὸ τοῦ δαίμονα. Καὶ
ἐν τούτῳ τὸν ὀνόματι νὰ ὑποστηρίξω τὴν ἰδέαν αὐτὴν
ὅχι, μόνον μὲ τὰς τὸν ἀνωτέρω συλλογισμὸν ἀλλὰ θὰ
προσπαθῶ νὰ ἀποδείξω, ὅτι ἀπὸ αὐτοῦ αὐτὸν ἀντιπερὶ-
νεῖς ὅτι ἔχεις ἐγκαταλειφθῇ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ δὲ σὲ 179 Α.
Διότι, ἐάν δὲν ἐφρόντιζες τόσον πολὺ καὶ δὲν ἔκαμνες μακρυ-
νὰ ταξίδια διὰ νὰ συναντήσῃς τοὺς ἁγίους ἐκείνους ἀνδρας
καὶ ἱκανοὺς νὰ λυοὺν αὐτὰ τὰ δεσμά, ἴσως θὰ ἠπόρε, κανεὶς
ἀπὸ τούς πολλούς, ἐπειδὴ δὲν ἦτο πολὺ σαφὴς ἡ αἰτία
διατ. σὲ ἀφῆκε ἐπὶ τόσον χρόνον. Ἀφοῦ ὁμοῦς μετέβης
καὶ εἰς τόπους μαρτυριῶν, ὅπου ἐθεραπεύθησαν καὶ πολ-
λοὶ ἀνθρωποφάγοι, καὶ ἐξῆλθες πολὺν καιρὸν μὲ τοὺς θαυ-
μαστὰς καὶ γενναίους ἀνδράς οἱ ὁποῖοι ποτὲ δὲν ἀπέτυ-
χον εἰς τὴν θεραπείαν τοσούτων ασθενειῶν καὶ γεν. κῶς δὲν
παρέλειψες κανέναν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ ἀσθενοῦν εἰς τὴν ἀπαλ-
λαγὴν ἀπὸ τοῦ πάθος αὐτοῦ, ἐπέστρεψες πάλιν ἔχων μαζί
σου τὸν ἑχθρὸν καὶ κατέστησας κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον φα-
νερὸν καὶ παροστατικὴν, ἀκόμη καὶ διὰ τοὺς πλείον ἀνοή-
τους, τὴν ἀπόδειξιν τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ διὰ σέ. Β Δι-
ότι, οὐδέποτε ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἐστέρε τόσης χάριτος οὔτε θὰ
ἡνεύχετο ἐν ἀτασθαλίᾳ οἱ δούλοι αὐτοῦ, ἐάν δὲν ἀπέ-
θελετο τόσον πολὺ εἰς τὴν ἰδική σου ἀνάδειξιν καὶ ὡφε-
λειαν. Ὡστε αὐτὸ που φαίνεται, ὅτι εἶναι σημεῖον τῆς ἐγ-
καταλείψεως τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ εἰς τὴν πραγματικότητα εἶ-
ναι ἀπόδειξιν τῆς μεγάλης του στοργῆς καὶ τοῦ ἐνδιαφέ-
ροντός του διὰ τὸ πρόσωπόν σου.

ΠΡΟΣ ΣΤΑΓΕΙΡΙΟΝ

ὍΤΙ Η ΛΥΠΗ ΕΝΑΙ ΚΕΙΡΟΤΕΡΑ ΤΟΥ ΔΑΙΜΟΝΟΣ

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Αὐτὰ λοιπὸν εἰς λεχθῶν πρὸς ὑμᾶς ὅσον ἀφορᾷ τὴν
προνοίαν τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς οὔτε ἀποστρέφεται οὔτε μ.
σε, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀπερὸν ἀγάπην του μὲς γυμνάσει. δ'
αὐτοῦ τοῦ τρόπου. Ἐπειδὴ δὲ εἶπες ὅτι, πονεῖς πολὺ καὶ
κατ' ἄλλον τρόπον, ὥστε πολλάκις ὁ διάβολος νὰ σὲ πα-
ρορμᾷ νὰ καταστρέψῃς τὸν ἑαυτὸν σου εἴτε εἰς πέλμας,
εἴτε εἰς κρημνὸν ἢ μὲ κάποιο ἄλλο μέσον νὰ θερματίσῃς
τὴν παρούσαν ζωὴν σου, θέλω νὰ σοὺ ὁμιλήσω καὶ δι' αὐ-
τοὺς τοὺς λογισμοὺς εἰς ὀλίγων. Διότι ἡ συμβουλὴ αὐτὴ
δὲν ὀφείλεται, μόνον εἰς τὸν δαίμονα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὀλι-
γοψυχίαν σου. Δ καὶ περισσότερο εἰς αὐτὴν παρὰ εἰς ἑ-
κείνον ἴσως διὰ καὶ μόνον εἰς ἐκείνην. Πράγμα πού γίνεται
φανερόν ἀπὸ τὸ ὅτι καὶ πολλοὶ ἀπὸ τούς μὴ δαιμονιζο-
μένους ἀκρίπτουνται, τέτοια πράγματα ἀπακλεστικῶς, λόγω
τῆς λυπῆς των. Βεβρίσκω τὴν λοιπὸν καὶ δῶξε τὴν ἀπὸ
τὴν ψυχὴν σου καὶ ὁ δαίμων πλέον οὐδεμίαν θὰ ἔχῃ ἰσχύν,
ὅχι, μόνον εἰς τὸ νὰ σὲ παρορμᾷ εἰς ὅλα αὐτὰ, ἀλλὰ οὔτε
καὶ νὰ σὲ συμβαλεῖται κατ' ἀρχὴν. Διότι τώρα, ὅπως οἱ
λησταὶ ἡμποροῦν μόνον εἶναι πέφτην ἢ νύκτα ἀφοῦ σθῆ-
σουν τὸ φῶς, νὰ ἀφαιρέσουν τὰ ὑπάρχοντα καὶ τοὺς ἰδιο-
κτήτας των νὰ κατασφάξουν μὲ μεγίστην εὐκολίαν, ἔτσι
καὶ ὁ δαίμων αὐτ. τῆς νυκτός καὶ τοῦ σκότους, ἀφοῦ σκο-
τίσῃ τὴν ὀλιγοψυχίαν προσπαθεῖ νὰ ὑποκλέψῃ ὅλας τὰς
ἀκρίβειας που περιχαράκωνται τὴν ψυχὴν μας καὶ ἀφοῦ τὴν
Ε καταλάβῃ ἀνυπεράσπστον καὶ ἀσκήθητον, τὴν κατα-
πληγῶν μὲ ἀμέτρητα κτυπήματα. Ὅταν ὁμοῦς κάποιος
ἀφοῦ, μὲ τὴν ἐλπίδα του εἰς τὸν Θεόν, διασκερπίσῃ ταῦτα
τὸ σκότος καὶ καταφύγῃ πρὸς τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης
φροντίαν νὰ ἀκουμπήσῃ ἀπαλὰ τὰς ἀκτῖνας του εἰς τὴν

1 Ἐπεὶ ἡ ἀποστολὴ ἀποφασίζει ὡς ἀπολογιστικὰ τὰς ἐλευθερίας ἐ-
πιπτώσεως τῆς ὀλιγοψυχίας. Ἡ λύπη αὐτὴ ποὺ ἀγγεῖ εἰς ἀπογοήτευσιν, εἰς
πνιγμὸν, εἰς ἀποκτονίαν δὲν εἶναι ἡ κατὰ θεὸν λύπη εἶναι τὸ κακώτερον
μὲν εἰς τὰ χεῖρα τοῦ διαβόλου, διὰ νὰ ἀποκτείνῃ τὸν ἄνθρωπον.

ζωήν τὴν ἀποκρυπτεῖς. Πραγματικῶς ἀκούω ἀπὸ ὅσους ἐρχοῦνται, ἀπὸ ἐκεῖ νὰ διηγοῦνται ὅτι ὅλας ὁ καιρὸς σου ἐξεδεῖνται εἰς προσευχὰς καὶ δάκρυα. Καὶ ὅπως ἐκείνοι ποὺ ἀσχοῦνται εἰς τὴν ἡσυχίαν ἢ ποὺ κλείνονται ὁλομύναχοι σὲ ἓνα σπιτάκι, ¹ ἢ ἂν ἀπευθυνομένη ποτὲ καὶ σὲ κανένα τὸν λόγον, τὸ ἴδιον λέγουσιν ὅτι καμνεῖς καὶ σὺ, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι συνασπρέφεται τόσων πλῆθος. Τὸν πόνον καὶ τὴν συντριβὴν τῆς καρδίας σου καθὼς καὶ τὸν σπαραγμὸν τῆς, τὰ διηγοῦνται μὲ ἐρίκην καὶ πολλοὺς ἔδω τους κατέπληξεν, ὅταν διηγοῦνται τὰ κατ' ἐσέ. Δὲν σῆκω νε, τὰ μάτια τοῦ λέγουσιν, νὰ κοιτάξῃ κανέναν ἀπὸ ὅσους προσέρχονται ἐκεῖ, οὔτε ξεκουράζει, καθόλου τὸν ἑαυτοῦ τοῦ ἀπὸ τοῦ συνεχέως κόπους. Πολλὰς φορές φοβήθηκα μὴπως τυφλωθῶν τὰ μάτια τοῦ ἀπὸ τὰ δάκρυα, μὴπως πάθῃ τὸ μωαλό τοῦ ἀπὸ τὰς συνεχεῖς ἀγρυπνίας καὶ τὴν ἀκάματον καὶ συνεχῆ φροντίδα τοῦ εἰς τὸ διδάσκαμα.

Αὐτὰ λοιπὸν σὲ λυποῦν καὶ σὲ ἀνισχυοῦν, ὅτι δηλαδὴ τόσον πολὺ ξεπέρασες τοὺς συνομηλικούς σου **Β** καὶ ὅτι ἂν καὶ ἔχῃς δυνατόν ἀνταγωνιστὴν καὶ ἀδιάντροπον, ἀφησες πίσω σου πολλὰ μέτρα αὐτοὺς καὶ τρέχουν μαζί σοι. Ἐπομένως δὲν θὰ εἶναι, ὥστε τὸν αὐτὸ ποὺ εἶπα, ὅτι ἡ λυπη αὐτὴ εἶναι ζήτημα μόνον ἐμμόνου ἰδέας καὶ ὅτι, ἂν τὴν ἐξετάσῃ κανεὶς κατὰ θάθος θὰ μὲς δώσῃ καὶ πολλὰς ἀφορμὰς εὐθυμίας. Ἀ ὅτι, ποῖον τὸ θῆλος, εἴπὲ μου, νὰ μὴ εἴσῃ, δομῶνισμένος ὅταν περνᾷς τὴν ζωὴν σου μὲ ἀμέλειαν. Ποία πάλιν θλάθῃ ἡμπορεῖ νὰ προέλθῃ ἀπὸ τὸν δαίμονα ὅταν ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου διακρίνεται, διὰ τὴν χριστιανικὴν ἀκοίθειαν καὶ τὴν πνευματικὴν συγκρότησιν, Ντερέπεται καὶ κακκινεῖς ὅταν σὲ ρυχῇ ὁ δαίμων ἐμπρός εἰς τοὺς ἄλλους. Αὐτὸ σοῦ συμβαίνει ἐξ αἰτίας τοῦ γεγονότος ὅτι ὑπετάχθης εἰς τὴν κοινὴν γνώμην **Γ** καὶ οὐδέποτε ἤλεγξες τὸ πρόβλημα μὲ τὴν λογικὴν. Διότι τὸ νὰ πείσῃς κάτω δὲν εἶναι αὐτὸ ἀκριδῶς τὸ πάθος τοῦ ἰσχυρίζεσαι, ἀλλὰ τὸ νὰ περιπτώῃς εἰς τὴν ἀμαρτίαν δι' αὐτὴν τὴν πτώσιν εἶναι καλὸν νὰ ἐντρέπῃς καὶ νὰ πονῇς. Τώρα πιν γόμεθα εἰς αὐτὰ διὰ τὰ ὅποια δὲν ὑπάρχει καμμία ἐντροπὴ ἐνὶ διὰ τὰ ὄντως αἰσῶρα καὶ τὰ ἀξιογέλαστα καὶ ἀξία αὐστηρησάτης τιμωρίας, ὅταν τὰ πράττωμεν, τι

1 Πνεῦμα ὁ πρὸς Χριστόφορος, ὅπως εἶπε τοῦ Πατριάρχου, ὅτι ἀπετέλει, τὸ ἄκρον ἀπὸ τῆς ἀσκήσεως. Οἱ Πνευματικὲς ἀσκήσεις εἰς ἐρήμους καὶ ἐρημιὰς καὶ κατέλασαν κοινὸς θεοφύτου, ὅσοι νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἐρημίαν. Ὁ πατριάρχης τὴν ἀσκήσιν ἔχει τὴν ἡσυχίαν ὑπερβαίνει καὶ κατέλασαν τὴν τὴν ἡσυχίαν μὲ τὴν ἡσυχίαν.

στευόμεν ὅτι, ἴποτε τὸ φοβερόν δὲν πάσχομεν. Ἀλλὰ ὅταν ἡ ψυχὴ πτωχὴ καθημερινῶς ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν ἀμαρτημάτων κανεῖς δὲν λυπᾶται, ἂν ὅμως τὸ σῶμα πάθῃ κατ' ἐταῖο μὲς φαίνεται φοβερόν καὶ ἀφόρητον. Μήπως τάχα αὐτὸ δὲν σημαίνει δομῶνισμένος, τὸ νὰ εὐρασκετα. Δηλαδὴ ἡ ψυχὴ εἰς τέτοιαν κατάστασιν καὶ νὰ σφάλλῃ εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν πραγμάτων. **Δ** Ἄν λοιπὸν αὐτὸ τὸ ἐτάχα νὰς ἀπὸ μεθυσ, τότε ἔπρεπε νὰ ἀπελπίξῃς καὶ νὰ λυπᾶσαι διότι τὸ κακὸν θὰ ὤφελετο εἰς τὴν ἰδικὴν σου προαφείσιν. Ἐφ' ὅσον ὅμως τὸ πρᾶγμα ὤφελετο εἰς τὴν διαν. ἄλλου δὲν πρέπε τότε νὰ καταδικάζετα ὁ ἐνοχλούμενος οὐδὲ ὁ ὑφιστάμενος τὴν διαν, ἀλλὰ αὐτός, ποῦ τὴν διαπράττει. Ἄν συμβῇ εἰς τὴν ἀγορὰν κάποιος φιλονεικίᾳ καὶ ὁ ἑναὶ σπρωξῇ τὸν ἄλλον καὶ τὸν ρίξῃ κάτω δὲν θὰ ζητοῦμεν τὴν εὐθυμὴν ἀπὸ τὸν πεσόντα ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὸν ποὺ τοῦ ἔρριξε. Καλὸν τὸ νὰ κακκινώμεν, ἀλλὰ ὅταν πράττωμεν κατὰ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ προκαλοῦν τὴν τιμωρίαν ἐκ μέρους ἑκείνου ποὺ πρόκειται νὰ μὲς κρίνῃ κατὰ τὴν δευτέραν Παρουσίαν. Ἐφ' ὅσον ὅμως ἴποτε τέτοιο δὲν δορύνει τὴν συνειδήσιν μας **Ε** διατὰ νὰ αἰσθανώμεθα ἐντροπὴν. Οὔτε, ἐπίσης, ἂν κάποιος σὲ ξεμονάχιαζε καὶ σὲ δειρὴ δὲ τὸ τίποτα χωρὶς νὰ ἔχῃ νὰ σὲ κατηγορήσῃ, ἢ σὲ ἐραττε κατὰ νῆς, ἐσὺ δὲ ἀπεμακρυνέσῃ συμπεριφερόμενος μὲ προδότην, τὸ ζήτημα θὰ ἦτο ἀξίον ἐντροπῆς, ἀλλὰ θὰ ἦτο δαίγνμα φιλοσοφίας καὶ ἀξίον τῶν μενίστων ἑταίρων. Ἀφοῦ λοιπὸν εἶναι ἔπαινος νὰ ὑποφέρῃς τὴν ἐνόχλησιν, ἀνθρώπων ποὺ σὲ καταπνέξουν, ὅταν αὐτὸ τὸ κάμῃ ὁ διάβολος ὁ πονηρότερος ἀπὸ ὅλους, ὁποῖος ὑποφέρει μὲ γενναότητα τὴν μανίαν τοῦ δαίμονος θὰ σέβῃ ἀπὸ τὴν ἐντροπὴν σὺν νὰ κάμῃ πρᾶγμα ἀξιοκατάκριτον. Τὶ θὰ εἶναι πλέον παράλογον ἀπὸ μίαν τοιαύτην ἀντίθεσιν, ² ἢ Ἄν ἀπὸ τὴν πτώσιν ἐκείνην, ἀφου σῆκωθῇς παρεκ νῆθῃς νὰ εἴπῃς ἢ νὰ πράξῃς κατὰ ἔταπον οὔτε ἐγὼ ὁ ὅσιος σὲ ἡμποδίζα νὰ θρηνῇς καὶ νὰ πονῇς δι' αὐτὰ. Ἄν ὅμως τὰ πάντα ὑποφέρῃς μὲ εὐχαριστήσιν καὶ ἀμέσως τρέπῃς εἰς προσευχὴν τὴν πρᾶγμα εἶναι τότε αὐτὸ ποὺ σοῦ προκαλεῖ τὴν ἐντροπὴν. Πιθανῶς εἶναι, σκληρὰ τὰ πειράγματα τῶν ἄλλων καὶ ὑπάρχει ἴποτε τὸ ἐπανεῖσιστον ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ δὲν ἡμποροῦν νὰ γνωρίζουν καλῶς αὐτὰ τὰ ὅποια εἰρωνεύονται. Αὐτοὶ εἶναι οἱ πραγματικῶς δομῶνισμένοι καὶ μανικκοί, οἱ ὅποιοι δὲν ἔμαθον νὰ βλέπουν τὰ πράγματα ὅπως εἶναι ἐκ φυσικῶς ἀλλὰ τὰ μὲν ἀξιοκατακριτὰ κατηγοροῦν καὶ μεταθέτουν τὸ ἐπανεῖσιστον

Β εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐπαινουμένων. Καὶ οἱ φρενοβλαβεῖς πολλὰ κακὰ λέγουσι δ' αὐτοὺς τοὺ συναντοῦν, ἀλλὰ ἐκείνοι, ποὺ τοὺς ἀκούουσιν δὲν θεωροῦν τὸν ἑαυτὸν τῶν ὑβριζόμενων. Λογὸν καὶ σὺ, ὅταν ἀκούῃς ὅλους αὐτοὺς τοὺς τρελοὺς νὰ μὴ νομίζῃς τὸ πρᾶγμα ὡς ἐντροπὴν καὶ προσβολὴν, διὰ τὴν μὴ καταπάτησιν τοῦ ἑαυτοῦ σου πραγματικὰ ἀξίον δυνεισμοῦ, παροργίζων τὸν Θεόν. Ὅταν λοιπὸν νομίσῃς ὡς δυνεὸς ἅλα ὅσα ὁ Θεὸς παραχωρεῖ πρὸς παιδεῖαν καὶ ὠφέλειαν, πρόσεξε τότε ποῦ τελειώνει τὸ κακόν.

Γ Ἄν θέλῃς τώρα νὰ ἰδῇς αὐτοὺς, ποὺ πραγματικὰ εἶναι ἀξιομνηστικοὶ καὶ κατασχόντες ἐγὼ θὰ προσπαθίσω διὰ τοῦ λόγου ἀπὸ τοὺς πολλοὺς νὰ σοὺ ὑποδείξω ὀλίγους. Καταξέ καλὰ αὐτοὺς ποὺ ἐντυπωσιάζονται, ἀπὸ τὴν ὥρα, ὅπῃ τῶν γυναικῶν, αὐτοὺς ποὺ ἀνεφεύγουντα δύνανται καὶ δάξαι διὰ χρήματα, αὐτοὺς ποὺ ἀνεφεύγουντα δύνανται καὶ δάξαι καὶ ποὺ προτιμοῦν νὰ κόμουν καὶ νὰ πάθουν τὸ κάθε τι ὑπὲρ αὐτῶν, αὐτοὺς ποὺ λειώνουν ἀπὸ φθόνου, αὐτοὺς ποὺ ἐπιβουλεύονται ὅσους εἰς οὐδὲν τοὺς ἠέκησαν ποτὲ τοὺς εὐκόλως μελαγχολοῦντας αὐτοὺς ποὺ λυσοῦν συνεχῶς περὶ τὰς ματαότητας τοῦ βίου. Αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια εἶναι ἔργα παραφροσύνης καὶ ἄρα καλῶσεως αὐτὰ προκαλοῦν περικρόνησιν, ἐντροπὴν καὶ γέλωτας. Δ Ἄν ὁ μὴ κανεῖς, ἂν καὶ ἐνοχλήτῃς ἀπὸ τὸν δαίμονα, ἤθελε δειξοί πολλὴν ἀφασίαν εἰς τὸν Θεόν, ὅχι μόνον δὲν ἔπρεπε νὰ ἀντιβιβάζεται, ἀλλὰ ἔδωκεν ἑνὸς ἀνέμετος θά θασυμάζετο καὶ θὰ ἐστεφανούτο ἀπὸ δούλους, διότι μὲ τόσα δεσμὰ κατορθώνει, νὰ τοῦ ἐναδρόμῃ τὸσον ἐπίπτον καὶ νὰ ἀνεβαίνει τὴν δυσκόλῃ καὶ ἀπόσταλῃ δδὸν τῆς ἀρετῆς. Ἀλλὰ καὶ κάτ', ἄλλο, ποὺ δὲν γνωρίζω πῶς, παρ' ὀλίγον ὡμοῦ διαφύγει καὶ κατὰ τὸ ὅποιον ὑπερτερεῖ ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς. Καὶ τοῦτο εἶναι ὅτι εὐκόλῃ ἂν σὲ κατὰ ἔχῃς σφάλλει, διὰ τῆς θλιψέως αὐτῆς, θὰ ἐξαλειψῇς αὐτὰ σου τὰ ἀμαρτήματα. Καὶ αὐτὸ μᾶς ἐννεύει ὁλοφάνερο ἀπὸ ὅσα πρὶν ἀπὸ λίγο κατὰ τὴν ὁμιλίαν μου εἶπα περὶ τοῦ Ἀσάρου καὶ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἐπὶ οὐρανῷ εἰς Κόρινθον Β. Φοβοῦμαι ὅμως θὰ τὸν πατέρα, λέγει. Δ ὅτι, ἂν ἀκούῃς τὰ ἰδικὰ μου παθήματα ἢ μπορῶς νὰ τὰ ὑποφέρῃς ἀγῶγιστα πῶς θὰ ἀνεχθῶμεν εὐκόλῃ τὰς συμφορὰς καὶ τὴν παραφροσύνην σου. ἂν ποτὲ ἀντιληφθῇς ποτὲ ἀπ' ὅλα αὐτὰ. Μέχρι τώρα δὲν ἀντιληφθῇς τίποτε. Θὰ ἦτο πολὺ μικρόν, νὰ καταληφθῇς καμίας ὑπὸ λυπῆς καὶ νὰ ὑποφέρῃς δι' ὅλα ἐκεῖνα ποὺ τυχόν θὰ συμβοῦν εἰς τὸ μέλλον ἢ ποὺ δὲν θὰ συμβοῦν ποτὲ καὶ ἀπὸ τώρα νὰ λυτουμεθα καὶ νὰ ἐθρηνώμεν. Ἀπὸ τοῦ μᾶς

γίνεται φανερόν, ὅτι θὰ περιπέσουσι εἰς τὴν ἀντιλήψιν τοῦ, ἡρωϊκότερον νὰ γίνῃ φανερόν καὶ ἂς ἐπιτραπῇ, ἂν τὸ θέλῃς ἡμεῖς ἂν τὸ ἀντιληφθῇ καὶ νὰ κἀν φανερά πρᾶγματα. Σὲ ἔτιανὼ ὅταν ὑποφέρῃς διὰ τὰς συμφορὰς ἐκείνου, ἀλλὰ δὲν ἔχω τὴν ἀξιολογίαν μὲ προσωπικὴν σου δόξαν, νὰ τὸ κάμῃς αὐτὸ. Διότι ὅσοι ἔχουν τὸν νοῦν τῶν ἐστραμμένων εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ὅχι εἰς τὰ ἐπίγεια, πρέπει νὰ μὴ καταλαμβάνονται, ὅχι μόνον ἀπὸ τὸν θυμὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα πάθη, πρέπει καὶ τὴν λυπὴν νὰ νικοῦν. Διότι, καὶ τοῦτο θὰ μᾶς προξενήσῃ περισσότερα δεινὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα καὶ δι' αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ἀντιμετωπισώμεν μὲ γενναίότητα, ἂν δὲν θέλωμεν νὰ καθώμεν ἐντελῶς εἰς τὸ μέλλον. Ἄν μὲν λοιπὸν ἐπρόκειτο νὰ γίνῃς σὺ ὁ αἴτιος τῶν ὁσων δυσαρέστων συμβαίνουσιν εἰς τὸν πατέρα σου καλῶς ἐφοδεῖσαι καὶ ἔτρεμε, ἀφοῦ θὰ γίνεσαι αἴτιος τῶς καταστροφῆς. Ἄν ὅμως αὐτὸς θέλῃ νὰ ῥίξῃ τὸν ἑαυτοῦ εἰς τὰς χειροτέρας συμφορὰς, σὺ δὲν εὐθύνεσαι καθόλου δι' αὐτὰ πλὴν τοῦ γεγονότος, ὅτι, ὅσον ἢ πορὶς πρέπει νὰ συμπάσχῃς μὲ τὸν πατέρα σου. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ αὐτὰ οὐδὲ καὶ γνωρίζομεν πῶς θὰ δεχθῇ αὐτὴν τὴν πληροφορίαν διότι, πολλὰκις συνέδησαν τὰ ἀντίθετα ἐκείνων ποὺ περιμέναμε. Καὶ ἐκεῖνα μὲν εἶναι κατὰ παραδόξον τοῦ συμβαίνει σπανίως ἐν τούτῳ εἶναι ἀπὸ τὰ πιθανώτερα καὶ ποὺ τὰ περιμένει κανεῖς ὁπωσδήποτε. Ἀπὸ τοῦ γίνεται φανερόν. Κάνειν πολλὸν λόγον περὶ τῶν νόθων καὶ τὸ φῶτῳ τοῦ πατρὸς αὐτὰ εἶναι, ἱκανὸν νὰ σὲ ἀσπῇ αὐτὴν τὴν λυπὴν τοῦ. Μὴ λοιπὸν καταπονέῃς ματαίως τὸν ἑαυτοῦ σου μὲ αὐτὰς τὰς φροντίδας. Ἄν δὲ πρέπει νὰ ποιῇς χάριν τοῦ πατρὸς, νὰ ποιῇς διὰ τὰς ἀσυλογιστικὰς δαπάνας διὰ τὰ γένετα δ' αὐτὸν ἐνωισμόν τοῦ καὶ διὰ τὴν τυραννικότητα τοῦ καὶ τῶσα τελευτήσια δ' αὐτὴν μοιχεύειν τοῦ. Ε Ἦ εἶναι μικρὸν κακόν, τὴν σπ' γυνὴν ποὺ ἡ γυναῖκα τοῦ καὶ μὴτέρα σου εὐρίσκειται μέσα εἰς τὸ σπ'τ', νὰ κατατρέφετα θυγατρὴ μὲ μίαν παλλακίδα καὶ ν' ἀποκτᾷ παιδὶ ἀπὸ παρνομίους γάμους. Αὐτὰ εἶναι ἄρα ἐνδεῖα καὶ δακρύων καὶ τὰ κακὰ ποὺ τελευτᾷς ἔλθαι εἰς ἐκτενέστερα. Ὅσα θὰ θὰ συμβοῦν εἰς σέ, π' θανόν νὰ εἶναι τρομακτικὰ, π' θὰ νῶς ὅχι, καὶ εἶναι παρόλογον νὰ ὑπὸσταται κανεῖς ἀπὸ τὴν αὐστηρὴν μαρτύρην διὰ πρᾶγματα ἴσως ὀνόματα. Ἄς παρεκτενέσωμεν δὲ πῶς μὲ πολλὴν διακρίτην θὰ δεχθῇ τὴν πληροφορίαν. Ἀλλὰ ἡ ὑπόθεσις θὰ ἔχῃ σύνταγμα τέλος καὶ πρὶν καλὰ - καλὰ φωνήθηθαι θὰ ἐξουμένην. Δ Ἀπὸ ἐνός ἀνθρώπου ποὺ ἀφροσύνηκε αὐτὸν ἀπόλασιν καὶ ἀσχη-

λείτα με πολλά πράγματα και τρέφει παρασίτους και κόλκας και κείνεται, από τόσων θερμών αισθημάτων δια την παλλακίδα εκείνην, από την οποίαν έχει αποκτήσει τούς μισους αδελφους σας και αν ακόμη πληροφορηθῇ τό παθηματά σου, ὀλιγον θα τὸν ἀπασχολήσουν καὶ ἀσημαντά. Καὶ σκέπτομαι καὶ τοῦτο τὸ ὅποιον δὲν ἀνέφερα κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα ὅσα συνέβησαν γνωρίζεις καὶ σαφῶς μάλιστα, ὅτι ἂν καὶ σὲ ἀγαποῦσε πολὺ, περισσότερο τῶν ἄλλων καὶ ἦσαν τὸ πᾶν β' αὐτὸν ἐντοταίς ἐπειδὴ ἠσπάσθης τὸν μοναχικὸν βίον, ἐδόθησε ὁλοκλήρῳ τὸν πόθον δ' ἐσέ καὶ ἐθεώρησε τὴν πράξιν σου ὁτι μὲν καὶ ἀναξίαν τῆς λαμπρότητος τῶν προγόνων σου καὶ, ἔλεγεν ὅτι ἐντροπίας τὴν ὑπολήψιν σου. Ἐ. Καὶ, ἂν δὲν τὸν ἐπίεξε ὁ φυσικὸς νόμος, ὅπως ὁποῦντε θὰ σὲ ἀπεκρίνυτε. Ὡστε ἂν δὲν εἶναι πάρα πολὺ σκληρὸν αὐτὸ που λέγω, μοῦ φαίνεται, ὅτι καὶ θὰ εὐχαριστηθῇ διὰ τὸ γεγονός, ἐπειδὴ σὲ ἐτίμησε δ' ὅσα πολλάκις σὲ θερμοπαρεκαλοῦσε καὶ ἤθελε νὰ σὲ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν καρτερικότητα αὐτοῦ τοῦ βίου καὶ εὖ δὲν ἐδέχτο οὕτε διὰ λόγων τὴν συμβουλὴν τοῦ.

Ἀλλὰ δὲ μὲν τὸν πατέρα καὶ τοὺς φόβους σου διέκρινον, αὐτὰ εἶχα νὰ εἰπῶ, ἀρκετὰ ὥπως νομίζω, νὰ διαλύσουν τοὺς φόβους σου. ¹⁴ Α. Ἐπεὶ δὲ θυμὸς ἔλεγε, ὅτι τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ ὅλα τὰ κακὰ εἶνα ἀκριδῶς τὸ γεγονός, ὅτι δὲν ἔχεις καμμίαν ἐλπίδα β' αὐτὸ μέλλον, μῆτε εἶναι δυνατόν νὰ γνωρίζῃς ἂν θὰ βοηθῇ κάποια λύσις εἰς αὐτὰ τὰ δευτέρω καὶ ποῖα, ἢ μήπως μέχρι τέλους τῆς ζωῆς σου θὰ θελήσῃ νὰ κτυπιεῖται, ἐκείνος, ποῦ σὲ ἔρριψε εἰς ἕνα τέτοιον ἀγῶνα καὶ ἐγὼ δὲν εἶμαι εἰς θεὸν νὰ σοῦ εἰπῶ τίποτε τὸ συγκεκριμένον γινώσκω ἀπὸ τοῦ προδελήματος, οὐτὲ νὰ ἀποφασίσω διὰ τὸ μέλλον. Ἐνὰ μόνον γνωρίζω σαφῶς καὶ ἔχω τὴν ἀξίωσιν νὰ πείσῃς καὶ σὺ, ὅτι δηλαδὴ ὅ,τι καὶ ἂν συμβῇ θὰ εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον μας. Ἀνλοπὸν διατεθῇς ἔστω, ψυχικῶς, τότε γρήγορα θὰ ἀποκρινοῦν καὶ β' τὴν ἀσφαρώτατην αὐτὴν ὥπως τὴν χαρακτηριστοὺς συμφέρων.

Κοντὰ εἰς αὐτὸ πρέπει νὰ σκεπτεσθῇ καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ μέλλων αἰὼν θὰ εἶναι ὁ καιρὸς τῶν ἐπάθλων καὶ τῶν στεφάνων ἐνῷ ἡ παρούσα ζωὴ εἶναι καιρὸς ἀγώνων καὶ ἰσχυρῶν. Καὶ, διὰ νὰ μᾶς τὸ κάμῃ σίφεις αὐτὸ ὁ μακάριος Παῦλος ἔλεγε: «Ἐγὼ λοιπὸν, ἔτσι τρέχω καὶ αγωνίζομαι ὅχι εἰς τὴν τύχην καὶ χωρὶς σκοποῦ. Ἐπὶ πνευματικῶς πρὸς κάττι τὸ ὀρισμένον καὶ ὅχι, ὅαν νὰ γρηγορηθῶ ἄερα. Ἀλλὰ ταλα πωρῶ τὸ σῶμα μου καὶ τὸ ὑποβάλλω εἰς σκληρὰν δου-

λειαν, μήπως τυχόν ἐνῷ θὰ ἔχω κηρύξει καὶ καλέσει ἄλλους εἰς σωτηρίαν ἐνῷ ἀποδοκμασθῶ ἀπὸ τὸν Θεόν». Ὅταν δὲ ἐφθάσε κοντὰ εἰς τὸν θάνατον ὤφεικε τὴν βαρυστανήν εκείνην κραυγὴν: «ἔχω ἀγωνισθῇ τὸν καλὸν ἀγῶνα ἐφθάσα εἰς τὸ τέλος τοῦ βρόμου που μοῦ ἔχει, τάξις ὁ Κυρίου, ἔχω τηρήσει κατὰ θεωρίαν καὶ πράξιν τὴν πίστιν Ἀποστολῶν μου ἐπιφυλάσσετα ὁ στέφανος, ποῦ βραβεύει τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀρετὴν». ¹⁵ C. Με τοὺς λόγους τοὺτους μᾶς υποδεικνύει ὅτι ὅλος ὁ βίος μας πρέπει νὰ εἶναι ἀδιάκοπος ἀγὼν καὶ ἐπίπνοια, ἂν σκεπτεύωμεν νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν αἰώνιον ἀνάπαυσιν καὶ τὰ μυσία ἀγαθὰ. Ἀν δὲ κάποιοι δεικνύουσιν ἐπιθυμίαν χωρὶς κόπον νὰ διακρίνῃ καὶ τὰς ἡδονὰς τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλὰ νὰ κερδίσῃ καὶ τὰς ἀτακτοὺς, ποῦ ἔχουν ἀποθησαυρισθῇ εἰς τὸν οὐρανὸν δι' ὅσους κόποις, ἐξαιπατῶ τὸν εαυτὸν τοῦ καὶ ἔχει, παρακρούσεις. Ὅπως καὶ εἰς τοὺς ἀθλητάς, ἐκείνος, ποῦ ἐν καρπῷ ἀγώνων ἐτίμησε τὴν δύσιν, προξενεῖ εἰς τὸν εαυτὸν τοῦ πανταπίνην αἰσχύνην καὶ καταφρόνησιν ἐνῷ ἔκεινος τοῦ κατέβαλε εἰς τὸ στάδιον κάθε κόπον με γενναϊότητα κερδίζει ἀπὸ τοὺς βρατὰς δόξαν καὶ στεφάνους καὶ ἔπαινον καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀγώνων καὶ μετὰ τὴν λήξιν τῶν ἔστω σωματικῶν καὶ μετὰ τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ μεταβάλλει τὴν περιόδον τῶν κόπων εἰς καιρὸν ἀνεσώσεως. Ὅταν θὰ πρέπει νὰ ἀπολαύσῃ τὴν ἀθάνατον ἐκείνην ἀνάπαυσιν, τότε θὰ οὐρανοῦ καὶ θὰ τριζῇ τὰ δόντια καὶ θὰ ὑποστῇ τὰ ἀξέπεραστα θάνατα. Ἐκείνος ὅμως, ποῦ ὑποφέρει ἐν προθύμῳ τὰς θλίψεις καὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ θὰ ἀναδειχθῇ λαμπρὸς καὶ θὰ δοξασθῇ μετὰ τὴν ἀθάνατον καὶ ἀληθινὴν δόξαν. Διὸς ἂν εἰς τὰ τοῦ καθημερινοῦ βίου συγγένη καὶ τοὺς καταλήλους καιροὺς διὰ τὰ διάφορα πράγματα θὰ ἀποφασίσῃ κάθε εὐκαιρίαν ποῦ εὐρίσκειται ἐμπρὸς τοῦ καὶ θὰ περὶ πρὸς εἰς μυσίας συμφέρων, πολὺ περισσότερον θὰ πάθῃ αὐτὸ εἰς τὰ πνευματικὰ αὐτὸς ποῦ δὲν γνωρίζει νὰ διακρίνῃ τὴν ἀλληλουχίαν τῶν καρῶν. Ὁ Χριστὸς εἶπεν ὅτι θὰ ἔχητε θλίψιν εἰς τὸν κόσμον. Ἐ. Εἶπεν ἔτι ὅτι ὁ μακάριος Παῦλος: «Ὅλοι ὅσοι ἐπιθυμοῦν νὰ ζοῦν εὐσεβῶς κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν θὰ καταδύωνται». Δὲν ἐννοεῖ δὲ μόνον τὰς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων δυνάμεις ἀλλὰ καὶ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν δαιμόνων. Εἶπεν ὁ καὶ ὅτι ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου

14. 1 Κορ. 9: 26, 27
15. 1 Κορ. 9: 27
16. 1 Κορ. 9: 27

που επί τῆς γῆς εἶνα δοκιμασία. Διὰτι λοιπὸν στενοχωρεῖσαι, θλιβόμενος εἰς τὸν καιρὸν τῆς ταλαιπωρίας. Τότε δεδαιώς ἔπρεπε νὰ ὑποφέρῃς ἂν, τὸν χρόνον ποὺ προεῖπεν ὁ Χριστὸς ὅτι εἶναι περίοδος θλίψεως, ἡμεῖς τὸν μετατρέπαμεν εἰς εὐκαιρίαν τρυφῆς καὶ ἀναπαύσεως.¹⁸⁵ Ἀ. Ἄν, κατὰ τὸν χρόνον, ποὺ εἰχάμεν προσταχθῇ νὰ ἀγωνιζώμεθα καὶ νὰ κοπιᾷζωμεν, κατ' αὐτὸν ἀναπαυώμεθα. Ἐάν θοαδίζωμεν τὴν ὁδὸν τὴν εὐρύχωρον ἀντὶ τῆς θλιβεράς που μᾶς δέταξεν ὁ Χριστὸς. Διότι ἐξ ἀνάγκης πλείον τότε προέκυπτεν ἡ κόλασις μας εἰς τοὺς αἰῶνας τῆς μελλουσης ζωῆς. Θα μοῦ εἰπῇτε, τ. ἔγω νὰ παρατηρήσω δι' ἐκείνους που καὶ ἐδῶ θαδίζουσιν μὲ ἀνεσιν καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν μέλαιν νὰ ἀναπαυθῶν. Καί πως εἶνα αὐτός. Ἐγὼ πείθομαι μόνον εἰς τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ, ποὺ λέγει ὅτι καὶ στενὴ καὶ θλιμμένη εἶναι, ἡ ὁδὸς, ἡ ὁποία ἀγει πρὸς τὴν ζωὴν.¹⁸⁶ Ὅτι δὲν εἶναι κατορθωτὸν ποτὲ νὰ θαδίσῃ τις ἀνέως μὲ εὐρυχωρίαν εἰς τὴν στενὴν ὁδὸν εἶναι φανερόν εἰς ὅλους. Ὅπως κατὰ τοὺς ἀθλητὰς ἀγῶνας οὐδεὶς ἀνέβηκε στίφονον χωρὶς ἰδρώτα ἂν καὶ οἱ ἀνταγωνιστὰι εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως ἀνθρώποι, ἐκεῖ ποὺ πονηραὶ δυνάμεις ἐγείρονται ἐναντίον μας, β. πῶς εἶναι δυνατόν χωρὶς θλίψεως καὶ στενοχωρίας νὰ ἀντ'μεταστήσωμεν τὴν μανίαν των.

Ἀλλὰ μέχρι ποτε θα ἐξετάζωμεν μὲ συλλογισμοὺς αὐτὰ ὅλα ἀφοῦ δυνάμεθα νὰ καταφύγωμεν εἰς τοὺς μακαρίους καὶ γενναίους ἀγῶνας, ποὺ ἀνεδειχθῶσαν κατὰ τὰ παρελθόντα ἔτη. Ἐξέτασε λοιπὸν ὅλους τοὺς τότε νομοματοὺς καὶ βὰ ἰδῆς ὅτι ὅλοι αὐτοὶ μέσω των θλίψεων εἶχον λάβε. θάρρος καὶ ἐπιλησίσαν τὸν Θεόν. Καὶ ἂν θέλεις ἀς ἐλθωμεν πρῶτον στὸν υἱὸν τοῦ Πρωτοπλάστου τὸν ἀμύν. τοῦ Χριστοῦ τὸν Ἀβελ, ὁ ὁποῖος οὐδέποτε ἠδίκησε, ἐνῶ ὑπέμεινε τὰ δεινότερα ἀπὸ ὅσα εἶναι δυνατόν νὰ πάθουν οἱ ἔνοχοι, φοβερῶν ἀμαρτημάτων. Ἡμεῖς πληρωνομεν ὁ δὲ τοὺς πειρασμοὺς μας καὶ τὰς ἀμαρτίας μας, ἐνῶ ὁ δικαῖος ἐκεῖνος δὲν ἐτ'μωρεῖτο διὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ ὁ αὐτὸς ὅτι. ἦτο δικαῖος. Καὶ ἐνῶ δὲν ἐσυνέρισε καμμία πρῶτηρμα ὁ ἀδελφός του τὸν ἀνεγνωρίζε ως ἀδελφόν. ἔπειδ' ὁ μὲς διέλαμψεν ἡ ἀρετὴ του διὰ τῆς θυσίας, ἠγνόησε ὁ Καν κα τὸν ἴδον ἀδελφικὸν δεσμόν τυφλωμένος ἀπὸ τὸν φθόνον. Ποῖος λοιπὸν γνωρίζει ἂν καί τώρα δὲν προεκάλεσε τὸν διάβολον ἢ ἴδια αἷτα καὶ ἡ ἀσμπρότης τοῦ αἵου σου

ὁδὸς 1
2 312^α 1+

δὲν τὸν παρεκίνησε εἰς τὴν μάχην αὐτήν. Ἄν γελᾷς διὰ τὰ λόγια μου αὐτά, ἐπαινῶ μὲν τὴν ταπεινοφροσύνην σου, ἀλλὰ δὲν θὰ παύσω νὰ σκέπτομαι καὶ αὐτὸν τὸν τρόπον. Διότι, αὐτὸς προσέφερε μόνον σάρκα ζωον μὲ εὐλάβειαν καὶ ἠδοκίμησε τόσον, αὐτὸς ποὺ δὲν προσέφερε μόνον κατὰ ἐξωτερικόν, ἀλλὰ ὁλόκληρον τὸν ἑαυτοῦ του ἀφένωσεν εἰς τὸν Θεόν, εἶναι φυσικὸν νὰ παρῶμεν παλὺ περισσώτερον τὸν διάβολον ἐναντίον του.

Ὁ Θεὸς τοῦ ἐπέτρεψε νὰ ἐπιτελῇ αὐτός, διότι αὐτὸς τότε ἠμποδίσαι τὸν φόνον, ἀλλὰ ἀφῆκε νὰ πέσῃ ὁ δικαῖος εἰς τὰ χεῖρα τοῦ μισοῦ φονεύος καὶ δὲν ἐξήρπασε ἐκείνον ποὺ ἐφονεύετο. Ὁ αὐτὸν καὶ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν τιμὴν, διότι δὲν ἠθέλησε νὰ ἐλαττωθῶν οἱ στέφανοι, ποὺ προωρίζοντο διὰ τὸ θῶμα καὶ δι' αὐτὸ τὸν ἀφῆκε νὰ θαδίσῃ ὡς τὸ τέλος. Καὶ τ' ἐδῶς τιμωρεῖται εἶναι ὁ θάνατος. λέγουσι μακάρι καί ἐγὼ νὰ ὑψίσταμαι αὐτὴν τὴν τιμωρίαν τώρα, ὅχι τὴν διὰ τοῦ δαιμονος. Αὐτὰ λέγει ἀγαπητὴ μου τώρα, ἐνῶ πρότερον ὁ θάνατος ἐφαίνετο ἡ δορυτέρα καὶ χειρότερα ἀπὸ κάθε τιμωρίαν. Ἐ διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸν Μωσῆ καὶ ὁ δὲν ἔμεν δασι ἀδ' κοῦσαν περισσώτερον, καὶ δὲν ἦτο δυνατόν καμμία συγχωρησις, ἐθανωτωνόντο. Καὶ εἰς τοὺς κασινικοὺς νομοθέτας καί τώρα ἄκόμα δὲν τιμωροῦνται κατ' ἕλλον τρόπον ὅσο διήπραξαν τὰ χειρότερα κακὰ. Ὅμως ὁ δικαῖος ἔπασχε τὰ ἴδια μὲ τοὺς παρανομῶντας. Ὅπως καὶ πολὺ χειρότερα ἀφοῦ ἐδέχτο τὸ φονεὺν πληγῆμα ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ ἀδελφοῦ.¹⁸⁶ Ἀ. Μήπως ὁ Νῶε, καὶ αὐτὸς ἦτο δικαῖος καὶ τέλειος, ἐνῶ δὲ οἱ πάντες ἦσαν σ' ἐφθαρμένο μόνον αὐτὸς ἠγχορίστησε τὸν Θεόν ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι τὸν ἐλύπησαν. Ὑπέμεινε ἀπείρους θλίψεις, πάμπολλας καὶ κακὰς. Διότι δὲν ἀπέθανε οἰφ' ὅπως ὁ Ἀβελ αὐτὸς ἐπαθε τοῦτο τὸ ὅτι αὐτὸν ἐνῶ θεωρεῖς ἐλαφρόν, ἀλλὰ ὑπέμεινε μίαν μακρὰν ζωὴν ἐνῶ κατὰ τὰ μακρὰ ἔτη δὲν ἐφαίνετο καλύτερος ἀπὸ ἐκείνους ποὺ σηκώνουν ἐπάνω των δυστυχίαν καὶ δορυτέρον φορτίον καὶ πιέζοντα ἀπὸ αὐτό. Εἰς τοῦτο τὰ καμνὲν ἐντὸς ὀλιγου σαφές αὐτὸ ἀφοῦ πρῶτα σοῦ εἰπῶ τοῦτο. Ἐπὶ ἕνα ὁλόκληρον ἔτος ὁ Νῶε παρέμενε μέσῃ εἰς φυλακὴν ἐγέννη καὶ φοβερὰν. Β. Διὰ νὰ ἀφῆκε τὸ πλῆθος τῶν θηρίων καὶ τῶν ἐρπετῶν μὲ τὰ ὅποια συνέζησε τόσον χρόνον πιεζόμενος ἀπὸ τέτοαν στενοχωρίαν πόσα δὲν ἔπασχε ἀπὸ τὸν πάταγον τῶν δορυτῶν καὶ ἀπὸ τὸν θόρυβον τῶν βροχῶν. Ἡ ἀδυσσας ἠγνοίγετο ὑπὸ τοὺς πό-

1. Κινεῖται ἐ ἀπὸν Χριστότομος ἐννοεῖ τὴν κ' ἐν-τοῖ. Πεν δ' 810)

δας του, ενώ από επάνω του κατεφέρετα άλλη. Κα αυτός με τους μισούς του, παρέμενε μόνος εντός. Διότι, ενώ έπι-
στευε ότι θα έλθη το τέλος, εν τούτοις από την σφοδρό-
τητα των συμφορών του, ήτο ένδεχόμενον να αποθάνη ένω-
ριτερον από τον φόβον. Ήμεις, όπου έχομεν σπένια θεμε-
λιωμένα ες το έδαφος και κατοικούμεν εις πόλεις, όταν
ιδωμεν να πέση βροχή άρηκτικώτερα από την συνήθη,
C φοβούμεθα και τρομάζομεν. T, έπρεπε να πάθη εκείνος,
που ήτο μόνος μέσα και έσκέπτετο την φρικωδεστάτην
εκέλευν άδυσσον, και τα διάφορα γένη των ανθρώπων και
των ζώων που επνίγησαν. Είνα Ικανόν να τρομάξη μιαν
ψυχήν αν ένα στίβ. Α μια πόλις καλυφθή από τα κύματα.
Το να καλυφθή όμως ολόκληρος ή οικουμένη, όταν συμβή
τούτο, είναι αδύνατον και να περιγραφή το πως αίσθάνε-
ται, εκείνος που περ φέρεται μέσα εις τα τρικυμισμένα ρευ-
ματα. Κατά το έτος λοιπόν εκείνο τον συνέιχε ο φόβος αυ-
τός. "Όταν θέ κάποτε έπαυσεν ο κατακλυσμός, ο μόν φό-
βος έπαυσε πλέον. Πύξανε όμως ή άθυμία και D όταν εξ-
ήλθεν από την κλυτών άλλη δοκιμασία διεδέχετο την προ-
ηγούμενην, εξ ίσου σφοδρά, επειδή έβλεπε την άπείραντον
εργίαν και τον δια ον θάνατον των άλλων και τα σωματα
των νεκρών να είναι άνακατεμένα με την λάσπην και ο-
λους μαζί ανθρώπους και όνους και τα άλλα ευτελέστερα
γένη των ζώων να έχουν χαθή εις τον ίδιον κοινόν τάφον.
Αν και αυτοι που τα έπαθαν όλα αυτά ήσαν παλιν άμωρ-
τωλοι ο Νωε ως άνθρωπος, έπασχε δια τους συνανθρώ-
πους του. Κα ο' εξακ ήλ έπίσης αν και ήτο δικαίος και
γνωρίζειν ότι οι σαραήλται ήσαν περισσότερον κακοι, από
κάθε άλλον όταν τους είδε να κατασφάζονται και να πι-
πτουν έπαθε το ίδιο με τον Νωε και δάκρυσσε. Και παρά το
γεγονός ότι ο Θεός πρόλαβε και το άπακάλυψε όλην
την E άσπεδ αν των και τον έκαμε να την ιδή με τα ίδια
του τα μάτια προκειμένου όταν τους είδη να τ μωρούνται
να ύπερέη με γέννα ότητα την συμφοράν. Έν τούτοις ένω
τόση παρηγορία είχε προετοιμασθή από τον Θεόν ο' αυ-
τόν, παρά ταύτα έστεναχωρείτο ο' εξακ ήλ και έπτεσε με
το πλόηπτον και ληναίε. Αλλόμου Κυ ε έχεις ακούσαν
να εξαλεψη το υπόλοιπον του Ισραήλ. Διεν το έπαθεν
τούτο μόνον λόγον φορόν, αλλά και άλλωτε, όταν είδε να
φθνεμετα ο' εγονίας. Έτι και ο Νωε ο όποιος, ένω έννιω-
ριζε πόσον άπειρο ήσαν οι άμαρτίαι των νεκρών δεν έστό-

θη ούτε του' εξακ ήλ ούτε του Μωυσέως ανδρεώτερος. ¹⁸⁷
Α Δ ότι και ο Μωυσής τα ίδια έπαθε πολλάκις με τον προ-
φήτην και όταν τους έβλεπεν να άμαρτάνουν και να πρέπει
να τιμωρήθουν, έπνε και ήσθανετο μεγαλύτερον ο-
δύνην από τους τιμωρημένους. Εις την περιπτωσιν
του Νωε και ή συμφορά ήτο φοδερώτερα, διότι ο θά-
νατος ήτο μοναδικός εις φρικην ο αυτούς. Και ενώ τό-
σα κακά τον έπολιόρουν ή μόνωσς του, ή συμπάθεια
προς τους συνανθρώπους, ή λυπη δια το πλήθος των νε-
κρών, ο τρόπος του θανάτου, των, ή έρημία της γής, και ένψ
άπο πανταυ έπύκνυνε και ένιγάντωνε ή λυπη του, προσε-
τίθετο έπι πλέον και ή προς αυτόν προσβολή του παιδιαυ
του πραγμα άφώρητον, γεγονός γεμάτο έντροπην και δού-
νην. Αν τα παθήματα από τους φίλους είναι βαρυτερα
άπό των έχθρών, B πολυ περισσότερον λοιπόν θα είναι
βαρυτερα και πλέον άφώρητο οι προσβολαι των πα-
ιδών μας. Διότι όταν ίδη τις τα πα δι που γέννησε, που
τό έβρεψε που το εξεπαιδευσεν, όπερ του όποιου κατέθα-
λε πολλές φροντίδας και κόπους να στρέφεται εναντίον
του κατά τον πλέον προσκλητικόν τρόπον δεν ήμπορει
αυτός που το έπαθε να ύπερέη την άδύστακτον λυπην
της ψυχής. Η προσβολή εις τους λευθερούς ανθρώπους,
αυτή καθ' εαυτήν, είναι άφώρητος όταν όμως προέρχεται
άπό τα παιδια του, οδηγεί εκείνον που θα την ύποστή εις
άπόγνωσιν τόσοσ δορεία είναι. Έσθ δε μη θαλής με τον
νούν σου μόνον εκάνο το τώλημα του υιού του. C αλλά
θαγάλε το συμπέρασμα πως του συμπεριέφεροτο καθ' όλον
το προηγούμενο διάστημα αυτός ο ύδριστης του. Διότι ε-
κείνος που διετήρει ακόμα μέσα του πρόσπατον τον φόβον
των συμβάντων και είχε μόλις απαλλαγή από την φυλα-
κήν εκείνην και έβλεπε ακόμη τας συμφοράς του κόσμου
και δεν έσωφρονισθή, αλλά προσέβαλεν εκείνον προς τον
όποιον καθόλου δεν έπρεπε να φοβή έτσι και μήτε από
τον θάνατον των παλλών, μήτε από την έρημίαν, μήτε
άπο την όργην του Θεού, μήτε από κανένα άλλο απο δσα
τότε συνέβησαν σωφρονισθη δ α να θελτωθή ποίος θα
ήτο πρό του κατακλυσμού όταν είχε και πολλούς δια να
τον παρασυρου εις την κακίαν των, Τότε, τότε λοιπόν
ύπέστη σφοδρότερον κλυδωνισμόν ο δικαίος εκείνος από
τον κλυδωνισμόν που έγινε μετά επ κατακλυσμού και δια
τούτον και δι' όλους τους άλλους. Διότι έτι του D κατα-

κλισμοῦ, ἔναις ὁλόκληρος ὄγκος ὁδῶν τὸν περιέκυκλωνε ἐνῷ πρὸ αὐτοῦ τὰ πάντα περιβάλλοντο ἀπὸ ὀδύσσων κοκίας καὶ αἱ ἐπ' οὐλαὶ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων ξεστούσαν κατ' ἐπάνω του σφοδρότερα καὶ ἀπὸ τὰ κύματα. Διότι ἐπειδὴ ἀπέμεινε μόνος ἀπὸ τόσον πλήθος μαρῶν καὶ πονόμων ἀνθρώπων αὐ καὶ δὲν ἔπαυσε κανένα δε γόν, ἐν τούτοις ὑπέφερε πολὺ ἀπὸ τὸν γέλωτα καὶ τὰς εἰρωνεῖας τῶν ἄλλων, ἴσως ὅχι πρότερον, ἀλλὰ ὅταν τοὺς ὠμίλησε περὶ κιβωτοῦ καὶ τῶν μελλουσῶν συμφορῶν. Ἐ τὸ πᾶσιν δύνωμι ἔχε· ταῦτο εἰς τὸ νὰ ἀνασταπῶσιν τὴν ψυχὴν ἡμῶν· νὰ μᾶς τὸ μαρτυρήσῃ ἑκείνος που ἡγάσεν ἐκ κοιλίας ὁ ὁποῖος ὅμως διὰ τοῦτο ἐπρόκειτο νὰ ἀπομακρυνθῇ τῆς προφητείας Εἴπον, ὅτι δὲν θὰ προφητεύσω. Ἐκτός ἀπὸ αὐτὰ αὐτὸ καὶ μόνον, τὸ νὰ μὴ ἔχη κανέναν ὁμόψυχον μὴ δὲ ὁμότροπον πᾶσιν ἀπὸ αὐτοῦ καὶ πᾶσιν ὁδοῦν τοῦ προεξέει, "Ὅχι μόνον ταῦτο, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ συμποῇ μᾶς, τῶν τοῦ ἐπερωρῶσε ἀπερὰ δεῖν. Διότι, ὅχι μόνον τοῦτον οἱ δικαιο¹⁸⁸ ἀ δέχοντες νὰ πεθαίνουν ἔτσι οἱ ἀνθρώποι, ἀλλὰ καὶ τοὺς πονηροὺς νὰ ἀμαρτάνουν ἀκόμη πολὺ δὲ περισσότερον στενοχωροῦνται ἀπὸ τοῦτο παρὰ ἀπὸ ἐκείνου. Καὶ τοῦτο εἶνα δυνατόν νὰ τὸ μάθῃ κανεὶς ἀπὸ τοὺς προφήτας. Ὁ μὲν εἶδα μὲ πικρῶν. Ἀλλομονο ψυχὴ μου, ἐχάθη ἡ εὐλάβεια ἀπὸ τὴν γῆν καὶ δὲν ὑπάρχει ἀνθρώπος δίκαιος. Ἀλλος ἔλεγε πρὸς τὸν Θεόν, Διὰ τί μοῦ ὑπέδειξες νὰ ἐλθῶ πόνους καὶ κόπους; Θρηγῶν δὲ σφοδρῶς ὑπὲρ τῶν ἀδικημάτων ἐθρηνεὶ λέγων, Θὰ μεταβάλῃς τοὺς ἀνθρώπους σὲ ἰχθεὺς τῆς θαλάσσης μὲ τὸ νὰ μὴ ἔχουν ἀρχηγόν. Ἄν αὐτὰ ἐγινούτο τότε, ὅταν ὑπῆρχαν νόμοι καὶ ἀρχόντες καὶ δικαστήρια καὶ ἱερεῖς καὶ προφῆται καὶ τιμωρία, λογάρισε μὲ πῶσιν ὑπερβολὴν ἐτολμῶντα τὰ πάντα ἐπὶ Νῶε, ὅταν δὲν ὑπῆρχε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ νὰ τοὺς συγκρατῇ. Ἐ καὶ κατὰ μὲν τὴν ἐποχὴν τῶν προφητῶν δὲν ἦτο πολὺς καὶ ὁ χρόνος τῆς ζωῆς, ἀλλὰ ἐδδομήντα ἡ ἀγδόνια ἔτη· τότε ὅμως εἰς ἐξακόσια ἔτη καὶ περισσότερα ἐξετείνετο ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων. Διὰ τὸ νὰ παρατρέξω λοιπὸν ὅσα ἐλέγθησαν, πόσα καὶ πόσα πράγματα ἡναγκάζετο νὰ ὑφίσταται, δοκίμιον πόσου μακρὰν δδὸν καφροντίων κατ' ὅλον τοῦτο τὸ δίδασγμα νὰ μὴ παρακτραπῇ ἔστω καὶ ὁλόγον, δεδομένου ὅτι, ἦσαν ἀπερὰ δι' αὐτόν

1 Ὁ ἱερὸς Χριστοτὸμος παραθέτει τὸ χωρίον τοῦ προφήτου Ἀβδακούμ, "Ἦσαν ἐξαιρέτως μοῖραι καὶ πόνοις ἐκδοκίμιον ταλαιπωρίαν καὶ ἀσθένειαν." (I, B)

2 Ἀβδακ. α', 14.

τὰ ἐμπόδια, Τί λέγω πολλὰ ἀφ' οὗ ἐλοκλήρη ἡ ὁδὸς ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ὡς τὸ ἄλλο ἄκρο τῆς γῆς ἦτο γεμάτη ἀπὸ σκοπέλους, ἀκάνθας, θηρία γκρεμούς, ἀρρωστέες καὶ ἐνέδρες κακούργων. Ὁ Διὸς εἶναι εὐκολώτερον νὰ δοκίμῃ κανεὶς συνεχῶς εἰς χαράγμενο μονοπάτι, κατὰ τὰ σκοτεινὰ μεσάνυκτα παρὰ νὰ ἀκολουθῇ τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκείνους. Τόσοι πολλοὶ ἦσαν αὐτοὶ που ἐδιδάσκοντο νὰ τὸν κάνουν νὰ παραστρατήσῃ. Διότι ὅταν εἰς τὸν καθὲν αἱ ἐπιτραπῇ νὰ κάμῃ αὐτὸ ποῦ θέλει καὶ ἑνας καὶ μόνος εἶναι, ἐκεῖνος που δοκίμῃ τὸν ἀντιβέτον τῆς ἀρετῆς δρόμον, πῶς θὰ καταστῇ δυνατόν νὰ φθάσῃ εἰς τὸ τέλος, ἀφ' οὗ ὅλοι τὸν ἐμποδίζον καὶ τὸν σπρωχνουν πρὸς τὰ ὀπίσω, Πᾶσιν δυσκολίων ἔχει νὰ κατορθώσῃ τὴν ἀρετὴν εὐρισκόμενος μεταξὺ τῶν πολλῶν τὸ φανερωμένων αὐτοῦ που καταφεύγουν τώρα εἰς τὰς ἐρημίας, ὅτε μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, Ὁ εἶναι δυνατόν νὰ ἰδῇ κανεὶς παντοῦ διεσπαρμένα καλυτέραν ζωὴν, τὴν ὁμόνοιαν, καὶ φιλοστοργίαν, ὅχι μακρὰν πρὸς ἀλλήλους. Ἀλλὰ τότε δὲν ἴσχυε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, διέκριντο δὲ ἀπέναντί του ἀγρότερη καὶ ἀπὸ τὰ θηρία.

Τί ὑπάρχει λοιπὸν ὀδυνηρότερον ἀπὸ τὴν παροῦσαν ζωὴν, Τί κουραστικώτερον ἀπὸ αὐτήν, Ἐγὼ ὑποσχέθημι νὰ ἀποδείξω ὅτι ὁ Νῶε καθόλου δὲν εὐρίσκετο εἰς καλύτεραν κατάστασιν ἀπὸ αὐτοῦ, ποῦ σηκώνουν συνεχῶς θάλα καὶ οὐδέποτε ἀναπνέουν. Ὁ δὲ λόγος ἐπροχώρησε περισσότερον καὶ ἀπέδειξεν ὅτι ὅχι μόνον δὲν ἦτο καλυτέρα ἡ θέσις του ἀλλὰ ὑπῆρξεν ἀντιθέτως πολὺ πλεον χειροτέρα. Ἐ Πολλοὶ πάλιν πιστεύουν ὅτι ὁ Ἀδράμ διήλθεν ἐν εὐθυμίᾳ ὅλην τοὴν ζωὴν καὶ δι' αὐτὸ ὅλους τοὺς εὐτυχισμένους καὶ πλουσίους συνήθιζον νὰ τοὺς παραδίδουν μὲ αὐτόν. Ἐλα λοιπὸν νὰ ἐξετάσωμεν ὅσα συνέβησαν μὲ αὐτόν. Δι' ἐμὲ ὁ Ἀδράμ ἐταλαιπωρήθη περισσότερον καὶ ἀπὸ τὸν Νῶε καὶ τὸν Ἀβελ καὶ δὲν θὰ εἰπῶ ὅμως τίποτε ἕως ὅτου ἡ ἔρευνα τῶν γεγονότων μᾶς τὸ ἐπιβεβαιώσῃ. Αὐτὰ που ἐπαθε κατὰ τὴν διαμονὴν του εἰς Περσίαν καὶ ὅτι λυπηρὸν τοῦ συνέβη μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν ἐδδομήντα ἔτων δὲν δύναται κανεὶς νὰ γνωρίσῃ, ἀκριβῶς

189 Ἀ Διότι ὁ μακάριος Μωϋσῆς μᾶς ἐγραφε τὴν ἱστορίαν

1 "Ἐγὼ δ' ἱερὸς Χριστοτὸμος, τὸ μαγαλιὸν τοῦ μοιχοῦ καὶ βίου, διὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ, ἀπὸ τῶν πολλῶν, ἐπεσπάρθη ἀσθενείας καὶ ἀσθενείας πονηρίας. Παραστὰς κατὰ τὰς περιγέραις τῶν ἁγίων καὶ ἁγίων συνεισθημάτων τὴν Μοναχὴν.

ἀκρίνης τῆς ἐποχῆς καὶ ἀπεισιπῆρε δλῆν αὐτὴν τὴν περίου τῆς ζωῆς του καὶ ἤρχισε τὴν διήγησιν του ἀπὸ τὰ κατοπινὰ γεγονότα. Ὅτι καὶ ὁ Ἀβραάμ θὰ ἐπασχε τὰ αὐτὰ μετὰ τὸν Νῶε εἶναι εὐκόλον νὰ τὸ συμπεράσῃ κανεὶς ἀφοῦ μετὰ τοῦ τῶσαν θαρβάρων ἀσεβῶν ἦτο ὁ μοναδικὸς εὐσεβὴς. Τοῦτο δὲν ἦτο ἀγνωστον καὶ εἰς τοὺς ἄλλους καὶ τὸ αὐτὸ λαμβάνονται εὐκόλως καὶ οἱ πλεονόνόητοι. Ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς τὰ παραμερίως τώρα καὶ ἂς ἀρχίσωμεν τὴν ἀφήγησιν μας ἀπὸ τὴν ἀναχωρήσιν τοῦ ἐκ τῆς πατρὸς του ἀφοῦ ἐξετάσωμεν κατὰ πρότερον πόσον ἀπέχε ἡ γῆ τῶν Καλδαίων ἀπὸ τὴν Παλαιστίνην, ἢ ποία ἦτο ἡ κατασκευὴ τῶν ὁδῶν πῶς ἐγενετο ἡ ἐπικρινῶνία μετὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ ποίος ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τῶν. Μὴ μᾶς φαίη τώρα ὅτι τὸ πρῶτον εἶναι εὐκόλον ἐπεὶ δὴ εὐκόλως ὑπῆκουσεν ὁ δίκαιος ἐκεῖνος, οὕτε ὅτι, ἐπεὶ δὴ συντόμως καὶ δι' ὅλων διηγῆθηκε τὸ συμβῆναι ὁ Μωϋσῆς, νομίσας ὅτι τὸ γεγονός εἶναι ἀνάλογον μετὰ τὴν βραχυτητα τῶν λόγων. Δὲν εἶναι, πολὺ εὐκόλον νὰ τὸ εἰπῇ κανεὶς ἢ νὰ τὰ διηγῆθῃ, ἀλλὰ νὰ τὰ πράξῃ δὲν εἶναι ὁμοίως εὐκόλον ἀλλὰ πάρα πολὺ κοπιαστικόν. Τὸ μῆκος λοιπὸν τῆς ὁδοῦ καὶ πόση ἀπόστασις χωρίζει τὰς δυο αὐτὰς χώρας ἢ μεταρῶν νὰ μᾶς εἰπὸν μὲ ἀκριβεστέρας, ἐπέρασαν ἀπὸ ἐκεῖ, ἀνὴ ὑπάρχουν τέτοιοι. Ἡμεῖς ἂν καὶ δὲν συναντήσαμεν κανένα ἀπὸ αὐτοὺς, ἀλλὰ ἐπὶ κοινωνήσαμεν μὲ κάποιον ἐξ ἐκείνων ποὺ φθάνουν ἐκ ἀπὸ μὴν γεγονομένην χώραν καὶ τὸν ἠρωτήσαμεν ἐπὶ πόσον χρόνον ἤναγκάσθη νὰ ὁδοιπορήσῃ αὐτὸς δὲ μᾶς εἶπε ὅτι τριάκοντα καὶ πέντε ἡμέρας ἐχρεώσθη. Τὴν βαθυλῶνα εἶπε δὲν τὴν γκωρίζει καὶ μόνον ἀκουστὰ εἶχε περ αὐτῆς καὶ ὅτι καθὼς ἦκουσε ἀπὸ ἐκεῖ εἶναι ἄλλος τόπος δρόμος. Καὶ τὸ μὲν διάστημα ἦτο τόσον ὅσον εἶναι καὶ τώρα ἀλλὰ ἡ κατάστασις τῶν ὁδῶν δὲν ἦτο ἡ ἴδια τότε βίως καὶ τώρα. Διότι τώρα ὑπάρχουν κατὰ διαστήματα καὶ σταθμοὶ συνεχεῖς καὶ πόλεις καὶ ὀπαιθρον καὶ ὁδοποιοὶ τοὺς ἀποικίους συναυτῶν περὶ ὁποίας διαβίβει, πρᾶγμα ποὺ εἶναι ὁ ἀσφαλὲς καὶ ἀπὸ σταθμοὺς καὶ πόλεις, καὶ ἀγροὺς εἰς τὸν ταξιδιωτὴν. Δ' Ἐπὶ πλεον δε καὶ οἱ ἀρχόντες τῆς περιοχῆς καὶ τῶν πόλεων ἔχουν εγκαταστήσῃ ἀνδρας, διακρινόμενους διὰ τὴν σωματικὴν καὶ δυνάμειν καὶ τὴν τέχνην εἰς τὸ ἀκούειν καὶ τὴν σφενδονῇ, βίως οἱ τοξοὶ μετὰ τὰ βέλη καὶ οἱ ἀκοντιστὰ μετὰ τὰ ἀκόντια. Αὐτοὺς οἱ ἀρχόντες συνεκρότησαν εἰς τάγματα, τοὺς ἔθεσαν ὑπὸ ἀξωματικούς καὶ τοὺς κατέστησαν φρουροὺς χωρὶς νὰ

τοὺς ἀπασχολοῦν εἰς τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον εἰς τὴν φύλαξιν τῶν ὁδῶν. Ἐκτὸς αὐτῶν ἐπενόησαν καὶ ἄλλα μέτρα πλεον καταλληλότερα πρὸς ἀσφάλειαν. Ἐκτίσαν οἰκήματα καθεχόμενα εἰς τὸν δρόμον καὶ ἐγκατέστησαν κυκερινὰς φρουράς, καταστήσαντες οὕτω τὴν ἀγρυπνίαν τῶν φρουρῶν καὶ τὴν ἐνασχόλησιν τῶν προπύργιων εἰς τὰς ἐπιβείσεις τῶν κακουργῶν. Ἐ τότε ὅμως δὲν ὑπῆρχε τίποτε, οὔτε ἄλλε πάλῃλα χωρὰ φ, οὔτε πόλεις, οὔτε σταθμοί, οὔτε καταφυγία, οὔτε συναυτοῦσες συχνὰ ὁδοιποροὶ οὔτε ἄλλο τι σχετικόν. Ἀφῆνω τὴν τραχύτητα τῶν ἀτραπῶν καὶ τὴν κακαίαν, τὰ ὅποια καὶ τὰ ἄλλα ἂν εἴπωσαν ἦσαν ἱκανὰ νὰ ἐνοχλήσων τοὺς ὁδοιπόρους. Θὰ ἐπιβεβαιώσωμεν τὰ λεγόμενά μου ὅσοι χρησιμοποιοῦν ἀμείβια καὶ ὑποζυγία καὶ πορ' ὅλα ταῦτα δὲν τολμοῦν νὰ διασχίσουν τὸν συνήθη δρόμον, ἂν πρῶτα δὲν φροντίζουν νὰ τὸν στρώσουν με πέτρας καὶ νὰ ἱσοπεδώσουν τὰ χαλντῆρια ἀπὸ τὰ ρυάκια, ἐξομαλύνοντες τὰ ἔδαφος. 190 Α' Τότε τὰ ἀρνημικά μέρη ἦσαν περ σφοδρὰ καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἀκατοικητὰ καὶ πλεον ἀπρόσιτα καὶ ἀπὸ τὰ ὄρη καὶ πλεον ἐπικινδύνου καὶ ἀπὸ τοὺς κρημνοὺς καὶ τὰ βόραθρα. Καὶ δὲν εἶπαν τὸ χειρότερον ἀπὸ ὅλα, ποία ἦτο δηλαδὴ ἡ κατάστασις τῆς ἐπικοινωνίας τῶν λαῶν, ὑπόθεσις τοῦ παρῆκε πολὺ περισσοτέρως καὶ μεγαλύτερας δυσκολίας καὶ ἀπὸ τὴν κατάστασιν τῶν δρόμων ἀφοῦ ὅλο, ἦσαν διηρημένοι κατὰ ἔθνη, μᾶλλον δὲ κατὰ πόλεις. Διότι, δὲν ἦτο ὅπως τώρα, ὅποτε μὴ ἐξουσία κατακαλύπτει τὸ πλεῖστον τῆς οἰκουμένης καὶ ὅλοι ὑποκοῦν εἰς ἓνα ἀνθρώπον, διακομίζονται ἀπὸ τοὺς ἰδίους νόμους. Ἀλλ' ὅπως ἓνα σῶμα ποὺ δὲ πρῆθη σὲ πολλὰ κομμάτια εἶται εἶχε διασπασθῇ καὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. καὶ ὁ δικαίος ἀνθρώπος ἦτο ἡναγκασμένος νὰ προφυλάττεται βαρκῶς ἀπὸ πολέμιους καὶ πρὶν γλυτώσῃ ἀπὸ τοὺς πρωτοὺς ἀντιμετωπίζεν ἄλλους συνεχῶς λόγῳ τῆς πολυαρχίας καὶ τῆς ἀναρχίας ποὺ ἐπεκράτουν. Τὶ θαυανιστικώτερον λοιπὸν, ἀπὸ μὴν ζωῆν τέτοιου εἶδους, Δὲν ἐφοδεῖτο μόνον καὶ δὲν ἐτρέμε διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν πατέρα, τὴν γυναῖκα καὶ τὸν ἀνεψιὸν του. Καὶ ἡ φροντίς τῶν ὑπηρέτων δὲν ἦτο μικρά, ἂν τύχαιεν νὰ ζοῦν εἰς τὴν χώραν τῶν, πολὺ περισσότερον ὅμως ὅταν ἤναγκάζοντο νὰ παραμένουν εἰς τὰ ξένα μέρη. Καὶ ἂν μὲν ἐγνώριζε ποῦ θὰ σταματήσῃ ἡ περιπλάνησις του, αἱ φροντίς

1 Ἐπὶ τὰς ἐκείνους τὰς ἀποικίας σταθμοὺς καὶ τοὺς ἀγροὺς.

δες δεν θα ήσαν και τόσο ανόρητοι. Γνωρίζω πως πού ήκουσε απλάως και άσπαστως περί γής, όχι ταυτής ή άλλης, ¹ αλλά περί αυτής τήν όπο.αν θα σοῦ υποδείξω, ² περιέτρεχε παντοῦ δ'νοῦς του και πολυ εθουρυνέτο ή ψυχή του και δεν ήμπορούσε πρηνενά νά προσηλώσῃ τόν λογισμόν του, αλλά ήτο ή ναγκασμένος νά κάμῃ πολλὰς υποψίας και νά μεριμνᾷ. Διότι, φυσικόν ήτο νά αναμένῃ ότι θά φθάσῃ και εἰς αὐτά τά τέρατα τῆς οἰκουμένης και εἰς αὐτόν τόν ὠκεανόν. Κα. ἄν ἀκόμη δέν περιηγηθῇ ὅλην τήν γῆν, ἔν τούτοις ὑπέστη τήν φροντίδα ὅλης αὐτῆς τῆς ὁδοιπορίας διότι δέν εἶχε προετοιμασθῇ ψυχικῶς, ὅτι θά ἐφθασε μέχρι τήν Παλαστίνην, αλλά ήτο παρεσκευασμένος. ³ Παντοῦ καί πάντοτε, εἴτε διαταχθῇ νά περιέλθῃ τήν οἰκουμένην, εἴτε νά ὑπάγῃ εἰς τὰς μακρινὰς νήσους. Ἀκόμη κα. ἄν ἐπίστευε ὅτι ήτο ἀκατόρθωτον τό προσταχθῆν και πάλιν ή δυσκολία θά ὑπῆρχε. Διότι αὐτός που περιμένει νά τοῦ συμβῇ κάτ. τό φορτικόν, εἶναι εὐκολώτερον νά γνωρίσῃ καθαρά τί εἶναι αὐτό που θά ὑποστῇ, διὰ νά εἶναι προετοιμασμένος, παρά νά περιφέρῃ ἀσκόπως τόν λογισμόν του και ἄλλοτε νά περιμίνῃ τά καλά και ἄλλοτε τά κακά και νά μή ήμπορῇ νά ἔχῃ θάρρος πρηνενά, αλλά νά δυσωστῇ καί πρὸς τὰς δύο κατευθύνσεις.

Αὐτά πρὶν ἐλθωμεν εἰς τήν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. ⁴ Ἐπειδή κάποτε ἦλθεν εἰς Παλαστίνην, ἤλπισεν ὅτι θά γνωρίσῃ ἐκεῖ τήν ἀνάπαυσιν, τότε εὗρηκε μεγαλυτέραν τρικυμίαν εἰς τὸν λῆμένα. Αὐτό δέν ήτο μικρά ἀφορμή ὀδυνης, αλλά κυριολεκτικῶς π.δ. ἀφόρητον ἀπὸ κάθε ἄλλο, τήν στιγμήν που κάποιος ἐνθ' ἐνόμισεν ὅτι ἀπηλλάγη και ὅτι τά θάρακά του ἐφθασαν εἰς τό τέλος και ἔχει ἐλευθερωθῇ ἀπὸ ὅλην τήν φροντίδα και τήν μέριμναν αἰφνης εὗρισκεται και πάλιν ξανά εἰς τήν ἀρχήν τῶν δυσχερειῶν. ⁵ Ἄ. Αὐτός που εἶναι, προετοιμασμένος διὰ τὰ θανά, θά τὰ ὑποφέρῃ εὐκολώτερον. Αὐτός ὅμως που ἐπαναπαύθηκε και ἀπέβαλε τὰς φροντίδας ἀπὸ τήν σκέψιν του, ἄν συμβῇ εἰς αὐτόν κάτ. παρόμοιον, ὅπως καί πρότερον ταράσσεται. Διπλά και ὑποκύπτει ἀπὸ ἐκεῖνο τό κακό, που δέν περιμένε, διότι ἔχε καμφθῇ κάθε ἀντίστασις του. Καί ποία ήτο ή συμφορά που ἐπῆλθε. Μία φοβερή πείνα ἔπρεον εἰς ὅλην τήν Παλαστίνην, που τὸν ἐξεοίκωσεν ἀπὸ ἐκεῖ ἀμέσως.

1 Ὁλόκληρον τὸ ρητόν λέγει: «Καί εἶπε Κύριος τῷ Ἰσάκ: Ἐλθέ ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου καὶ ἐκ τοῦ οἴκου σου καὶ θύρα εἰς τὴν γῆν, ἐν ᾗ σοὶ δεῖξαι» (Γένεσις 12, 1).

καί τὸν ἐστεῖλεν εἰς τὴν Ἀγύπτου. Ἀφοῦ δὲ ἐφθασεν ἐκεῖ μετὰ τὴν ἐλπίδα τῆς θεραπείας τοῦ κακοῦ περιέπεσε καὶ πάλιν εἰς χειροτέραν συμφορὰν καὶ ἦλθεν εἰς τὸν ἐσχάτον κίνδυνον. Τόσον δὲ πολὺ ἐφοβήθη ὥστε, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ πλέον ἀφόρητον παντός ἄλλου δ' ὄλους, νὰ προτιμήσῃ, νὰ προσβάλῃ τὰς γυναῖκας τοῦ Β. Διότι τότε περὶ ἔπρεον εἰς τόσῃν ἀνάγκην, ὥστε νὰ ὑπηρετῇ καὶ τὴν ὑποκρισίαν, πρᾶγμα που εἶναι, τὸ ἐλαυνότερον πάντων. Ἦλθε τότε σὲ τόσον δυσχερῆ θέσιν ὥστε νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν ὑποκρισίαν. Ὑπάρχει τίποτε πλέον ἐλαυνόν. Ποῖαν νομίζεις ψυχὴν ὅτι ήτο δυνατόν νὰ ἔχῃ ὅταν ἠναγκάσθῃ νὰ διδῇ τέτοιου εἶδους συμβουλὰς εἰς τὴν γυναῖκα του, καὶ ἄνω γνωρίζω ὅτι: γυναῖκα ὥρα α εἶσαι θά συμβῇ δὲ ὅταν σε ἴδουν οἱ Αἰγύπτιοι νὰ εἰπουν εἶναι ἰδική του καὶ εἶνα τότε δυνατόν νὰ με φονεύσουν, ἐσε δὲ θά σὲ περιποιηθοῦν. Εἴπε λοιπόν, ὅτι εἶσαι ἀδελφὴ μου, διὰ νὰ ὠφεληθῇ ἐξ αἰτίας σου καὶ νὰ ζῇσῃ. Αὐτὰ τὰ λόγια εἶπεν αὐτὰς, που χάριν τοῦ Θεοῦ ἀγκατέλειψε καὶ πατρίδα καὶ οἰκίαν καὶ φίλους καὶ συγγενεῖς καὶ ὅλην τὴν οἰκογένειαν. Ὁ αὐτός, που ὑπέστη τόσας ταλαιπωρίας καὶ τόσοις πόνους κατὰ τό μακρὸν αὐτὸ διάστημα τῆς ὁδοιπορίας του. Καὶ ὅμως δέν εἶπε ποτε λόγια ὅπως ἐμὲ ἀγκατέλειπεν ὁ Θεός, ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπόν του καὶ δέν μοῦ ἐπιδοκίμει: τὰς φροντίδας μου. Ἀντιθέτως τὰ ὑπέφερν ὅλα γενναίως καὶ με πίστιν καὶ ἐλπί, ὡς συζυγὸς περ σσότερον ἀπὸ ὅλους ἔπρεπε νὰ ἀργίξεται διὰ τὴν προσβολήν, που ὑφίστατο ἡ γυναῖκα του, λόγω τῆς θερμότητος τῆς, ἔκαμε το πᾶν ὥστε νὰ μὴ γίνετα φανερά ἡ προσβολή. Εἶναι ὀδυνοὶ νὰ παραστήσῃ με λόγους πόσῃν ὀδυρῶν φέρε. τοῦτο καὶ ὀδυρῶν. Τὸ γνωρίζουν ὅμως ὅσοι, ἔχουν γυναῖκας καὶ ἐνέπρεσαν εἰς ὑποφύσην ζήλοτυπίας. Περὶ τὰς πάθους τούτου κάμνε μνείαν καὶ ὁ Σολωμὼν λέγων: «Ὁ θυμὸς τοῦ ἀνδρὸς τῆς εἶναι γεμῆτος ζήλειαν. Δὲν πρόκειται, νὰ λυπηθῇ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, αὐτὸς ὑπάρχει λῦτρον διὰ νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν ἐχθρῶν. Ὁ αὐτὸς νὰ τὴν διαλύσῃ μετὰ τὰ πολλὰ ὥρα». ² Καὶ ἄλλο: «Ἡ ἀγάπη εἶναι δυνατὴ ὡς ὁ θάνατος, ἐνῶ ἡ ζήλεια σκληρὴ ὅπως ὁ Ἄδης». ³ Ἄν ὁ ζήλοτυπος ὑποφέρει

1 Ὁ ἱερεὺς Χριστόφορος ἀναγράφει: «ὅτι παρακατατίθει καὶ περιγράφει εἰς τὸ 12ον κεφάλαιον: «Ὁ γεμῆτος κατὰ τὴν ὁδοὺ τῆς Αἰγύπτου ἐπέβηκε τὴν Σάραν καὶ ὁ Ἄδης, ἀπὸ τοῦτον ἡ πόλις τὸν φονεὺν σου, εἴνα πᾶς ἄνθρωπος καὶ τὴν ἀκαταίτητον σου» καὶ ἀπέφραξε δι' ἑαυτοῦ τὸν Θεόν.

2 Περὶ αὐτοῦ, στ. 3.

τόσον, αὐτὸς ποῦ ὀφίστατο τόσα κακά, καὶ ὁ ὁποῖος ἦν ἀγ-
κάζετο νὰ καλᾷ τὸν ὑδριστὴν, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ ἀποκρουῇ
καὶ τὰ πάντα νὰ κἀν, ὥστε νὰ μὴ ἀπολαύσῃ εὐκόλα τὴν
γυναικα τοῦ ὁμοῦ, δὲν εἶνα ἐλαττωτέρος ἀπὸ κάθε ἄλ-
λου, "Ὅταν ἐτελειώσαν ὅλα αὐτὰ τὰ κακά, ἐγεννῶντο ἄλ-
λα καὶ τὴν πείναι ἐκείνη τὴν διαδέχεται ὁ πόλεμος. "Ὅσον
ἀφορᾷ τὴν μάχην μεταξὺ τῶν ποιμένων καὶ τὴν διανομὴν
πρὸς τὸν ἀνέψιον ἀφῆκε τῶρα, ἄν καὶ ἐξεταζόμενα αὐτὰ
ἐν σκέσει, μὲ ἄλλους ἀνθρώπους, εἶνα. Ἰκανὸν νὰ τοὺς ρί-
ψουν εἰς σφοδρὰν λύπην. Ἐ. Διότ' ὅταν αὐτὸς ποῦ τὸν ἔ-
σωσε ὁ ἄλλος καὶ ἔγινε αἰτία νὰ ἀποκτήσῃ πολλὰ ἀγαθὰ,
αὐτὸς ποῦ ἔπρεπε ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ ὅλα καὶ νὰ ἐπιτε-
λήσῃ τοὺς ποιμένας του, αὐτὸς, ὅταν προτείνεται κάποι-
α διανομὴ, καταλαμβάνει τὰς πλέον εὐφόρους περιοχὰς καὶ
ἀφίκει τὰς πλέον ἐρήμους εἰς ἐκείνους, ποῖος θὰ ὑποφέρῃ
εὐκόλως, δὲν ἐννοῶ τὴν ζημίαν ἀλλὰ τὴν ἀδικίαν, ἐπειδὴ
ἐνῷ ἐτμήσεν ἡτριάσθη καὶ ἔλαβε τὸ ὀλιγωτερον μέρος,
πράγμα ποῦ εἶνα βαρύτερον ἀπὸ κάθε ζημίαν, 192 Α' Ἀλλ'
ὅμως ὅλα αὐτὰ τὰ παραμερίζω τῶρα. Περὶ τοῦ πατριάρ-
χου πλέον, καὶ ὅχι διὰ κάποιον ἀπὸ τοὺς πολλούς, θὰ κα-
μώμεν λόγον.

Ἐκείνην τὴν πείναν τὴν διεδεχθῇ ὁ πόλεμος τῶν Περ-
σῶν καὶ ἀναγκάζεται νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῶν, ὅχι
εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ὅτε καὶ τὰ δύο ἀντιπαλά μέρη ἦσαν ἀκόμῃ
ἀκεραία. Ἀλλ' ἂρα εἶχον κατατροπωθῇ οἱ πάντες καὶ ἡ
νικη ἦτο μὲ τὸ μέρος τῶν ἑσθρών, καὶ κανεὶς πλέον δὲν
ἠμποροῦσε νὰ τοὺς ὑποφέρῃ, ἐπειδὴ ἄλλο μὲν εἶχον κα-
τασφάγῃ γενικῶς, ἄλλοι εἶχον ἀποκριθῇ, ἐνῷ ἄλλοι εἶχον
ὑποδουλωθῇ εἰς αὐτούς. Ἐν Β' τούτοις τίποτε ἀπὸ αὐτὰ
δὲν τὸν ἔπεισε νὰ παραμεινῇ εἰς τὸν οἶκον του, ἀλλὰ κατα-
ληφθεὶς ἀπὸ σφοδρὰν λύπην δι' ὅσα συνέδησαν, ἔφυγε διὰ
νὰ συμμετάσκη εἰς τὰς ταλαιπωρίας ἐκείνων ὁδηγῶν τὸν
ἐαυτὸν τοῦ εἰς θέδαν θανάτου. Διότ' οὐ νὰ ἀντιπαρα-
ταχθῇ μὲ τριακασίους ἢ ὀλίγους περισσότερους ὑπηρέτας
τοῦ ἐναντίον μᾶς τόσον μεγάλης στρατιᾶς σημαίνει, πως
τίποτε ἄλλο δὲν ἐσκέπτετο παρὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, τὴν τι-
μωρίαν καὶ προετοιμάζετο νὰ λάβῃ μύριους θανάτους. Ἐ-
πῆγε λοιπὸν μὲ τὸν ὀλοφάνερρον κινδύνον νὰ ὑποστῇ καὶ
αὐτὸς τὴν θορβαρικὴν ὁμότητα. "Ὅτε διεσωθῇ ἀπὸ τὴν
φαιδρωσίαν τοῦ Θεοῦ ἐπέστρεψε μὲ λάφυρα καὶ τὰ πα-
ρόμοια καὶ ἠναγκάσθη νὰ θρηνῇ καὶ πάλιν διὰ τὰς ἰδικὰς
τοῦ συμφορὰς. Ὁ πῦρ ἔλαβεν παιδιῶν ἐννοῶ καὶ ἐπαμεινῶς
κληρονομῶν. Μὴ τυχρὸν ποῦ ἐπειδὴ τὸν ἤκουσε τότε νὰ

θρηνῇ πρὸς τὸν Θεόν καὶ νὰ λέγῃ. «Τι θὰ μοῦ διωθῇ.
Ἐγὼ χάνομαι ἀπεκνος,» καὶ νομισθῇ ὅτι εἰς ταῦτο φεί-
λεται ἡ πρόσφατος λύπη του, διότι ἡ μέριμνα αὐτῇ καὶ ἡ
φροντίς εἰσῆλθε εἰς τὸ σπινθὴρ τοῦ μαζὶ μὲ τὴν νύμφην ἡ
ἰσως καὶ πρὸ τῆς νύμφης αὐτῆς. Διότ' εἶνα ἱθὺς εἰς ὁ-
λοῦς ἡμᾶς ὅταν ἀρχίσωμεν νὰ σκεπτομεθα καὶ νὰ συζη-
τῶμεν περὶ γάμου νὰ ἐξετάζωμεν ὅλας τὰς ὁψεις τοῦ προ-
βλήματος, σημαντ' κυρίως τῶν ὁπῶν εἶνα τὸ κεφάλαιον
τῶν παθῶν καὶ αὐτὸς ὁ φόβος ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην
παράσσει τὰς ψυχὰς μας. Ἄν δὲ συμβῇ, μετὰ τὴν τελε-
αὴν τοῦ γάμου, νὰ περάσῃ καὶ ἕνα καὶ δεύτερον ἢ καὶ τρί-
τον ἔτος χωρὶς τέκνα, ἐπιτείνεται βαθύτατος ὁ πόνος καὶ ἀπο-
νοῦν οἱ πλέον χρηστοὶ ἐλπίδες βαθυτάτος. Ὁ ἄν περάσῃ
καὶ ἄλλος περισσότερος χρόνος αἱ ἐλπίδες ἐκλείπτουν παυ-
τελῶς καὶ ἡ λύπη καταλαμβάνει τὴν ψυχὴν κατακαλύπτουσα
κάθε χαρὰν καὶ δὲν ἐπιτρέπουν νὰ εὐχαριστήσῃς τίποτε εἰς
τὸν Θεόν. Ὅστε ἂν καὶ τίποτε δυσάρεστον δὲν συμβῇ ἀπὸ τὰ
τόσα καὶ τόσα, ἀλλὰ ὅλα νὰ εἶχον ρυθμισθῇ μὲ τὴν θέλησιν
τοῦ, εἶνα ἱκανὴ ἡ λύπη ἀπὸ τὴν ἔλθειν πεινῶν, νὰ παρα-
κολληθῇ ὅλα τὰ κατ' αὐτὸν καὶ νὰ σκιάσῃ κάθε εὐθυμίαν καὶ
νὰ τὸν καταβάλῃ. Ἐ. Ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ ἔσχατα
τοῦ γήρατος, ὅταν ἐκ φύσεως ἡ ἰκανότης ἐξέλπῃ τότε ἐ-
δοθῇ. Κατὰ τὸ θέλημα ποῦ παρήλθε ποιοῦσε τόσον πο-
λὺ καὶ ἐκόπτετο συνεχῶς καὶ ἐπένδει. ἔπε δι' ἔδωκε τὸν
πλοῦτον νὰ αὐξάνετα χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ αὐτὸς ποῦ θὰ τὸν
ἐκληρονόμει. Διότ' οὐ νομίζεις ὅτ' ἔπασχε ὅτε ἤκουσε ἀπὸ
τὸν Θεόν ὅτ' «τὸ σπέρμα σου θὰ παροικήσῃ ὅχι εἰς ἰδικὴν
σου γῆν ὅπου καὶ θὰ ὑποδουλώσουν τοὺς ἀπογόνους σου
καὶ θὰ τοὺς κακοποιήσουν» 193 Α' καὶ θὰ τοὺς ταπεινώσουν
ἐπὶ τετρακασίαι ἔτη. Ἡ δὲ γυναῖκα, ἡ ὁποία τῶρα μὲν
τὸν παροικεῖ νὰ συνευρεθῇ μὲ τὴν δουλὴν τῆς καὶ τῶρα
εἶτ', συνευρεθῇ μὲ αὐτὴν τὸν κατηγορεῖ καὶ τὸν μέμφεται
καὶ ἰπικαλεῖται ἐναντίον τοῦ τὸν Θεόν, καὶ τὸν ἀναγκάζει
νὰ βιωῇ ἐκείνην ποῦ μαζὶ τοῦ ἐκοιμήθη καὶ μέλλει νὰ τοῦ
γεννήσῃ τέκνον ποῖον ἑνὸς ἀνθρώπου δὲν θὰ εἶχε ρίψῃ εἰς ἐ-
σχάτην λύπην. Διότι ὅλα αὐτὰ καὶ ἂν ἀκόμῃ φρονῶντα
ἀσήμεντα. ἂν ἀναλογισθῇ ὅτ' ὀλοκλήρῃ σπῖτια ἐκλείσαν
καὶ ἀναστᾶντων, ὅς σὲ κάμουν νὰ βασιλεύσῃς τὸν δίκαιον.
Ἄν καὶ τὸ ὑπέφερε μὲ γενναϊότητα διὰ τὸν ὁδόν τοῦ Θε-
οῦ, ὅμως ἦτο ἀνθρώπος καὶ ὅλα αὐτὰ τοῦ ἔφεραν πόνον

1 1 νῆς ε 2
2 1 νῆς ε 13

κα, στενοχωρίαν Ἡ δούλη τοῦ ἁρχοντος ἐπανερχετα καί, πάλιν εἰς τὸ σπῆτι καί, γενῶν τὸν νόθον υἱὸν τοῦ καί, γίνε-
ται, ὑστερα ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια, πατήρ ὁ Ἀβραάμ. Β Τὸ
πρῶγμα εἶχε κάποιαν εὐχαριστήριον, ἀλλὰ ἡ λυπητὴ πε-
ρισσότερα. Διότι ὁ νόθος υἱὸς τοῦ ἐνεθυμῶν τὸν γνήσιον
καὶ οὕτω ἐγενεάτο εἰς αὐτὸν ἐπιθυμία μεγαλυτέρα νὰ ἀ-
ποκτήσῃ τοιοῦτον. Τὸ λεγόμενον «Δὲν θὰ σὲ κληρονομή-
σῃ αὐτός, ἀλλὰ μόνον ὁ ἐκ σοῦ προερχόμενος» ἀπίστευσεν
ὅτι ἐλέγχθη περ τοῦ ὁμοῦ, ἐπειδὴ τίποτε ἀκόμη δὲν εἶχε
εἰπωθῇ περὶ Σάρρας. Ὅταν λοιπὸν ἔλαθε καί, σαφεστέραν
ὑπόθεσιν περὶ τοῦ Ἰσαάκ καί, ὠρίζετο πλέον ὁ χρόνος
τοῦ τοκετοῦ, πρὶν πάλιν αὐτὸς γλυκαθῇ μετὰ τὰς
ἐλπίδας, τὰ πάθη τῶν Σοδὼμ τῶν κατέκλυζαν τὴν ψυχὴν
του μετὰ πολλὴν ὁμιλίαν λύπης. Ὅτι δὲ ὅχι ὀλίγον συνε-
τάραξε τὸ γεγονός τὸν δικαίον φανερωμένο ἀπὸ τὰ λόγια
καὶ τὰς ἱκεσίας, ποῦ προσέφερε ὑπὲρ αὐτῶν εἰς τὸν Θεόν.
Ὅταν δὲ εἶδε νὰ πίνῃ ἡ φρικωδεστάτη ἐκείνη ὄροχ καὶ
ἐξαφνικὰ ἐγίναν ὅλα σκονὴ καί, στάχτι, κατεπαράχθη σφο-
δρὰ πλέον. Ἄν ὅταν βλέπωμεν ἀπὸ μακρὰν νὰ καίονται
τὰ σπῆτια μας γινώμεθα ἀλλόφρονες καὶ μὰς καταλαμβάνει
λύπη καί, φόβος, σκεπθῆτε τὴν ἡμέραν πᾶσαι ἐκείνας ποῦ ἔ-
βλεπε πόλεος καί, χωρὰ ὁλόκληρα μαζί, μετὰ τοὺς κατοίκους
τους, ὅχι νὰ ὑφίστανται, ἐνὰ συνήθη ἐμπρησμόν, ἀλλὰ νὰ
κατακαίονται παρόξενον καὶ φοβερά, Ὅ δὲν σοῦ φαίνεται
ὅτι τὰ πάθη τοῦ δικαίου μιμοῦνται τὴν συνέχειαν τῶν
ἐπαλλήλων κυμάτων τῆς θαλάσσης, Διότι, ὅπως εἰς τὴν
θάλασσαν πρὶν ἀφανισθῶν τὰ προσηυμένα κύματα κο-
ρυμποῦνται τὰ δευτέρᾳ ἐπὶ ἀκρῶς συνέβαινε καὶ εἰς τὴν
ζωὴν τοῦ δικαίου. Ἐνὶ ἀκόμῃ ἦτο πρόσφατος ἡ συμφορὰ
τῶν Σοδὼμιν ὁ βασιλεὺς τῶν Γεράων ἐτόλμησε τὰ ἴδια
κακὰ ὅπως ὁ Φαραὼ ἄναιστος τῆς Σάρρας. Καὶ πάλιν ἡ γυ-
ναῖκα ἠναγκάσθη νὰ ἀποκριθῇ μετὰ τὸν ἐλπεινότερον τρόπον
καὶ ἡ προσβολὴ θὰ ἐγένετο πραγματικότης ἂν δὲν ἤμπο-
ύσε καὶ πάλιν ὁ Θεὸς Ἐνὶ διατὸ νόθον παιδί ἡ γυναῖκα
καὶ ὅλον τὸ σπῆτικόν πύνασκειτο διὰ τὴν γέννησιν τοῦ
νομίμου πατρὸς μόνον ὁ δικαίος Ἀβραάμ, ἠνάγκαζε εἰς
τόσην εὐχαριστήριον ἠναγκάζετο νὰ λυπητῇ διότι ἦτο ὑ-
ποχωρημένος νὰ ἐκδιώκῃ ἀπὸ τὸ σπῆτι τοῦ τὴν πύλακ-
δα μετὰ τὸ τέκνον της. Εἰ παρ' ὅλων τούτων ὁ Ἰσαάκ ἦτο νό-
θος προερχόμενος ἀπὸ τὴν δούλην ἐν τούτοις ἡ φυσικὴ
δύναμις τῆς πατρότητος, δὲν ἦτο κατωτέρα ἐπεὶ δὴ τάχα

1. Γενε. 2. 22. 1

προήρχετο ἐκ μητρὸς παρόνομον, οὔτε ἔκαμε ἀσθενεστέ-
ραν τὴν στοργὴν τῶν πατρικῶν σπλάγγνων ἢ ταπεινὴ κα-
ταγωγὴ τῆς μητρὸς. Καὶ αὐτὸ τὸ μανθάνομεν ἀπὸ τὴν
ἰδίαν τὴν βίβλον, Διότι ὁ σταθερὸς καὶ ὁ γενναῖος, αὐτὸς
ποῦ ἐδέχθη νὰ σφάξῃ μετὰ τὴν ἰδίαν τοῦ πατρὸς τὸν μονο-
γενῆ του, αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐλυπεῖτο ὅταν τοῦ τὸ ἐζήτην ἡ νό-
μιμος γυνὴ τοῦ καὶ δὲν θὰ τὸ ἔκαμε οὔτε θὰ ἐπείθειτο εἰς
τὴν Σάρραν, ἡ ὅποια εἶχε τότε ὡς μητέρα περισσότερον
θάρρος καὶ μετὰ ἀξίωσιν τοῦ τοῦ εἶπε, ἂν δὲν τὸν ἐλυγίζεν
ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ. Ὡστε ἂν ἀκούσης ὅτι ἐδιώξε τὴν παλ-
λακίδα καὶ τὸ νόθον μετὰ τὸ κέλευσμα τοῦ Θεοῦ μὴ νομίσης
ὅτι ἀπῆλθεν καὶ ἀπὸ τὴν δόνην. 94 Α (αὐτὸ εἶνα, ὅπου
νατοῦ). Θαύμασε μόνον τὴν μεγάλην ὑπακοὴν τοῦ διότι
παρ' ὅλων ὅτι ἐκάμπτετο ἀπὸ τὴν συμπαθείαν, δὲν ἐφε-
ρὲν ἀντρῶσιν εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ ἐξεβίωσε τὰ παθὲν μετὰ
τῆς μητρὸς, χωρὶς νὰ γνωρίσῃ οὐδὲ ποῦ ἐπορεύοντο καί,
ἐπέδειξε καρτερίαν καὶ ἀνοχὴν, ἐνὶ πονοῦρε, διότι ἐπὶ
τέλους, δὲν ἦτο καὶ ἀνωτερός τῆς φύσεως.

Τὸ ὅσον ἔπαθε καὶ εἰς τὴν περιπτώσιν τοῦ γνησίου
πατρὸς τοῦ Ἀσ, μὴ εἰπῇ κανεὶς ὅτι δὲν ἔπνευ, οὔτε ὅτι
δὲν ὑπέμεινε ὅσα οἱ πατέρες οὔτε νὰ τοῦ στερήσῃ κανεὶς
τὸ ἐγκώμιον πῶς τάχα ἠδύλησε νὰ δεῖξῃ ὅτι φλοσσοφί-
πέραν τοῦ φυσικοῦ μέτρου. Β Διότι ἂν αὐτοὺς ποῦ συνε-
λήφθησαν, ἐπειδὴ διέπραξαν τὰ αἰσχίστα καὶ ἐπὶ πολλὴν
χρόνον ἀπῆλυσαν αὐτὴν τὴν ζωὴν καί, ποῦ μὰς εἶνα, ἡ
γνωστὴ καί, ποῦ ποτὲ δὲν τοὺς εἶδμεν, τοὺς ἴδωμεν νὰ
σύρυνται εἰς τὴν ἀγορὰν πρὸς τὸν θάνατον, συγκινούμεθα
καὶ πονοῦμεν καὶ παλλάκις θαυμάζομεν, ἐκείνος ποῦ τὸν
γνήσιον καὶ μονογενῆ υἱὸν τοῦ, τὸν γεννηθέντα παρὰ πα-
τρὸς προσδοκῶν κατὰ τὸ ἔσχατον γῆρας (διότι αὐτὰ κα-
μνοῦν μεγαλυτέραν τὴν φλόγα τῆς καρδίας), ποῦ ἀκόμῃ
εἶνα υἱός, διετάχθη νὰ τὸν θυσιάσῃ μετὰ τὴν ἰδίαν τοῦ πα-
τρὸς καὶ νὰ τὸν κατακαύσῃ αὐτὸς δὲν ἔπαθε τίποτε τὸ ἀν-
θρώπινον, δὲν συνεκλαισθῇ. Καὶ ἄλλος ἂν ἦτο, καί, σιδη-
ρος ἔ' καί, ἀδάμας ἀκόμῃ δὲν θὰ ἐκάμπτετο καὶ δὲν θὰ ἐ-
γίνετο κομμάτια ἐμπρὸς εἰς τὸ νεὸν παιδί (ποῦ ἦτο εἰς τὸ
ἄνεος τῆς ἡλικίας του), μπροστὰ εἰς τὴν σύνεσιν τῶν λό-
γων τοῦ εἰς τὴν εὐλάβειαν τῆς ψυχῆς του, Ἡρώτησε τὸν
πατέρα τότε ὡς ἴδου τὰ ἐξάλα ἰδοὺ τὸ πῦρ τοῦ εἶνα τὸ
πρόβατον, Ἄκουσε δὲ ὅτι ὁ Θεὸς πατὴρ μου, θὰ υποδείξῃ
πρόβατον διὰ τὸ ὁλοκαύτωμα. Καί, δὲν περιεργασθῇ τίπο-
τε πλέον. Ἐβλεπε τὸν πατέρα τοῦ νὰ τὸ δέμῃ καὶ δὲν
ἀντίστη. Τὸ ἔβαλεν ἐπάνω εἰς τὰ ἐξάλα καὶ τὸ παιδί δὲν

ἀπεπειράθη νὰ φυγῇ. Εἶδε τὸ μαχαίρι νὰ δευθύνεται ἐναντίον του καὶ δὲν ἐπαράχθη. Ὁ Ποῖα ψυχὴ ὑπῆρξε περισσότερον εὐλαβικὴ ἀπὸ αὐτὴν. Ἀκόμη ὑπάρχει κανεὶς ποὺ θὰ τολμήσῃ νὰ εἴπῃ ὅτι οὐδὲν ὑπέστη ὁ Ἀβραάμ, ἔδαν ἐπρόκειτο νὰ θυσιάσῃ ἐχθρὸν καὶ πολέμῳ καὶ θηριοῦ ἀκομῇ ἂν ἦτο, θὰ τὰ ἔκαμνε ἀρὰ γε αὐτὰ χωρὶς πόνον. Δὲν εἶναί ἔτσι, δὲν εἶναί ἔτσι τὸ πρᾶγμα! Μὴ καταλογίσῃς εἰς τὸν δικαὸν Ἀβραάμ, τόσῃν ἐμὴν ἡμέρᾳ, διότι καὶ ἐπὶ αὐτοῦ καὶ ἐσπαράσσεται. Ὁ Θεὸς εἶπε, θὰ ὑποδείξῃ πρόβατον πρὸς ὀλοκαυτωμα, παιδί μου. Πόσῃν συμπάθειαν δὲν περικλείουν τὰ λόγια αὐτά, Ὅμως ἔπνευσε καὶ καταπίεζε τὸν πόνον του καὶ ἔκαμνε τὰ πάντα μετὰ τὴν προθυμίαν μετὰ δὲν ἀκριβοῦς τὰ πράττειν ὅσα δὲν ἐμποδίζοντα ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ εἶδους κωλύματα. Ἀφοῦ ἐθυσιάσας τὸ παιδί (διότι, τὸ ἔκαμνε μετὰ τὴν προθυμίαν τῆς προαιρέσεως). Ἐπὶ τὸ παρέδωκεν ὡς καὶ αὐτὸν εἰς τὴν μητέρα. Ὅμως αὐτὴ δὲν ἐπρόλαβε νὰ τὸ χαρῇ ἐπὶ πολὺ καὶ πρὶν χορτάσῃ τὸ παιδί της, ἀπέθανε. Καὶ αὐτὸ δὲν ἐλύπει ἀλίγον τὸν Ἀβραάμ. Διότι, ἂν καὶ ἔζητε πολλὰ χρόνια κατὰ τοῦ Ἰσάκ, δὲν ὑπῆρξε τίποτε ἱκανὸν νὰ τὸν πείσῃ νὰ ὑπαφῇ μετὰ εὐκολίαν τὴν συμφυεῖν αὐτὸ τὸ γεγονός τὸν ἐπεδάρανε μετὰ περισσότεραν λύπην. Διότι, αὐτοὺς, ποὺ ἔμειναν μαζί μας πολλὸν καιρὸν καὶ ἐδοκίμασμεν ἀρκετὰ τὴν πείραν των τὴν φιλίαν καὶ τὴν ἀρετὴν των, αὐτοὺς πρὸ παντὸς ἀναζητοῦμεν. Ὅτι, 193 Ἀ ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα ὁ Ἰσὸς ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ, τὸ ἔκαμνε φανερόν μετὰ τὸ νὰ τὴν πενήθησεν καὶ νὰ τὴν θηνήσῃ. Καὶ ἂν ἀπαριθμήσῃ κανεὶς τὰς φροντίδας διὰ τὸ παιδί, περὶ ἐκλογῆς καταλλήλου συζύγου δι' αὐτὸ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν του καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, τὰ ὅποια ἂν βελήσῃ κανεὶς νὰ τὰ ἐξετάσῃ ἐπακριδῶς θὰ ἴδῃ ἁδυνήσῃ τὸν δίκαιον πολὺ περισσότερον ἀπὸ ὅσον ἀπεδείχθη καὶ γεμᾶτον ἀπὸ φροντίδας πολλὰς. Διότι ἡ ἀνία Γασφὴ ἐπ' αἰμαίνοντα τὰ πλέον κρηαλινεῖα ἀφῆκε ὅλα τὰ ἄλλα νὰ τὰ συμπεράνωμεν ἡμεῖς ὅσα ὅπως εἴναί φυσικόν, γίνονται καθημερινῶς ἐς τὰ σπῆτια ὅπου ὑπάγει εἶνα πλῆθος ὑπηρετῶν καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ παῖδες καὶ φροντὶς διὰ πολλὰ πράγματα. Να, λέγουσιν, ἄλ-

1. Ἐάν τις τοιοῦτο ὁ πρὸς Χριστότατος ποιῇται, εἰς τὸ σημεῖον αὐτοῦ, τὴν σὺν αὐτῷ διαθήκῃ, ὅς ἀφῆκεν πρὸς τὸ καλὸν ἢ τὸ κακόν. Ἀπὸ τῆς κατὰ ἐαυτὸν εἶναι, ὁ ὅτι νὰ ἢ διατάσσῃ, τὴν ἀγαθὴν ἢ τὴν κακὴν προαίρεσιν. Δι' αὐτὸ καὶ, εἰς τὴν εὐχὴν εἰς μετάνοιαν, ἐκείνη, ἢ ἡμεῖς νὰ ἀναστρέψωμεν καὶ πάντες ὅσοι κατὰ μέτρον καὶ διακρίαν, ὅς ἐπὶ αὐτῇ εἰς μετάνοιαν.

λα εἰς ἐκείνον ἕκαστον τούτων ἔφερε μεγίστην βλαπήν. Ὡς ἐπὶ τὰς λύπας του, τὸ γεγονός ὅτι ὑπέμεινε ὅλα αὐτὰ χάριν τοῦ Θεοῦ. Λοιπὸν, καὶ σὲ θὰ σὲ ἀνακουφίσῃ τούτο τώρα, διότι, ἐκείνος ὁ ὁποῖος ἐπέτρεψε νὰ ἐπείθῃ καὶ εἰς ἐσὲ ὁ πειρασμὸς αὐτὸς δὲν εἶναί, ἄλλος εἰμὶ ὁ Θεός. Ἄν δὲν ἐτόλμησαν οἱ πονηροὶ ἐκεῖνο, βαίμονες νὰ πηδίσουν εἰς τοὺς χοίρους ἐπειδὴ δὲν τὸ ἐπέτρεψε τότε ὁ Θεός, πολλὸν περισσότερον δὲν θὰ τὸ ἐπέτρεπε διὰ τὴν τιμίαν ψυχὴν σου. Ὅπως λοιπὸν εἰς ἐκείνον ποῦ ὑπέφερε γενναίως τὰ πάντα, δηλαδὴ τὸν Ἀβραάμ ἀπένευμε πολλὴν μισθόν, ἔτσι, θὰ λάβῃς καὶ ἐσὺ, ἂν δὲν στενοχωρῇσαι οὐτε ἀναγκτῆς, ἀλλὰ εὐχαριστῇς διὰ τὰ πάντα τὸν φιλάνθρωπον Θεόν. Ὁ ἔτισης καὶ ὁ μακάριος, ὡς ἔπαθε δεδαίως ὅσα ἔπαθε, μετὰ τὴν συγκρατῆσιν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἐδόθη ὁ στέφανος, οὐκ ἔμεινε δι' ὅσα ἔπαθε, ἀλλὰ διότι ἀντέστη γενναίως σὲ ὅλα τὰ δεινά. Καὶ τὸν θαυμάζομεν ὅλοι, οὐκ ἔστι, τοῦ ἐσπέρησεν ὁ δαδολός τὰ πάντα, ἀλλὰ ἐπειδὴ παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν ἡμάρτησεν, οὐδὲ διὰ τῶν χειλέων ἐξέφερε ὅσας φράσιν.

Ἐπειδὴ ἀνέφερα τὸν ὡς, θὰ ἤθελα νὰ παραθέσω εἰς τὸν λόγον μου τοὺς μακροὺς θρήνας του καὶ τὴν σφοδρότητα τῶν παθῶν του. Διὰ τὴν μὴ μακρογορῶ διως ἀπανερχομαι εἰς τὸν Ἰσαάκ καὶ, εἰ ἂν θέλῃς νὰ μάθῃς μετὰ ἀκριβοῦς τὰ κατ' αὐτόν, ἀλλὰ τὸ βέλιον αὐτοῦ εἰς τὰς χεῖρας σου καὶ ἐγκυψε εἰς τὴν ἄβυσσον τῶν συμφορῶν του. ὅπου καὶ θὰ εὕρῃς πολλὴν παρηγορίαν διὰ τὰς ἰδίας σου συμφοράς. Διότι, ὁ δικαίος ἐκεῖνος ἂν καὶ ἦτο πολὺ καλυτερός ἀπὸ ἡμᾶς, ἐν ταῦταις ἀντιμετωπῇσι ἰσχυροτέρων περὶ αἰσικὴν ἐνέργειαν διότι ὁ δαδολός ὡρμητὸς σφοδρότερον ἐναντίον του. Τὰ κατασθώματα δὲν κρινονται μετὰ μέτρον τῶν πειρασμῶν, ἀλλὰ μετὰ τὴν δύναμιν τῶν πραττομένων. Ὅποτε καὶ ἂν ὁ πορὼν ἄγων εἶναί, μικρότερος αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι θὰ σὲ ἐμψύχῃ εἰς τοὺς στενάδους. Ἐλπίος ποὺ ἐκὼς σὲ τὰ ὅσα τάλαντα δὲν ἐκώμισε ἀλιγώτερον ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ἐπέδειξε τὰ πέντε τάλαντα. Διὰ τὸ, διότι, τὸ κέρδος μὲν δὲν εἶναι τὸ ἴδιον ἀλλὰ ἡ προσπάθεια εἶναι ἡ αὐτὴ. Ὅποτε λοιπὸν ἐτυχε ὁ καθέναι τῆς ἰδίας ταμῆς ὅταν ἤκουσεν «Εἰσαλθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου». Τὸ συνέδη λοιπὸν μετὰ τὸν Ἰσαάκ. Δὲν ἐπεχείρησε μακρὰν ἀποδημίαν, ὅπως ὁ

1. Διὸν ὅτι καὶ ἡ ἀγάπη, εἰς τὸ ποῦ καὶ μετὰ, ἐκτελεσθῇ. ἂν δὲν τὸν παρακαλέσῃ ὁ Θεός, καὶ ἐκτελεσθῇ ἢ πρὸς ἡμᾶς ἢ πρὸς ὁ ὅτι εἶναι.

πατήρ του, ούτε ήναγκάσθη να εγκαταλείψει την προγονική του γην όπως εκείνος, υπέλειπε όμως και αυτός την κορώνη των κακών, τον φόβον δηλαδή της άτεκνίας. Άφου απέφυγε το κακό με την προαιχμή, τον κατέλαβε άλλος φόβος μεγαλύτερος από τον πρώτον. Διότι δεν είναι μεγαλύτερος ο φόβος να τρέμη διά την άτεκνίαν, από τον φόβον της ζωής της γυναίκας του. ¹⁸⁶ Α. Διότι τόσο τον πολυ υπέφερεν από τούς πόνους της εγκυμοσύνης, ώστε να την θεωρή πικροτέραν και από τον θάνατον. Και έλεγε η γυναίκα: «Αν πρόκειται να συνεχισθή αυτή η κατάσταση της τήν θέλω την ζωήν». Έδοκίμασε πέναν και αυτός, παρ' όλον ότι δεν κατήλθεν εις την Αίγυπτον. Παρ' όλων δε να πάθη και αυτός τα ίδια, όπως ο πατήρ του και όπε φερε και εκινδύνευσεν εξ αιτίας της γυναίκας του. Και τον μόν πατέρα έπικων όλοι όσοι έμεναν κοντά εις τον ίδιον τόπον, ενώ αυτόν τον κατεδικων ως έχθρον και πολέμιον και δέν τον άφησαν να απαλαύσθ τούς κόπους του, αλλά ρίπτοντάς τον εις μεγάλην στενωχωρίαν, έσφετερίζουσιν μέ τη, δταν τούς κόπους του. Β. Όταν κάποτε και αυτούς τούς έκαμε φίλους, και είδε τα παιδιά του να φθάνουν εις κόπον αν ήλικιαν τότε ακριβώς, όποτε έπερίμενε να έβρη παλλήν παρηγορίαν και να έχη καλούς γηροκόμους, έπεσε εις την έσχότην λύπην. Πρώτον ο πρεσβύτερος υίός του έλαβε γυναίκα άλλάφωλον, παρά την νυμφην του πατρός και τουτο τον στενωχώρησε πέρα πολύ διότι έμπήκε μέσα εις τό σπιτ διαμάχη και πόλεμος. Α. γυναίκες εκείνοι τούς περιέβαλαν με μυρία κακά, τα όποια παραλείπουσα ή άγ Γραφή, ύπαινχθη τα πάντα με μίαν φράσιν (διεπληκτίζοντο με την Ρεδέκκα¹) και άφ' ης να έννοήσων τό δόθος της φράσεως, αυτούς που έχουν εις τα σπίτια τους παντρεμένα παδιά. Διότι εκείνο είναι εις βέβαιον να γινωρίζουν έπακριδώς τα πόσον είναι κακόν να ύπάρχη φλυνεκια μεταξύ της μητέρας του ναυθού και της νύμφης και μάλιστα όπην και αϊ δυο κατοκούν εις τό ίδιον σπιτ. Αυτό τό κακόν ήτο άσάκεις. Τα δε έπόμενον γεγονός ή τυφλώσις των θαλαμίων, τό όποιον μόνον οι παθόντες γνωρίζουν τι μεγάλη συμφορά είναι. Μετά τούτο ή άποτυχία να ρυλόγησθ τό παδί που έπρεπε πράγμα που τον Α. πλάνησε εις την ψυχήν, να ανακράξη πικρότερον και από αυτόν. που υπέστη την απάτην και να ζητήσει να άπολο-

182 θ κε 21
1 Γνωσ το 25

γηθή προς αυτόν δέν ήδικησα — έλεγε με την θέλησίν μου άλλ' έξηπατήθην. D. Από εδω και έμπρός τα συμβαίνοντα λαμβάνουν μορφήν τραγωδίας που ένθυμίζει τα πάθη των παιδιών του Οιδίποδος εις Θήβας. Διότι, και εδω ο πρεσβύτερος άφου κατεφρόνησε την ήλικίαν και την τυφλώσιν του πατρός, έβλαψε από τό σπίτι τον νεώτερον άδελφόν. Αν δέν τον έφόνευσεν, όπως έκείνον, αυτό ώφειλετο εις την φρονιμάδα της μητρός. Ηπειλήσε θεσβίως και αυτόν με φόνον και έπερίμενε τον θάνατον του πατρός. Όταν τό έμασε ή μητέρα, άφου συνεννόηθ με τον πατέρα ήρπασε τον ακώδ από τας χείρας του. Ησάυ και αυτόν μόν που τούς ύπηρετούσε και τούς άγόπα έξηναγκάσθησαν να τον φυγαδεύσων, ενώ αυτόν που τούς καθιστούσε δυσκρόλον κα άδίωκτον τον διαν Ε. (αυτό τό είπτε ή ίδια ή Ρεδέκκα), τον έκράτησαν κοντά των δά παντός. Μόλις έφυγεν εκείνος ο όποιος έμενε πάντοτε κοντά των εις τό σπιτι (ήτο μαλθακάς, σαν άνθρωπος του σπιτιού) κα παρέμενε εις τό σπιτ με την μητέρα συνήθως δέν ήτο φυσικόν ή Ρεδέκκα να άδύρεται και να θρηνη ένθυμουμένη πάντοτε τό παδί της, ενώ έδλεπε του έυδρα της να μη εύρίσκεται εις καλύτεραν κατάστασιν από την των νεκρών και λόγω ήλικίας και λόγω νόσου. ¹⁸⁷ Α. Αλλά και ο γέρον από πόσον κατείχετο πένθος, άφου έκτός από τας συμφοράς του ήναγκάζετο να θρηνη και τας συμφοράς της γυναίκας του, και δταν αυτή έπρόκειτο να αποθάνη και τι δέν είπεν, τι δέν έκραύγασε πράγματα που ήσαν ικανά να λένωσαν και πέτρων διότι δέν έδλεπε τό παδί της να είναι εκεί κα να άσκαύζη κα να της κλείσθ τα μάτια και να σφραγίσθ τό στόμα κα να την τακτοποιήσθ κα να φροντισθ δι' όλα τα έλλα που ήνα πικρότερα και από πούτον τον θάνατον, δια τούς γονείς, Ο. Ισαάκ δταν άντελήθησθ την γυναίκα του να αποθνήσκη έτσι εις πόσαν τάχα κατάστασιν εύρίσκετο ο ψυχικός του κόσμος και τότε κα, μετά τον θάνατον της.

Τόσον πανεμένος έχει φανερωθή εις ή. δς αυτός που ήνωρίτα από πολλούς ο ευτυχέστερος. B. Τον δ αν πάλιν του Ιακώβ ήμπαρ εις τον θανονουσιν πεστικα και χωρίς έβέτασιν ή απόκρ σίς του, δταν δηλαδη συνωμίλε με

1. 1) αφο, χρυσόστη ο, αναφέρεται εις τον τραγικόν κλέων του Ι. ήμπαρ κα, ήνα προφανής όπ' όφην τον την τραγωδίαν της διαμάχης των παδελφών, τέκνων αϊ όύπ' όφην, Ιωλυνέτου και Πολυτελετου, που άποφύγησαν, πάλι όύνα, μεταξύ των εις ή, ήβας. Το παρκασιαν από ενθυμίας της άσκαύς, τραγωδίας του παδ, κα όή τον άσκαύθη να τον έκείνον τας γυναίκες τραγική εις πη.

τὸν Φαίρων τοῦ εἶπε, «Ὅλγα καὶ κουραστικά αἱ ἡμέραι μου καὶ δὲν ἡμποροῦν νὰ παραβληθοῦν με τὰς ἡμέρας τῶν πατέρων μου». Αὐτὸ σημαίνει ὅτι καὶ συντομώτερον καὶ πρὸ πονεμένου ἔζησε διὸν. Κα χωρὶς τῆς ἀπόκρισιν του αὐτὴν, εἶναι τόσο ἐμφανεῖς αἱ συμφοραὶ του ὥστε νὰ μὴ τὰς ἀγνοοῦν οἱ πολλοὶ. Διότι ὁ μὲν πάππος του, καὶ ἔζησε δὸν ἀποδήμου, τοῦτο ὅμως ἔκοιμε ἐπειδὴ ἦτο τὸ βέλημα τοῦ Θεοῦ, γεγονός που ὑπῆρξε λίαν παρηγορὸν δι' αὐτόν· αὐτὸς ὅμως ἀνεχώρησε, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸν ἀδελφόν του που τὸν ἐπεβούλευετο καὶ ἐσχεδίαζε τὸν φόνον του. Καὶ ἑκείνος μὲν C οὐδέποτε ὠδύρετο διὰ τὴν ἐλλειψιν χορηγίας τῶν ἀναγκαιῶν, οὗτος ὅμως ἐθεώρει καλὸν καὶ πύχε-το νὰ ἔχῃ μόνον ἱμάτιον καὶ ἄρτον. Ὅταν δὲ διεκοιμήθη καὶ ἀπηλλάγη ἀπὸ τοῦς κινδύνους τῆς ὁδοπορίας, ἦλθε εἰς τοὺς συγγενεῖς του καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐργάζεται ὡς δοῦλος, αὐτὸς που ἐπράφη μέρα εἰς τὴν ἀφθονίαν Γωριζέις δὲ ὅτι ἡ δουλεία εἶναι πικρὰ πανταῦ· ὅταν ὅμως κανεῖς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἀνωτέρας τάξεως ἀναγκάζεται νὰ ὑπομένῃ μεταχειρὶς ν δοῦλον ἀπὸ τοὺς ὁμοίους του, ἐνῷ δὲν εἶχε ποτὲ παρὰ τὸν πρᾶγματός, ἐφ' ὅσον ἐπέ-ρασε ὁλόκληρον τὴν πρωτὴν ἡλικίαν του εἰς περιβάλλον ἐλευθερίας καὶ τρυφηλότητος, τότε τὸ κακὸν γινέται ἀφό-ρητον. D Ἐν τούτοις ὑπέφερε γενναίως τὰ πάντα. Καὶ τὸν ἀκούεις νὰ διηγῇται τὰς ταλαιπωρίας του εἰς τὴν δοσκήν τῶν παιμνίων καὶ νὰ λέγῃ, «Ἐγὼ ἐπλήρωσα ἀπὸ ἰδικά μου πρᾶξιμον δ' ὅσα μοῦ ἐκλείπταν τὴν ἡμέραν καὶ ὅσα μοι ἐκλείπταν τὴν νύκτα ἐκαινόμουν ἀπὸ τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας καὶ πάγων ἀπὸ τὸν νυκτερινόν παγετόν καὶ ὁ ὕπνος ἐπέταξε ἀπὸ τὰ μάτια μου. Αὐτὰ ἔπ. εἴκοσιν ἔτη». Αὐτὰ ἐπράγει ἀνθρώπος που εἶχε ζῆσε διὸν χωρὶς κακ-αυ, αὐτὸς που ἔμενε διαρκῶς σὲ σπῆτ καὶ μετὰ ἀπὸ τό-σον μόχθον καὶ ζημίας καὶ βλαπτερά ἀπὸ τὸν χρόνον ὅτε στη τὴν πικρὰν ἀπάτην νὰ λάβῃ ἄλλην γυναῖκα ἀντὶ ἁλ-λης. Διότι κα εἴαν δὲν ἐνέγιντο δοῦλος ἐπὶ τὰ νόνια καὶ ἂν τίποτε δὲν ἦθελε πεθερὶ ἀπὸ ὅσα διεμαστωρήθη πρὸς τὸν πενθερόν του E καὶ ἂν δὲν ἐσωτερευτο τὴν πα δισκὴν, αὐτὸ καὶ μόνον τὸ γεγονός νὰ τοῦ ὑποσχεθοῦν τὴν κλυττέραν καὶ νὰ τοῦ δοθῇ ὡς σύζυγος, ἀντὶ ἐκε νης ἡ γε ρατίρα, πό-σιν λύπην πόσιν ταραχὴν πόσιν ἐνόχλησιν δὲν παρε νε-ταῦτο εἰς τὸν μακάριον ἔκεινον! Ἄν ἦτο κάποιος ἄλλος

1 Γεν 25 8
2 εν 12 39-41

δὲν θὰ ὑπέφερεν εὐκόλως τὴν κατάστασιν, ἀλλὰ θὰ ἔκανε ἀνὰ κάτω τὸ σπῆτ τῶν ἐκ γυναικὸς συγγενῶν του καὶ τέλος θὰ ἐσφάζετο καὶ αὐτὸς μαζ τῶν ἡ θὰ εὗρισκε κάτω σὺν ἄλλον τρυπὸν νὰ ἀφανισθῇ με αὐτούς. Ἐπειδὴ ὁ Ἰα-κωβ ἦτο ἀνεξ κακὸς καὶ μακροθύμιος, ¹⁹⁸ A δὲν τὸ ἔκοιμε αὐτό, οὔτε καὶ τὸ ἐσκέφθη. Ὅταν ἤκουσε τὴν πρότασιν νὰ παραμείνῃ δοῦλος διὰ μιαν ἀκόμη ἐπιτετασίαν, ὑπήκουσε πρόθυμα, διότι ἦτο πρᾶος καὶ ἐπιεικὴς ἀνθρώπος. Ἄν δὲ ὁ ἔρις πρὸς τὴν νέαν τοῦ ἐνέπνεε τὴν ἐπιείκειαν τοῦ χα-ρακτήρος του τότε πάλιν μοῦ ὑπενθυμίζεις τὴν ὑπερβο-λὴν τῆς λύπης του. Σκέψου πόσον πόνον ὑπέφερεν, διότι ἀπερῆθη τὴν πολυαγαπημένην του πού τόσο ἡγάπα, καὶ ἐνῷ ἔπερ μενε νὰ τὴν ἔχῃ σύζυγον, ὑπεχρεοῦτο εἰς νέαν ἀναβολὴν ἐπὶ τὰ ἔτην, κατὰ τὰ ὅποια θὰ ὑπέφερε τὸ κρῖος, τὸν καύσωνα, τὰς ἀγρυπνίας, καὶ τὰς συκνάς ζημίας. Ὅταν ἔλαβε καὶ αὐτὴν ἀργότερον καὶ ἔζη πλησίον τοῦ πενθεροῦ του ταλαιπωρὸν δὸν καὶ ἐπιμολχόν, καὶ ἀκόμη ἐρθενοῖτο, ὑπέστη καὶ δευτέραν ἀπάτην διὰ τοὺς μισθοὺς του. B Καθὼς καὶ ὁ ἴδιος τὸν ἤλεγξε λέγων «Μὲ ἐξηπάτη-σες εἰς τοὺς λογαριασμοὺς κατὰ δόκα προβατίνες». Μαζὶ με τὸν πενθερόν καὶ οἱ γυναικάδελφοι του ἀπεθριώθησαν πε-ρισσότερον ἀπὸ τὸν πατέρα ἐναντίον του. Καὶ τὸ χειρό-τερον ἀπὸ ὅλα ἦτο ὅτι ἡ ἀγαπημένη του, πρὸς χάριν τῆς ὁποίας παρέμεινε δοῦλος δέκα τέσσαρα ἔτη, εἶχε περ-πέ-σε, σὲ ἀφάνταστην λύπην, ἐπειδὴ ἐβλεπε τὴν μὲν ἀδελ-φὴν τῆς νὰ γεννᾷ, ἐνῷ αὐτὴ δὲν εἶχε καμμίαν ἐλπίδα τε-κνογονίας. Ἐπείσε δὲ ἀπὸ τὴν λύπην τῆς εἰς τοιαύτον πα-ραλογισμόν ὥστε νὰ κατηγορῇ καὶ νὰ θεωρῇ αὐτοῦ τὸν θυδρα τῆς καὶ νὰ ἀπειλῇ αὐτοκτονίαν ἂν δὲν γεννηθῇ κἀὸς μοι τέκνα, ἔλεγε, ἄλλῶς θὰ πεθάνω. Πᾶς ἦτο λοι-πὸν δυνατόν νὰ εὐφρανθῇ, ἀφοῦ ἐκείνη, που τόσο ἐπώθε-ῖτο ὥστε εἶναι C ἐνῷ τὰ ἀδελφία τῆς τὸν ὑπενόμιεον καὶ ἔκαμαν τὸ πᾶν διὰ νὰ περῶλθῃ εἰς τὴν ἐσχάτην πενίαν, Ἄν δὲ ὅσα δίδονται εἰς τὰς γυναῖκας ὡς προῖκα χωρὶς ἰθρῶτος, ὅταν ἀφαιρεθοῦν φέρουν πολλὴν λύπην τότε αὐ-τὸς που κινδυνεύει δ' ὅσα ὁ ἴδιος ἀπέκτησε με κοπούς πᾶς θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ με πρᾶσιπτα αὐτὴν τὴν ἐλά-θην, Ἄφοῦ λοιπὸν ἀντελήφθη ὅτι τὸν ὑποπτευσαντο καὶ τὸν ὑπέδραπον κατῶρθωσεν νὰ δραπετεύσῃ κρυφὰ ὡς φι-γῆς. Τὶ χειρότερον ἡμποροῦσε νὰ συμβῇ. Διότι καὶ ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ ἀπὸ τὴν ξένην γῆν ἀπεδήμησε μετὰ φόβου καὶ κινδύνου καὶ παλιν ἠναγκάσθη νὰ ἐμπέσῃ εἰς τὰ ἴδια δάραθρα. D Ἐρυνε τότε ἀπὸ τὸν ἀδελφόν καὶ ἡλ-

θε πρὸς τὸν πένθερον, ὑπὸ τούτου δὲ διωκόμενος καὶ πάλιν ἠναγκάσθη νὰ προσφύγῃ εἰς τὸν ἀδελφόν. Καὶ ὑπέστη τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον λέγει, ὁ Ἀμὼς περὶ τῆς ἡμέρας τοῦ Κυρίου: «Καθ' ὃν τρόπον ἔαν ἐκούγῃ τις ἀπὸ προσώπου λευτοῦ καὶ συναντήσῃ αὐτὸν ἄρκτος καὶ τῇ δόρῃ μέσα εἰς τὸ σπῆι του καὶ στηρίξῃ τὸ χερί του εἰς τὸν τοίχον καὶ τὸν θαγκωσῇ φίδι»¹. Ποῖος θὰ περιγράψῃ τὸν τρόπον πού τὸν κατέλασεν ὅταν τὸν ἐπρόφθασεν ὁ Λάδων, τὰς θλίψεις τοῦ κατὰ τὴν ὁδοπαρίου, ἀφοῦ τὸν ἀκολουθοῦσαν τόσα κοπάδια καὶ παιδιὰ. Ἀλλὰ ὅτε ἐπρόκειτο νὰ ἴδῃ τὸ πρόσωπον τοῦ ἀδελφοῦ του, ἔδεν ὑπέφερε τὸ ἴδον μὲ ἐκείνους πού ἐβλεπον τὴν κεφαλὴν τῆς Γοργόνης, τὴν ὑπὸ τῶν παικτῶν πλαττομένην. Καὶ ὡσὰν νὰ ἐβάδιζεν εἰς τὸν θάνατον ἔκαμε τὴν διαθήκην του. Ἀκουσε τὰ λόγια του καὶ μάθε τὴν φλόγα, πού ἀναπέμπει εἰς τὴν ψυχὴν του. «Θεέ μου, ἔλεγε, γλύτωσέ με ἀπὸ τὰ χερά τοῦ ἀδελφοῦ μου. Ἥσαυ, διὰ τὸν φόβουμα μήπως ἔλθῃ καὶ καταφέρῃ κτύπημα ἐναντίον μου καὶ ἐναντίον τῶν τέκνων μου καὶ τῆς μητρὸς των. Σὺ δὲ μοῦ ἀποκρίθηκες θὰ σὲ κάμω δυνατόν». Πόσῃ εὐχαρίστησιν δὲν τοῦ ἐδίωκεν ὁ φόβος αὐτός, καὶ ἂν ἀκόμη ὦλον τὸν προηγουμένον καὶ ὅσον ἔζη εὐθυμῶς. Τώρα δὲ ὅλη ἡ ζωὴ του, καὶ ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἡμέραν ὅποτε ἔπρεπε νὰ λαβῇ τὰς εὐλογίας τοῦ πατρὸς ἐκινδύνευσε νὰ ἀποθῇ ἀπὸ τὸν φόβον του, ἐπετιλέκετο μὲ συμφορὰς καὶ ἐπιβουλὰς.¹⁹⁹ Ἀ. Τόσον μεγάλος φόβος τὸν κατέχευε τότε, ὥστε αὐτὸ καὶ μετὰ τὴν συνάντησιν, ἂν καὶ τοῦ ἐφάρθη καλὰ καὶ φιλανθρωπὰ ὁ ἀδελφός του, ἡδυνήθη νὰ ἀπακηρίσῃ θάρρος καὶ ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν του. Καὶ ἐνῷ τὸν παρεκάλε ἐκεῖνος νὰ φύγουν μαζὶ, σὰν νὰ ἐμίλει ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ κάποιοι θηρίου, ἔτσι ἐσοφίζετο νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ λέγων. «Γνωρίζεις, κύριέ μου, ὅτι τὰ παιδιὰ εἶναι ἅ τρυφερά καὶ τὰ πρόβατα καὶ οἱ δόες πρόκειται νὰ γεννηθῶν. Ἄν λοιπὸν τὰ διώσω ἐντὸς μῆος ἡμέρας ὅλα τὰ κτήνη θ' ἀποθάνουν. Ὡς προσηγνὴ ὁ Κύριός μου μπροστὰ ἀπὸ τὸν δοῦλον του, ἐγὼ δὲ θὰ χρονίσω εἰς τὴν ὁδὸν κατὰ τὴν δραστηριότητα τῶν κτηνῶν, τὰ ὅποια πορεύονται ἐνώπιόν μου καὶ κατὰ τὸ βῆδισμα τῶν παιδαριῶν μου, ἕως ὅτου νὰ ἔλθω πρὸς τὸν Κυρίον μου εἰς Σπείρα»². Ἀφοῦ ἀπηλλάγη κάπως ἀπὸ τοὺς κινδύνους αὐτοῦς ἔτεσε εἰς ἄλλον φόβον πολὺ σκληρότερον. Ὅταν ἠρπάγῃ ἡ κόρη του κατ' ἀρχὰς ἠρθάνετο πρὸς

1 Γε' 26, 1

νον διὰ τὴν προσβολὴν εἰς τὴν κόρην παρηγορεῖτο διμῶς ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως ὑπέσχετο ὅτι θὰ τὴν λάβῃ ὡς γυναῖκα διὰ νομίμου γάμου. Ὁ Ἰακώβ ἐπήνεσε ἃ τὴν ἀπόφασιν καὶ συνῆψαν συνθήκας. Ὁ Συμεὼν διμῶς καὶ ὁ Λευὶ κατέσφαζον ὄλους τοὺς ἄρρενας τῆς πόλεως, εἰς τέτοιον τρόπον δὲ ἐνέβαλον τὸν πατέρα των ὥστε νὰ μετακινήσῃ ἐκεῖθεν αὐτός, διότι οἱ πάντες ἐστράφησαν ἐχθρὸς ὡς ἐναντίον του. Εἶπε τότε ὁ Ἰακώβ εἰς τὸν Συμεὼν καὶ τὸν Λευὶ: «Ἢμὲ ἐκάματε ἱκανόν, ὥστε νὰ μὲ θεωροῦν κακὸν ὅλοι δοιοὶ κατοικοῦν εἰς τὴν γῆν μετὰ τῶν Χαναανίων καὶ τῶν Φερεζαίων, ἐνῷ ἐνῷ ἔχω ὀλίγους ἀνθρώπους καὶ ἐκεῖνο, ἀφοῦ συναχθῶν ἐναντίον μου θὰ μὲ ἐξοντώσουν καὶ θὰ συντρῶ καὶ ἐγὼ καὶ τὸ σπῆτικό μου»³. Διότι, ὄλους θὰ τοὺς κατέσφαζαν οἱ περίοικοι ἀδικαίως ἂν ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ δὲν περιώριζε τὸν θυμὸν των. Ὡ καὶ δὲν ἔθετε τέρμα εἰς ἐκεῖνα τὰ κακά. Λέγει ἡ Γραφή ὅτι: «ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ἐπεκράτησε εἰς ὅλας τὰς γύρω πόλεις καὶ δὲν ἐτέθησαν εἰς ἀπηνή καταβίωξιν τῶν υἱῶν τοῦ Ἰσραὴλ»⁴. Τ' συνέβη, λοιπόν, μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν του, Ἄνθρωπος τάχα, τότε ἀκριδῶς ἔρθεσε εἰς τὸν κολοφῶνα τῶν συμφορῶν, διότι ἐπῆλθεν ὁ θάνατος τῆς ἀγαπημένης του συζύγου, πρόωρος καὶ βίαιος ταυτοχρόνως. Διότι, λέγει ὅτι ἡ Ραχὴλ ἐγέννησε καὶ ὁ τοκετός τῆς ἦτο ἀσχημὸς καθὼς γεννοῦσε δύσκολα, ἡ μοῖα τῆς εἶπε: «ἔχει θάρρος, διότι εἶναι ἀρσενικόν»⁵. Τὸ παιδί ἐγεννήθη ἐνῷ ἡ μητέρα ξεψυχοῦσε καὶ τοῦ ἔδωσε τὸ ὄνομα: «Ὁ υἱὸς τῆς ὀδυνης μου» ἔ. Κα. ἐνῷ τὸ πένθος ἦτο πρόσφατον ἀκόμη, ὁ Ρουβὴν προσέθηκε πρὸς λυτὴν εἰς τὸν πατέρα προσβάλλοντας τὴν συζυγικὴν κλινὴν τοῦ πατρὸς του, γεγονός τὸ ὁποῖον ὑπῆρξε θαυμάσιον διὰ τὸν πατέρα, διὰ τοῦτο καὶ τὴν στήν τῆς γυναικὸς τοῦ κατηράσθη τὸν υἱὸν του παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι ἦτο πρωτότοκος καὶ οἱ γονεῖς τρέφουν περισσότερο συμπαθεῖαν εἰς τοὺς πρωτοτόκους ἀπὸ τὰ ἄλλα παιδιὰ των. Καὶ τοῦτο δὲν ἦτο μικρὰ δοκιμασία τῆς φιλοστοργίας του. Ἐν ταῦτοις τὸ μέγεθος τῆς λύπης τὸν παρώρμησε εἰς ὅλα αὐτὰ καὶ ἐκάλεσε τὸν υἱὸν καὶ τοῦ εἶπε: «Ρουβὴν πρωτότοκέ μου, σὺ ἡ δύναμις μου καὶ ἀρχὴ τῶν τέκνων μου. ἔσαι σκληρὰ πρὸς φέρεσκα καὶ ἔτσι, σκληρὰ καὶ αὐθαδῶς πρὸς με προσεβάλες, ὥς μὴ θρόσῃς ὅπως τὸ νερό»²⁰⁰. Ἀ. Διότι ἀνεδήκες εἰς τὸ κρεββάτι τοῦ πατέρα σου καὶ τοῦ ἐμώλυνες τὸ

1 Γ' 26, 20
2 Γ' 26, 5.

στρώμα του». Όταν ο υιός της αγαπημένης του συζύγου έφθασε εις κατάλληλον ηλικίαν και έπρόκειμεναι δι. θα έχη παρηγορίαν δι. τήν λύπην που έδοκίμασε δι. αίτίας του πρώτου θανάτου εκείνης, τότε άκραιβώς προητοιμαζόντο έναντίον του φοβερά, συμφορά. Τα άδελφά έδοσαν μέ αίμα τό φόρεμα του υιού αυτού κα' άφού τό έδειξαν εις τόν πατέρα, προκάλεσαν ες αυτόν τρομερόν πένθος. Δι. ότ, όπως του είπαν ήμέματα δι. τόν 'ωσήφ δέν έπένθει, μόνον δι. τόν θάνατον του παιδιού, άλλα και δι. τόν τρόπον του θανάτου και πολλά ήσαν τά συνασθήματα που άνεστάτωσαν τήν ψυχήν του. Δι.ότι ήτο ο υιός της αγαπημένης του συζύγου, ο καλύτερος άπο όλους τους άλλους, ο πλέον αγαπημένος ο εύριοκόμενος εις τό ένθος της ηλικίας του, B ό ότ έστάλη από αυτόν, δι.ότι απέθανε όχι εις τό σπίτι ή εις τήν κλινήν, χωρίς να είναι παρών ο πατήρ δι.ότ χωρίς να είπ ή ποτε ή ν' άκούση φιλόσταργον απέθανε, όχι από κοινόν θάνατον, άλλα τώσον φοβερόν, έσπαράχθη ζωντανός υπό θηρίων, ώστε δέν ήμπαρεσε ούτε τά λείψανά του να συλλέξη κα' να τά θάψη. Και όλα αυτά δέν τον εύρηκαν κατά τήν νεότητά του, όταν θά ήτο δυνατόν να τό ύποφέρη, άλλα εις τό έσχατον γήρας του. Και τό πλέον αξιολόγητον θέαμα ήτο να τόν βλέπης να ρίπτει στάκτην εις τά λευκά μαλλιά του κα' τό γηραλέον του στήθος να γυμνώνεται καθώς εξέσχιζε τόν χιτώνα του κα' ν' άκούης τούς άπαρηγορήτους θρήνους του «έρρηξε, λέγει ή Γραφή τά ίμάτιά του ο 'Ιακώβ και έβωσε εις τήν μέσην του ένα σάκκον C και έπένθει τόν υιόν του ή μέρας πολλάς. Συνεκεντρωθήσαν δέ όλοι οι υιοι του κα' οι θυγατέρες του και ήλθον να τόν παρηγορήσουν κα' δέν ήθελε να δεχθ ή να παρηγορηθ ή λέγοντας δι. θά ύπάγω να θρώ το πα.δ μου λυπημένος εις τόν "Αδην». 'Όσάν να έπρεπε να μη λυτρωθ ή ποτε ή ψυχ ή του από τήν λύπην ένω εις κάπως άρχισε να θεραπεύεται, ή πληγή του, επεσε μία πείνα σε όλην τήν γήν και τόν έγέμισε με λύπη μεγαλυτέραν από τήν. Όταν οι υιοι του ήλθον από τήν Αίγυπτον του έκόμισαν παρηγορίαν δι. τό κακόν άλλα και άλλην λύπην τήν όποιαν άνέμειζαν με τήν προηγουμένην. D Τήν εύχαρίστησαν δηλαδή δι. τήν απαλλαγήν από τόν λιμόν τήν συνεκότισε ή άπουσία του άλλου πα.δ του. Πέραν όλων τούτων ζήτηούσαν και τόν Ιδόν τόν Βε-

νιαμίν τόν όποιόν είχε ως μοναδικήν άνακούφισιν κα. δι.ά τόν θάνατον της γυναίκος του κα' δι.ά τόν χαμόν του παι.δίου του, που κατεσπαράχθη από τά θηρία. Και δέν ήσαν μόνον αυτά που τόν έκαναν να κρατή κοντά του τόν Βενιαμίν, άλλα και ή μικρά ήλικία του κα' ή φροντίς δι.ά τήν άνατροφήν του «δέν θά κατέλθη, ειπε, ο υιός μου εις τήν Αίγυπτον μαζί σας, δι.ότι, ο άδελφός του απέθανε κα' είναι ο μόνος που μοι απέμεινε και είναι δυνατόν να τόν εύρη συμφορά εις τόν δρόμον που θα πορευθ ήτε και τότε τά γηρατέα μου λυπημένα θά κατέβουν εις τόν "Αδην». E Πρώτον λοιπόν δι. όλα αυτά ήρνήθη κα. δέν συνεφώνει να δώση τόν Βενιαμίν. Όταν όμως ο λιμός επέπεσε σφοδρός ποθάνετο μεγαλυτέρας τάς ανάγκας του, παρά τόν σφοδρόν θρήνον του: «Δι.ατί με κακοποιήσατε; ειπεν λέγοντες εις τόν άνθρωπον, δι. έχετε αδελφόν,» Κα' ύπέμεινε κα' τοϋτο τό όδυνηρότερον πάντων, προφέρων ο 'Ιακώβ τά οκτρά εκείνα λόγια. «Ο 'Ιωσήφ —λεγε δέν ύπόρχε, ο Συμεών δέν ύπόρχει θα πάρετε και τόν Βενιαμίν, εις όμ έπεσαν όλοι οι συμφορά,» Κα' ώδύρετο δι.ότ, μετά τόν 'ωσήφ και τόν Συμεώνά επεχείρουν 201 Α να τοι άποσπάσουν κα' τόν Βενιαμίν. Έδεχνε, πώς όλα έπρωτιμούσε να πάθη, παρά να άπομακρυνθ ή από τό παι.δ. Τελικώς έλικήθη και τόν έδωσε με τά ίδια του τά χέρια λέγων «Ανάβετε και τόν αδελφόν σας και σηκωθήτε να ύπάγετε προς τόν άνθρωπον. Ο δέ Θεός μου ής σός δι.δω χάριν έμπροσθεν του ανθρώπου και ής άποστείλ η τόν αδελφόν σας τόν ένα και τόν Βενιαμίν. Δι.ότι έχω ως να έμεινα όρφανός από τά τέκνα μου έτσι έχω καταντήσε.» Τώσον πολύ επείσθη από τας πολλές συμφοράς, ώστε ενώ τά σπλάγχνα του άσπαράσσοντο, καθώς τά παι.διά του ήλαττωνοντο κα' όλον, αυτός τά ύπέμεινε όλα κα' τά μεγαλυτέρα κακά. Μεγαλυτέραν λύπην ποθάνετο ένεκα του.του, παρά δι.ά τήν άπώλειαν του 'ωσήφ. B Έπειδή ή συμφορά του δέν έχει προσδοκίαν έπανορθώσεως αν και μάς φέρη σφοδράς λύπας, ταχέως ήμεις τάς έξελθ ή και οδηγέ το λογκόν μας να έλευθερωθ ή από τήν άπόγνωσην. Η συμφορά όμως που έπικρέμεται δέν άφινε τήν ψυχην να άναπαυθ ή, λόγω του άδηλου του μέλλοντος κα' έπιτίειν, κα' άναενείν μέσα μας τήν άγωνίαν. Κα' τούτο δι. τό λά.θη καλώς ο καθε.ς από τόν μακάριον Δαυ.δ, ο όποιος έ θρήνε, τό παι.δ που όσων άκόμη ζούσε, ενώ όταν απέθανε ηνείχετο τό πένθος. Έπειδή δέ οι δοϋλοι του ήπόρησαν δι. αυτό κα' τόν ήρωτον τήν αίτίαν, αυτός τούς άπότηντ με

τόν Ίδιον συλλογιζομένον, πού ὀφείνηται τώρα καί ἐγώ. Δι' ἀκαλογομένης καί ὁ Ἰακώβ ἐφοβήετο περισσώτερον διὰ ταῦτα καί ἔπρεπε. Ὁ Ἄλλος τὸ ποθητόν θέαμα νὰ ἰδῇ ἀργότερα τὸν Ἰωσήφ, τοῦ παρέσχε ἐκ τῶν υστέρων ἀγαλλίασιν. Ποῖον ἔμεις τὸ κέρδος; Ὅπως τὰ μέλη τοῦ ἐκάθησαν ἀπὸ τὰς φλόγας μίαν μεγάλης φωτιᾶς, δὲν κατορθώνει κανεὶς νὰ τὰ γλυτώσῃ καὶ ἀν' ἡλικίας φορέας τὰ ἐκθέσῃ εἰς τὸ ψυχρός. Ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ, ἀφοῦ ἐγέμ' σε ὀδύνας, καὶ κατεκόψ' ἀπὸ τὴν φλόγα τῆς λύπης, τίποτε δὲν ἦτο ἱκανόν νὰ τὴν θεραπεύσῃ καὶ μάλιστα δὲν, λόγω τῆς ηλικίας, ἐπόμενον εἶναι νὰ παραμένῃ ἀναίσθητος εἰς τὰς τέρψεις. Οὕτω καὶ ὁ Βερζελίι φερόμενος ἔλεγεν εἰς τὸν Δαυὶδ «Πάσας ἡμέρας ζωῆς ἔχω ἐκεῖ ὥστε ν' ἀναδῶ μαζί με τὸν βασιλέα εἰς τὴν ἑρρασαλήμ. Ὁ Εἰμαι σήμερον ἀγδοηκόντα ἔτων. Ἐάν γνωρίζω νὰ ἐξχωρῶ αὐτὸ καλὸν ἀπὸ τὰ κακὸν, θύναται ὁ δοῦλος σου νὰ ἀποθανῇ τι τρώγει ἢ τι πιίνει ἢ νὰ ἀκούσῃ φωνὴν τραγουδιστῶν ἢ τραγουδιστῶν. Διατί λοιπόν νὰ γίνω ἐγὼ ὁ δοῦλος σου φορτίον εἰς τὸν κύριόν μου τὸν βασιλέα.» Ὁ Ἄλλος διατί νὰ ἐξεπείσωμεν ὅλα αὐτὰ εἰς τὸν θῖον ἄλλον ἐνῷ ἡμποροῦμεν ἐδῶ ν' ἀκούσωμεν τὸν παθόντα, λέγει ἡ Γραφὴ ὅτι μετὰ τὴν συνάντησιν μετὰ τὸν υἱόν, ἐνῷ ἡρώτατο ἀπὸ τὸν Φαραὼ περὶ τῆς ζωῆς τοῦ εἶπε «Ὁλίγαι καὶ πονηραί εἰναι αἱ ἡμέραι μου καὶ δὲν θά φθάσουν τὰς ἡμέρας τῶν πατέρων μου». Ἔτσι ζωντο νὰ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ εἶχε τὴν ἀνάμνησιν τῶν γεγονότων πάντοτε.

Ἀλλὰ ὁ λαμπρός καὶ ευδοξος ἐκεῖνος υἱὸς ὁ Ἰωσήφ ποῖον δὲν ὑπερέβη εἰς τὰς συμφοράς. Ἐὶς ὁ πατέρας τοῦ εἶχε ἓνα μόνον ἀδελφόν ἐπιβουλόν, ἐνῷ αὐτὸς εἶχε πολλούς. Ἐκεῖνος εἰς τὴν νεανικὴν ἡλικίαν τοῦ ἐτρέφετο μετὰ ἀφρονισμὸν καὶ ἀνεσιν πολλήν, ἐνῷ ὁ ἄλλος ἔζη εἰς ξένην γῆν καὶ ἐνῷ ἀκόμη ἦτο παιδί ἡμεγκάζετο νὰ ὑποφέρῃ τὰς ταλαπωρίας τῆς ὁδοπορίας. Καὶ τοῦ μὲν Ἰακώβ ἦτο παρῶσα ἡ μητέρα τοῦ, ἡ ὁποία μετὰ τὴν φιλοστοργίαν τῆς ἀνεκούφισεν τὴν ἐπιβουλήν, ἐνῷ ὁ ἄλλος, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀκόμη νέος καὶ μάλιστα δὲν εἶχε ἀνάγκην τῆς μητέρας τοῦ τότε παρέμεινε ἔρημος πάσης ἐκ μέρους τῆς βοηθείας. Πρὸς ταῦτα ὁ Ἰωσὴφ μόνον δι' ἀπειλῶν ἐλύθησε τὸν Ἰακώβ, 202 Α. ἐνῷ αὐτοὶ ἔκαμαν ἔργον τὴν ἐπιβουλήν καὶ πρὸ τῆς ἐπιβουλῆς ἐφθόνησαν καὶ β' ἔβαλον αὐτόν. Τὸ δυσκολώτερον ἀπὸ τὸ νὰ ἔχῃς συσχεῖς ἐχθρούς τοὺς ἀνθρώπους

1. Β' Βασ' 28, 34, 35

τοῦ σπιτιοῦ σου, διότι κατηγορίαν ἐξέφερον ἐναντίον τοῦ πονηρῶν καὶ δὲν εἶδον ὅτι ὁ πατέρας τοῦ τὸν ἡγάπα περισσώτερον τῶν ἄλλων υἱῶν τοῦ, τὸν ἐμίσησαν καὶ δὲν τοῦ ἀπηνέθαναν οὐδένα ἐφηνικὸν λόγον. Οὔτε ὑπὸ τῶν ἐμπόρων τοῦ ἐγενεῖ οὔτε ὑπὸ τοῦ εὐνούχου, θὰ ἔλεγα, τὸσον μέγα κακὸν. Διότι αὐτοὶ τὸν μετεχειρίσθησαν πολλοὺ φιλανθρωπότερον τῶν ἀδελφῶν τοῦ. Ἀλλ' ὅμως ἡ τρικυμία δὲν ὑπῆρξε μετριωτέρα ἀπὸ τὰς συμφοράς. Β' Μία ἀφοδρότερα καταγίς ἐξέσπασε καὶ τὸν ἐδουλοῦσε. Ἰσως κάποιος νομίζει πῶς θὰ ἀναφέρω τὴν ἐπιβουλήν τῆς ἀρχόντισσας, ἀλλ' ἐγὼ τρεῖς ἀπὸ αὐτὰ θὰ ἐρωτήσω κατ' ἀσκολωτέρον. Εἶναι φοβερόν, πράγματ' φοβερόν, νὰ συκοφαντηθῇ δι' αὐτὰ καὶ νὰ καταδικασθῇ καὶ νὰ κλεισθῇ εἰς τὰς φυλάκας διὰ χρόνον τὸσον μακρὸν ὥστε νὰς ἐλευθερώσῃ καὶ εὐγενικός καὶ χωρὶς πείραν ἀπὸ τὰς περιπετειᾶς αὐτὰς καὶ εἶναι πολὺ θαυρότερον ἀπὸ ὅλα αὐτὰ νὰ ὑποστῇ τὴν καταιγίδα εἰς τὴν ἡλικίαν τοῦ αὐτοῦ. Διότι, ἐν χωρὶς νὰ ἐνοχλήτῃ ἀπὸ καμμίαν ἐπιθυμίαν ἀπέκρουε τὸν ἔρωτα τῆς ἀρχόντισσας δὲν τὸν ἐπαινώ πολύ, οὔτε θαυμάζω τὸν ἄνδρα, πειθόμενος εἰς τὸν Χριστόν. Ὁ Διότι λέγει ὅτι διχ. οἱ ἐκ φύσεως εὐνούχοι, ἀλλ' αὐτοὶ ποὺ πυνούχησαν τὸν ἐαυτὸν των, εἰ να, ἀξιο διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἄν ἦτο ἔτσι, καὶ ἡ φύσις τοῦ δὲν ἠνωχλεῖτο, ποῖον νίκην θὰ ἐκέρδιζε. Ἐναντὸν τίνος ἐβ' ἀμύευσε, διὰ νὰ δέσῃ εἰς τὴν κεφαλὴν στέφανον; Ποῖον κατεπότησε καὶ ἀνεκρύχθη νικητής, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε οὐδεὶς ἀντιπαλός, τὸν ὁποῖον θὰ ἐπείχερε, νὰ καταβάλῃ. Οὐδέποτε ἐπαινοῦμεν δ' ἀσφαροσύνην ἐκείνους ποὺ δὲν συνουσιάζονται, μετὰ τὰ ζῶσι, διότι, δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν φύσιν μας ἡ ἐπιθυμία αὐτή. Ἄν λοιπόν, τὸν μακρόν ἐκείνον δὲν τὸν ἠνωχλεῖ, τοῦτο τὸ πῦρ δ' αὐτοῦ ποῖον λόγον τὸν θαυμάζομεν δ' αὐτὴν σωπρσύνην τοῦ, Ἄν θ' ὅμως, εἰς ἐποχὴν, ποῦ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο στάθον τῆς ἡλικίας. Δ' ἡ φλόξ τῆς ἐπιθυμίας ἐνέγκεται ἀφοδρά (ἦτο τότε εἰκασαετής) καὶ δὲν ἡ τυραννικὴ δύναμις τῆς εἶναι ἀσυγκράτητος καὶ χωρὶς νὰ τὴν ἐρεθίσῃ κανεὶς, ἀν' τότε αὐτὴ ἡ ἀκόλαστοι γυναῖκα ἐπετέβη ἐναντίον τοῦ νεαροῦ, προσθέσασα εἰς τῆς φύσεως τῆς φλόγα ἄλλην τὴν ἰσχυρὴν μετὰ καμώματα καὶ τοὺς καλλωπισμούς τῆς, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ περιγράψῃ κανεὶς τὴν τρικυμίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ταραχὴν καὶ τὴν ἀγωνίαν, τὴν στιγμὴν ποῦ ἡ φύσις καὶ ἡ ἡλικία τῶν συνετάρασσαν μέσα τοῦ καὶ τὰ καμώματα τῆς Αἰγυπτίας τὸν ἐρέθιζαν ἐξωτερικῶς καὶ αὐτὰ διχ. μίαν ἢ δύο ἡμέρας, ἀλλὰ ἐπὶ χρόνον πολὺν, Ἐγὼ πιστεύω πῶς

αὐτὸς δὲν ἔτρεμε ὅχι μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ, ἀλλὰ ἐπὶ καὶ δι' αὐτὴν, ἡ ὁποία ἐπείγετο νὰ καταπέσῃ εἰς τοιοῦτον κρημνόν. Ἐὰν αὐτὸ ἐξάγεται ἀπὸ δσα μετὰ πολλῆς ἐπιεικείας ἀποκρίνεται πρὸς αὐτὴν. Διότι ἤμπορούσε ὕβριστικώτερον καὶ θρασυτέρων νὰ διαλεχθῇ μαζὶ τῆς, διότι ἐκείνη ἤνικετο τὰ πάντα εὐκόλως λόγῳ τοῦ ἔρωτος. Ἀλλὰ τίποτε τέτοιο αὐτὴ εἶπεν, οὔτε ἐσκέψθη, ²⁹³ Ἀλλὰ εἶχεν εὐσεβεῖς σκέψεις εἰς τὸν νοῦν τοῦ, μετὰ τὰς ὁποίας ἐπίστευεν ὅτι θὰ τὴν κάμῃ νὰ μετανοήσῃ, καὶ οὐδὲν ἄλλο προσέθεσε. «Ἰδοὺ — λέγει ἡ Γραφή — ὁ κυριὸς μου δὲν γνωρίζε τίποτε ἐκ τῶν δυνάμεων μου ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ὅλα δσα ἔχει, παρέδωκεν εἰς τὰς χεῖρας μου καὶ δὲν εἶνα κανεὶς μεγαλυτέρως μου εἰς τὸ σπῆτι αὐτῶ, οὔτε εἶναι ἐμποδισμένον ἀπὸ ἐμὲ οὐδέν, πλην σοῦ, ἐπεὶ δὲ εἶσαι γυναῖκα τοῦ. Πῶς θὰ κάμω τὸ πονηρὸν αὐτὸ πρᾶγμα καὶ νὰ ἀμαρτήσω ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.» Καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν καλὴν καὶ σωφροσύνην ἐσυκαφαντήθη, καὶ ὁ Θεὸς τὸ ἐπέτρεψε. Ἐφυλάκισθη, ἀλλὰ οὔτε τότε ἀφανέρωσε τὴν ἐπιβουλὴν καὶ τὴν ἄδικον διαβολὴν τῆς γυναίκος. Διότι ἡ θελὲ νὰ εἶναι μεγάλη ἡ ἀνταρμιδὴ τοῦ καὶ λαμπρότεροι οἱ στέφανοι. Ὁ δὲ ἐπελυσθεὶς οἱ δοῦλοι τοῦ δσα λέως αὐτὸς παρέμεινε ἀκόμη εἰς τὴν φυλακὴν. Σὺ μὲν μοῦ τοῖσιν τὴν φανθρωπιάν τοῦ δεσμοφύλακος, ἀλλὰ ἐξέτασε τὰ λόγια τοῦ κα. θὰ ἴδῃς τὸν πόνον τῆς ψυχῆς. Μετὰ τὴν ἐξηγήσιν τοῦ ἀνέρου εἶλεν εἰς τὸν οἶνον ὅσον. «Ἀλλὰ νὰ μὲ θυμῇθῃς ὅταν θὰ γυῖ καλὸν εἰς σέ καὶ νὰ μὲ λυτῇθῃς καὶ θυμῇσού με εἰς τὸν Φαρώα καὶ ἐγάλη με ἀπὸ τοῦτο τὸ κάστρον, διότι μὲ ἔκλεψαν ἀπὸ τοῦς Ἑβραίους καὶ δὲν ἔχω κάμει τίποτε ἐδῶ ἀλλὰ μὲ ἔρριψαν εἰς τοῦτον τὸν λάκκον.» Διότι ἂν καὶ μὲ ὑπομνήν ὑπέφερον τὴν φυλακίαν τὸ νὰ συζῇ ὁμῶς μετέτοιους ἀνθρώπους, ὅπως οἱ τυμωροὶ, ὅσοι κλέπται, οἱ φονεῖς τῶν πατέρων τῶν μοιχοῦ, δολοφόνου (αὐτοὶ ἦσαν οἱ περισσότεροι καὶ ἡ φυλακὴ ἦτο γεμάτη ἀπὸ τέτοιους), τοῦτο ἦτο τὸ βαρύτερον δι' αὐτόν. Καὶ δὲν τὸν ἐλύπει καὶ δὲν τὸν ἐθλὲ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ἐλῇ πολλοὺς ἀσκόπως καὶ ματαιῶς νὰ μαραινόμενα. ἐκεῖ. Ἀλλ' ὁμῶς ὁ μὲν δοῦλος ἐγλύτωνε ἀπὸ τὰ δεσμά, τὸν ὁποῖον καὶ συθνήεις τώρα, ἐνῶ ὁ ἐλευθέρου ἔμενε τάλαντω πωρουμένος εἰσέτι. Ἄν κάποιος ἤθελεν ὁμολογῇ πως ὁ ἰωσήφ ἔλαβε βασιλικὴν δύναμιν πάλιν τὸ

1 Γεν. 2' 14 15

πλήθος τῶν φροντίδων, τῆς ἀγρυπνίας καὶ τῶν μυριῶν προβλημάτων θὰ ὑπενθυμίσῃ, τὰ ὅσα αὐτὸς ἐκείνους τοῦ ἀγαποῦν τὸν ἥσυχον καὶ ἀμέριμον βίον δὲν εἶνα. πολὺ ἀγαπήτα. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτῶ δ' εἰς ἐκείνους τοὺς πατρῆρχας καὶ τοὺς Ἁγ.οὺς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ ὃν συνέβη καὶ κατὰ καλὸν τότε ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δὲν εἶχεν ἀκόμη φανερωθῇ οὔτε ἡ ὑπόσχεσις διὰ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ ἡτο τὸσον γνωστή. Τώρα ὁμῶς εἰς ἡμᾶς, ὅτε τὸσα ἀγαθὰ εὖρ' ἰσκοντα, ἐμπρὸς μας καὶ εἶναι φανερόν τὸ πρᾶγμα δ', ὅλους θὰ πονέσῃ κανεὶς, εἴπε μου, ὃν, ἀκόμη, δὲν ἀπολαύσῃ οὐδὲν ἀγαθὸν εἰς τὸν παρόντα βίον καὶ θὰ θεωρήσῃ ὡς εὐχάριστον πρᾶγμα κατὰ ἀπὸ δσα γίνονται ἐδῶ, ὅταν γνωρίζῃ τὰ συμβαίνοντα εἰς τὸν οὐρανόν. Τὴν ταπεινότερον ἀράγει, ἀπὸ τὴν ψυχὴν ἐκείνην, ἡ ὁποία ἐνῶ περιμένε μετ' ὀλίγον ὅτι θὰ μετασταθῇ εἰς τὸν οὐρανόν, ἐν τούτοις ἐπιζητεῖ τὰς ἐπιγίους ἀνάσεις καὶ τὴν ἀγαλλίαν νὰ ποῦ δὲν δ' ἀφῆρει ἀπὸ τὴν οὐκίαν. Ματαιότης λέγει ἡ Γραφή, ματαιότητι τὰ πάντα ματαιότης. Ἄν μάλιστα ἔκενος, ποῦ ἔλαβε πειρασὸν τῆς ἡδονῆς, περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, τέτοια ἀπόφασιν θὰ ἀπαγγεῖλῃ ἐναντίον τῆς παλὺ περισσότερον ἡμεῖς τοῦ ἐστ. πρέπει νὰ δοκιμασθῇ καὶ νὰ πιστεύωμεν, ἀφοῦ δὲν ἔχομεν οὐδὲν τὸ κοινὸν μετὰ τὴν ἐπιγίαν ζωὴν καὶ ἔχομεν πολυτογραφῆθαι εἰς τὴν πολυτέλειαν τοῦ οὐρανοῦ καὶ πάντοτε δ' ἀτασσόμεθα νὰ μεταφέρωμεν ἐκεῖ τὸν νοῦν μας.

1 Ἐκεῖ α' 2

ΠΡΟΣ ΣΤΑΓΕΙΡΟΝ ΠΕΡ ΑΘΥΜΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

Α Εἶνα ἄρκετά ὅσα ἐλέχθησαν διὰ τὰ οὐδῆσαν τὴν φλόγα τῆς λυτῆς καὶ τὰ πείσων τὴν ψυχὴν νὰ εἶναι καλύτερον διατεθειμένη οὕτως ὥστε ἡ παρηγορία νὰ γίνῃ ἀπὸ τὰ ἰδικά της ἀποθέματα. Ἀλλὰ ἀπεφάσισα νὰ σοῦ προσθέσω καὶ τοῦτον τὸν λόγον καὶ σὲ ἐρωτῶ κατὰ πρῶτον Ὑπόθεσε ὅτι κάποιος σὲ προσκαλεῖ νὰ λάβῃς ἐπὶ νεὺν βασιλεῖαν καὶ πρὶν εἰσελθῆς εἰς τὴν πόλιν καὶ φορέσῃς τὸ στέμμα, καταλύεις εἰς πανδοχεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάρχει βορβορός Β καὶ καπνὸς καὶ θορυβὸς τὰς διωγῶν καὶ ταραχῇ ληστῶν καὶ στενωχωρικὰ καὶ θλιψὶς πολλή. Τὰ χαρὰ ἀπέφυγες ἅλα ταῦτα τὰ λυπηρὰ ἡ τοιαῦτα θὰ τὰ καταφρονούσας ὡς μὴ ὑπάρχοντα. Πῶς ληστὴν δὲν εἶναι αὐτοὶ, ὅταν πρόκειται μὲν νὰ κυρᾷρησιν εἰς τὴν γῆν, νὰ μὴ ἐντρέψῃσι δι' ὅσα δυσάρεστα συμβαίνουν, βαυκαλιζόμενος μὲ τὰς ἐλπίδας τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος, ἐνῶ προκειμένοι νὰ σταλῇς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καταβάλλῃς καὶ θορυβῇς; δὲ ὅσον λυπηρὰ σοῦ συμβαίνουν εἰς τὸ καταγυγιὸν τῆς ζωῆς, Διότι ὁ παρὼν βίος εἰς τίποτε δὲν διαφέρει ἀπὸ καταγυγίου καὶ δαμνῶν εἰς πανδοχεῖον. Ὁ καὶ διὰ τὰ τὰ ἀποδείξουν αὐτὰ οἱ ἀγνοῶντες ὡμαῖον τοὺς αὐτοὺς τῶν ξένους καὶ παρεπιδεχόμενους καὶ μὲ τὰ λόγια τοὺς αὐτὰ μὲς ἐβίβασκον νὰ καταφρονώμεν εἰς τὸν παρὼντα βίον καὶ τὰ εὐχάρστα καὶ τὰ λυπηρὰ καὶ ἀφοῦ ἀπαλλαγόμεν ἀπὸ τὴν γῆν νὰ προσδεσώμεν διόκληρον τὴν ψυχὴν μας εἰς τὸν οὐρανόν.

Ἄς ἐλθῶμεν λοιπὸν εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀγίους καὶ ἀπὸ τὸν ὡσὲν ἄς μεταβέσωμεν τὸν λόγον εἰς τὸν Μωϋσέα. Αὐτὸς λατὼν ὁ πρῶτος πάντων γεννητὰ ἀπὸ λάθος τῶν γονέων του καὶ ἀφοῦ ἀπεξενώθη ἀπὸ αὐτοὺς καὶ τοὺς ἠγνόησε, καθ' ἑλπὴν τὴν διαρκείαν τῆς πρώτης ἡλικίας του ἀνετράφη ἀπὸ θαρσάρων ἀνδρῶν ἀπὸ τὸ ὅποιον ἡ εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ χειρότερον διὰ ἕνα παιδί. Ἐδραίων τὸ ὅποιον εἶναι εὐδαίμων, καὶ ἂν ἀκόμη μυριάκις φαίνεται ὅτι εἶναι οὐδὲν βασιλεύς. Δ Τότε δὲ δὲν ἦτο μόνον τοῦτο τὸ κακὸν ἀλλὰ ἀκόμη ὅτι ἐβόλετο καὶ τὴν φυλὴν τοῦ θυβισμέ-

νην εἰς τὰς φοβερωτέρας συμφορὰς. Αὐτὸς τοῦ δὲν ὑπομένει οὔτε τὴν ζωὴν καὶ οὔτε νὰ γραφῇ εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Θεοῦ, χωρὶς τὴν σωτηρίαν τῶν ἀμαρτωλῶν του, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ἀπολαμβάνῃ εἰς ἀνάκτορον τὰ ἀγαθὰ, ἐνῶ ἐβόλετο τοὺς ἰδικούς του νὰ εὐρισκῶνται εἰς τοιαυτὴν τρικυμίαν; Ἄν ἡμῶς, ποὺ ἐγεννήθημεν μετὰ τόσα ἔτη καὶ δὲν ἔχομεν κανένα τέτοιον δικαίωμα συμπαιδείας πρὸς τοὺς οὐδαμούς, μὲς καταλαμβάνει ἐξ αἰτίας τῆς παιδαγωγίας; ἀκείνης πολὺς οἶκτος, τί δὲν ἔπαθε ὁ μακάριος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἦτο πολὺ συναισθηματικῶς συνδεδεμένος μὲ ὅλον τὸ ἔθνος του καὶ ἐβόλετο ὁ ἴδιος τὰς συμφορὰς. Ἐ ἀναγκασόμενος νὰ ἀναγκωρῇ ὡς γονεὶς ἄσους ἀπειργάζοντο τὰ κακὰ ἐκεῖνα. Ἐγὼ νομίζω ὅτι ἔπρεπε νὰ πανθώμεν, ἀντὶ αὐτὸν καὶ τοὺς γονεῖς τῶν, μᾶλλον τὰ δόξα πατὴρ τῶν. Τοῦτο γίνετα φανερόν ἀπὸ ὅσα ἔπραξε ἀργότερον. Ἐπεὶ οὕτως νὰ τοὺς πείσῃ ἡμπορούσε οὔτε νὰ ἐξαπαγήσῃ τὸν ὑποτιθέμενον πατέρα νὰ παύσῃ νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸ θηριώδες τυραννικὸν πρόσταγμα, 203 Α καὶ ὁ ἴδιος συμμεταίχῃ εἰς τὰς συμφορὰς ἐκεῖνων δὲν θαυμάζω τώρα τοῦτο τόσον πολὺν, ὅσον τὸ πῶς ἡ φλόγα λυτῆς θὰ ἔπρεπε λόγῳ τοῦ φόβου κατὰ τὸ προηγούμενον διάστημα. Ἐκείνος ὁ ὁποῖος ἔρθεσε τὸν πόνον τοῦ μέχρι φόβου, ἐπεδεβαίωσε μὲ τὴν πρᾶξιν τοῦ πᾶς ὑποψίας. Δὲν θὰ ὑπερήσῃ μετὰ τὴν ἀποφασιστικότητά, ὅν δὲν ἔσπευχε νὰ χωρεῖτο διὰ τὰς συμφορὰς τῶν παιδιῶν περισσότερων τῶν πατέρων. Τί καὶ ἂν τὰ ὑπερήσῃ καὶ ἀνέπαυσε δι' ὀλίγον τὴν ψυχὴν του ἀπὸ τὴν λύπην; Ἀρὰ γε ἡμῖν ἔρεσε νὰ ἀπολαύσῃ ἐντελῶς τὴν παρηγορίαν ποὺ ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν ἐκδίκησιν, Β Δὲν πέρασε μία ἡμέρα καὶ ἀπὸ τὴν προηγούμενην ἐνέσκηψε ἄλλη φοβερωτέρα ὁδὸν διὰ τὸν μακάριον ἐκεῖνον καὶ φόβος τάσας ὥστε τὸν ἀπῆλθον ἀπὸ δὴν τὴν Αἴγυπτον. Εἶναι φοβερόν τὸ νὰ ὑπακούῃ κακῶς κάποιος κάποιον, ὅταν μάλιστα εἶναι ἕνας ἐκ τῶν εὐεργετηθέντων καὶ τὰς εἰς αὐτὸν εὐεργεσίας ἀνείδεις καὶ λέγε: «Μήπως θέλεις νὰ με ἐξοντώσῃς ἐγὼ μὲ τὸν τρόπον ποῦ ἐβούλωσας γὰρ τὴν Αἴγυπτον;» 2 Τότε δεδωκὼς ἡ προσβολὴ γίνεται ἀφόρητος καὶ εἶναι, δυνατόν νὰ ἀποστῇ καὶ τὸν ὀβριζόμενον. Τόσον πολὺ μὲ τὴν λυπὴν καλλιεργεῖται καὶ ὁ θυμὸς.

1 Ἐκείνος ἦν διατηρῶν ἐκείνην τὴν φωνὴν ὡς, φωνήεντα εἰς τὴν γέννησιν τῶν τῶν ἀρρενα ἐκείνων τῶν ἰσχυρῶν.
2 Ἐκεῖ 14

Εἰς τὴν περιπτῶσιν δεῦρο Μωϋσέως καὶ τὸν κακὸν ὕπνῳ, ὁ φόβος τοῦ βασιλέως, ὁ ὁποῖος τόσον πολὺ ἐκυρίαρχησεν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ δικαίου, ὥστε νὰ τὸν ἐκβάλῃ ἀπὸ ἑλπίου τὴν χώραν. Ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως γίνεται τὸν φυγὰς. Ἄν λοιπὸν κανεῖς τὸν μακαρίζῃ διὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ εἰς τὸ παλάτι, μνημονεύωμαι τώρα τὴν ἀφρονίαν ἐκείνην τότε θὰ ἴδῃ μυρία λύπαις καὶ δυσκολίας νὰ γίνωνται, ἀντικειμενικὸν φροντισμὸν τοῦ δικαίου. Διότι, δὲν εἶναι τὸ ἴδιον, ἕνας πού ἀνετράφη εἰς ἰδιαιτικὴν οἰκίαν καὶ ὑπέμεινε πολλοὺς κόλπους, πολλὰς ἀποδημίας καὶ ταλαιπωρίας, νὰ ἀνέχεται μακρὰς περιπλανήσεις καὶ νὰ υπομένῃ τὰ κακὰ τῆς ξένης γῆς καὶ νὰ μὴ ἔχῃ ἄλλο τι ἔστω καὶ μικρὰν πείραν περ τούτων, καὶ ὁ ἄλλος πού ζῇ ἐν πολυτελείᾳ βλῶν τὸν χρόνον, ὀφίσταται δὲ τὸ ἴδιον πράγμα. Ὁ Πολὺ περισσώτερον αὐτοῦς ὁ τελευταῖος θὰ αισθανθῇ πλέον ἀδόστακτον τὴν προσωπίαν ἀπὸ τοῦ ἄλλου, ὃν συμφορὰ ποτὲ νὰ περπέσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἀνάγκην. Αὐτοῦ ἀκριβῶς συνέβαινε τότε καὶ εἰς ἐκεῖνον.

Καὶ ἀφοῦ ἐγίνε πρόσφυξ, κατέφυγε σὲ κάποιον θυβρῶν, πον ἀλλόφυλον καὶ εἰδωλόλατριν. Καὶ τοῦτο ἦτο θαλασσίαν λυτῆς πρόσθενον, νὰ φιλοξενητὰ ἀπὸ ἐρέα δαιμόνων ἐπὶ τῶσαν μακρὰν χρόνον. Τοῦ ἀνετέθη ἡ ἐπιμέλεια τῶν κατὰ τὸν ἐκεῖνον καὶ ἔτσι ἐμείνεν ἐκεῖ, τεσσαράκοντα ἔτη. Ἄν εἰς κάποιον τοῦτο δὲν φαίνεται φοβερόν, ὅς ἐξετάσωμεν ὅτι ἔ. αὐτοῦς πού ἀποδημοῦν διὰ φόβον καὶ δέος καὶ κρυπτοῦνται, ἀλλὰ αὐτοὺς πού μὲ τὴν θέλησιν των ἀπομακρύνονται δι' ὀλίγον ἀπὸ τὸ σπιτί, πῶς περνοῦν ποίας δυσκολίας εὐρίσκουν καὶ πόσων ἀγαθῶν ἐπιζητοῦν τὴν ἐπάνοδον. Ὅταν δὲ προστίβεται καὶ ὁ φόβος καὶ ὁ ταλαιπωρὸς βίος καὶ τὰ κουραστικά καὶ τὰ φορτικά πράγματα φαινῶνται εὐκολώτερα ὅταν ἐπισυμβῇ ἡ γλυκεῖα ἐπάνοδος.

Κοιτάξτε πόσας ὥμεις ἔχει ἡ συμφορὰ. Μὴ ἀκουσθῇς ἀπλῶς καὶ μόνον τὸ «Ἐδοσεῖς κοπάδια» ἀλλὰ τώρα ἐνθυμήσου τὰ λόγια τοῦ Ἰακώβ, ὁ ὁποῖος ὠδύρετο πρὸς τὸν συγγενὴ τοῦ λέγων. «Ἐπλήρωσα πρόστιμον ἀπὸ τὰ ἴδικά μου διὰ τὰ κλοπῆματά τῆς ἡμέρας καὶ τὰ ²⁰⁸ ἄ κλοπῆματά τῆς νυκτός. τὰς ἡμέρας μὲ κατέκαυσεν ὁ καυσμὸν καὶ τὰς νυκτὰς ὁ παγετός καὶ ἀπέσπασεν ἀπὸ τὰ μάτια μου ὁ ὕπνος». Ὅλα αὐτὰ ὅπως ἦτο ἐπόμενον συνέβησαν καὶ εἰς αὐτὸν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ μὲ μεναιυτέραν φθοροδραστηρίαν καὶ ἡ χώρα καθίστατο πλέον ἔρημος τῆς Μεσοποτα-

1 Γεν. 48 39-40

μίας. Ἄν ὁ Μωϋσῆς δὲν ἐκλαύσε δι' αὐτὰ, δὲν θα τὸ ἔλεγε οὔτε ὁ μακάριος ἀεΐων. ἂν δὲν ἤρχετο εἰς μεγάλην ἀνάγκην καὶ ἐξ αἰτίας τῆς ἀγνωμοσύνης τοῦ συγγενοῦς, τοῦ ἐδιάσθη νὰ ἐκφέρῃ τὰ λόγια αὐτά. Ἡ ξένη γῆ εἶνα ἱκανὴ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴ νὰ ταπενώσει τὸν ἀνθρώπον, ὁ ὁποῖος καὶ μόνον ἐξ ἀνάγκης ἀποδημῇ. Β' Ὡς ὄντως, λέγει ἡ Γραφή, τὸ ἀποῖον θὰ πετάξῃ ἀπὸ τὴν φωλιάν του ἔτσι καὶ ὁ ἀνθρώπος ὑποδουλωμένος ὅταν ἀποξενωθῇ ἀπὸ τὴν πατρίδα του. Τότε δὲ ἐπιπλέων δὲν ἐπερίμενε τίποτε πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀλλ' ὅπως ἕνας ὑπηρέτης πρὸς ἀπέδρασεν ἀπὸ θάνατον δεσπότην καὶ τρέμει συνεχῶς, καὶ φοβεῖται μὴ συλληφθῇ. ἔτσι καὶ ὁ μακάριος Μωϋσῆς συνέζη συνεχῶς μὲ τὸν φόβον. Εἶναι φυσικὸν λοιπὸν, ὅταν καὶ ὁ Θεὸς διέταξε μετὰ τόσον χρόνον νὰ φύγῃ, ὅτι ἀναβάλλει καὶ δραβόντι, ὅταν μάλιστα ἤκουσεν ὅτι ἀπέθανεν αὐτὸς πού ἤθελε νὰ τὸν ἐξοτήσῃ. Ἐπειδὴ κάποτε ἐπέσθη καὶ ἐφυγε καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδία τοῦ ἱ. πάλιν ἐστενωχῶσαν μομφαί, ὄρεϊς καὶ ἀπέλα ἀπὸ τὸν τότε τύραννον τῆς Αἰγύπτου καὶ κατηγορεῖται καὶ κατάρται ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς ευεργετημένους. Ὁ ἕνας ἔλεγε. «Δίκαιε, Μωϋσῆ καὶ Ἀαρὼν ἀποτρέπετε τὸν λαὸν ἀπὸ τὰ ἔργα του, Πηγαίνετε ὁ καθένας εἰς τὴν ἐρμασίαν του». Καὶ οἱ Ἰσραηλιταὶ ἔλεγον. «Θὰ ἴδῃ ὁ Θεὸς τὰ ἔργα σας καὶ θὰ σᾶς κρίνῃ διότι ἐπροδώσατε τὴν ὑπόληψιν μας ἐνώπιον τοῦ Φαραὼ καὶ ἐνώπιον τῶν ὑψηρῶν του καὶ παρεδώσατε εἰς τὰ χεῖρα των ρομφαίαν νὰ μᾶς ἐξοντωσούν».

Ὅλα αὐτὰ εἶναι θαρεὰ καὶ λυπηρά, ἀλλὰ τὸ πλέον ἀνυπόφορον εἶνα τοῦτο ὅτι ὅταν ἤλθε καὶ ὑπεσχέθῃ μυρία ἀγαθὰ, ἐλευθερίαν ἀπαλλαγὴν τῶν ὑπαρχόντων κακῶν, ἐφάνη ὡς ἀπατεὺν. Ὁ ὅχι μόνον δὲν τοὺς ἀνεκούφισεν ἀπὸ τὸ βάρος τῆς κατατηξούσης αὐτοὺς δουλείας ἀλλὰ τὴν ἐπέτεινε πρὸς τὸ θαυτοτερον. Καὶ αὐτὸς τὸν ὁποῖον προσεδόκουν ὡς ἐλευθερωτὴν βλοῦ τοῦ ἔθνους καὶ πού τὸ εἶχεν ὑπεσχεθῇ ἐφάνη αἰ. ος τῶν θάσαν σμῶν καὶ τῶν μαστιγώσεων καὶ ἐπιβουλοῦ καὶ λυμῶν. Ποῖος λοιπὸν ὅν θὰ κατεδραχθίκετο ὑπὸ τῆς λυτῆς εὐκόλως ὅταν ὑπέσχετο τὴν λύσιν των τοσῶν κακῶν καὶ εἶδε μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν, προσθήκην καὶ ἄλλων. Ἐλπίετο δεσθεῖς ὅπως λυπεῖται, καθέννας πού ἀκούει καὶ βλέπει τέτοια πράγματα,

1	Κε	α	19
2	Κε	α	4
3	Κε	α	21

ἀλλὰ ὅν παρεσυρετο ἀπὸ τὸ πάθος Ἐ καὶ ἔμενεν ἀκλόνητος, παρὰ τὰ γεγονότα δὲ ὅχι μόνον δὲν ἐπραγματοποιοῦντο τὰ ὑποσχόμενα, ἀλλὰ καὶ ὑπῆρχεν καὶ ἀντίδρασις. Προσῆλθε λοιπὸν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἀφοῦ ὠμίλησε περὶ αὐτῶν καὶ ἔκλαυσε πολὺ, εἶπε «κατὰ τὴν Γραφὴν «Κύριε, διατί ἐγὼ μωροῦμαι τὸν λαόν σου καὶ, διατί μὲ ἀπέστειλεις, Καὶ ἀφοῦ ἐπορεύθην ἐνώπιόν σου Φαραὼ δὲ ἡ ἀμλήσει ἐξ ὀνόματός σου, ἔκακοποίησε τὸν λαόν τοῦτον καὶ ἐσὺ δὲν τὸν ἔσωσες». Ἀφοῦ ἐβρήνθησεν ἔτα καὶ ἀφοῦ ἤκουσε καὶ πάλιν τὰ ἴδια τὰ ὁποῖα καὶ πρότερον εἶχεν ἀκούσει, τὰ εἶπε καὶ πάλιν ἐς τοὺς Ἰσραηλῖτας καὶ ἀκείνους δὲν ἐδέχθησαν νὰ δυναστεύωνται, οἱ ψυχαὶ ἀπὸ τὴν κόρασιν καὶ τὴν λυτὴν δὲν ἤκουσαν τὸν Μωυσῆν, ἀπὸ τὴν λυτὴν καὶ τὰ οὐκλήρᾳ ἔργα ¹ 201 Α καὶ τοῦτο δὲν τὸν ἔλυπε, ὁλοκλήρως ὅταν δὲ ἐφάνησαν σημεῖα καὶ ἀφοῦ ἐνεπαίχθη πολλὰς φορές ἀπὸ τὸν Φαραὼ ὑπέφερε γενναίως καὶ αὐτὸν τὸν χλευασμὸν καὶ ἐγκατέλειπε τὴν Αἴγυπτον, ἀναβαρρήσας μαζί με τοὺς Ἰουδαίους καὶ πρὶν ἀναπνεύσει τελείως, ἀπὸ πολὺ μεγαλύτερον τοῦ προηγουμένου κατελαμβάνετο φόβον δὲν εἶχαν περάσει τρεῖς ἡμέρας καὶ εἶδον ὅλους τοὺς θαρσύνους ἐνόπλους νὰ ἴστανται πλησίον των καὶ ἐπασχον τὰ ἴδια ὅπως πᾶσχουν μερ καὶ δραπετὶται ἀπὸ ξένης γῆς, οἱ ὁποῖοι ἐξαφνὰ νίνονται ἀντλήτοι ἀπὸ τοὺς δεσπότης των, ἢ ὅπως οἱ Ἰσραηλῖται καὶ οἱ αὐτοὶ κάποτε νὰ συνέβη νὰ ἐντραφῇσιν εἰς εὐχάριστα ἀνερα β, ἐφαντάσθησαν δὲ, ἀπὸ πολλὰ γῆσαν καὶ, κατὰ τὴν, ὅταν ἐξῆλθον, εὐρέθησαν καὶ πάλιν εἰς τὴν Αἴγυπτον, κυκλωμένο ἀπὸ ὅλα τὰ κακὰ Μᾶλλον δὲ δὲν γνωρίζε ἂν κανεὶς τοὺς εἶπεν ὅτι ἦσαν θυερον αἱ τρεῖς ἡμέρας τῆς ἀπαλλαγῆς ἢ ἦτο πραγματικότης ἀκείνου τὸ ὄραμα, φοικωδης καὶ, φοβερά ἴδωσι πολλὰ ἐκαρπύσθη εἰς τὰ μάτια ὅλων ἀχλὺς λύτης.

Ὁ Μωυσῆς ἐν ταῦτοις ἦτο θυβ σμένος εἰς μεγαλύτερον σκότος Διότι δὲν ἐφοδεῖτο μόνον τοὺς Αἰγυπτίους δὲ πῶς καὶ οἱ λοιποὶ Ἰσραηλῖται ἀλλὰ καὶ με τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τοὺς Ἰσραηλῖτας ἐπειδὴ καὶ οἱ δύο τὸν κατηγοροῦν ὡς ἀπατεῖνα καὶ ψευτήν Ὁ οἱ πρῶτο δὲ τὸς ἐξοπτάτα καὶ τοὺς παρεπλάνει οἱ δὲ δευτεροὶ διότι τοὺς ἐστενοχωρεῖ καὶ τοὺς ἔλυπε, Ὁ Ἀλλὰ τί χρειαζέτα νὰ συμπερανωμεν ἀπὸ αὐτὰ τὴν λυτὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῶ ἡμποροῦμεν νὰ ἐνημερωθῶμεν ἀπὸ τὴν ἐξ οὐρανοῦ φωνῆς καὶ νὰ

1 Ἐξ = 20
2 ἔξ = 0

πληροφορηθῶμεν ὅλων τὸν πόνον του, Ἐνῶ σιωποῦσε καὶ δὲν ἐτόλμα οὔτε τὰ χεῖλη ν' ἀνοιξῇ, τοῦ εἶπεν ὁ Θεός «Τί φωνάζεις εἰς ἐμέ», θέλων μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν καὶ με μίαν φωνὴν νὰ μᾶς κάμῃ γνωστὴν τὴν παραχρῆν τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Ὅταν καὶ αὐτὸς ὁ φόβος κατεσιγάσθη καὶ πάλιν τὰ θεῖα ἐξίστασαν μεγαλύτερα. Καὶ ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ ἀπὸ τὸν Φαραὼ ἦτο δι' αὐτὸν δυσκολώτερα ἢ πορεῖα τοῦ ὑπὸ τὴν δὴγίαν του λαοῦ. Ὁ δὲ ὁποῖος μὲσω αὐτοῦ ἀπῆλυσεν πολλὰ ἀγαθὰ. Καὶ πρῶτον ἀπυθύνθησαν εἰς αὐτὸν πολλὰ ἐντόνως καὶ ἀπαταύσαν κρέατα παρόμοια με τὰ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐνῶ δὲ τὴν παρούσαν κατὰστασιν ἦσαν ἀχάριστο, ἐνοσταλγοῦσαν τὰ τοῦ παρελθόντος, γενονός τὸ ὁποῖον ἦτο θαυτέρου ὅλων. Τὴν χειρότερον ἡμποροῦσε νὰ τοῦ συμβῇ ὅταν ἐπρεπε νὰ ἡγήθῃ ἀνθρώπων παραλογισμένων καὶ παραπαιδόντων, Ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτὰ τὰ ὑπέφερε γενναίως ὁ μακάριος ἀκείνος ἀνθρώπος. Καὶ αὐ δὲν ἐφύρετο πρὸς αὐτοὺς φιλοστόργως, τὸ θεῖον θὰ ἦτο ὑπερτόν καὶ θὰ εἶχε νὰ πονᾷ μόνον δι' ὅσα συνέβαινον εἰς αὐτὸν. Τώρα, ἀντιμετωπίζων αὐτοὺς καλύτερον καὶ ἀπὸ γονεὺς, Ἐ εἶχε καὶ κάποιον ἀλλήν ἀφορμὴν λύτης ἐκτὸς τῆς κηδεμονίας αὐτῆς τὴν διαστροφὴν των καὶ τὴν κτηνωδὴ συμπεριφορὰν των. Ἀλλὰ οἱ παροδοῖαι δὲν τὸν ἐπλήγωναν τόσον πολὺ, ὅσον τὸ γεγονός, δὲ, οἱ ὀδριστεῖται ἦσαν ἀκείνοι. Εἶναι φοβερόν, θέβαια τὸ νὰ ἦσαν ἀγὰρ ὅσοι καὶ πρὸ τῆς παροχής τῆς παραδόξου τροφῆς Ἀλλ' αὐτοὶ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θαύματος ἐπεδείκνυν τὴν κακίαν των καὶ τὴν παρανομίαν καὶ τὴν πλεονεξίαν εἰς τὴν συλλογὴν τῆς καὶ ἀφοῦ σταματοῦσαν δι' ὅλην, πάλιν δὲ μαρτύροντο, πάλιν ἐμμένοντο τὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ. Καὶ διὰ τὸν καθεὶνα ἀπὸ τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἐκείνους ὁ μακάριος ἀκείνος ἐστενοχωρεῖτο καὶ ἐλυπεῖτο. Καὶ περισσώτερον ὅταν κατεκεύασαν τὸν μόσχον, αὐτοὶ ἐνέλετοῦσαν καὶ διακρίδαζαν ἐνῶ αὐτὸς, ὁ Μωυσῆς, ἐκρόντρε ἐστενοχωρεῖτο ²⁰² Α καὶ ἀπνέθυμεν εἰς τὸν ἐλπίαν του τὴν σθεράν ἀκείνου κατέσταν. Καὶ παρ' ὅλα ταῦτα οὐδόλως ἐπεθετὸν ἑαυτὸν του νὰ ἐγκαταλεῖψῃ τὴν πρὸς αὐτοὺς συμπάθειάν του.

Πόση λύπη καὶ πόση δάκρυα δὲν τοῦ ἐκόστισε λοιπὴν νὰ βλέπῃ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ὁποῖους ἤγασται νὰ ἐνδύξουν συνεχῶς εἰς τὰ χειρότερον! Ἀν καὶ ἕνα υἱὸν ἂν εἶ

χε κανείς και άντελαμβάνετο διτ. αποκλίνει πρὸς τὸ κακὸν και ἦτο ἀμαρτωλότερος πάντων, δὲν θὰ ἤμπορούσε νὰ ζήσῃ αὐτός που εἶχε τόσας χιλιάδας παιδιῶν εἰς τὰς τάξεις του, πῶς θὰ ἤμπορούσε νὰ ζήσῃ, τὴν στιγμήν που τὰ ἡγάρ-πα περ σόστερον κα. ἀπὸ τέκνα ἰδικά του. Οὐδεὶς πατήρ θὰ ᾔσχετο νὰ χάσῃ μαζὶ, μὲ τὸ παιδ. του ὅταν δὲν εἶχε δα-πράξει ὁ ὁῖος καίμιαν ἀμαρτίαν, ὅπως συνέβαινε μὲ αὐτὸν. Ὁ Αὐτός που εἶχε τόσα παιδιά, που ἦτο καλοκάγαθος κα καλοψυχός, πόσον ἔπρεπε νὰ υπέφερε ὁλεπὼν ὁλοῦς αὐ-τούς, ὡς ἐκ συνδύματος, νὰ τρέχουν πρὸς τὸν κρημνὸν τῆς κακίας, Ὅχι δεδαίως, ἐκτός ἀν. ἐκ δαθρῶν συνέτριβε και συνεχότιζε τὴν ψυχὴν του ὁ Ἰλιγγας ἀκείνος τῆς λύτης και τότε θὰ ἔραπτεται ἀπὸ τὰ χέρια του τὰς πλάκας κα θὰ τὰς συνέτριβεν. Ἀλλὰ ἐθεράπευσε ταχέως τὴν συμφορὰν. Τί ἔκανε, εἶπέ, Ὁ τρόπος τῆς θεραπείας παρηγόρησε διὰ τὸ γεγονός, ἀλλ' ἦτο και αὐτός πλήρης δακρυῶν. Καὶ οὐ-δεὶς εἶναι ἀπὸ πέτραν ὥστε και χωρὶς αὐτὸς νὰ πιάθῃ τίπο-τε, νὰ ὁλέπῃ ἀδελφούς και συγγενεὶς νὰ σφάζοντα ἀπὸ-τους Ὁ οἶκος των και ἡ φοδερὰ σφαγὴ αὐτὴ νὰ ἐκτείνε-ται εἰς τρεῖς χιλιάδας άτομα. Ἡμεῖς, ὅταν τὰ παιδιά μας περιπίπτουν εἰς ἕνα δλιασθῆμα, τὰ βασανίζομεν κα τὰ μα-στιγνομεν και δὲν τὸ πράττομεν δεδαίως αὐτὸ χωρὶς πό-νον, ἀλλὰ μὲ θλίψιν ὅχι ὀλιγωτέρων ἀπὸ ὅσην αἰσθάνονται τὰ παιδιὰ που πάσχουν ἐκείνην τὴν στιγμήν.

Καὶ ἐνῷ αὐτὸς και τὸ στρατόπεδον εἶχον πολὺ πέν-θος, προσετέθη ἐπὶ τούτου κα νεα ἀγωνία. Ὁ Θεὸς τὸν ἠπειλῶσεν ὅτ δὲν θὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ ὡς στασι-πνός, ἀλλὰ θὰ τὸν ἐγκατέλειπε και θὰ παρῆδ δὲν εἰς ἀν-γελον τὴν προστασίαν των. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἦτο τὸ πλε-ον ἀνυπόφορον διὰ τὸν Μωυσῆν. Ὁ Ἀκούσε τί εἶπε πρὸς τὸν Θεόν. «Ἄν δὲν συμπορευθῇς μαζὶ μου μὴ μὲ παρῇς ἀπὸ ἐδῶ». Βλέπεις πόσον οἱ φόβο δεδέχοντο τοὺς πό-θους και οἱ λῆται τὰς λύπας. Καὶ τὸ κακὸν δὲν σταμα-τοῦσε ἔως ἐδῶ. Ἐπειτα και διὰ τοῦτο τὸν Θεόν και συνκα-τετήθη ὁ φλαύθωτος και παρεγώρησεν τὴν γὰρ ν. πάλιν μὲ ἄλλους πόνους περιέβαλον τὸν Μωυσῆν οἱ ὁποῖοι πα-ρωξύνουν τὸν συγχωρήσαντα Θεόν διὰ νὰ τοὺς οἰσῇ εἰς τὰς πλέον ἀκακίας συμφορὰς. Μετὰ τὴν πολυδύκουτον σφαγὴν κα, πάλιν εὐρέθησαν εἰς δύσκολον θέσιν ὥστε νὰ προκαλέσων ἔναντιον των τὴν πυρκαῖαν ἐκείνην ἢ ὁποῖα παρ' ὀλίγον θὰ τοὺς ἀφάνιζεν ὁλοῦς. Ἐν ὁ Θεὸς δὲν εἶδε.

κνε εἰς αὐτοὺς ὀλην τὴν φ.λ.ανθρωπείαν του. Ὁ δὲ Μω-υσῆς συνέβη νὰ καταλυθῇ ὑπὸ διπλῆς λύτης ὅπ' ὀσην οἱ ὄλλοι, ἔ. ὅτ ἀρκετοὶ ἐχάθησαν δι' αὐτὸν ἐνῷ οἱ ὑπόλοι-ποι ἔμενον ἀδιόρθωτοι και δὲν ἐπῆλθεν οὐδὲν κέρδος ἐκ τῆς συμφορὰς των. Ἐκεῖνος ὁ θάνατος δὲν εἶχεν τέλος και ὅσο ἀπέμενον ἐνεθυμοῦντο τὰ κρεμμυδια και κατηγοροῦ-σαν τὴν παροῦσαν κατάστασιν των λέγοντες. «Ποῖος θὰ μας ταῖσῃ κρέας, Ἐυθυμουμεθα τὰ φάρια που ἐπρωγαμεν εἰς τὴν Ἀγύπτου κα τὰ ἀγγούρια και τὰ πεπόνια και τὰ πράσα και τὰ κρεμμυδια και τὰ σκόρδα. Τώρα ἡ ψυχὴ μας εἶναι ἐντελὴς δι' ἃ ἀποξηραμένη και τὰ μάτια μας δὲν προσπλάνουντα πουθενά παρὰ εἰς τὸ ἐξ αὐρανοῦ μ. ἂ ν-ναι».

Λο.πὸν, μὴ ὑπαφῶρων ὁ Μωυσῆς τὴν ἀγνωμοσύνην των, παραιτεῖται ἀπὸ τὴν προστασίαν των, νικημένος ἀπὸ τὴν λύτην και εὐχετα τὸν θάνατον ἀντὶ τῆς π.κράς ἀκει-νης ζωῆς. Ἀκούσε δὲ και τὰ λόγια των. Εἶπε ὁ Μωυσῆς πρὸς τὸν Θεόν, λέγει ἡ Γραφή. «Διατ, ἐκακοποίησες τὸν ὑπῆρετὴν σου και δι' αὐτὸν δὲν εὐρήκα χάριν ἐνώπιόν σου νὰ ἀναθέσῃς τὴν εὐθυνην τοῦ λαοῦ τούτου εἰς ἐμέ. Μήπως ἐγὼ συνέλαβα εἰς τὴν ναστέρα μου ὄλον τὸν λαόν σου, μήπως ἐγὼ τὸν ἐγέννησα και μοῦ λέγεις λάδε τον εἰς τὰς ἀγκάλας σου διὰ νὰ τὸν φέρῃς, ὅπως ἡ προκός τὸ θηλάζον θρέφῃ, εἰς τὴν γῆν εἰς τὴν ὁποῖαν ὥρκα ὀσην. Ἐἰς τοὺς πα-τέρας των νὰ τὸν φέρω, Ἀπὸ τοῦ θὰ δώσω κρέας εἰς ὄλον τὸν λαόν ὅταν μοῦ κλαιγῶνται, θὰς μας κρέας νὰ φάγω-μεν. Δὲν θὰ ἤμπορέσω ἐγὼ μόνος νὰ διακίψω τὸν λαόν τούτον, διότι εἶναι, θαρεία ἡ εὐθύνη δι' ἐμέ. Ἄν δὲν πρό-ξῃς κατὰ τὰ λεγόμενά μου, φάνευσέ με. Ἄν ἤμπορῶ νὰ σοῦ ζητήσω μιαν χάριν». Αὐτὰ εἶπεν ἐκεῖνος και, συνεπλήρω-σε. «Τώρα ἂν συγχωρῇς τὴν ἀμαρτίαν των συγχώρεσέ-την, εἰδεμὴ ἐξάλειψέ με ἀπὸ τὸ βιβλίον εἰς τὸ ὁποῖον μὲ ἔχεις γραμμένον». Εἰς ταιαύτην κατάστασιν τὸν ὠδηγη-σεν ἡ λύπη, πράγμα τὸ ὁποῖον παθαίνουν και οἱ γονεῖς ὅταν δυσασαχτοῦν ἀπὸ τὴν συμφορὰν των παιδιῶν. Ἀλ-λὰ και μετὰ ὅσα εἶπεν ἀνωτέρω δὲν ἀπεστέργησεν ὁ Μω-υσῆς τὴν συμπτώθειάν του πρὸς τὸν λαόν, ὅπως ἀρόντερα τὸ ἔκαμε φανερόν εἰς ἡμᾶς. Ὁ Μετὰ τὴν ἀποστολὴν των κα.

τασκόπων, ἐπεχειρήσαν να τὸν βολοφονήσουν κα τὸν ἐλ. βοδάλωσαν. Ὁ Μωϋσῆς, β αὐγῶν τῶν χειρῶν τῶν, καί πάλιν ἀφῶσα ὤθη εἰς τὴν προσευκὴν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ παρεκάλε. τὸν Θεὸν νὰ τοὺς λυπηθῇ, αὐτοὺς ποὺ ἠθέλησαν νὰ τὸν βολοφονήσουν. Καί, ἀπὸ τὴν φυσικὴν φιλοστοργίαν, ἡ ἀγάπη ἦτο πλέον δυνατὴ μέσα του. Ὅταν οἱ κατὰσκοποι ἀπέθανον καὶ ἐνῶ τὸ πένθος ἦτο ἐν ἀκμῇ, ἀφοῦ δὲν εἶχε περάσει χρόνος, πάλιν νέας ἀφορμὰς λύπης ἐπλεκαν εἰς τὸν Μωϋσῆν, πρῶτον μὲν μὴ ἀνεχόμενα τὸ γεγονὸς ὅτι ἡμποδίζετο νὰ πολεμῶν καὶ δευτερον ὅταν ἀπεδεκατίσθησαν ἀπὸ τοὺς Ἀμαληκίτας. Καί πρὸ τοῦ πολέμου εἶχον ἐξοντῶθῃ ἀρκετὰ ἀπὸ τὴν χολέραν καὶ ἀπὸ ἄλλας ἐντερικὰς νόσου D. Καί, ἐξάντλασε λέγει ἡ Γραφή τοὺς περισσότερους ἐξ αὐτῶν ἐπὶ εἶχον ἀκόμῃ τὸ φαγητόν εἰς τὸ στόμα τῶν. Ἀντικρῦζων δὲ τοὺ ὁμαδικὸν ἐκείνων θάνατον καὶ ἐνῶ ἡ λύπη δι' αὐτὸ τὸ γεγονός δὲν εἶχεν ἀκόμῃ ἐξαλειφθῇ νέον πένθος προστεθῇ καὶ ἦλθεν εἰς τὸσον φοθερὸν θέσιν, ὥστε νὰ εἴηται οἱ ἀγαπήτοι τοῦ καὶ φιλάται ἐκεῖνο, νὰ τιθεάνουν μὲ κάποιοι παρὰξενον κα ἀσυνήθιστον θάνατον. Ἔτσι οἱ μὲν ἐκάσαν εἰς πυρὰν ποὺ ἦναψε ξανκὰ ἐνῶ οἱ δὲ κατεποντίσθησαν σὲ χάσμα ποὺ ἦνοιχθῇ ὑπο τοὺς πόδας τῶν. Καὶ δὲν ἦσαν ὀλίγοι, ἀλλὰ περισσότεροι ἀπὸ δεκαπέντε χιλιάδας οἱ παθόντες. Κατόπιν τούτοις τοῦ γεγονότος ποία θὰ ἦτο ἡ συμπεριφορὰ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν φίλων ἐκείνων πρὸς τὸν Μωϋσέα. Εἰ Πῶς ὁ Ἰσὸς ὁ Μωϋσῆς ὅλεπε, ἀρραγὰ παιδιὰ καὶ χήρας γυναίκας, ποὺ ἦσαν τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς συμφορᾶς, ἐνῶ ἡ ἀδελφὴ καὶ ὁ ἀδελφὸς εἶχον ἀποθάνει καὶ οἱ ἄλλοι εἶχον καυθῇ διὰ κάποιοι παρανομίαν. Τὸ καθεὶνα δὲ ἀπὸ αὐτὰ τὰ συμβάντα θὰ ἦτο ἱκανὸν νὰ θλῖψῃ καὶ ψυχὴν, ἡ ὅποια οὐδὲν ἔπαθε, μὴτε ἐπλήρη ἀπὸ τῶσα κακὰ.

Ὅταν δὲ ἐφθασαν εἰς Χαναὰν κα ἐδάδιζον μακρὰν, ὁ δὲν πάλιν οἱ οὐδαῖοι ἐγὼγγυζον καὶ πάλιν ἐχάνοντο, ἐχθέσαν ἀπὸ νόσους ὅπως πρῶτα, οὔτε ἀπὸ πῦρ ἢ κρημνούς, ὅπως ἀργότερον, ἀλλὰ λόγῳ ἰσθόλων δε γιγάντων φιδιών. Καὶ θὰ ἐχάνοντο ὅλοι, ὅν ὁ Μωϋσῆς δὲν προσήρχετο κα πάλιν νὰ παρακάλει τὸν Θεόν.

20 Α. Τέλος πάντων ἀπηλλάγησαν καὶ ἀπὸ αὐτῆν τὴν ἐξόντωσιν καὶ ἐξέφυγον ἀπὸ τὰς κατὰρας τοῦ μόντεως καὶ πάλιν ἐρριψαν ἑαυτοὺς κατὰ τῶν πλέον φοθερῶν κρημνῶν κα μετὰ τὰς εὐλογίας τοῦ Βαλαὰμ ἡ καλύτερον τοῦ

Θεοῦ (διότι, δὲν ἦσαν τὰ λεχθέντα ἰδική του ἀλογία ἀλλὰ τῆς θείας δυνάμεως ποὺ τὸν ἐκίνει). Ἐπὶ οὐνευσαν μὲ τὰς θυγατέρας τῶν ἀλλοφυλῶν καὶ ἐβουλεύσαν εἰς τὸν Βεελφεγὼρ Ὁ Μωϋσῆς ἐλεπων τὴν τὴν αἰσχυνὴν καὶ τὸν γέλωτα ἐδωσαν ἐντολὴν νὰ κατὰσκοποῦν ἀλλήλους, λέγων Β «Σκοτώσετε ὁ καθένας τὸν πλησίον τοῦ ποὺ ἔχει θυσιάσει εἰς τὸν Βεελφεγὼρ». Ὅπως σὲ ἐνα τραῦμα ποὺ ἔχει πολλὰς τομὰς καὶ ἑγκαυματα κα, δὲν ἔχει γιάτριναν, διατῶσαι, ὁ ἐνδιαφερόμενος νὰ κόπτεται καὶ νὰ καυτηριάζει τοὶ καὶ πάλιν τὸ ὑπόλοιπον.

Σὺ ποὺ ἀκουεῖς αὐτὰς τὰς δυσκολίας, μὴ νοήσης, ὅτι αὐτὰ καὶ μὲναι ὑπῆρξαν, παρ' ὅλον ὅτ ἀπὸ τὰς ἐπισυμβάσας δὲν παρέλεψα ὀλίγας, ὅπως τοὺς πολέμους, τὰς ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρῶν, τὰς μακρὰς ὁδοπορίας, τὴν προσβολὴν τῆς ἀδελφῆς, τὴν τιμωρίαν ἡ ὅποια ὑπῆρξε ἀφορμὴ νὰ πονέσῃ περισσότερο ὁ πραοτάτος ἐκεῖνος Μωϋσῆς. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὅλα τὰ συναγῇ κανεῖς μὲ ἀκριβείαν, δὲν εἶναι τὰ γεγενημένα οὔτε τὸ ἐλαχιστον ἀπὸ ὅσα ἐγιναν. Ἄν κάποιοις προΐστατο εἰς ἐνα σπ.τι C ὀλίγων ὑπηρετῶν καὶ εἶχε ἀφορμὰς μωρὰς φιλονεικιῶν καὶ λύπης, αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἠναγκάσθη ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη νὰ ἐκπροσωπῇ σὲ τῶσα μωρὰς κα, μάλιστα εἰς τὴν ἐρημίαν, ὅπου δὲν ὑπάρχει, οὔτε ἀήρ οὔτε νερό, πόσα προβλήματα θὰ εἶχε καθημερινῶς πόσας φροντίδας, πόσας λύπας διὰ ζωντανούς καὶ νεκρούς, Διότι, εἶδε καὶ ὅλους νὰ ἀποθνήσκουν ἐξ αὐτῶν ποὺ ὡδήγησεν εἰς τὴν ἔξοδον, ἐκτὸς δυο μόνον ἀνδρῶν καὶ ὄσους ἐγεννήθησαν ἀπὸ αὐτοὺς δὲν ἤξωθη νὰ τοὺς ὡδήγησῃ εἰς τὴν γῆν τῆς Ἐπαγγελίας. Τὴν γῆν τῆς Ἐπαγγελίας τὴν εἶδεν ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους Ναβαὺ καὶ ἐμελέτησεν καλῶς τὴν φάσιν τῆς δὲν τοῦ ἐπετρόπη ὁμῶς νὰ τὴν ὁπολαύσῃ ὁμῶς μὲ τοὺς λοιποὺς ὁ σραηλῖτας, ἀλλ' ἐμ.νε. ἔξω καὶ ἀπέθανεν. Δι' αὐτὸ κα ἐβρήνῃσεν ἐνωπὸν τῶν σραηλιτῶν λέγων «Ὁ Θεὸς ἐβυκώσῃ δι' ὅσα λέγετε κα ὠρικόσῃ νὰ μὴ διαβῶ τοῦτοι τὸν παταμόν Ἰορδάνην κα νὰ μὴ εἰσελθῶ εἰς τὴν γῆν τὴν ὅποιον ὁ Κύριος ὁ Θεὸς σὰς διδὲ με κληρὸν. Ἐγὼ ἀποθνήσκω εἰς αὐτὴν τὴν γῆν κα δὲν θὰ ὁσῶ τὸν Ἰορδάνην. Ζεῖς θὰ τὸν διαδῇτε καὶ θὰ κληρονομήσετε τὴν καλὴν αὐτὴν γῆν»³

1 Ἄρ. κα' 5

2 Ἡ Μαριάμ κατηγόρησε τὸν Μωϋσῆν ἀπειθῆ εἶναι γυναῖκα ἐξ Δι' ἑκατέρω. Ἡ Μαριάμ ἦν ἡ δὲν τοῦ Θεοῦ διὰ ἀντὶς, ἐκ τῆς, ὅποια, ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν κατὰ τὴν προσκομῆς τοῦ Μωϋσέως.

3 Δευκ δ' 31-32

Και τὸ πλέον λυπηρὸν ἀπὸ ὅλα εἶναι ὅτι ὁ Θεὸς τὸν ἔσπελε με λυπῆν εἰς τὸν Ἄδην.

Β. Τὰ μέλλοντα κακὰ νὰ συμβοῦν εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὰ ἐπιοφειτέμενα, ὅπως τὴν εἰσβολοκρασίαν, τὴν αἰχμαλωσίαν τὰς ἀφάτους συμφορὰς, διότι ἡ ψυχὴ τοῦ ἐδοκιμάσθη ὅχι μόνον ἀπὸ ὧσα συνέβησαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὧσα δὲν εἶχον ἀκόμη συντελεσθῇ. Ἦρχετο νὰ ποῖν ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνισα τοῦ καὶ νὰ δοκιμάζεται καὶ μέσα εἰς τόσας λύπας ἐτέλεσε τὴν ζωὴν τοῦ.

Ὁ δὲ δάσκαλός του ἤρπουσ συναπλήρωσε μαζί με τὸν Μωυσῆν ὅλα τὰ λυπηρά, μετὰ μίαν λέξιν. Καὶ ἂν ἐξέφυγε κατὰ τι διὰ τὸ νεαρὸν ἡλικίας τοῦ αὐτοῦ τὸ ἀνεπλήρωσε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μωυσέως. Ὅχι μόνον ἔτσι ὁ Μωυσῆς διέφυγε τὰ ἱμάτιά του.² Α καὶ ἐρραντήθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μωυσέως εἰς τὴν ἰδίαν ἢ μᾶλλον εἰς μεγαλύτεραν κατέστη ἀνάγκη. Ὅχι ἐπὶ ὀλίγον χρόνον, ἀλλὰ ἐπὶ ὀλοκληρὸν ἡμέραν ἔκκειτο πρηνὴς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἀκουσε δὲ καὶ τὰ λόγια τοῦ κατὰ τοὺς ὁδύμους τοῦ. «Δέσποζε, λέγε, ἡ Γραφή, ὁ Ἰησοῦς τὰ ἱμάτιά σου καὶ ἔπασσε μετὰ τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τῆς γῆς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἕως τὸ δρόμον, τὸσον αὐτὸς δόσον καὶ οἱ δημογέροντες τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἄφου ἐρριψαν χρωμα εἰς τὴν κεφαλὴν των, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς. Σε παρακαλῶ, Κύριε, διατι ὁ δοῦλος σου ἔπεισε τὸν λαόν σου ἀπὸ τὸν ὁρδάνην διὰ τὸν παραδωχὴν εἰς τὸν Ἀμμορραῖον καὶ νὰ μᾶς ἐξοτιώσῃ, παρεμείναντες καὶ ἐπαικίσαντες τὴν περιοχὴν τοῦ ὁρδάνου. Β. Τί νὰ εἰπῶ ἄφου ὁ Ἰσραὴλ ἐκίψε τὸν αὐχένα ἐνώπιον τοῦ ἔχθρου. Καὶ μάλιστα ὁ Χαναναῖος τὸ ἀκούσθη καὶ ὅλοι ὅσοι κατοικοῦν τὴν περιοχὴν θὰ μᾶς περικυκλώσιν καὶ θὰ μᾶς ἐξαφανίσουν ἀπὸ τὴν γῆν. Μόλις ἤκουσε αὐτὰ ὁ Θεὸς ἐσανέρωσεν εἰς αὐτὸν τὴν αἰτίαν τῆς ἡττῆς καὶ τοὺς ἐξουτῶμεν ὅλους ὁμοδικῶς, ὅχι μόνον ὅπου ἡ μάρτυρε ἀλλὰ καὶ συγγενεὶς καὶ οἰκείους καὶ τὰ πλῆθη τῶν κοπαδίων, πρῶτον τὸ ὅποιον τοῦ ἐτάραξε σοβαρῶς τὴν ψυχὴν. Ἄν συμβῇ νὰ ἴδωμεν ξένους τιμωρημένους, δὲν ἀνεχόμεθα οὔτε νὰ τοὺς κοιτάξωμεν. Τ. θὰ ἔπαθε λαὸν πόν ἑκάστος δέσπων τοὺς ἄμομφλους τοῦ καὶ αὐστρατιώτας τοῦ νὰ περιβάλλωνται μετὰ τόσα κακά, ὁ Τί δὲ νὰ εἴπῃ κανεὶς ὅτι τὴν ἀπάτην τῶν Γαδωνιτῶν καὶ τὴν ὑποψίαν τῶν πέραν τοῦ ὁρδάνου κατοικοῦντων φυλῶν; Τί δὲ τὸ νὰ ζῆς συνεχῶς εἰς πολέμους καὶ μάχας. Καὶ ποία ψυχὴ

1. Κεφ. 8. Ἰησοῦ 26 Παθ.

ἔμεινεν ἀπρόσδεκτος. Ἄν καὶ ἐνίκα, ἐν τούτοις τὴν ἡδονὴν τῶν τροφαίων τὴν ἐξουδετέρουν ἢ φροντὶς δι' ὧσα δὲν εἶχον γίνεσθαι ἡ διανομὴ τῶν κληρῶν παρέχει πολλὴν κόπον καὶ πολλὰς δυσκολίας. Γνωρίζουν ὅσοι ἐτάχθησαν νὰ μοιράσων μίαν συνηθισμένην περιουσίαν σὲ ἀδελφία ἢ σὲ κληρονόμους κάποιου. Τὰς ἐπομένους συμφορὰς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ νὰ τὰς εἰπῶ δὲν τοῖσιν. Δ. Διότι δὲν εἶναι ὁ λόγος δι' ὅπου ἔπεισε τὸν ὁδυνηρὸν παρὰ μόνον δι' αὐτοῦ ὁ ὁποῖος νύχαρίστησε πολλὸν τὸν Θεόν.

Διὰ τοῦτο, ἂν θέλῃς δις παρέλθωμεν τὸν ἡλ. Αὐτὸς ἦτο ἀπὸ τοὺς ἀποδοκιμασμένους διὰ τὴν κακίαν τῶν παδίων του, καὶ μᾶλλον διὰ τὴν ἰσχυρὰν του ραθυμίαν. Δὲν ἐτιμωρεῖτο διότι εἶχε παρὰ ἁμαρτωλὰ, ἀλλὰ διότι ἦτο δειλὸς πέραν τοῦ δέοντος καὶ ὅταν αἱ νόμοι τοῦ Θεοῦ ὑβρίζοντο δὲν τοὺς ὑπερήσπεν. Αὐτὰ τὰ εἶχε συνειδητοποιήσει προσωπικῶς μετὰ τὴν σφοδρὴν ἀπειλήν καὶ ἔλεγε. «Ὁ Κύριος ὁ Θεός σου πράξει ὅτι εἶναι εἰς αὐτὸν ἄριστον».

Ἄς τὸ παραμερίσωμεν λοιπὸν καὶ δις ἐλθωμεν εἰς τὸν Σαμουὴλ, ὁ ὁποῖος ἐστράφη ἀπὸ τὰ παιδικὰ τοῦ χρόνου εἰς τὸν ναόν καὶ ἦτο πάντοτε εὐπρόσδεκτος ἀπὸ τὸν Θεόν. Ε. Τόσῃ πολλὴν ἀρετὴν ἐπέδειξε ἐκ νεαρῆς ἡλικίας, ἀκόμη πρὶν ἔλθῃ εἰς τοὺς θαυμαστὰς ἀνδρας προφῆτας. Καὶ ὅλα αὐτὰ ἔσαν κατωτέρα τῆς πραγματικότητος τότε. «Δὲν ὑπῆρχε, λέγει ἡ Γραφή, προφητικὴ δρασὶς καὶ τίς ὡς λόγος». Ὁ Σαμουὴλ λοιπὸν αὐτός, ὁ γεννηθεὶς μετὰ πολλὰ δάκρυα, βλέπωντας ἀρχικῶς τὸν διδάσκαλόν του νὰ ὑψίσταται τὸν φερόντων ἐκείνου θάνατον, ἔπαθε τέτοιον σύγχυτον καὶ παροχὴν, ὅπως ἔπρεπε κλῆσθαι νὰ αἰσθάνῃ ἑνὸς εὐγνωμῶν καὶ φιλόστοργος μαθητῆς. Κατόπιν αὐτῶν ἦτο ἡναγκασμένος νὰ θρηνῇ συνεχῶς καὶ τὰς τοῦ δαϊκῆς συμφορὰς.² 2. 4. Τὰ παιδιὰ του, ἀδίκαια καὶ μοχθηρά, ἔπαθον εἰς τὰ ἔσχατα τῆς ἁμαρτίας, τὸν ἐλύτουν δὲ πολλοί, ἄφου δὲν ἦσαν ὡς θεοὶ νὰ κληρονομήσουν τὴν τιμὴν ἢ ὅπου εἰς αὐτὸν εἶχε παρασχεθῇ. Αὐτὴν τὴν λύπην τὴν διαδέχεται ἡ καλύτερον δὲν ὑπῆρξε καμία διαδοχὴ ἀφ' οὗ οὐδέποτε ἔπαυσεν ἡ λύπη—ἀλλὰ προστίθεται καὶ ἄλλη, ἡ παρενομία τοῦ αἰτήματος τῶν Ἰσραηλιτῶν εἰς τὴν ὅποιαν εἶχε καταπέσει τὸσον πολλὸν ὥστε

1. Α. Βασίλ. γ. Β.

2. Α. Βασίλ. γ. 1.

3. Οἱ τοῦ Σαμουὴλ ἱερεῖς καὶ Ἄβιθ ὅταν ἐτήρασαν ὁ πατήρ των ἦν νυν κρεῖττο τοῦ Ἰσραὴλ ἰσχυρότερος, καὶ 20 κα.

ἐχρειάζετο πολλή προσευχή. Ἐκούσε τ. ταῦ εἶπε τότε ὁ Θεός. «Δὲν ἐξουθένωσαν ἐστὶ ἀλλ' ἐμέ!»¹

Ἀλλ' ὅμως καὶ μετὰ δλα αὐτὰ, τῶσον τοὺς ὑπελόγιζεν ὥστε νὰ εἴπῃ πρὸς αὐτοὺς. «Εἰς ἡμὲ δὲν ὑπάρχει περίπτωση ὡς ὡς ἁμαρτήσῃ παραλείπων νὰ προσευχηθῶ ὑπὲρ ὑμῶν.»² Β βλέπων λοιπὸν τοὺς πολυαγαπημένους του νὰ φέρονται τῶσον δοχημα καὶ νὰ ἀδικοῦν εἰς τοὺς πολέμους καὶ νὰ παροργίζουν τὸν Θεόν, ποῖαν εὐχαρίστησιν ἤμπορῶσε νὰ εἰσθάνεται. Ποῖον καιρὸν τὸν ἐπέραςε χωρὶς λυτὴν καὶ δάκρυα.

Ὅταν κατέστησε βασιλεὺς τὸν Σαουλῆλ, προσετίθεντο ἐπάνω του συνεχεῖς καὶ ἀλλεπάλληλοι λύττα. Καὶ ὅταν ἐβυσίασε, παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅταν ἐνίκησε τοὺς Ἀμαληκίτας καὶ ἐφεισθῇ τοῦ βασιλείως των, παρὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Θεοῦ, ἐπληρώθη τῶσον κατὰ τὴν ψυχὴν του, ὥστε δὲν ἔβλεπε οὔτε νὰ ἴδῃ τὸν ἀνθρώπου ἐκείνου καὶ ἐξ αἰτίας του μέχρι τὴν τελευταίαν ἡμέραν του ἐδάκρυζε καὶ πένθε. Ὅταν καὶ ἐπετίμῃθη διὰ τὴν σφοδρότητα τῆς λύπης του «Ἔως τότε, λέγει ἡ Γραφή, θὰ πενήθῃς διὰ τὸν Σαούλ, ἐφ' ἧν τὸν ἐληομόνησα.» Καὶ ἐὰν ἐπένθει διὰ τὰ γεγονότα αὐτά, τί θὰ ἔκαμεν ὅταν αὐτὸς ἔσφαζε τῶσους ἱερεῖς χωρὶς λόγον καὶ ἀφορμὴν, Ὅταν τὸν εὐεργέτην καὶ κατ' οὐδὲν ἀδικήσαντα ἔσπευσε διὰ δευτέραν φοράν νὰ τὸν ἐξοντώσῃ, Ὅταν συνήντησε καὶ ἤκουσε τὸν Δαυὶδ νὰ ὀδύρεται διὰ μυρίας αἰτίας.

Ἀφοῦ δὲ ἐνημόνευσε τὸν Δαυὶδ, δὲν γνωρίζω τί νὰ πρᾶξω. Νὰ φέρω εἰς τὴν δημοσιότητα τοὺς θρήνους του τοὺς μακροὺς καὶ τοὺς συνεχεῖς, ποὺ ἀναγράφονται εἰς τοὺς ψαλμοὺς D ἢ νὰ τοὺς ἀφῇσω διὰ νὰ ἀναδιφῇσω τὰς συμφορὰς τοῦ Δαυὶδ. Αὐτὸς πολλὰ δευὰ ὑπέμνε καὶ ὡς πομπὴν, μαχόμενος μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως καὶ τὴν ἀγριότητα πᾶν θηρίων. Καὶ ἡμπορεῖς νὰ τὰ ἴδῃς εἰς ὅσα εἶπεν ὁ Ἰακώβ καὶ ἐξ ὧν αὐτὸς ὁ Ἰδοὺς ἔλεγε πρὸς τὸν Σαούλ περὶ λεόντος καὶ ὄρκτου. Καὶ ἐπειδὴ ἐκείνος ἐγκατέλειπε προῶν τὸν ποταμὸν βίβου καὶ προσηματολόγησε εἰς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου, ἀφῆκε τὴν βασκανίαν τῶν ἀδελφῶν του, ἂν καὶ τοῦ εἶναι πολὺ σημαντικόν. Καὶ ὅταν κατάρθωσε τὴν λαμπρὰν ἐκείνην νίκην καὶ ἀνέλαβε

1 I Βασιλ.

2 Γ' Βασιλ. 18' 29.

τὴν θαυμαστὴν μονομαχίαν εὐρήκε σφοδρότερον ἐχθρὸν ἀπὸ τὸν νικημένον Γολιάθ τὸν εὐεργετηθέντα Σαούλ. Ἐδὲν αὐτεμάχεται φανερὰ ἐναντίον του, ἀλλὰ ὑποδυόμενος τὸν φίλον καὶ ὑποκρινόμενος φροντίδα καὶ ἐκτιμῇσιν, ἔδωκε τέτοιαν μορφήν εἰς τὴν ἐχθρότητά του. Τὸ πόσον δὲ εἶναι κοκὸν τὸ νὰ δρέπῃ κανεὶς συμφορὰς ἐπὶ ἀγαθῶν, ἄκουσε τὸ ἀπὸ τὸν μακάριον προφήτην, ὁ ὅποιος θηροῖ συνεχῶς, δυσανασχετῶν καὶ λέγων. «Ὁ δού ἀνταποδίδονται μοι κακὰ ἐπὶ ἀγαθῶν.»¹ Εἰως δὲ καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχει καὶ ἐὰν δεινόν, τοῦτο αὐτὸ καθ' ἑαυτοῦ εἶναι ἐξίσου πολλῆς λύπης ὅταν ὁ βασιλεὺς βλέπει, ὑπόπτως, τὸν στρατηγὸν καὶ αἰσθάνεται δυσαρέσκεαν διὰ τὴν παρουσίαν του.² Α Τί λέγω ὁ βασιλεὺς διὰ τὸν στρατηγόν; Ἀκόμη καὶ ἀπὸ τοὺς ὑπηρετάς μας ἂν τὸ πάθωμεν αὐτὸ δυσφοροῦμεν. Ὅταν δὲ συρράπνυνται καὶ ἐπιδουλοῖ ἐναντίον τῆς ζωῆς τοῦ μισουμένου, ποῖος βίος θὰ γίνῃ πικρότερος ἀπὸ αὐτὸν.

Ἐν τούτῳ δλα τὰ ὑπέφερε καὶ τὰ ἡμειχτο καὶ συνῆρχε μὲ τὸν συνκωμότην ἐναντίον του καὶ διήθυσε τοὺς πολέμους του. Ὅταν δὲ κάποτε ἔφυγε καὶ ἀπεμακρυνθῇ τοῦ μετώπου, τὸ νὰ εὐρίσκεται μακράν καὶ νὰ φανερώνηται, ἡ ἐχθρὰ του εἶχεν ἀντικτυπῶν, ἐπ' αὐτὴν θάρρους του. Παρετάχθη μὲ τριακοσὺς ἀνδρας ἐναντίον μίας τοιαύτης στρατιᾶς καὶ ἔτρεψε πολὺ περισσότερον ἀπὸ πρότερον. Β Αὐτὸς τοῦ δὲν ἔχει οὔτε πάλιν, οὔτε φρουρὸν, οὔτε ἀνταγῶν, οὔτε προσόδους, κατέλαβε οὐ εἰς ποῖαν θέσιν εὐρίσκεται. ὅταν εἶνα ἀναγκασμένος ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν ἐχόντα πάντα ταῦτα καὶ πλὴν τῆς ἐρήμου καὶ τῶν ἐκεῖ σπηλαίων, δὲν ἔχει πρυθεναὶ νὰ εὐρῇ καταφύγιον. Λοιπὸν, κατέλαβεν τὴν πάλιν τὴν λεγομένην Κε.λά, ἀμέσως τὴν ἀγκατέλειψε, διότι ὁ ἱερεὺς εἶπεν ἐπὶ αὐτόν, ποῦ ἔμενεν ἐκεῖ ὁ Θεὸς δὲν ἡμποροῦσε νὰ τὸν ἀφαρπάξῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Σαούλ. Ὁ ἱερεὺς ἦτο ἐκεῖνος ὁ ἴδιος ποῦ εἶχε θρασυτεῖσαι ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Σαούλ καὶ εἶχε φέρε, εἰς τὸν βασιλεῖα τὸ μήνυμα τῆς τραγωδίας τῆς Νομ.β.α, ὅποτε καὶ ὁ βασιλεὺς ἐξέβαλε τὴν πικρὰν ἐκείνην κραυγὴν. Γ' Ὁ ἐγὼ εἶμαι ὁ ὑπεύθυνος, εἶπε, τῶν ψυχῶν βίβου τοῦ αἰκοῦ τοῦ πατρός σου.³ Ὅστε συμθῶν μαζί του εἰς τὸ διηγεῖσθαι, τοῦλάχιστον τίποτε ἄλλο νὰ μὴ συνέδανε, ἀλλὰ ὑπῆρχεν ἡ διαρκὴς ὑπόμνησις τῆς λύπης. Ἀντικρύζοντάς τον ἔλεγε

1 Ιερ. 17, 20

2 Α Βασιλ. 18' 22

μείτο πάντοτε την απώλειαν των Ιερών, όταν δε έγινε μονεύετο ή άπωλε α και έδαρνετο αυτός με την αίτιαν αυτής της μεγάλης σφαγής, έζη βίον άθλιωτερον και από τον χειρότερον καταδικών. Και αν άκόμη δεν ήτο άλλο τό ένοχλητή κόν, Ικονόν ήτο να τρωση ψυχην και θανατωση αυτήν τό να λογαριάση τον έαυτόν του σφαγέα των Ιερών

Πληγωμένος με την σκέψιν αυτήν που νόκτα και ήμεραν του έτρωγε τον λογισμόν ώσαν σφαράκι, έδέχετο έν τούτοις κα άλλα τραυματα συνεχή και άλλεπάλληλα "Όταν ο Νάβαλ D τόν ύδρισε μέσω των υπηρετών και τόν άπεκάλεσε δραπετήν, φυγάδα και δουλου άγνωμονα, δεν υπέφερε χωρίς πόνον τās φράσεις. Και όταν κατέφυγεν εις τόν Άγχοός υπεκρινετο τόν τρελλόν κα έπιπτε καταγής και ένόριζε τὰ μάτια του κα. έθναζεν αφρούς από τό στόμα και από τούς άλήθινά δα,μονια,μένους έλειωνε περισσότερο ένθουμουμένος εις ποιαν θέσιν τόν έφερεν έκείνος τόν όπο'ον εύηργέτησεν "Όταν συνήλθεν όλίγον ήλθε πλησ αν των πολειμών διά να εκστρατευση έναντον των E OI σατράπαι, φθονώντας του, και θέλοντες να τόν δ αβάλου εις τόν βασιλέα, τόν απέμακρυνον από την στρατιάν, έπε,δή ήτο άχρηστος κα επίβουλος και έπειδή θά τους έπρόδ,δεν. Έθύμωσαν, λέγετα, έναντιον του οι σατράπαι των άλλωφωλων και του είπον «Δώξε τόν άνδρα και ής διωχθή εις τόν τόπον όπου τόν εγκατέστησας και ής μη έρχεται, μαζί μας εις τόν πόλεμον κα γίνη επίβουλος διά τό στρατόπεδον» Και με τί θά συμριλωθή έκείνος προς τόν κυρίον του αν όχι με τās κεφαλās των ανδρών έκείνων » Αυτός, πληγωμένος από τὰ λόγια αυτά, έφυγε πολύ προσδεβλημένος κα, λυπημένος

"Όταν ήλθεν εις τόν οίκον του, ²¹⁴ Α εύρηκε τόσα κακά, ώστε παρ' όλίγον να επνίγεται από την λύπην. Τά όσα συνεβησαν τότε δε να ήσαν Ικανά, άκόμη και προβλεπόμενα, να σκοτεινάσουν την ψυχην του. Τό άπροσδοκήτως και παρ' έλπίδα προστεθέν έδωσε την εικόνα του διπλάσιασμού των θειών και πλέον ήσαν άδόσασκτα "Εφυγε, λοιπόν, διά ν' αναπαυθή εις τό σπή, του και διά να εύρη παρηγοριαν εις την λύπην άκείνην τὰ παιδ ά και τās γυναίκας του, όποτε μαθαίνε φραγικά ότ, οι Ιδικοί του έχουν αποδουλωθή εις τούς έχθρούς και έδλεπε, μπροστά του φωτιά και καπνόν κα αίμα και νεκρούς και πρην πούεση

δ' αυτούς και θρηνηση διά την αίχμαλωσίαν των, έπεσαν επάνω του χειρότεροι και από θηρία οι κάτοικοι, της πόλεως, ζητούντες B να εύρουν εις τό πρόσωπόν του παραμυθον διά τὰ Ιδικά των κακά. Και ώσαν να έπνευσαν εις την δάλασσαν ένάντιο, άνεμο, μεγάλη και άγρια καθίσταται ή καταγής εξ αίτίας έκείνης της μάχης "Έτσι και τότε ή λυπη και ό φόδος έσπάρασσαν την ψυχην του δικαίου κα, ή ζάλη και ή ταραχή ήσαν μεγάλα, λόγω του ότι τὰ πάθη αυτά έπεκράτουν και κατενίκυντο έναλλάξ. Τέλος ήμπόρεσε να άντιμετωπιση τὰ κακά και να λάβη όπίσω τās γυναίκας καθώς και, όλους τούς αίχμαλώτους

Πριν άκόμη χαρή την νίκην αυτήν πληττεται από ένα πικρόν μήνυμα, την σφαγήν του. λυθάσαι, ή όποια τόσον τοδ κατέβαλε την ψυχην C, όπως άντιλαμβάνομεθα από τούς θρήνους του «Η προς έμέ άγάπη σου, λέγε, ήτο θερμή όπως ή άγάπη των γυναικών» Και τί λέγω από τους θρήνους, Διότι άφού διά τόν πατέρα έκείνου έχυσε τόσα δάκρυα, ό όποιος ήτο επίβουλος και έχθρός του και τόσας φορές ήθέλησε την καταστροφην του πόσο δεν επόνεσεν, όταν περι αυτού του 'ωνάθαν, με τόν όποϊον άντιμετωπίσει τούς κ υδωνους έκενους και πολλάκις τόν έσωσεν από την κακίαν του πατρός του και ένωριζε τὰ μυστικά του κα, διά πολλά πράγματα έκαμαν συμφωνίας, έ πληροφορήθη ότ, αυτός ('ωνάθαν) έφυγε από την ζωήν, ες καιρόν κατά τόν όπο'ον ήδυνάτο να άνταποδώση εις ου'έν τās άμοιβās των ευεργεσιών,

Και ενώ τό πάθος αυτό ήκμαζε, ό στρατηγός τόν ρίπτει, και πάλιν D εις την λύπην ούτως ώστε άνω κάπου κα, με πδσαν εύκολίαν να υποσχεθή να παραδώση την στρατιάν ολόκληρον, άφού τόν συνέλαβε πρό της υποσχέσεως μεταχειρίσθε δόλον. Τόσον πολύ επόνεσε δ' έκείνην την σφαγήν, ώστε και τότε να καταρασθή τόν 'ωάθ και κατά την ώσαν του θανάτου του να άρσηη παραγγέλλαι εις τό πα,δ του να πάρη έκδ κπσιν διά την στυγεράν δολοφονίαν. Και τὰ λόγια με τὰ όποια άκάλε τον Ιών και έθρήνει, είναι Ικανά να μάς παραστήσουν τό πάθος της ψυχής του «"Υγώσε, λέγε, ή Γραφή ό όσο λεύς την σωτην του κα, έθρηνησεν επί του τάφου του Αβεννήρ κα, έλεγε "Αν κατά τόν θάνατον του Νάβαλ αποθάνη και ό Αβεννήρ ουτε τὰ χέρια σου ουτε τὰ πόδ α E σου έχουν δεθί με

δολοφονίας, οὐδὲ ὠρκίσθης ὡς ὁ Ναβαλ. Ἔπεσες ἄνωπιον τοῦ τοῦ τῆς ἀδικίας».

Τὴ συνέβη κατόπιν, Δολοφονεῖται θεθαίως ὁ Μερμυρὶς καὶ διὰ τὴν λύπην τοῦ τοῦ ἐπρόξενησε ἡ δολοφονία τοῦ (ἐτόνεσε δι' αὐτὸ καὶ πάλιν ὥστε νὰ ἐξοντώσῃ τοὺς φονεῖς) ἡ ἀντίστασις διώκει τὸν χωλὸν καὶ τὸν κουλὸν ἡ ὁποία προσετέθη τὸν διετάραξε πολὺ Ἀραῦ ἐνίκησε καὶ αὐτοὺς καὶ ὅλους ἀντιπάλους, φέρει τὴν Κιβωτὸν μετὰ πολλὴν εὐχαριστήσιν. Καθ' ἣν σὺ γὰρ ἐκομίζετο ἡ Κιβωτὸς καὶ ὅλα ἐχαίροντο, συνέβη ἐν μέσῳ τῆς εὐθυμίας κατὰ πρὸς ἐσκασέν δὲ τὴν εὐχαριστήσιν.²¹⁵ Ἀ καὶ ἐσκόρπισε εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ βασιλέως λύπην καὶ φόβον πολὺν. Τὸν Ὀζάν, ὁ ὁποῖος ἠθέλησε νὰ ἀναρρώσῃ τὴν κιβωτὸν τοῦ κατέπιπτε, τὸν ἐκτύπησε καὶ τὸν ἔρριψε νεκρὸν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ καὶ ἔσται ἐπὶ πολὺ ἐταλαιανώθη ἡ ψυχὴ τοῦ Δαυὶδ ἀπὸ τὸν φόβον αὐτὸν τόσο ὥστε νὰ μὴ τολμήσῃ νὰ φέρῃ πλησίον τοῦ τὴν κιβωτὸν πρὶν νὰ μάθῃ πῶς θα τὴν χρησιμοποιοῦ ἀπὸ τὸν τότε φυλακὰ τῆς Ἀδεβδαῶ.

Μετὰ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως τὸν Ἀμμωνιτῶν, πράττων ὡς πιστὸς καὶ φιλόανθρωπος, ἐστειλε νὰ παρηγορήσῃ τὸν υἱὸν ἐκεῖνου καὶ νὰ τὸν πείρῃ νὰ ἀποφύγῃ μετὰ πρᾶντῃ τὴν ἀπώλειαν τοῦ πατρὸς, ὅς ὅμως αὐτὸς, ἀγνοοῦν τὴν τιμὴν τοῦ ἐγένετο, ὕδασις ἀσχερῶς τοὺς ἀπεσταλμένους καὶ τοὺς ἀπέπεμψε πρὸς τὸν βασιλέα Σαού φαίνεται μικρὸν πρᾶγμα αὐτὸ καὶ ἀνέκωνον νὰ πληγῇ καὶ νὰ καταβῇ τὴν ψυχὴν. Δὲν τὸ ἀποδεχόμενος, τάχα ὁ πόλεμος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε καμμίαν ἄλλην ἀφορμὴν καὶ ὁ ὁποῖος ἔλαβε τόσῃν σφοδρότητι ὥστε νὰ τὸν περιβάλλῃ μετὰ μῶρ καὶ δεινὰ. Αὐτὰ εἶναι ἀρκετὰ καὶ ἂν ἀκόμη τὰ ἀναμείξῃ κανεὶς μετὰ μωρίας εὐχαριστήσας διὰ νὰ κατατάξουν τὴν ζωὴν ἐκεῖνου εἰς τοὺς ὀδυνηροὺς θίους. Τώρα τὰ κατόπιν ἴσαν τέτοια ὥστε νὰ ἡμπορῇ κανεὶς νὰ εἴπῃ ὅτι δὲν εἶχαν κανὲν ἄργισιν τὰ ἀληθῶς λυπηρὰ. Κάθε μῦθον καὶ κάθε τραγωδίαν τὴν ἔξεπέρασαν τὰ παθήματα τοῦ βασιλέως αὐτοῦ. Τόσον ἀλλόκοτον καὶ ὀδυνηρὸν ἔπαιον τὰ δεινὰ εἰς τὸ σπινθὲρ τοῦ ἔλεος καὶ τὸ κακὸν πάντοτε ἐπεδίωκε νὰ ἐκτελέσῃ θεραπείαν διὰ τοῦ κακοῦ.

Κοιτάζει τί ἐγένον. Τὴν ἀδελφὴν τοῦ τὴν ἡράσθη ὁ Ἀμμωνιτῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τὴν προσέβαλε, μετὰ τὴν προσβολὴν τὴν ἐμίσσε καὶ ἔκαμε φανεράν καὶ τὴν προσβολὴν καὶ τὸν

ἐρωτικὸν συνδεσμον, διδόντας εὐθὺς εἰς κάποιον ὑπηρέτην τὴν προσταγὴν νὰ τὴν πετάξουν θιαιῶς ἔξω ἀπὸ τὸ σπινθὲρ καὶ νὰ τὴν διαπομπέωσιν εἰς τὴν ἀγορὰν παρὰ τὰς κραιναὶς τῆς καὶ τοὺς ὀδυνηροὺς τῆς.

Ὅταν ὁ Ἀβασσαλώμ τὸ ἔμαθε αὐτὸ, ἀκάλεσεν ὅλους τοὺς ἀδελφούς νὰ πάρουν μαζί τὸ πρῶτόν των, μετὰ τὸν τὸν ὁποῖον ἦτο καὶ ἐκεῖνος ὁ ὑβριστὴς καὶ ἀνὴρ αὐτὸς ἔπαινε καὶ ἔπαινε, τὸν κατασφάζει διὰ τὸν ὑπηρέτην. Κατόπιν ἐσηκώθη κάποιος ἀπὸ ἐκεῖ καὶ βαρὺ ἐπληροφορήθη τὴν αἰτίαν τῆς ταραχῆς. Ὁ βασιλεὺς ἐκάθητο καὶ ἐβόρνε διὰ τὸν φόνον ὅλων, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε θεαίως πραγματοποιηθῇ, ἀλλ' ὅταν ἔμαθε τὴν ἀλήθειαν ἠπείλε, τὸν υἱὸν τοῦ καὶ. ἔλεγε ὅτι, θὰ τὸν φονεύσῃ. Ὅμως ἐκεῖνος ἐβραβεύετο εἰς ξένην γῆν ἐπὶ τρία ἔτη καὶ ὁ βασιλεὺς παρέμενε πλήρης ὀργῆς ὅλον αὐτὸν τὸν χρόνον. Ὅτε τότε ἐπρόκειτο νὰ τὸν καλέσῃ, ἂν ἡ σοφία τοῦ στρατηγοῦ δὲν τὸν ἀνέβαλλε, παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ, εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόσχεσιν. Παρὰ τὴν πρόσκλησιν, δὲν κατωρῶσε νὰ σῇσῃ τὸ πρᾶγμα τῆς καρδίας καὶ ἐπὶ δύο ἀκόμη ἔτη ἐπεστερήθη ἀπὸ τὸ νὰ τὸν ἰδῇ καὶ ἠξιώθη τοῦτο κατόπιν μακροῦ χρόνου πάλιν, λόγῳ παρεμβάσεως τοῦ στρατηγοῦ. Ὁ αὐτὸς ὅμως, μνηστὴς κακῶν δὲ ὅλα αὐτὰ ἡ πιθανὸς ὅτι, ἐπιφύλαξαι τὴν μοναρχικὴν ἐξουσίαν, ἐπανεστῆσεν ἀνέναντον τοῦ πατρὸς τοῦ καὶ τὸν παρέδωκε καὶ, πάλιν εἰς τὰς περιπλανήσεις καὶ τὰς ἐξορίας τὰς ὁποίας ὑπέστη καὶ ἐπὶ Σαούλ καὶ πολὺ ἰσως περισσότερον ἀπὸ τὸν Σαούλ ἐμάκουσε τὸν καρὸν τοῦ διωγμοῦ τοῦ. Τότε ἐπάσχε ὅλα αὐτὰ ἐνῷ ἦτο στρατηγός, ἐνῷ τώρα ἀπὸ τῆς ἐπείρας πολλοὺς χρόνους εἰς τὴν βασιλείαν καὶ ἐπεκράτησε τρόπον τινα ἐναντίον ὅλων τῶν ἐχθρῶν, ἠναγκάζετο νὰ μεταναστεύῃ. Ὁ ἀναγκάζων αὐτὸν δὲν ἦτο οὐτε ξένος, οὐτε ἐχθρός, ἀλλὰ ὁ πρότερος ἐκεῖνος ὅς τῆς κοιλίας, ὡς ἔλεγε εἰς τοὺς θρήνους τοῦ.²¹⁶ Ἀ καὶ τότε θεαίως ἦτο εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας τοῦ καὶ ἡμποροῦσε νὰ ὑποφέρει γενναίως τὰ πάντα. Τώρα πρὸς ὁ καιρὸς εἶχε περάσει καὶ ἔπρεπε ἐκεῖνος ὁ χαμερὸς μάλλον νὰ τὸν γηροκομήσῃ, καὶ ὑπεδιδέτετο καὶ ἐπολεμεῖτο καὶ, ἐφυγε μετὰ μικρὰν συνοδείαν καὶ ἀνυπόδητος ὁ βασιλεὺς σκεπασμένην ἔχων τὴν κεφαλὴν καὶ βαρυσημένον, ὁ πόλεμος δὲν ἦτο δι' αὐτὸν μόνον αἰτία συμφορᾶς, ἀλλὰ καὶ ἀντροπείας. Τόσον πολὺ ὕβριςτικώτερα ἀπὸ τὸν

Σαούλ συμπεριφέρθη εἰς τὸν μακάριον ἐκεῖνον ὁ υἱός, ὥστε τὸν κατηγορήσας καὶ εἰς τὰς παλακίδας καὶ αὐτὸ δὲ κρυφά, ἀλλ' εἰς τὸ δῶμα ἐνῷ δλοὶ ἐδελτεον καὶ ταυτοχρόνως ὄθριζε τοὺς θεομούς τῆς φύσεως¹ καὶ τοὺς νόμους τῆς κοινωνίας ἀπὸ τὴν μανίαν που εἶχε κατὰ τοῦ πατρὸς του. Καὶ ὡσὺν μεθυμένος ἀπὸ τὴν τρέλλαν του, ἐνῷ ὁ πάλεμος ἐξηκολούθει, ἀκόμη καὶ ἐτόλμα νὰ προκαλῇ τοὺς ἀντιπάλους ἐνῷ αὐτοὶ ἦσαν ἤδη ὑκηταὶ καὶ εἶχον συλλάβει αἰχμαλώτους. Ἔτσι, λοιπὸν, γεμᾶτον πόνον καὶ φόβον τὸν εὗρεν ὁ Σ.θ.α καὶ τὸν συνετάρσαε περισσότερον ἀκόμη, λήγων περισσότερα ψευδῆ ἀπὸ τὸν ἡγέτην του καὶ ἰσχυρὸς σθεῖς ὅτι τὰ φρονήματά του εἶναι τυραννικά.

Αὐτὸν τὸν διεδέχθη ὁ Σεμεεί, ἓνας ἀθλιὸς ἄνθρωπος καὶ ἀχόριστος, καὶ τοῦ ἐξεσφενδόνισε μύριας ἐλεεινότητος καὶ λίθους μαζί με τὰ λόνια του. «Ἐξέλθε, λέγει ἡ Γραφή, ἀνθρώπε αἱματόδρεκε καὶ ἀνθρώπε παράνομε. Ὁ Κύριος ἐστρέφει ἐναντίον σου ὅλα τὰ αἵματα τοῦ οἴκου τοῦ Σαούλ, μετὰ ὅποια ἐθεμελίωσας τὴν βασιλειαν σου ἀντ' αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν ὁ Κύριος τὴν βασιλείαν εἰς τὸν Ἀδессαλωμ τὸν υἱόν σου καὶ σοὺ ἀπέδειξε τὴν κακίαν σου, διότι σὺ εἶσαι ἀνθρώπος καθημασμένος». Καὶ αὐτὸς ἀκούων ὅλα αὐτὰ ἔλειπε καὶ ἔπασχεν, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς θρήνους του, καὶ δὲν ἐτόλμα νὰ κάμῃ τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὸ νὰ λέγῃ. «Ἀφσέ μου νὰ καταρῶται, διότι ὁ Κύριος τοῦ ἔδωκεν ἀπολήν διὰ τὸ ἴδιον τὴν ταπείνωσίν μου καὶ ὁ Κύριος θὰ μοῦ ἀποδώσῃ ἀγαθὸ ἀντὶ τῆς κατάρσεως τῆς σημερινῆς»². Καὶ τὸν ἄφησε ζωντανὸν νὰ φυγῇ.

Ὁ Ἀβτὸς δὲ ἐπαρρητιζετὰ περὶ τοῦ Χουσί, μερμυῶν καὶ τρέμων πῶς ἀπ' αὐτὸν θὰ ἦτο τὸ τέλος. Ὅταν ἔγιναν γνωστὰ καὶ αὐτὰ, τότε ἐδέσποσαν ὁ πόλεμος ὁ τελευταῖος ἀπὸ δούσεως εἶχον γίνεαι, ὁ ὁποῖος ἦτο πολὺ αἰνιγματικός. Τὸν αἶτιον τῶν τῶσων κακῶν, αὐτὸν που ἔδωκε τὴν ἀφορμὴν καὶ δὲ τὴν διαμέχην αὐτῶν καὶ που ἡ ἀνθρώπινη του θὰ ἀπήλλασεν ἀπὸ ὅλα τὰ δεινὰ τὸν εἶχεν εἰς πολλῶν εὐνοίαν καὶ ἐπιείκειαν καὶ παρεκάλει τοὺς στρατηγοὺς τοῦ λέγων. «Ἀφσάτέ μου τὸ παιδί μου τὸν Ἀδессαλωμ»³.

Τὶ ἦτο χειρότερον ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀδυναμίαν του. Τὶ ἐλεεινότερον ἀπὸ τὴν ἀμηχανίαν του; Ἦναγκάσθη νὰ ἀνα-

1 B. Bas. A. 107 7 5
2 B. Bas. A. 107 10-12
3 B. Bas. A. 107 5

λάσθ τὸν πόλεμον εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἡ νίκη καὶ ἡ ἥττα ἦσαν ὁμοίως ἀνεπιβόητοι. Ἐοῦτε νὰ νικηθῇ ἤθελε, δὲν ἄλλως δὲν θὰ ἐστειλὺν εἰς τὴν μάχην τῶσων στρατῶν, ἀλλ' οὔτε νὰ ἐπιβληθῇ ἤθελε, δὲν ἄλλως δὲν θὰ ἡμιπόδριζε νὰ φανεύσων ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἡτοίμαζε καὶ διακούσε τὴν μαχητικὴν παράταξιν.

Τέλος, ὅταν ὁ πόλεμος ἐκρίθη καὶ ἐπερατώθη ὅπως ὁ θεὸς ἤθελε καὶ ἐνῷ ὁ πατροκτόνος ἐκεῖνος ἐπιπτεῖν, δλοὶ οἱ ἄλλοι ἦσαν χαρούμενοι καὶ εὐφρόσυνοι, καὶ μόνον αὐτὸς ἐπένθη καὶ ἐδάκρυεν. Ἐκλείσθη μέσα καὶ ἔφωναζε τὸν πεθαμένον καὶ ἐστενοχωρεῖτο διὰ τὸ δὲν ἐπέθανεν ἐκεῖνος εἰς τὴν θέσιν του. «Ποῖος, ἔλεγε, θὰ μοῦ δώσῃ τὸν θάνατον ἀντὶ σοῦ, υἱέ μου Ἀδессαλωμ;»¹. 217 Α. Ποῖα συμφορά πλέον περὶ πλοῦτος ἡκούσθη ἀπὸ αὐτὴν ἔδω. Ὅταν ἐφάνευσεν τὸν ἀδελφόν, ἐβιάσθη νὰ τὸν ἐξοντώσῃ τὸ παιδί. Καὶ δὲν θὰ ἔπαυε νὰ θρηγῇ ἐπὶ πολὺ τὸν νεκρόν, ἐν δὲν ἐνεφανίζετο ὁ υἱός, ὅποτε ἀπεβίβη τὸ ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος καὶ μετὰ τὴν ἐπιβίωσιν νὰ δεχθῇ μετὰ τὸν πρέποντα τρόπον τὴν στρατιάν. Ἀλλ' οὐδὲ τότε ἔλαβον τέλος τὰ δεινὰ του. Πρῶτον οἱ στρατιῶται ἐστάσιασαν μέσα εἰς τὰς τάξεις των καὶ διηρέθησαν. Ὅταν, μετὰ πολλὰς κατακαλάς, ἤλθαν εἰς τὸν βασιλεῖα πάλιν ἀπεσκίρτησαν καὶ προσεχώρησαν εἰς τὸν Σαδὰ ὅποτε καὶ πάλιν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν β. ἐξέσπασε ἓνας ἄλλος πόλεμος, ἐνῷ τὰ ὑπολείμματα τοῦ προηγουμένου ὕφισταντο ἤδη. Ὁ Δαυὶδ ἐθρομβήθη δι' αὐτὸ καὶ ἀφού συνεκέντρωσε τοὺς στονατωτάς τοὺς ἐξοπίστω, μετὰ ἐπικεφαλῆς τοὺς στρατηγοὺς. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ διεξήγαγε νικηφόρος καὶ τοῦτον τὸν πόλεμον, ἐν ᾧ ἔφηκε νὰ ὑπάσῃ καθαρά ἡ εὐχарστησις καὶ ἀνευ λυπῆς, τῆς νίκης. Τὸν συστράτηγόν του καὶ ὅλον τὸν λαόν που ὑπετάγησαν εἰς τὸν Δαυὶδ ἐπέδω δὲν εἶχε τίποτε νὰ τὸν κατηγορήσῃ. Ἐξεμάνη ἀπὸ τὸ κακὸν μᾶτι τὸν ἐφάνευσεν καὶ ἐξηράνισεν. Τὸ γενανὸς συνετάρσαε τῶσων πολλῶν τὸν βασιλεῖα καὶ τὸν ἐρωφέν εἰς συγγυσιν. Ὅποτε δὲν ἀπέθνησκεν ἐκάλεσε τὸ παιδί καὶ τὸ παρεκάλεσε νὰ μὴ ἀφῇ τὸν Ἀμ. σοῦ ἀμωρητον.

Καὶ τὸ χειρότερον ἐνῷ ἠσθάνετο ἔτι δὲν ἐτόλμα ὅποτε νὰ ἐκαστήσῃ τὴν αἰτίαν τῆς λύπης, διότι εἶχεν ἤδη ταλαιπωρηθῇ εἰς τὸ παρελθόν ἀπὸ μύρια κακά. Μετὰ τοὺς

1 B. Bas. A. 107 23

παλῶν τοὺς ἐπέσει μεγάλη πείνα εἰς ὅλην τὴν χώραν καὶ καθὼς ἐζήτε νὰ εὕρῃ λύσιν τῶν δετῶν, ἡμαρτήσθη νὰ παραδωσῇ εἰς σφαγὴν τὰ παιδιὰ τοῦ Σαούλ. Αὐτὸ τὸ ἔλεγεν ὁ χρησμὸς. «Ἡ ἀδικία νὰ πέσῃ εἰς τὸν Σαούλ καὶ εἰς τὸν οἶκον του, ὅτι θανάτωσε τοὺς Γαδωνίτας.»¹ Καὶ ἂν κανεὶς ἐνθυμηθῇ πῶς θάρησε τὸν Σαούλ, θὰ ἐμὸν θανε τί κα, τότε ἔπασχε παραδίδων αὐτοὺς εἰς τοὺς Γαδωνίτας. Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ὑπέφερε καὶ αὐτοὶ συμφορὰ. ἐπρωχωρήσαν ἐπὶ περαιτέρω. Μετὰ τὴν πείναν ἔπασσε ἀρρώστια καὶ ἀποθνήσκουν ἐβδομήκοντα χιλιάδες ἀνθρώπων μετὰ οὐ μισὴν ἡμέραν, ὃ ὅταν ὁ βασιλεὺς λέγε καὶ τὰ φοβερά ἐκείνα λόγια. Βλέπων τὸν ἀγγελὸν μὲ γυνὴν τὴν ῥομφαίαν του λέγε. «Ἰδοὺ ἐγὼ ὁ ποιμὴν ἡμάρτησα καὶ ἐκακοποίησα ἀλλὰ αὐτοί, τὸ ποίμνόν, τί ἔκαμον, τὸ χέρι σου ἄς πέσῃ εἰς ἐμέ καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου.»² Ὅλας γενεὰς τὰς λυπίας του δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὰς ἀπαριθμήσωμεν ἀκριβῶς, ἀλλὰ καὶ οὕτε εἶναι, ὅλα ἀναγεγραμμένοι. Ἀπὸ τὴν σφοδρότητα τῶν θρηγνῶν καὶ τῶν ὀδυρμῶν τοῦ εἶναι δυνατόν νὰ στοχασθῇ κανεὶς καὶ τὸ μέγεθος τῶν παραληφθεισῶν λυπῶν. Ἐ καὶ ὅτι οὐδέποτε ὁ δίκαιος ἀφ' ἑνὸς ἀνάπαυλιν εἰς τοὺς γόους καὶ τὰς λυπίας του. Τ λέγε ἡ Γραφή. «Αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν μας ἰσοδυναμοῦν μὲ ἐβδομήκοντα ἔτη.»³ Αὐτὸ δὲ πρόκειται περὶ βασιλέων ὀγδόντα ἔτη. Καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν μόχθων καὶ λύπῃν.⁴ Ὅς εἰπῇς ὅτι εἶναι γνωρισματὴς καθήκονον ζωῆς τοῦτο ὅχι μόνον τῆς ζωῆς ἐκείνου, νομίζω ὅτι λέγεις κατὰ μεγαλύτερον ὅτι ὅτι ἐγὼ θέλω νὰ εἰπῇς καὶ μὲ ἀπαλλάσσεις ἀπὸ τὰ πολλὰ λόγια, ὁμολογῶν ὁ ἴδιος ὅτι, ὅχι μόνον ἐκείνου ἀλλὰ οὐδὲ κανεὶς ἄλλος εἶναι δυνατόν νὰ εὕρῃς βίαν τοῦ νὰ μὴ ἔχῃ περ σσοτέρας δυσχερείας, παρὰ ἀναθά. Δ-ὅτι, ὅπως καὶ ἐσύ καλῶς εἶπες, ἐκεῖνος ἐσυλλογίσθη ὅχι μόνον τὰ ἱδικά του, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἄλλων καὶ ἔτα κατέληξεν εἰς τὴν ἀπόφασιν.⁵ Ἀ λέγων τὰ ἴδια μὲ τὸν πατριάρχην ἀλλὰ μὲ περισσότεραν σφοδρότητα. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ὁ εἷς μόνον μερὶς κῶς ἀπεφάνθη ὅτι τὸ ἀπεφάνθη γενικῶς. Ὁ εἷς ἔλεγε. «Μικροὶ καὶ πονηροὶ αἱ ἡμέραι μου»,⁶ αὐτὸ ὁ ἄλλος. «Αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν μας ἔχουν διάσπασιν ἐβδομήκοντα ἔτη, διηλασθὲ ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ ἐπὶ πλέον εἶναι κόπος καὶ ὀδύνη.

¹ Π. Ρ. 220. α. κα. 1.
² Π. Ρ. 220. α. κα. 1.
³ Π. Ρ. 220. α. κα. 1.

Αὐτὰ ὅμως τὰ ὅποια εἶπον τὰ ἀφήνω νὰ τὰ σκεφθῇς ἰδιαίτερως μὲ πᾶσαν ἀνείαν. Καὶ θὰ εἶδῃς εἰς τοὺς ὑπολοίπους προφήτας παρ' ὅλων ὅτι τοῦθεν δὲν μᾶς ἔχουν ἀφῆσε γραπτὸν τὸν βίον των, ὡς ἀλλὰ ἐν τούτοις εἶναι γνωστὸν ὅτι, εἶχον περιτίσει εἰς μεγάλην στενοχωρίαν, λόγῳ τῶν καθ' ὑπερβολὴν κακῶν πού τοὺς εἶχον πληγῇ. Π. στεύω πῶς ἀπὸ μίαν φράσιν θὰ ἡμπορέσω νὰ ἀποδείξω ὅτι, ὅλος ὁ βίος των ἦτο πλήρης ὀδυνῶν. Καὶ πρῶτον, τὸ ὅποιον ὑπῆρξε κοινὸν δι' ὅλους, ἐβασανίσθησαν, ἐμαστιγώθησαν, ἐπεινίσθησαν, ἐλιθοβολήθησαν, ἐφυλακίσθησαν, εὗρον τὸ θάνατον ἀπὸ μάχαιραν, ἐπλανήθησαν ἐν τῷ θανάτῳ, ἐπλανήθησαν ἐν τῷ θανάτῳ, ἐπλανήθησαν ἐν τῷ θανάτῳ. Μετὰ τοῦτα ὑπῆρχε καὶ ἄλλη προσθήκη λύπῃς. ὁ αὐτοὺς χε-ροτέρα νὰ βλέπουν τὴν κακίαν τῶν βασιλῶν σὺν τοῖς ἐπικρατῇ, πρῶτον πού τοὺς ἐβλάδε περισσότερο. Ὁ εἷς ἔλεγε. «Κατάρτα καὶ ψέδος, κλοπὴ καὶ μοιχεία καὶ φόβος εἶναι, δεσποτισμὸς ἐπὶ τῆς γῆς καὶ αἵματα ἐπὶ αἵματι ἀναμειγνυσμένα.»¹ καὶ μᾶς φανερώνε τὴν ἀκόρεκτον καὶ παλῶν καὶ ἀδύνατον ἀφάνισιν τῆς κακίας. Ἀλλὰ πάλιν δ' ἐκφράσεν. «Ἀλλοίμονον. Κατήντησα ὡς αὐτὸν πού μαζεύει καλὰ μὲν εἰς τὸν θεισμὸν καὶ φύλλα εἰς τὸν τρυγητὸν ἀφοῦ δὲν ὑπάρχουν σταυλῶν.»² Καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐβόησε τὸ ὅτι ἀσπνίζον αἱ ἀναθὰ ἀνθρώποι. Ἀλλὰ πάλιν ἐβόησε ὁ εἷς ἄλλα προσέμοια. Ὁ εἷς δοσκός δὲν ἐπένθε μόνον διὰ τὰς κακίας αὐτῶν ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς συμφορὰς τῶν ἱδικῶν του περσμων καὶ ἀπηνθόνατο πρὸς τὸν θεὸν λέγων. «Λυπήσου με Ὁ Κύριε Παι-ας θ' ἀναστήσῃ τὸν ἄκωδ ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε ἐλ γαστός. Μετανόησε, Κύριε δι' αὐτὰ.»³ Ἀλλ' οὕτε ἔτα ἀπηνθάνει ἡ ἱερασία του. Εἶπεν ὁ Κύριος. «Δὲν θὰ γινῇ.» Ὁ ἱερασίας δὲ ἀκούων ὅτι ὅλη ἡ γῆ ἦτο ἐρημικὴ, δὲν ἠθέλην οὔτε νὰ παρηγορηθῇ, ἀλλὰ ἐπένθε συνεχῶς καὶ ἔλεγεν. «Ἀφῆστε με νὰ κλαύσω πικρά, μὴ προσπαθῇτε νὰ με παρηγορήσετε.»⁴ Ὁ τρόπος τοῦ θανάτου ὑπερβαίνει κάθε συμφορὰν. Ὅσον διὰ τοὺς θρῆνους τοῦ ἱερέου καὶ τοὺς ἐπὶ αὐτοῖς συνεταγμένους καὶ τοὺς πανταχοῦ δεσποτισμένους τοὺς δ-

¹ Π. Ρ. 220. α. 17.
² Π. Ρ. 220. α. 18.
³ Π. Ρ. 220. α. 19.
⁴ Π. Ρ. 220. α. 20.
⁵ Π. Ρ. 220. α. 21.
⁶ Π. Ρ. 220. α. 22.

πὲρ τῆς πόλεως καὶ τοὺς ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ ποίος ἡμ-
πορεῖ νὰ τοὺς ἀντιπαρέλθῃ χωρὶς νὰ δακρύσῃ. Ἐλεγεν αὐ-
τός· Ἐ «Ποῖος θὰ μοῦ δώσῃ νερό καὶ εἰς τὰ μάτια μου τῇ
γῇ δακρυῶν, διὰ νὰ κλαῦσω νυχθημερόν τὸν λαόν τοῦ
τον». Καὶ ἄλλου «Ποῖος θὰ μοῦ δώσῃ μακρυνόν κατα-
φύγιον εἰς τὴν ἔρημον διὰ νὰ ἐγκαταλείψω τὸν λαόν τοῦ
τον καὶ νὰ ἀπομακρυνθῶ ἀπὸ αὐτόν. Ὅλο, εἶπα μοιχαῖς»²
Καὶ τότε ἐβάα ἐπικριτικῶς. «Ἀλλοίμονον μητέρα μου,
γιατὶ με ἐγέννησας θνητῶν ὁ ὅποιος δικάζεται καὶ δια-
κρίνεται. εἰς ὅλην τὴν γῆν.»³ Καὶ κάποτε κατηράτο κα-
τὰ τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεώς του λέγων· «Καταραμένη ἡ ἡ-
μέρα κατὰ τὴν ὅταν ἐγεννήθην»⁴. Ὁ βορβορώδης λαός
καὶ οἱ θλίψεις τοῦ δεσποτηρίου, τὰ μαυτῖα, αἱ ἐπιβου-
λαὶ καὶ ἡ συνεχὴς²¹⁹ Ἀ γελοιοποίησις τὸν ὁ ἔθεσαν τὸσον
δυσμενῶς ὥστε νὰ παρατηρῇ δὲ τὰ ὑπόλοιπα. Ποιᾶς δὲ
προνοίας καὶ τμῆς ἔτυχεν ἀπὸ τοὺς βαρβάρους ὅταν ἐκυ-
ριευθῇ ἡ πόλις. Μήπως τὰ ἡσθάνθη αὐτά. Τότε ἦτο ποῦ
καὶ τοὺς ἑπικροῦς θρήνους ποῦ ἐπέρασεν ἔγραψε πενθῶν δ'
δσους εἶχον ἀπέλθει, καὶ εἶδε δε νὰ ὅχι ὀλιγώτερα τῶν ὁ-
σων ἐπέρασεν, αὐτὰ ποῦ ἄφησε ἀπὸ τὸν πόλεμος καὶ ἐκ νη-
σαν τὴν ὁργὴν τοῦ Θεοῦ. Τοῦ ὑπεστέθησαν νὰ πεσθῶν δ'
ὅλα καὶ νὰ μὴ φέρουν καμμίαν ἀντίρρησην ἀλλὰ τὸν ἐφε-
ραν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐνῶ ὁ χρησμός ἦτο ἀντιθετός, καὶ
ἐλαθον μεθ' ἑαυτῶν τὸν προφήτην καὶ τὸν ἐξηγόρευον
χειρότερον νὰ προφητεύῃ ἀπὸ πρῶτα λόγῳ τῆς ἀγνωμο-
σύνης των

Β Μήπως ὁ Ιεζεκιήλ, Μήπως ὁ Δανιήλ. Δὲν ἐπέρασεν
εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν ὅλην τὴν ζωὴν των. Καὶ ὁ μὲν πρῶ-
τος μετὰ τὴν πείναν καὶ τὴν δίψαν ἐτιμωρεῖτο δὲ τὰ ἔβρα
κακά καὶ ὅταν ἔχασε τὴν γυναῖκα του ἔλαβε προσταγὴν
τοῦ Θεοῦ νὰ ὑπαφῇ τὴν συμφορὰν χωρὶς δάκρυα. Τί
δαυτερον ἡμμερὶς νὰ ὑπάρξῃ ἀπὸ τὸ νὰ μὴ σοῦ ἐπιτα-
ρετὰ νὰ θρηγῇ τὰς συμφορὰς σου. Ὅταν ἀναγκάζεσθαι
νὰ τραυῖς τὸ ψυαῖ σου ἐπὶ κόπρου καὶ νὰ κατακλινεσθαι
εἰς τὸ ἔνα πλευρὸν ἐπὶ ἐνεννίαν ἡμέρας καὶ ἑκατὸν καὶ
ὅλα ὅσα παύματα διετάσσεται νὰ ὑποφέρῃ τὰ παλαιερ-
ζω τώρα. Ἄν ἀκόμη δὲν τοῦ συνέβαινε τίποτε τὸ βασανι-
στικὸν ἀπὸ ὅσα παρελθόντων ὑπὲρ ἐμοῦ ἢ ἐγένεσαν
τώρα καὶ μόνον τὸ γεγονός δὲ εὐράκετο μεταξὺ ἐχθρῶν

1 1αρ. 6 1
2 1αρ. 2
3 1αρ. 2
4 1αρ. 2

Ι βαρβάρων καὶ ἀκαθάρτων ἀνθρώπων, αὐτὸς ὁ καθαρὸς
καὶ δικαῖος εἶναι χειρότερον πάσης τιμωρίας. Ὁ δὲ Δανιήλ
ἔφατο δὲ ἀπολαμβάνει πολλὰς τιμῆς καὶ δὲν ἐξῆλ-
θε ἀχμαλώτης καὶ περιεφέρετο εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ δυνά-
στου ὅμως δὲ ἤκουε κανεὶς τὴν προσευχὴν του καὶ ἐπλη-
ροφορεῖτο τὴν ἡγορίαν του καὶ τὴν ἀλλοίωσιν τοῦ προ-
σώπου του καὶ τὰς συνεχεῖς ἱκεσίας καὶ καταλάβῃ καλῶς
ὅταν ποῶν τὰ ἐπραττεν ὅλα αὐτά. θὰ παραδεχθῇ ὅτι αὐ-
τὸς περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον, ἐβυθίσθη εἰς τοὺς πό-
νους καὶ τὰς λύπας. Ὅχι μόνον ἐστενοχωρεῖτο δὲ τὰ πο-
ρόντα κακά, ἀλλὰ τὸν συνετάρατταν καὶ τὰ μέλλοντα. Δὲ
τὰ ὅποια δὲν καὶ δὲν εἶχαν ἀκόμη συμβῇ, αὐτὸς εἶχεν ἀξιω-
θῇ νὰ τὰ μάθῃ χάρις εἰς τὴν προφητικὴν του ἐνόρασιν.
Παρ' ὅλον ὅτ. ἔβλεπε τοὺς Ἰουδαίους νὰ μὴ ἔχουν ἀπαλ-
λαγὴ ἀπὸ τὴν παλαιάν δουλείαν, ἡναγκάσθη νὰ προφη-
τεύσῃ καὶ νὰν ὑποδούλωσιν τῶν. Καὶ τὴν πόλιν, ποῦ δὲν
εἶχε κἄν κτισθῇ ἔκρη, τὴν ἔβλεπε νὰ κυρεῖται, καὶ τὸν
ναὸν νὰ μολύνεται μεθυσίας καὶ νὰ ἐρημοῦται δόκλῃρος
καὶ νὰ ἀνατρέπεται τὸ βυσσυστήριον. Διὰ τοῦτο ἐπένθει
καὶ ἐδάκρυε λέγων· «Ἡ ἐντροπὴ ἂς πέσῃ ἐπάνω μας καὶ
εἰς τοὺς βασίλεις μας καὶ τοὺς ἀρχόντας μας καὶ τοὺς πατέ-
ρας μας, οἱ ὅποιοι ὑπῆρξαν ἀμαρτωλοὶ ἐνώπιόν σου, Κύ-
ριε»²²⁰

Ἀλλὰ δὲν γνωρίζω πῶς μεταξὺ τῶν προφητῶν παρέ-
λειψα τὴν Εὐμεγάλην ὡς ὁ οὐρανὸς ἐκείνην ψυχὴν, αὐτὸν
ποῦ κατώκησε τὴν γῆν ὥσταν νὰ ἦτο ὁ οὐρανός. Δὲν εἶχε
τίποτε περισσότερον ἀπὸ μίαν προσκίαν. Λοιπὸν ἔκλειπε
ὁ μέγας καὶ θαυμαστός ἐκεῖνος ἀνθρώπος, δὲν ἡμμερὶς κα-
νεὶς νὰ τὸν λέγῃ ἀνθρώπον. Μετὰ τὴν ἐλευθεροστομίαν
τοῦ ἐναντὶ τοῦ Ἀχαάβ μετὰ τὸ πένθιμον τοῦ πυρός, μετὰ
τὴν σφαγὴν τῶν ἱερῶν, μετὰ τὸ ἐνοῖγμα καὶ τὸ κλείσι-
μον τοῦ οὐρανοῦ ὅποιαν σι γῆν ἤθελε μετὰ τὰ τόσα καὶ
τόσα κατωρθώματα, συνέχετο τὸσον πολὺ ἀπὸ τὸν φό-
βον καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς λύπης ὥστε νὰ εἰπῇ αὐτὰ τὰ
λόγια 220 Α «Πᾶρε τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τὰ σώματά μου διότι
ἐγὼ δὲν εἶμαι καλύτερος τῶν πατέρων μου»²²¹ Αὐτὸς εἶπεν
ἐκεῖνος ὁ ὅποιος οὐδέποτε ἀπέθανεν, οὔτε τότε οὔτε τώρα.
Καὶ ὅχι μόνον αὐτὰ ἀλλὰ καὶ καταφυνῶν εἰς τὴν ἔρημον
ἐκαμῆτο καμφοθεὶς ὑπὸ βαρυθυμίας. Ὁ δὲ μαθητὴς του
δὲν ἔλαβε μόνον εἰς διπλὸν τὸ πνεῦμα τοῦ δασκάλου
τὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς θλίψεις πολὺ περισσότερας. Αὐ-

1 Δλ. 8 8 Βαρ. 2 5 16
2 1 1001. 18 4

τούς πρό ἄλλων μᾶς τοὺς ἔφερον ὡς παράδειγμα ὁ μακάριος Παῦλος καὶ ἀπαριθμῶν τὰς ταλαιπωρίας των ἔλεγε: «Ὁ κόσμος δὲν ἦτο ἀξίος δι' αὐτούς». Ἐγκαίρως δὲ ὁ μακάριος ἐπενέθη καὶ αὐτὸς. Διότι ἐάν καὶ μόνος του ἀμάρτανος ἄρκει εἰς παρηγορίαν, τώρα που εἰσῆλθε μετὰ τοὺς ἄλλους πῶς εἶνα δύσπαινον νὰ μὴ ἐξαφανισθῇ κάθε στενωχωρίαν καὶ λύπην. Ἐ τὴν πεινᾷ καὶ τὴν δίψαν καὶ τὴν γυμνότητα καὶ τὰ ναυάγια καὶ τὰς παραμονὰς εἰς τὴν ἐρημὸν καὶ τοὺς φόβους καὶ τοὺς κινδύνους καὶ τὰς ἐπιβουλὰς καὶ τὰ βασανιστήρια καὶ τὰς πληγὰς καὶ τὰς ἀγρυπνίας καὶ τοὺς μύριους θανάτους καὶ τὰ ἄλλα τὰ ὅποια ὑπέμεινε χάριν τοῦ κηρύγματος, νομίζω πῶς δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ τὸ ἀναφέρω. Ὅλα αὐτὰ ἐνὶ παρείχον καὶ μερικάς θλίψεις, παρέιχον ἐν τούτοις καὶ ἡδονὰς. Ἀλλ' ὅταν τὸν ἐγκατέλειπον οἱ πάντες εἰς τὴν Ἀσίαν ὅταν παρεξέκλιναν οἱ Γαλάται, ἕνα ἀλόκληρον εὐδοκίμου ἔθνος, ὅταν οἱ Κορινθιοὶ κατεκερμάτισαν τὴν ἐκκλησίαν των καὶ ἐκολλάκευσαν μέχρις ἀνασθησῆς τὸν παρνεύσαντα ὥστε νὰ τὸν δόξηγησαν εἰς ἀνασθησῆναι, τί νομίζεις ὅτι ἔπαθεν αὐτός; Πόσον σκότος ἐκάλυψε τὴν ψυχὴν του, Ἀλλὰ τί τὰς θέλωμεν τὰς ὑποθέσεις, ἀφοῦ ἡμπορώμεν νὰ ἀκούσωμεν τὰ λόγια του, Γράφων πρὸς Κορινθίους ἔλεγε: «Μὲ πολλὴν θλίψιν καὶ σφίξιμον τῆς καρδίας σὰς γράφω γεμάτος δάκρυμα». Καὶ ἄλλοι: «Μήπως, ἂν ἔλθω, μὲ ταπεινώσῃ ὁ Θεὸς καὶ βαρυνήσῃ πολλοὺς ἐξ ὧν εἶχον προσημαρτίσει καὶ δὲν μετενόησαν». Καὶ πρὸς Γαλάτας: «Παιδιά μου, πάλιν ὅς ποινὴ ἕως ὅτου νὰ διαμορφωθῇ μέσα σας ὁ Χριστός». Ἐπίσης δίδεται πρὸς τὸν μαθητὴν του διὰ τοὺς Ἀσάνους: «Δὲν τὸν στενοχωροῦσαν δι' ὅλον αὐτὰ, ἀλλὰ καὶ ὁ σκόλος ποῦ τοῦ ἐδόθη τόσο πολὺ τὸν ἐθλίβε καὶ τὸν ἐστενοχωρεῖ ὥστε πολλάκις παρεκάλει τὸν Θεὸν νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ. Διότι, τὸ «πρὸς φόβον» ἔδω σημαίνει «πολλάκις». Πότε ἡμπορεῖται ἐπίσης νὰ ἀναπτύσσῃ ὁ κοπιόμενος διὰ τὴν ἀπουσίαν ἀδελφοῦ. «Τὸ νὰ μὴ εὐρω, λέγε ἡ Γραφή, τὸν Τίτον τὸν ἀδελφόν μου, ἐγίνε ἀφορμὴ νὰ μὴ ἔχω ἀνεσίαν». Καὶ εἰς περίπτωσιν ναοῦ πάλιν τὸ ἴδιον ἔπασχε: «Ὁ Θεὸς τὸν ἐλέησε (ὁ λόγος περὶ Ἐπαφροδίτου) εἰς τὴν πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολήν» ὅχι μόνον αὐτοῦ.

- 1 Ἐβρ. α. 38.
- 2 Β. Κορ. β. 4.
- 3 Κορ. β. 21.
- 4 Γαλ. β. 19.
- 5 Β. Κορ. β. 8.
- 6 Β. Κορ. β. 13.

ὅλλα καὶ ἐμὲ διὰ νὰ μὴ ἐπιπέσῃ εἰς ἐμὲ λύπη ἐπὶ λύπῃ. Καὶ διὰ τοὺς ὁπατεύοντας καὶ ἀντιλεγόντας εἰς αὐτὸν ὁ ρυθιζόμενος λαν, ἔλεγε γράφων εἰς τὸν Τιμόθεον: Ἐ «Ὁ Ἀλεξανδρὸς ὁ Καλκεὺς πολλὰ κακὰ ἔπραξε ὁ Κύριος, τὸν κρινῇ κατὰ τὰ ἔργα του». Ἀσπὸν ποῖαν ἀνάπαυλα ἡμποροῦσε νὰ ἔχη ἔστω καὶ μικράν, τῆς λύπης καὶ τῶν πόνων του, Διότι δὲν εἶνα μόνου ὅσα εἶπαμεν ποῦ ἐπολιόρκουν τὴν ψυχὴν του, ἀλλὰ κοντὰ εἰς αὐτὰ καὶ ἄλλα ποῦ τοῦ παρείχον διαρκὴ λύπην. Καὶ αὐτὰ τὰ ἀπεκάλυψε πάλιν ὁ ἴσος λέγων: «Ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἡ καθημερινὴ μου ἀσχαλία, ἡ μέριμνα δι' ὅλας τὰς Ἐκκλησίας». Ἐ «Ποιὸς ἀσθενεῖ καὶ δὲν ἀσθενεῖ Ποιὸς σκανδαλίζεται καὶ δὲν ἐρεθίζεται ἐγώ». Ἐ «Ὁ λοιπὸν διὰ τὸν κάθε σκανδαλιζόμενον ἐθλίβεται αὐτός, δὲν ἐπρόκειτο ποτε νὰ σῶσῃ ἡ φλόγῳσις τῆς θλῆψεως ἀπὸ τὴν ψυχὴν του. Διότι δὲν ἔλειπον οἱ σκανδαλιζόμενοι, αὐτοὶ ποῦ ἐδίδαν τροφὴν εἰς τοὺς ἐρεθισμούς. Ἀφοῦ πολλάκις πόλεις καὶ ἔθνη ἀλόκληρα πίπτουν ποσὸν μάλλον ἕνας καὶ δύο ἦτο ἐπόμενον νὰ παθάνουν αὐτὸ συνεχῶς, ἀφοῦ τόσα ἐκκλησίαι ὑπάρχουν εἰς τὴν Οἰκουμένην. Ἀς ὑποθέσωμεν, ὅτι οὐδεὶς ἐσκανδαλίσθη, οὐδεὶς ἐχωρίσθη, οὕτε συνέβη τι ἀπὸ τὰ ἄλλα λύπηρά. Ἐ ὅτε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δυναμαὶ νὰ τὸν εὐρω ζευθερον ἀπὸ κάθε λύπην, χωρὶς νὰ χρειάζωμαι ἐπ' αὐτοῦ κανένα μάρτυρα ἐκτὸς τοῦ παθόντος. Π λέγει, «Θὰ ἡγούμεν νὰ γίνω ἀνάθεμα ἀπὸ τὸν Χριστὸν διὰ τοὺς ἀδελφούς καὶ τοὺς συγγενεῖς μου κατὰ σάρκα, ποῦ εἶνα, Ἰσραηλῖται». Αὐτὸ δὲ ποῦ λέγε, εἶναὶ πράγματι ἔτσι. Εἶναι πλέον ἐπιθυμητὸν εἰς ἐμὲ νὰ πέσω εἰς τὴν γέννην τοῦ πυρός παρά νὰ θάψω τοὺς Ἰσραηλῖτας ἀπίστους. Τὸ λεγόμενον «Θὰ ἡγούμεν νὰ γίνω ἀνάθεμα», εἶναι πράγματι ἔτσι. Ὁ προτμὼν πλὴν κόλασιν τῆς γεννήτης προκεμένον νὰ ἡμπαρτίσῃ νὰ σώσῃ ὅλους τοὺς Ἰουδαίους εἶνα φανερόν πῶς ἂν δὲν τὸ ἐπιτύχῃ Ἐ βα διόγῃ εἶον βασανιστικωτερον τῶν τιμωρουμένων εἰς τὴν γέννην, ἔπειδὴ τοῦτο μάλλον ἐπρωτιμοῦσε παρά ἐκείνο.

Σὺ, δι' ὅλα ὅσα ἐλέχθησαν, μὴ ἀναλογίζεσαι μόνον τὰ γεγονότα τὰ ὅποια ἐγεννοῦσαν τὴν λύπην εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς, ἀλλὰ καὶ τὸ μέτρον τῆς λύπης καὶ τὰ τὰ ἴδης, πολὺ πλέον μεγαλύτερα ἀπὸ τὴν ἰδίαν σου ὀδύνην. Αὐτὸ ποῦ ἐξετάζομεν εἶναι, ἂν ἐκεῖνοι ἐπὶ τὸν πλῆθος

- 1 Θιμ. β. 27.
- 2 Β. Τιμ. β. 14.
- 3 Β. Κορ. α. 28, 29.
- 4 Ρωμ. β. 8.

σκληρῶς. Τὸ μέτρον τῆς λύπης δὲν καθορίζεται μόνον ἀπὸ τὴν ἀφορμὴν ποῦ τὴν γεννᾷ, ἀλλὰ δοκιμάζεται καὶ ἀπὸ τὰ λεγόμενα καὶ ἀπὸ τὰ γεγονότα. Πολλοὶ ποῦ ἔχασαν μόνον χρήματα ἐπένεσαν πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὴν ἀγάπην σου καὶ ἄλλοι ἱρρίστησαν εἰς τὸ πέλαιος καὶ ἄλλοι ἐπίασαν τὴν θηλείαν, μὴ υποφέροντες τὸ πλῆγμα. "Ἄλλοι ἔχασαν καὶ τὰ μάτια τους ἀπὸ τὴν ὑπερβολὴν τῆς λύπης. "Αὐ καὶ εἶναι φανερόν πως ὅταν χάσῃς χρήματα εἶναι ὀλιγώτερον καὶ πλέον ὑποφερτόν ἀπὸ τὸ νὰ θρασυιοθῇς ὑπὸ δαίμονος, ὅμως πολλοὶ ὑπέφεραν τὸ τελευταῖον καὶ ἠτήθησαν εἰς τὴν πρώτην περιπτώσιν. Μὴ νομίζῃς ὅμως, ἐπειδὴ τὰ δοκιμάσεις αὐτὰ εἰς τὴν ἰδίαν τὴν ψυχὴν σου τώρα, εἴτε ἐπειδὴ καταγέλας τὴν ζημίαν λόγῳ χρημάτων ἀπωλείας, ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι εἶσι ἀντιμετωπίζον τὰ πράγματα. Πολλοὺς ὠδήγησαν εἰς τὴν ἀπώλειαν τῆς υγιείας καὶ εἰς τὴν ἐσχάτην ζημίαν ἡ ἀφαίρεσις τῶν χρημάτων. Μὴν γενναῖαν ὅμως ψυχὴν κανένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο δὲν ἔμπορεῖ νὰ τὴν καταβάλῃ καὶ μόνον μία ἀσθενὴς ψυχὴ προσκειμένη εἰς διοντικά περισσότερον δοκιμάζεται ἀπὸ ἐκεῖνο παρὰ αὐτὸ.

Λοιπὸν; Ἐ δὲν εἶναι τὸ ἴδιον νὰ φοβῇται κανεὶς ὅλον τὸν χρόνον τὴν πείναν καὶ νὰ ἐνοχλῇται μόνον δι' ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ τὸ πάθημα αὐτό. Διότι ἐδῶ μὲν ὀλίγον χρόνον διαρκεῖ ὁ οὐκ εὐδαιμονία τῆς ἀσθενείας, ὅπως ὁ πυρετός, ἡ φρικασίς ἢ κάποια ἄλλη περιοδικὴ προσβολή, ἀκόμη δὲ καὶ ὀλιγώτερον ἀπὸ αὐτὰ διαρκεῖ. Καὶ ἴαν δαιμονικὴ σφοδρότης καταβάλῃ τὸν ἄνθρωπον, ἔχω νὰ δείξω πολλοὺς υποφέροντας ἀπὸ πυρετόν, ὅτι παραλογίζονται περισσότερον ἀπὸ τοὺς δαιμονιζομένους, ὅταν καταληφθῶν ἀπὸ ἐκείνου τὴν φλόγον. 223 Α. Καὶ ἐπειδὴ ὁ φόβος τῆς φτώχειας καὶ τῆς ἐλλείψεως τῶν ἀναγκαίων, ὥσπερ ἕνα διηνεκές σαρῶκι, ἐνεδρεῖ διαρκῶς καὶ κατατρώγει τὴν ψυχὴν τῶν πτωχῶν. Τί λέγω φτώχεια; "Αὐ θέλωμεν ν' ἀπαριθμήσωμεν ὅλας τὰς συμφορὰς τῶν ἀνθρώπων, ὅχι μόνον ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ σὺ θὰ γελᾷς σίγουρα διὰ τοὺς θρήνους καὶ τὰς κραυγὰς σου. Βεβαίως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὰς μνημονεύσωμεν ὅλας, οὔτε κὲν ἕνα μικρότατον μέρος τῶν. Οὔτε τὰς γνωρίζομεν, ἀλλὰ καὶ ἂν τὰς ἐγνωρίζομεν ὅλας, ὁ χρόνος δὲν θὰ μῖς ἐξήρκει διὰ νὰ τὰς ἀφηγηθῶμεν.

Λοιπὸν, ἐκλέξας ὀλίγας ἐκ τῶν πολλῶν, θὰ σοῦ τὰς παράσχω κατὰ δύναμιν καὶ εὖ οὐκέτι οὐδὲν θὰ εἰπω-
θῶν. Β' Ἐνθυμήσου τὸν φιλοτάτον ἐκείνον γέροντα, ἐννῶ τὸν Δημόφιλον, ἀπὸ τὸν μέγαν καὶ λαμπρὸν στίβον. Αὐτὸς λοιπὸν ἐπὶ δεκαπέντε τώρα ἔτη ποῦ εἶναι ἕνας ζωντανός

νεκρός ἐκτός τοῦ ὅτι τρέμει συνεχῶς καὶ δριλεῖ καὶ ἔχει τρανὴν τὴν αἰσθησὶν τῶν οἰκείων κακῶν. Ζῇ μέσα εἰς τὴν ἐσχάτην πένιν καὶ ἔχει ἕνα νεανίσκον ποῦ τὸν ὀπηρετεῖ, χρηστὸν καὶ ἀγαπῶντα τὸν κύριόν του, ἀλλὰ ἀνέκτανον νὰ τὸν παρηγορήσῃ διὰ τὴν συμφορὰν τοῦ ἐκείνου. Δὲν ἔχει τρόπον ν' ἀντιμετωπίσῃ οὔτε τὴν φτώχειαν, οὔτε νὰ σταματήσῃ τὸν τρέμον ἀπὸ τὴν ἀσθενείαν του. Γ Τὸ παιδί τοῦ δοῖται τὴν τροφὴν τοῦ εἰς τὸ στόμα (διότι δὲν τὸν ἐξυπηρετοῦν τὸν γέροντα τὰ χέρια του) καὶ τοῦ φέρει τὸ κοτήρι καὶ νὰ τοῦ καθαρίσῃ τὴν μύτην ἔμπορεῖ μόνον καὶ τίποτε ἄλλο. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ γέρων ἐπὶ δεκαπέντε ἔτη ταλαιπωρεῖται εἰσι ὅπως περιέγραφα. Ἐγὼ σκέπτομαι αὐτὸν ποῦ ἐπὶ τριανταετῶ ἔτη ὑπέφερε τοῦτο τὸ πάθος. Σὺ δὲ ἐπὶ πλέον ἐνθυμήσου καὶ τὸν Ἀριστόφενον τὸν Βιθυνόν. Τὸ σῶμα τοῦ θεοδικῶς δὲν ἔχει ἀπονεκρωθῇ ὅπως τοῦ προηγουμένου γέροντος, ἀλλὰ πάσχει ἀπὸ νόσον πολὺ βαρυτέραν τῆς παραλύσεως. Δ Εἰς τὸ ὑπογάστριόν του τὸν καταλαμβάνουν σπασμοὶ καὶ πόνοι πικρότεροι ἀπὸ κάθε ἄλλην ἀλγιστά, καὶ πότε τὸν τρυποῦν χειρότερα ἀπὸ καρφί καὶ πότε τὸν κατατρώγουν χειρότερα ἀπὸ τὴν φωτιά, ἡμέραν καὶ νύκτα ἐνοχλῶντας τὸν καὶ ὅσοι δὲν γνωρίζουν τὴν ἀσθενείαν του τὸν νομίζουν διὰ τρελλόν, εἰσι ποῦ ἀναποδογυρίζε τὰ μάτια του, στρεβλῶναι τὰ χέρια του καὶ τὰ πόδια του καὶ μένει θήμωνος. Αἱ κραυγαὶ του καὶ οἱ ἀναστεναγμοὶ του (διότι μετὰ τὴν πρώτην ἀφανίαν θγάζει κραυγὰς) εἶναι πλέον ἰσχυραὶ ἀπὸ τὰς ὀδίνους τῶν ἐπιτόκων καὶ πολλὰς φορές ὅσοι κατοικοῦν μακρὰν καὶ ἔχουν ἀρρώστους, οἱ ὅποιοι υποφέρουν ἀπὸ αἰπνίαν, ἔλττειλαν καὶ τὸν παρεκάλεσαν ὑπὲρ τῶν ἀσθενῶν, ἐπειδὴ ἀπὸ τὰς φωνὰς του ἔγιναν χειρότερα. Αὐτὸ γίνεται ὅχι κατὰ μακρὰ διαλείμματα, ἀλλὰ πολλὰς φορές τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα. Εἶναι κύρια ὁ ἑκτος χρόνος ποῦ τὸν βασανίζει ἡ φοδερὰ αὐτὴ μαστίς καὶ δὲν ὑπάρχει οὔτε ὑπηρετὴς νὰ τὸν βοηθήσῃ, οὔτε ἰατρός νὰ τὸν παρηγορήσῃ, λόγῳ αὐτῆς τῆς πένις τοῦ καὶ αὐτῆς ἐτέρου λόγῳ ἀδυναμίας τῆς ἐπιστήμης νὰ ἐπέμῃ εἰς τὴν νόσον. Πολλὰ ἔκαμαν πολλοὶ (ἔτυχε πρὶν ἀρρωστήσῃ νὰ ἔχη πολλὰ χρήματα ὁ ἄνθρωπος), ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν τίποτε. Καὶ τὸ χειρότερον ὅλων αὐτὸ εἶναι ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ θέλει νὰ τὸν ἱβῇ καὶ ὅλοι τὸν ἀγκατέλειψαν. 223 Α καὶ ἐκεῖνοι ποῦ εἶχαν πολὺ εὐεργετηθῇ ἀπὸ αὐτὸν εἰς τὸ παρελθόν. Καὶ ἂν κάποιος κάποτε εἰσελθῇ εἰς τὸ στίβον τοῦ, ἀμέσως θὰ φύγῃ προτροπήδην, διότι πόση δυσωδία ἐπικρατεῖ εἰς τὸ δωμάτιόν του, ἀφοῦ κανεὶς δὲν ὑπάρχει διὰ νὰ τὸν πε-

Ισάσαι μακράν από όλα αυτά, διατί ταλαιπωρεῖς ματαίως τὸν ἑαυτὸν σου; Τὴν λύπην τὴν ἔδωκεν ὁ Θεὸς φυσιολογικῶς, ὅχι θεδικῶς διὰ τὴν χρησιμοποιοῦμεν ἀπλῶς καὶ ἀνεπιβαρῶς καὶ εἰς ἀντιξόους περιπτώσεις, οὔτε διὰ νὰ φθειρωμεν τὸν ἑαυτὸν μας, ἀλλὰ διὰ νὰ κερδίζωμεν ἐξ αὐτῆς τὸ μέγιστον. Καὶ πῶς θὰ κερδίσωμεν; Ὅταν τὴν χρησιμοποιοῦμεν ἐν καιρῷ. Καὶ καιρὸς λύπης δὲν εἶναι ὅταν πάσχωμεν κακῶς, ἀλλ' ὅταν πράττωμεν κακῶς. Ἡμεῖς ὁμῶς, ἀνεστρέψαμεν τὴν τάξιν καὶ ἀντηλλάξαμεν τοὺς καιροὺς καὶ ὅταν πράττωμεν μῦρια κακὰ δὲν ἐντρέπομεθα καθόλου, Ἐνῷ ὅταν πάθωμεν τὸ παραμικρόν, καταπίπτομεν, ζαλιζόμεθα καὶ διαζόμεθα νὰ ἀπαλλαγώμεν καὶ νὰ φυγώμεν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωὴν.

Λοιπόν, δι' ὅλα αὐτὰ τὸ πρᾶγμα μᾶς φαίνεται τόσων φορτικὸν καὶ βαρὺ, ὅπως καὶ ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία. Διότι καὶ αὐτὰ τὰ τελευταῖα ἂν δὲν τὰ χρησιμοποίησωμεν καλῶς, δὲν θὰ μᾶς ὀδηγήσουν εἰς τὸν σωστὸν δρόμον. Συμβαίνει ἀκριβῶς τὸ ἴδιον ὅπως μὲ τὰ φάρμακα ποὺ διατάσσουν οἱ ἱατροί. Ἐκεῖνα, ὅταν δὲν σοβοῦν εἰς αὐτοὺς ποὺ τὰ ἔχουν ἀνάγκην καὶ διὰ τοὺς ὁποίους κατεσκευάσθησαν, ἀλλὰ σὲ ἄλλους καὶ διὰ διαφορετικὰς ἀσθενείας, ὅχι μόνον δὲν θὰ ἀπαλλάξουν τὸν ἀσθενῆ ἀπὸ τὸ ἄγχος του, ἀλλὰ καὶ θὰ ἐπιτελοῦν τὴν νόσησιν. ²²⁵ Ἀ πρᾶγμα ποὺ καὶ ἡ λύπη τὸ κάνει εὐλόγως.

Βαρὺ καὶ διαδρωτικὸν φάρμακον εἶναι ἡ λύπη καὶ τρῶν τινὰ καθαρτικὸν τῆς ἁμαρτωλότητός μας, ὅταν παρέχεται εἰς μίαν ψυχὴν ποὺ τεμπελιάζει, βυθίζεται εἰς τρυφὴν καὶ εἶναι φορτισμένη μὲ πολλὰ ἁμαρτήματα. Καὶ τότε θὰ ὠφελήσῃ τὰ μέγιστα ὅποιον τὸ δεχθῇ. Ὅταν ἡ ψυχὴ ἀγωνίζεται καὶ κοπιάζῃ καὶ μερμυᾷ καὶ πάσχη κακῶς, δὲν θὰ ὠφελήσῃ εἰς τίποτε, ἀντιθέτως θὰ εὐάψῃ πολὺ, κἀμυνάσας τὴν ψυχὴν ἀσθενεστέραν καὶ πλέον εὐάλωτον. Διὰ τοῦτο δι' ὅσους ἀντέστησαν καὶ ἠγωνίσθησαν, γράφει ὁ Παῦλος: «Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε. Καὶ πάλιν αἶς λέγω: Χαίρετε». Β Σὲ ὅσους δὲ εἶχον διαβρωθῇ καὶ εἶχον μολυνθῇ πολὺ: «Καὶ αἶς εἰσαθε ἀναισθητοὶ καὶ δὲν ἐπενέθησατε πολὺ». Ἐκεῖνος ποὺ ληθαίνεται μὲ τὸ λήθασμα τῆς ἁμαρτίας, θὰ ἀδυνατίσῃ καὶ θὰ ξηρανθῇ ἀπὸ τὸ φάρμακον τοῦτο; ἐνῷ αὐτὸς ποὺ εὐρίσκεται εἰς εὐεξίαν καὶ διατηρεῖ τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὴν προσήκουσαν κατάστασιν. διὰ τοῖον αἶτιον θὰ φθείρῃ τὴν εὐεξίαν του διὰ τῆς λύπης; Ἡ λύπη εἶναι τόσον δραστήριε ὥστε καὶ αὐτοὶ

1. Φίλ. ι. 3, 4.

ποὺ τὴν χρειάζονται ἐν τὴν ὑποστοῦν ἐπὶ περισσότερον χρόνον, τοὺς δημιουργεῖ μεγάλα κακά.

Αὐτὸ ἐφοθῆ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος καὶ συνεβούλευσε νὰ ἀπαλλάσσεται κανεὶς ταχέως ἀπὸ τὴν λύπην, ἀφοῦ αἰσθανθῇ τὴν ἐπίδρασιν τῆς. Καὶ προσέθεσε αὐτὸ τὸ ἐπιχείρημα, Ὁ τὸ ὅποιον ἐπαναλαμβάνω καὶ ἐγώ: «Μήπως ἀπὸ τὴν περισσειαν τῆς λύπης καταποθῇ ὁ ὀφιστάμενος αὐτήν;» Ἄν δὲ αὐτοὶ ποὺ τὴν ἔχουν ἀνάγκην ἀπωλέσθουν λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς λύπης, τί θὰ γίνῃ δι' ὅσους δὲν τὴν χρειάζονται καθόλου, ὅταν ἐπιπέσῃ πολλὴ λύπη ἐπάνω των;

Ναί, λέγεις, τὸ γνωρίζω καὶ ἐγώ, ἀλλὰ πῶς θὰ τὴν ἀποκρούσω καὶ πῶς θὰ τὴν ἐκδιώξω ἀπὸ τὴν ψυχὴν μου, δὲν γνωρίζω. Ποία ἡ δυσκολία, φίλε; Ἄν ἦτο μία μαρφή ἐπιθυμίας ἢ ἀτοπος σαρκικός ἔρως, ἢ τυραννία κενοδοξίας, τὸ δυσμάχητον κακὸν ἢ κάποιον ἄλλο ἀπὸ τὰ παρόμοια πόθη, καλῶς θὰ ἐδάσκιζες διὰ τὸ πῶς θὰ ἀπαλλαγῇς. Ὡς εἰς μερικοὺς δὲν εἶναι ἐξέβαια ἀδύνατον νὰ ἀκηδέησουν, εἶναι ὁμῶς δύσκολον νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὰ δίκτυα. Διότι; Διότι ἔχουν τὴν ἡδονὴν σύμμαχον καὶ βοηθὸν καὶ ἡ ἡδονὴ εἶναι ποὺ περιβάλλει ἀπὸ παντοῦ τοὺς αἰχμαλωτισθέντας παρ' αὐτῆς μὲ τὰ πυκνὰ δίκτυα. Καὶ ἡ πρώτη καὶ μεγαλύτερα δυσκολία, τὸ νὰ πείσῃ δηλαδὴ τὴν ψυχὴν νὰ θελήσῃ ὁλοκληρωτικῶς καὶ νὰ ἐπιθυμήσῃ τὴν ἀλλαγὴν. Καὶ οὐσιάζει ἡ περίπτωσις μὲ ἐκείνου ὁ ὁποῖος θέλει νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ψώραν καὶ τὸν κνησμόν της καὶ εὐχαριστεῖται ἀπὸ τὸ νόσημα καὶ σπρώχνει τὸν ἑαυτὸν του θαυότερον εἰς τὸ πάθος.

Ε. Διὰ τὴν ἀποβολὴν τῆς λύπης πολὺ συντελεῖ καὶ τοῦτο, ὅτι μᾶς κατέχει πάντοτε ἀηδία πρὸς αὐτήν. Ὅταν κάποιος σιχαθῇ κάτι, θὰ διασθῇ νὰ τὸ ἀπορρίψῃ ταχέως. Τί ἀξίαν ἔχει νὰ σπεύδῃ καὶ νὰ μὴν ἡμπορῇ; Ἄς μὴ παύσῃ τὰς προσπάθειας καὶ θὰ τὸ κατορθώσῃ ταχέως. Πρέπει νὰ καταλάβῃς ὅτι ὁ Χριστιανὸς ἔχει μόνον δύο ἀφορμὰς λύπης: ἢ ὅταν αὐτὸς ἢ ὅταν ὁ πλησίον του ἔλθῃ εἰς ἐντίθεσιν μὲ τὸν Θεόν. Ἡ παρούσα λύπη δὲν ἔχει ὡς ρίζαν καμμίαν ἀπὸ τὰς προφάσεις αὐτὰς καὶ ἀδικῶς βλῖθει τὸν ἑαυτὸν σου. ²²⁶ Α Καὶ ἀπὸ ποῦ τεκμαίρεται αὐτὸ λέγουν, ὅτι δηλαδὴ δὲν πληρώνομεν μὲ τὴν λύπην διὰ τὰς ἀντιθέσεις μας πρὸς τὸν Θεόν; Εἶναι πολὺ φανερόν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἰσχυρίζομαι πλέον τοῦτο. Ἀλλὰ ὅς εἶναι, ἐν θελῇς

1. Α' Κορ. α', 9.
2. Β' Κορ. δ', 7.

δχι μόνον δόξαν, όπως είπες, αλλά και δόξαφάνερν, ότι είναι πληρωμή διὰ τὰ ἁμαρτήματα. Λοιπόν, εἰπέ μου, διὰ τοῦτο πονεῖς; Εἶναι πρόξενον καλῆς διαθέσεως νὰ συγχωροῦνται τὰ ἁμαρτήματα καὶ νὰ μὴ κατακρίνωνται εἰς τὸν κόσμον. Αὐτὸς ποῦ πονεῖ δχι δι' ἐκεῖνα ἐνεκα τῶν ὁποίων τιμωρεῖται, ἀλλὰ δι' ἐκεῖνα μὲ τὰ ὅποια, ἁμαρτάνων, ἐξοργίζει τὸν Θεόν, πρέπει νὰ πονῇ. Αἱ ἁμαρτίαι μᾶς ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ τὸν διαθέτουν ἐχθρικῶς, ἐνῷ β αὐτὴν τιμωρία μᾶς τὸν προδιαθέτουν νὰ εἶναι ἐπιεικὴς καὶ κοντά μας.

Τὸ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀνταπόδοσις ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ ὅλος αὐτὸς ὁ μόχθος καὶ ὁ πόνος εἶναι ὑπόθεσις σπαράνων καὶ θρασίμων, εἶναι φανερόν ἀπὸ αὐτὰ ὅλα. Ἐχων ζηρεῖ αἰσχρά καὶ ἄσπυρα τὸν προηγούμενον βίον σου, ἂν μεταθέσῃς τὸν ἑαυτὸν σου εἰς τὴν μοναχικὴν πολιτείαν. οὐδεὶς ὑποφάν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξηγῇ περὶ τοῦ πράγματος. Ἐὰν ὁ Θεὸς τιμωρῇ δι' αὐτὸν τὸν λόγον, διὰ νὰ τρέψῃ δηλοδὴ εἰς τὴν μετάνοιαν ὅσους ἐπίστευσαν θαυτάτα, ἀφοῦ ἐπεδείχθη ἡ μετάνοια, τότε εἶναι περιττὴ ἡ τιμωρία ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ λόγου. Τάσων πολὺ ὁ Θεὸς δὲν θέλει νὰ μᾶς τιμωρῇ ὥστε καὶ πολλὰς φορές μερικὸς ποῦ πράττειν ὀξία τιμωρίας καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ μετανοήσῃ, ὁ μόνον δι' ἀπειλῆς καὶ λόγων αὐστηρῶν μᾶς σωφρονεῖ. Καὶ τοῦτο εἶναι δυνατόν νὰ τὸ παρατηρήσῃς εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἰσραὴλ καὶ συγκεκριμένως εἰς τὸ ἐπείσοδιον τῆς πόλεως τῶν Νινευιτῶν. Ὅχι μόνον δὲν τοὺς ἐπέβαλε τιμωρίαν, ἀφοῦ ἐκεῖνοι ἐπέδειξαν μετάνοιαν, ἀλλὰ ἐσταμάτησεν ἀμέσως καὶ πᾶσαν ἀπειλήν.

Πολὺ περισσότερο ἀπὸ ἡμᾶς ἐπιθυμεῖ ὁ Θεὸς νὰ μὴ πάσῃ οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν ἀπὸ τὰ κακὰ καὶ οὐδεὶς θὰ συγχωρήσῃ ποτε οὔτε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὅπως ὅλους ἡμᾶς ὁ Θεός. Ἐπειτα ἀφοῦ φοβίζει μὲ λόγους μόνον ὅσους ἡμάρτησαν ἐπανειλημένως καὶ δὲν τοὺς τιμωρεῖ καὶ δταν συμῆθῃ νὰ μετανοήσῃ τοὺς ἀπαλλάσσει καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἁγωνίαν, σὲ ὁ ὅποιος τόσῃ πολλὴν ἐπέδειξες εὐλάβειαν καὶ ἀρετὴν πῶς δὲν θὰ σὲ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν ἀπειλήν D καὶ θὰ σὲ παραδώσῃ μὲ ἔργα εἰς τὸν κολασμόν; Γίως θὰ τὸ ποιῇσῃ κανεὶς τοῦτο; Ἐκτὸς βέβαια ἂν ἦτο διεφθαρμένος καὶ πονηρός, ὅπως εἶπον, ὁ προηγούμενος δῖος τοῦ. θὰ ἦτο συνετὸν νὰ τὸ συλλάβῃ τοῦτο κανεὶς. Ἀπὸ τὸν παρόντα βίον ἐκεῖνος εἶναι δεδαίως κατώτερος, ἦτο δικαίως καὶ αὐτὸς κόσμιος καὶ γεμάτος πολλὴν σεμνότητα. Ὡστε τοῦτο εἶναι φανερόν ἀπὸ πάσης πλευρᾶς ὅτι ὁ ἄγων εἶναι ἀξίος στεφάνων καὶ περισσοτέρως ἀκριμῆσε-

ως. Εἶναι ἀνάγκη, τὸ εἶπον ἄλλωστε, καὶ ταύτους καὶ τοὺς ἄλλους συλλογισμοὺς νὰ τοὺς ἀνακνέει-κανεὶς ἡ μάλλον πρὶν ἀπὸ αὐτοὺς. Εἰ μὲ προσευχὰς καὶ ἱκεσίας νὰ διασκορπίζεται τὸ σκότος.

Ὁ μακάριος Δαυὶδ, ὁ θαυμαστός ἐκεῖνος καὶ μεγάλος ἄνθρωπος, ἐχρησιμοποιοῖ συνεχῶς τὰ φάρμακα τοῦτα καὶ εἶται ἀπέκρουε τὰς πολλὰς θλίψεις καὶ δόνας καὶ ᾄχετο λέγων: «Αἱ θλίψεις τῆς καρδίας μου ἐπληθύνθησαν καὶ ἀπόλαξέ με ἀπὸ τὰς ἀνάγκας μου». Καὶ ἐδῶ ἁνακινῶν σκέψεις εὐσεβεῖς, λέγει: «Διὰ τὴν ψυχὴν μου εἰσαι περίλυπος καὶ διὰ τὴν με συνταράσσεις; Ἐλπίξῃς εἰς τὸν Θεόν, διότι θὰ ἐξομολογηθῶ εἰς αὐτόν». Καὶ πάλιν ἀπὸ τὰς σκέψεων τρέπεται εἰς τὰς προσευχὰς: 227 Α «Ἐπίτρεπέ μου νὰ ξεκουρασθῶ προτοῦ ἀπελθῶ καὶ δὲν θὰ ὑπάρχω πλέων». Καὶ ἀπὸ τὰς προσευχὰς εἰς τὰς σκέψεις ἐρχόμενος ἔλεγεν: «Τι ὑπάρχει δι' ἐμὲ εἰς τὸν οὐρανόν καὶ τί ἠθέλησε ἀπὸ Σὲ ἐπὶ τῆς γῆς;» Ἔτσι καὶ ὁ Ἰωδ, τὴν μὲν γυναῖκα ποῦ τὸν παρεκκίνει πρὸς τὸν σατανᾶν, τὴν ἀπέκρουε μὲ τὴν λογικὴν καὶ τὴν ἐπιτίμια λέγων: «Διὰ τὴν ὁμιλίαν σου ὡς μία γυναῖκα ἄφρων; Ἀφοῦ ἐδέχθην τὰ ἀγαθὰ ἀπὸ τὸ χερί τοῦ Κυρίου, θὰ ἀπορρίψωμαι τὰ κακὰ;». Καὶ ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Θεὸν ἱκεσίας. Καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἐδοξάθει διὰ τῶν δύο ταύτων ὅσους εἶχον περιπέσει εἰς θλίψεις καὶ πειρασμοὺς λέγων: «Ἄν εἰσθε μακρόν τῆς παιδείας, εἰσθε τότε νόθοι καὶ δχι υἱοί. Ὑπάρχει υἱὸς τὸν ὅποιον νὰ μὴ παιδαγωγῇ ὁ πατέρας του;». Τώρα δὲ προσευχόμενος λέγει: B «Πιστὸς ὁ Θεός, ὅστις δὲν θὰ μᾶς ἀφήσῃ εἰς τὸν πειρασμόν ὑπὲρ τὰς δυνάμεις σου». Καὶ ἄλλου: «Ἐὰν δεδαίως εἶναι δίκαιον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ν' ἀνταποδῶσῃ τὴν θλίψιν εἰς αὐτοὺς ποῦ σὲς θλίβουσιν καὶ ἀνακαύφισιν τῶν θλίψεων εἰς τοὺς θλιβομένους». Ἄν θέλῃς νὰ χρησιμοποίησῃς καὶ δού αὐτὰ τὰ ὅπλα καὶ νὰ περιχαρακώσῃς ἀπὸ παντοῦ τὸν ἑαυτὸν σου καλῶς ἀποτειχίζων μὲ τὸ λογικόν τὴν ἐφοδον τῆς λύτης καὶ μὲ τὰς προσευχὰς σου καὶ τῶν ἄλλων νὰ κόμῃς ἰσχυρόν αὐτὸ τὸ τείχος, ταχέως θὰ νωύσῃς τοὺς καρπούς τῆς παιδείας. Δὲν θὰ κερδίσῃς μόνον τὸ νὰ ὑποφύῃς γενναίως τὸ παρόν, ἀλλὰ ἀφοῦ γυμνασθῇς καλῶς καὶ εἰς ὅλα τὰ λυπηρὰ τοῦ βίου θὰ εἶσαι ἀπρόσβλητος.

1. Παλιμῆς αβ', 17.

2. Παλιμῆς μβ', 8.

3. Παλιμῆς λγ', 14.

4. Παλιμῆς αβ', 25.